

**Національна академія педагогічних наук України
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Лабораторія психології дошкільника**

До 30-ї річниці незалежності України

**ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

**МАТЕРІАЛИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО
СЕМІНАРУ
(20 ТРАВНЯ 2021 РОКУ, М. КИЇВ)**

Київ – 2021

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (протокол № 7 від 27.05.2021 р.)

Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : матеріали II Всеукраїнського науково-практичного семінару (20 травня 2021 р., м. Київ). Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021. 278 с.

У збірнику представлено матеріали виступів учасників II Всеукраїнського науково-практичного семінару «Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи». У матеріалах семінару розкриваються теоретико-методологічні засади досліджень готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи, розкрито зміст науково-методичного забезпечення процесу розвитку готовності дошкільників до навчання в школі в умовах дошкільних закладів та сім'ї. У збірнику також представлено досвід впровадження наукових розробок у практику дошкільної та початкової освіти.

ЗМІСТ

Піроженко Т. О. Проблема готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування сучасної школи: співвідношення ключових понять	6
Андрющенко Г. О. До питання психологічної готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання у школі	15
Балицька І. М. Психологічні аспекти впливу батьків та педагогів на формування готовності дітей до шкільного навчання	20
Берникова Т. Є. Реалізація ідей наступності у формуванні життєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку	26
Бірук Н. П., Будішевська В. В. Створення оптимальних умов для формування готовності дітей з ООП до школи з урахуванням їх вікових та індивідуальних можливостей в ситуації сучасного соціуму	31
Богатирьова О. М. Збереження дитинства як особливого світу життєдіяльності дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя	38
Ванічкіна-Ільницька Є. Ю., Козак Л. В. Методичні засади підготовки вихователів до використання сучасних ІКТ у співпраці з батьками	43
Воїнова О. Л. Формування складової структури слова як один із пріоритетних напрямків корекційної роботи з дітьми дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення	51
Волинець В. В. Використання освітніх подорожей як ефективної технології у створенні оптимальних умов для формування готовності дітей до школи	57
В'язовська О. О., Кондратець І. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом експериментування з матеріалами	63
Гагаріна Н. П. Формування мовленнєвої та мистецько-творчої компетентності дошкільників шляхом здійснення stream-проектів	68
Гемусова Я. А., Половіна О. А. Розвиток емоційного інтелекту дітей п'ятого року життя засобом музичного мистецтва	73
Дорошенко С. С. З досвіду роботи щодо організації та проведення адаптаційних зустрічей для майбутніх першокласників з урахуванням особливостей сучасного соціуму	79
Завязун Т. В. Сучасні підходи до проблеми ігрової діяльності дитини дошкільного віку	84
Зюзіна В. В., Полещук О. М. Роль гри в розвитку психічних процесів у дітей з мовними порушеннями	89
Каландирець М. С. Емоційне налаштування та формування позитивної мотивації до навчання майбутніх школярів методом	95

казкотерапії. Авторська казка «Скріпка і Ціпка»

- Капустіна Н. О.** Особливості роботи закладів дошкільної освіти з батьками дітей майбутніх першокласників в умовах підготовки до нової української школи 102
- Карабаєва І. І.** Діагностика визначення інтелектуальної готовності дітей до шкільного життя: теорія та практика 108
- Корнєєва М. В.** Співпраця вчителя-логопеда та вихователя в процесі корекційного навчання з дітьми із загальним недорозвитком мовлення 114
- Косачева О. В., Перколаба Г. О.** Співробітництво між педагогами та батьками вихованців закладу дошкільної освіти як запорука успішності навчання дітей у школі 119
- Костюченко Ю. В., Уласік Н. А.** Розвиток соціальних компетентностей старшого дошкільника за допомогою авторської гри «ОП?ЛЯ!» 125
- Котляр М. О., Половіна О. А.** Особливості організації художньо-педагогічних спілкувань в умовах закладу дошкільної освіти 131
- Краснова А. В., Туманова Н. Є.** Конструкторсько-будівельна гра як засіб формування психологічної готовності до школи дітей шостого року життя 137
- Крива Н. Л.** Вивчення довіри старших дошкільників до значимих дорослих за методикою А. Сидоренкова 142
- Куликова Н. А., Чикачкова К. Є.** Розвиток дрібної моторики як умова формування мовленнєвої компетентності дошкільників 149
- Литюк Я. М., Савченко Ю. Ю.** Прогулянка як форма організації експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку 154
- Майор Н. С.** Формування компетентної особистості – вимога часу 160
- Майорова І. І., Половіна О. А.** Розвиток творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобом артгри 165
- Максименко І. А., Озацька Ж. О., Рижова Т. І.** Створення оптимальних умов для формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі 171
- Малецька С. М.** Використання методу Томатіс для дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку 176
- Митницька Ю. В.** Взаємодія сім'ї і закладу дошкільної освіти як умова забезпечення психологічної готовності дитини до школи 181
- Михайленко О. В.** Формування столового етикету в дошкільному віці 187
- Остапенко А. С.** Наступність у роботі закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах розбудови нової української школи 192

Палько Т. В., Романчак О. О. Сучасний погляд на проблему психологічної готовності дітей дошкільного віку до навчання в новій українській школі	197
Пелехань І. Г. Формування у дітей старшого дошкільного віку готовності до соціальної позиції школяра	202
Рябкіна О. Г. Нові технології для нового покоління. Сучасні форми роботи з книгою як засіб формування стійкого інтересу до навчальної діяльності	207
Савченко Ю. Ю., Хара Н. В., Сучасне розвивальне середовище закладу дошкільної освіти як фактор первинної соціалізації дітей дошкільного віку	212
Соловійова Л. І. Регулятивний компонент діяльності як критерій оцінки готовності дитини до школи	218
Ставська Е. М. Моделювання як засіб формування мовленнєвої компетентності дошкільників в процесі підготовки до умов шкільного життя	223
Твардовська Ю. Ф. Використання ейдетики для розвитку зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами старшого дошкільного віку	228
Токарєва Л. Д. Мотиваційна готовність як передумова дошкільної зрілості дитини	233
Топчій О. І. Критичне мислення старших дошкільників як запорука успішного навчання в новій українській школі	238
Федорчук О. І. Взаємодія батьків з дитиною як чинник підготовки дитини до умов шкільного життя	244
Хартман О. Ю. Готовність дитини до школи: запит вчителів НУШ та погляд вихователів	249
Ходакова В. А. Наступність у реалізації змісту навчальних програм закладів дошкільної освіти та НУШ	255
Чевелюк Г. О. Збереження дитинства як особливого світу життєдіяльності дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя	260
Чекстере О. Ю. Соціально-психологічна готовність дошкільників до школи як значущий компонент адаптації дитини до шкільного навчання	265
Чувасова Ю. А. Формування всебічно розвиненої особистості старшого дошкільника засобами пісочної терапії	272

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ: СПІВВІДНОШЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПОНЯТЬ

Піроженко Т. О.

*член-кореспондент НАПН України, професор, доктор психологічних наук,
завідувач лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9822-4819>*

Актуальність проблеми дослідження обумовлюється потребою збалансування зусиль дорослих у забезпеченні повноцінного психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку на перехідному етапі від дошкільної до початкової освіти, який визначатиме дошкільну зрілість дитини як основу формування готовності старшого дошкільника до набуття нового соціального статусу школяра та оволодіння навчальною діяльністю. В умовах сучасної школи проблема готовності дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання звучить особливо гостро. Освітні стандарти та орієнтири Нової Української Школи проголошуючи серед основних пріоритетів педагогіку партнерства та оновлення підходів до навчання учнів, посилюють акценти на формуванні ключових компетентностей зростаючої особистості. У зв'язку з цим, першочергового значення набуває сучасна інтерпретація феномену «готовність дитини до навчання у школі», визначення його складових компонентів на основі компетентнісного та цілісного підходу до оцінки досягнень дитини, набутих протягом дошкільного періоду. Оновлення системи оцінювання готовності дитини до систематичного навчання у школі передбачає також врахування нових, доведених психологічною наукою аспектів готовності, як то готовність дитини взаємодіяти з навколишнім світом, здатність до ціннісної регуляції дій у пізнавальній та соціальній активності тощо.

Важливість наукового аналізу проблеми готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання у сучасній школі посилюється тим, що в умовах сьогодення останній рік перед школою старші дошкільники проживають в

різних соціальних умовах та способах організації навчання в закладах дошкільної освіти, центрах розвитку дитини, сім'ї; окрім того вибір часу вступу дитини до першого класу школи: з шести чи семи років, залишається за батьками майбутніх першокласників, що разом створює загрозу нехтування індивідуальних та вікових особливостей шестирічних дітей, які по суті залишаються дошкільниками з притаманними їм відмінностями, провідною ігровою діяльністю. Повноцінний розвиток дітей в умовах першого класу сучасної школи залежатиме від того, наскільки повно при цьому будуть враховуватися їх індивідуальні та вікові психологічні особливості, рівень готовності до систематичного навчання, як шестирічних так і семирічних дітей. В цьому разі питання пошуку та розробки засобів психологічної діагностики готовності дитини до шкільного навчання набуває особливої гостроти.

Проблема готовності дитини до шкільного навчання не є новою, проте до сьогодні потребує комплексного психологічного вивчення. У зарубіжних працях вона відображена у дослідженнях шкільної зрілості дітей (Г. Гетцер, А. Керн, С. Штребел, Я. Йирасек, Й. Шванцара, Г. Вітцлак та ін.). В якості компонентів шкільної зрілості вчені виділяли інтелектуальну, емоційну і соціальну. Під інтелектуальною зрілістю розуміли диференційоване сприймання; концентрацію уваги; аналітичне мислення як здатність усвідомлювати основні зв'язки між явищами; можливість логічного запам'ятовування; можливість відтворювати зразок; розвиток тонких рухів руки і сенсомоторна координація. Емоційна зрілість розуміється як зменшення імпульсивних реакцій і можливість тривалий час виконувати не дуже привабливе завдання. До соціальної зрілості належить потреба дитини у спілкуванні з однолітками і вміння підпорядковувати свою поведінку законам дитячих груп, а також виконувати роль учня в ситуації шкільного навчання. На основі виокремлених параметрів створені тести визначення шкільної зрілості.

Теза про те, що готовність до навчання у школі – багатокомпонентне утворення, розвивалася у працях науковців, що працювали на радянських теренах (Л. Божович, Д. Ельконіна, О. Смирнової, Н. Салминої, О. Кравцової,

Н. Гуткіної, О. Запорожця, Л. Венгера, Г. Люблінської, Ю. Сьерд) та українських психологів (В. Котирло, С. Ладивір, Т. Кондратенко, С. Кулачківська, Т. Піроженко, О. Проскура, Н. Головань, С. Максименко, К. Максименко, О. Главник, Н. Стадненко, Т. Ілляшенко, А. Обухівська, Б. Андрієвський, І. Любарська та ін.). Психологічна готовність до навчання у школі складається з певного рівня мотиваційного розвитку дитини, що включають пізнавальні і соціальні мотиви учіння, бажання зайняти нову позицію школяра; достатнього розвитку інтелектуальної і мовленнєвої сфери, довільної поведінки, спілкування. З метою визначення готовності дитини до шкільного навчання зарубіжними та вітчизняними дослідниками було розроблено різні діагностичні системи та окремі методики (Г. Вітцлак, Х. Бройер, М. Войффен, А. Керн, Я. Йирасек, Л. Цеханська, Д. Ельконін, О. Венгер, М. Костікова, В. Котирло, С. Ладивір, Т. Кондратенко, О. Проскура, Н. Салміна, В. Холмовська, Н. Гуткіна).

В наукових традиціях лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (В. Котирло, С. Ладивір, Т. Кондратенко, С. Кулачківська, С. Тищенко, Т. Піроженко, К. Карасьова, І. Карабаєва, Л. Соловійова, О. Хартман, Л. Токарева, О. Федорчук) існує досвід досліджень питань підготовки дітей до навчання у школі в умовах дитячого садка та сім'ї, питань індивідуалізації виховання дітей в закладі дошкільної освіти з основами комплексної діагностики психічного розвитку дітей дошкільного віку, аналізу особистісного потенціалу дитини дошкільного віку в сучасному суспільстві та становлення ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку як пріоритетних індикаторів їх особистісного зростання. Означені наукові здобутки лабораторії створюють вагоме підґрунтя для здійснення сучасного наукового аналізу проблеми готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах кардинальних змін та реформування початкової школи. Особливо перспективним в цьому напрямку вбачаємо за необхідне визначення критеріїв та розробку методичного інструментарію для здійснення комплексної оцінки готовності старших дошкільників до

систематичного шкільного навчання з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей психічного розвитку шести та семирічних дітей. Важливість врахування цього аспекту виходить з того, що ситуація розвитку дитини старшого дошкільного віку (шостий та сьомий роки життя) особлива та специфічна. Деякі діти після 6 років ідуть до школи, їх розвиток відбувається в умовах систематичної навчальної діяльності. Інші – залишаються до 7 років в дошкільному освітньому закладі з усіма специфічно дитячими видами життєдіяльності дошкільного закладу. Крім того, існує частина дітей, які опиняються в умовах посиленого тиску з боку дорослих щодо спеціальної роботи з підготовки до навчання у школі (додаткові заняття, центри розвитку, курси, школи майбутніх першокласників, підготовка до вступних випробувань тощо). Однак, якби не змінювались умови розвитку дитини, закони її психічного розвитку залишаються незмінними і період дошкільного дитинства закінчується в 7 років за всіма характеристиками фізичного, психофізичного, психоемоційного, інтелектуального, комунікативно-мовленнєвого та вольового розвитку дитини.

Розробка проблеми готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування сучасної школи відповідає особливо актуальній потребі надати практиці сучасної освіти науково обґрунтовані засади щодо трактування поняття «готовність» дитини до навчання, а також доцільні рекомендації щодо визначення психологічних можливостей дитини продовжувати освіту в умовах сучасної школи та впродовж життя. Запровадження реформи освіти «Концепція нової української школи» забезпечує перехід від знаннєвого підходу до компетентнісного; зміну форм навчальної діяльності; осучаснення змісту освіти та посилює акценти на формуванні життєво-необхідних навичок у зростаючої особистості. Вирішення завдань наступності між дошкільною та початковою ланками освіти спрямувало оновлення та розробку Стандарту дошкільної освіти, що затверджений наказом № 33 Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021. Документ підготовлено авторською групою: Байер О.М., Безсонова О.К.,

Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України – Піроженко Т.О.

В оновленому Стандарті дошкільної освіти (БКДО, 2021) саме с позиції цілісної оцінки розвитку дитини, що включає характеристики емоційного, інтелектуального, вольового розвитку, представлено очікувані результати першої освітньої ланки яку здобуває/отримує Людина в умовах дошкільного освітнього закладу. Таким результатом виступає категорія «компетентність». Цей феномен утверджує світові тенденції розвитку освіти – перехід від знанневої до компетентнісної парадигми в організації освітньої діяльності зі всіма суб'єктами – дітьми дошкільного віку, учнями початкової та середньої школи, студентами вищої школи. Компетентність – це динамічна комбінація цінностей та ставлень, знань, умінь та навичок на основі яких людина демонструє здатність скористатися знаннями або шукати інші знання, що і характеризує важливішу життєву здатність особи успішно вирішувати життєві проблеми, проваджувати подальшу діяльність, реалізувати освіту впродовж життя. Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини (рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо-екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) та інші мають продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя.

Наступність між дошкільною та початковою освітою в реалізації перспектив розвитку дитини розглядається та забезпечується завдяки:

– узгодженості та цільовій єдності в розвитку дитини на етапі дошкільної та початкової освіти;

– визначенню спільних для дошкільної та початкової освіти принципів, підходів, намірів та адекватних віковим закономірностям дитини провідним видам діяльності, які спрямовують розвиток дитини;

– використанню форм та методів педагогічної роботи, які відповідають віку дітей;

– послідовному збагаченню результатів освіти, які висвітлено у формуванні компетентностей дитини дошкільного та молодшого шкільного віку.

Збереження субкультури дошкільного дитинства передбачає активне використання та збагачення індивідуального досвіду, який здобула дитина у всіх специфічно дитячих видах діяльності: комунікативній, мовленнєвій, здоров'язбережувальній, господарчо-побутовій, мистецько-творчій, пізнавально-дослідницькій та провідної для дошкільного періоду – ігрової діяльності. Розмаїття можливостей прояву активності малюка в широкому спектрі різних форм специфічно дитячих форм діяльності на етапі дошкільного дитинства визначають багатство результативних надбань та психологічних новоутворень, які виказує дитина як прояви творчості. Не випадково поняття «творчий потенціал» часто поєднується з такими поняттями як «духовний потенціал», «інтелектуальний потенціал». Термін «інтелектуальний потенціал» спрямовує увагу на характеристику соціально-психологічних можливостей особи у розвитку інтелектуальної сфери. Він відображає такі явища, як пізнавальні здібності, знання, навички, уміння. До характеристики інтелектуального потенціалу належать також духовні цінності, ідеали, переконання, орієнтації, інтереси. Сенс поняття духовного потенціалу можна пояснити через його розуміння як інтегральної характеристики психічних можливостей людини в її прагненні до самореалізації. Характеристика духовного потенціалу може бути представлена через можливості суб'єкта, які ще не розвинені у творчі здібності. Ми говоримо про духовний потенціал, коли підкреслюємо наявність внутрішніх суб'єктивних можливостей, що активізують реалізацію творчих здібностей в різних предметах (техніка,

природа, мистецтво) та стилях творчої діяльності. Потреба у самоствердженні в умовах, коли дитина ще не виявила та не підтвердила в реальній діяльності свої здібності, виступає головною та яскравою ознакою її потенційних творчих сил, що стимулюють прагнення до розвитку. Саме тому, в розробку критеріїв оцінки готовності дитини до шкільного навчання в умовах сучасної школи включено не тільки оцінку емоційно-вольових та когнітивних досягнень, але й оцінку духовних аспектів розвитку дитини – її цінностей, переконань, орієнтацій, інтересів. Узагальнення в означених термінах «інтелектуальний», «духовний», «творчий» потенціал особистості таких важливих властивостей, якими є активність та прагнення до самореалізації, дає можливість розглядати поняття «творчий потенціал» як синтетичну якість, що характеризує міру можливостей дитини ставити та розв'язувати нові завдання у різних формах життєдіяльності. Тому творчий потенціал можна показати у вигляді різних можливостей, потенціалів: перетворювально-предметного (знання, уміння, навички, базові та спеціальні здібності у пізнанні, мовленні, художньо-творчої діяльності), аксіологічного (ціннісні орієнтації, ідеали, переконання, інтереси), комунікативного (морально-етичні якості та особистісні властивості). Багатовимірне та синтетичне наповнення поняття «творчий потенціал» особистості має свій психологічний еквівалент. З погляду реалізації потреби до самоствердження його можна назвати як прояв здібності, що дає дитині змогу здійснювати будь-яку діяльність (предметно-практичну, пізнавальну, образотворчу та, на подальшому віковому етапі – навчальну).

Дошкільний вік виступає фундаментом розвитку базових компетентностей і навичок, необхідних людині протягом життя. Він передбачає взаємодоповнювальний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових якостей та процесів, досягнення відповідної до цього віку психофізіологічної /тілесної та психологічної зрілості. Це надає дитині можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку – перехід до систематичного шкільного навчання, оволодіння новою соціальною роллю учня та відповідними функціями та діями, які сприяють формуванню навчальної діяльності.

Саме зрілість особистісних якостей та психічних процесів забезпечує успішність розвитку навчальних навичок на наступних етапах шкільного життя. У молодшому шкільному віці розгортається навчальна діяльність, яка спирається на вікові надбання дитини дошкільного віку та потребує належних педагогічних форм та методів роботи.

Розуміння специфіки та особливостей розвитку дитини на перехідному від дошкільного до шкільного періоду життя потребує з боку дорослих уваги до вікових законів розвитку, врахування всіх специфічно дитячих видів діяльності – гри, пізнавальної діяльності, різних формах праці та її образотворчих форм – малюванні, ліпленні, конструюванні, літературно-мовній та музичній.

Збереження та збагачення потенційних задатків та здібностей дошкільника на перехідному від дошкільної до шкільної освіти – предмет постійної уваги батьків, педагогів, психологів, що повинні забезпечувати психолого-педагогічний супровід та розвиток дитини дошкільного віку. В цьому полягає величезна відповідальність дорослих щодо створення духовно насиченого розвивального простору, в якому дитина дошкільного віку набирає потенційних сил та потреб в активному самоствердженні через культурно значущі форми діяльності. Конкретизація поняття «готовність дитини до навчання», співвіднесення результатів розвитку дитини в дошкільному дитинстві та очікувань щодо здатностей дитини в початковій школі, збалансування освітньої (академічної) складової в старших групах дошкільної освіти та першому класі початкової школи надасть практиці освіти нову якість: – координованість та співпрацю фахівців (педагоги, психологи, медики, вчителі), що покликані діяти в інтересах забезпечення природнього розвитку дитини та у відповідності до її психофізіологічних потреб, можливостей та темпів розвитку; – гнучкість, стійкість та адаптивність вибору форм та методів освітньо-виховної роботи педагогів, які спираються на індивідуальний потенціал дитини та дитячої групи сприятиме створенню реальної освітньої особистісно-орієнтованої практики.

Література

1. Державний Стандарт дошкільної освіти, затверджений наказом № 33 Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021.
2. Піроженко Т.О. Якість дошкільної освіти: сучасна ситуація та погляд у перспективу. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Харків, 2018. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 14. С. 6–27.
3. Прийняття дитиною цінностей : посіб. / Т.О Піроженко, І.І Карабаєва, С.О. Ладивір, Л.І. Соловйова [та ін.] ; за ред. Т.О. Піроженко. Київ: Видавничий Дім „Слово”, 2018. 240 с.

ДО ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Андрющенко Г. О.

*практичний психолог Центру розвитку дитини
Броварського навчально-виховного об'єднання*

Вступ до школи є новим етапом у розвитку особистості дитини. В той самий час і для її батьків це дуже особливий і важливий етап. Вони турбуються про необхідний мінімум знань та вмінь, які зможуть полегшити адаптаційний період навчання у школі.

Досвід консультативної роботи з батьками вихованців свідчить, що вони дуже часто звертаються до практичного психолога закладу дошкільної освіти з питанням «Чи готова моя дитина до школи?» або «У сімейному колі в нас різні позиції щодо того, чи йти дитині до школи цього річ, або ще на рік залишитися в дитячому садочку?». В основному стурбованість батьків можна описати наступними запитам:

1. У якому віці краще йти до школи: у 6 чи у 7 років?

2. Чи достатньо занять, які дитина відвідує у закладі дошкільної освіти, для того, щоб успішно потім навчатися у школі?

3. Чи є необхідність водити дитину на спеціальні підготовчі до школи курси або розвивальні заняття?

4. Чому деякі першокласники не встигають у навчанні?

З огляду на все вищезазначене обрана тема є досить актуальною та збереже цю актуальність у майбутньому.

На велику увагу заслуговують результати консультативної роботи практичного психолога, яка дає можливість констатувати певне протиріччя у питанні готовності дитини до школи у розумінні батьків та психологів. Беззаперечним є факт, що дитина 5-7 років може вміти непогано читати, рахувати, писати деякі слова, запам'ятовувати інформацію, висловлювати свою думку. Та це ще не є ознаками готовності до навчання у школі. Адже основний показник – не хронологічний вік чи інтелектуальні вміння, а психологічна

готовність до навчання у школі. Щоб впевнитися, чи сформована вона у дитини, треба насамперед розуміти, які показники вона охоплює та як їх можна визначити [1, с. 8].

Отже, психологічна готовність – це стійкий набір індивідуально-особистісних якостей дитини, які дадуть їй змогу виконувати навчальні завдання і прийняти соціальну роль школяра. Виділяють три компонента психологічної готовності: емоційно-вольову, інтелектуальну, мотиваційну готовність [1, с. 8]. Розглянемо у таблиці нижче ознаки сформованості кожного компонента.

Таблиця 1

Психологічна готовність до шкільного навчання та її основні компоненти

№	Компонент психологічної готовності	Ознака сформованості
1.	Емоційно-вольова готовність	<p><i>Про емоційно-вольову готовність дитини свідчить, якщо вона:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміє уважно слухати й точно виконувати найпростіші вказівки дорослого; - орієнтується на задану систему вимог, не відволікається на сторонні чинники, діє за правилом; - робить не лише те, що цікаво, а й те, що потрібно, доводить розпочату справу до кінця; - стримує негативні емоції, керує своєю поведінкою; - здатна самостійно регулювати навчальну діяльність – усвідомлювати мету, планувати свої дії й докладати зусиль, щоб їх реалізувати; відтворювати щось за зразком; ухвалювати рішення, долати перешкоди, контролювати й адекватно оцінювати результати; - проявляє ініціативність і наполегливість під час розумової діяльності; - ставиться позитивно до навчання у школі; - не проявляє імпульсивних реакцій і тривожності [1, с. 10–12].
2.	Інтелектуальна готовність	<p><i>Про інтелектуальну готовність дитини свідчать:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - диференційованість сприйняття; - аналітичне мислення – вміння виокремлювати та розуміти важливі ознаки та зв'язки між предметами і явищами, вміння відтворювати за зразком; - раціональне пізнання, послаблення ролі фантазії;

		<ul style="list-style-type: none"> - смислове і механічне запам'ятовування; - інтерес до знань і навчання; - високий рівень зв'язного та образного мовлення [1, с. 10–12].
3.	Мотиваційна готовність	<p><i>Про мотиваційну готовність дитини свідчить:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - її прагнення навчатися, бажання бути школярем; - високий рівень пізнавальної діяльності та розумових операцій; - володіння елементами навчальної діяльності [1, с. 10–12].

Щороку психологічна служба Центру розвитку дитини Броварського навчально-виховного об'єднання проводить дослідження психологічної готовності вихованців старших груп до навчання у школі. За результатами діагностики встановлюються наступні рівні готовності до шкільного навчання: високий, середній (достатній), низький.

При вхідному діагностуванні виявляється приблизно 20% дітей із низьким рівнем готовності (за даними 2019/2020, 2020/2021 навчальних років). І це не дивно, адже на момент діагностування вихованцям трохи більше 5 (або 5,5) років. Протягом 5-6 місяців вихователь, психолог працюють з ними, і на кінець навчального року після отриманих результатів вихідної діагностики проводиться порівняльний аналіз та висновок щодо динаміки у рівнях готовності до шкільного навчання. За нашими даними, як правило, на кінець навчального року низького рівня готовності до шкільного навчання не фіксується (або цей відсоток досить низький).

Застосовуються наступні діагностичні методики (при індивідуальній психодіагностиці):

1. Тестова бесіда для діагностики загальної обізнаності дитини (чи знає вихованець ПШБ, вік, як звати батьків тощо).
2. «Сходишки» (діагностика самооцінки).
3. «Виріж коло» (діагностика рівня розвитку дрібної моторики).
4. «Будиночок» (діагностика уваги).
5. «10 предметів» (діагностика пам'яті).

6. «4-ий зайвий» (діагностика мислення, мовлення).
7. «Малюнок людини» (діагностика розвитку образних і просторових уявлень).
8. «Розрізні картинки» (діагностика сприйняття).
9. «На що це схоже?» (діагностика уяви).
10. «Послідовні картинки» (діагностика мислення, мовлення).
11. «Заборонені слова» (діагностика мотиваційної готовності до школи).
12. «Графічний диктант» (діагностика вміння виконувати завдання дорослого, пропонувані в усній формі) [2; 3].

Також маємо досвід використання тесту «Намісто» (в адаптації І.І. Аргінської) [4]. Дана методика застосовується при груповій психодіагностиці.

Під час діагностики психолог має можливість проводити спостереження за активністю, зацікавленістю дитини та впевненістю виконання пропонуваних завдань. А також зазначається:

- 1) наскільки дитина орієнтується у питаннях тестової бесіди;
- 2) рівень самооцінки дитини;
- 3) розвиток моторики;
- 4) на які завдання необхідно звернути увагу (завдання на розвиток уваги, пам'яті, уяви, сприйняття, мислення, мовлення);
- 5) довільність, мотиваційна готовність до шкільного навчання.

У висновку констатується рівень готовності до шкільного навчання відповідно до загальної кількості балів (низький, середній (достатній), високий).

На нашу думку, індивідуальна діагностика готовності до шкільного навчання є одним із засобів, що сприяє персоналізації освітнього процесу, адже дозволяє визначити позитивні і проблемні питання у розвитку вихованців, надати індивідуальні рекомендації педагогам і батькам. Зауважимо, що «орієнтація на потреби учня в освітньому процесі» є одним із компонентів Нової української школи і покликані зробити випускника конкурентоздатним у

21-му столітті [5, с. 7].

Література

1. Шевчук В. Що розповісти батькам майбутніх першокласників. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2021. № 3. С. 8–12.
2. Психологічний супровід навчально-виховного процесу дошкільних навчальних закладів / автори-укладачі А.В. Аносова, Н.А. Максимова, Л.А. Петушкова. За редакцією Н.І. Клокар. *Вісник психологічної служби Київщини*. Біла Церква: КОПОПК, 2012. Вип. 5. 208 с.
3. Павлова Н. Н., Руденко Л. Г. Экспресс-диагностика в детском саду: Комплект материалов для педагогов-психологов детских дошкольных образовательных учреждений. Москва : Генезис, 2008. 80 с.
4. Фурман А.В. Методы психологической готовности детей к школьному обучению. Киев-Донецк. 1993. 12 с.
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.03.2021).

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ БАТЬКІВ ТА ПЕДАГОГІВ НА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Балицька І. М.

*вихователь Житомирського центру розвитку дитини №53,
науковий кореспондент лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*

Ми настільки захопилися навчанням наших дітей і забули, що сама суть освіти дитини – створення її щасливого життя.

С. Харрісон

Найважливішим наслідком психічного розвитку дитини дошкільного віку є формування психологічної готовності до шкільного навчання. По суті, її становлення свідчить про завершення періоду дошкільного дитинства.

У складному комплексі якостей, з яких складається готовність до шкільного навчання, варто виділити мотиваційний, розумовий та емоційно – вольовий компоненти. Мотиваційна готовність зумовлюється пізнавальною спрямованістю дошкільника, яка розвивається на основі притаманної дітям допитливості, набуваючи характерних рис перших пізнавальних інтересів. Навчання у сучасній школі вимагає також розумової готовності. Діти приходять до школи з досить широким колом знань і умінь, а головне – із розвинутим сприйманням і мисленням (вони вже мають освоїти операції аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, групування тощо), які дозволяють систематично спостерігати за предметами та явищами, виділяти в них істотні особливості, міркувати й робити висновки. Крім того, діти мають володіти початковими навчальними вміннями (концентрація уваги не на результаті, а на процесі виконання навчальних завдань, самоконтроль, самооцінка тощо). Велику роль відіграє і емоційно – вольова готовність, зокрема, вміння старшого дошкільника довільно керувати своєю поведінкою, пізнавальною активністю, спрямовувати її на розв'язання навчальних завдань. Навчання у школі має бути для нього джерелом позитивних емоцій, що допоможе знайти своє місце серед однолітків, підтримає впевненість у собі, у власних силах. Важливо, щоб

позитивні емоції були пов'язані із навчальною діяльністю, її процесами та першими результатами [2, с. 54].

Приклад дорослих може суттєво допомогти і підтримати дитину на початку її шкільного життя. Дитина очікує від рідних та педагогів не простого співчуття, а розуміння, підтримки, пояснення, віри в її потенційні можливості та приховані резерви. До школи йде сьогодні не молодший школяр, а дитина – дошкільник, яка часто ще не награлася, яка все ще живе у світі гри та казки, душевної відкритості та довіри, фантазії та соціальної чистоти. Вона не до кінця розуміє і усвідомлює власну відповідальність за дії, які чинить.

Сучасна дитина – дошкільник досить часто не відчуває достатньої уваги з боку рідних і близьких. Батькам та педагогам варто дослухатися та уважніше придивитися до бажань дітей, зрозуміти їх намагання, прагнення, бо не завжди добрі наміри приводять до «дитячого раю», завдячи і дітей, і дорослих у круговерть дитячих страждань і зневіри. Тому віра в дитину, у її сильні сторони – це важливий шлях психологічної підтримки дитини. А початок навчання у школі потребує від дорослих, які оточують дошкільника, саме віри у його потенційні можливості. Нездібних дітей не існує, існують дорослі, які не вірять і не довіряють дитині. Тому багатьом шестирічним дітям так важко робити перші кроки назустріч шкільному життю [3, с.5].

Науковцями доведено, що через шість тижнів після початку навчального року в школярів – першокласників підвищується рівень тривожності, і вони мають потребу в 7 – 10 денному відпочинку. Тривожність дитини багато в чому залежить від рівня тривожності оточуючих її дорослих. Високий рівень тривожності педагога чи батьків передається дитині. У родинях з доброзичливими спокійними відносинами діти менш тривожні, ніж у родинях, де часто виникають конфлікти. Психолог Е. Брель виявила таку закономірність: тривожність дітей зростає в тому випадку, коли батьки незадоволені своєю роботою, житловими умовами, матеріальним становищем. Авторитарний стиль батьківського виховання в родині теж не сприяє внутрішньому спокою дитини.

Існує думка, що навчальна тривожність починає формуватися ще у дошкільному віці. Цьому можуть сприяти як стиль роботи вихователя, так і завищені вимоги до дитини, постійні порівняння її з іншими дітьми. У деяких родинах протягом усього року, що передує вступу до школи, у присутності дитини ведуться розмови про вибір «гідної» школи та «перспективного» учителя. Занепокоєння батьків передається і дітям. Окрім того, батьки запрошують учителів, які годинами готують дитину до школи, виконують з дошкільником завдання шкільної програми. Незміцнілий і ще не готовий до такого інтенсивного навчання організм дитини іноді не витримує такого психологічного та педагогічного навантаження, дитина починає хворіти, бажання вчитися згасає, а тривожність із приводу прийдешнього навчання стрімко зростає [1, с. 81].

Шестирічний учень у початковій школі має велике навантаження у навчанні: йому потрібно усвідомити навчальне завдання, знайти шляхи його розв'язання, усвідомити результат навчальної дії. Якщо він не має можливості знімати напругу у грі та праці, то це підсилює відчуття невпевненості, тривожності [3, с. 45].

Автори книги «Емоційна стійкість школяра» Б. Кочубей і І. Новікова вважають, що тривожність розвивається внаслідок наявності в дитини внутрішнього конфлікту, що може бути викликаний: суперечливими вимогами, пропонованими батьками, або батьками і ЗДО (школою); неадекватними вимогами до дитини (найчастіше завищеними); негативними вимогами, що принижують гідність дитини, ставлять її в залежне положення від дорослих та однолітків. Дотепер ще не вироблено певної точки зору на причини виникнення тривожності. Але більшість вчених вважає, що в дошкільному та у молодшому шкільному віці одна з основних причин – це порушення відносин між батьками і дітьми [1, с. 80].

Залишаючись за рівнем психічного розвитку дошкільниками, більшість випускників ЗДО вступають до школи і включається у навчальну діяльність. У шестирічних дітей зберігаються притаманні дошкільному віку особливості

мислення: домінує мимовільна пам'ять, внаслідок чого запам'ятовується не те, що потрібно, а те, що цікаво; специфіка уваги дозволяє продуктивно виконувати певну роботу протягом 10-15 хвилин; переважає прагнення вивчити нове передусім у наочно – образному та наочно – дієвому аспектах. Однак важливою особливістю психічного розвитку старшого дошкільника є гостра чутливість (сензитивність) як до засвоєння морально – психологічних норм і правил поведінки, так і до оволодіння цілями й способами систематичного навчання. Пізнавальні мотиви в цьому віці ситуативні та нестійкі: під час навчальних занять вони з'являються й підтримуються лише завдяки зусиллям педагогів. Оцінка навчальної роботи сприймається як оцінка особистості, тому негативні оцінки спричиняють тривожність, стан дискомфорту, апатії. Поведінка ще нестійка, залежить від емоційного стану дитини, що істотно ускладнює взаємини з однолітками та вчителями. Мета досягається набагато успішніше за ігрової мотивації та оцінки поведінки однолітками (у випадку командної гри). Формування волі істотно пов'язане з вихованням мотиву досягнення мети (В. Котирло та ін.). Усе це потрібно враховувати під час організації навчального процесу дітей шестирічного віку. Навчальні заняття із шестирічними дітьми вимагають цікавих ігрових методів, режиму дня, наближеного до дошкільного тощо, а жорсткі умови формалізованої системи шкільного навчання є абсолютно неприпустимими [2, с. 56].

З перших днів навчання в школі дитині необхідно перебудовувати своє життя, змінювати звички. На кожному уроці і навіть під час перерви їй доводиться підкорятися новим вимогам і правилам. Шестирічній дитині дуже важко змусити себе робити те, що вимагають дорослі. Саме тому рекомендовано вже у дошкільному закладі учити дітей дотримуватися визначених правил і інструкцій [1, с. 51].

Також слід зазначити, що дитина шестирічного віку, яка систематично відвідує ЗДО, йдучи до школи, вже активно проявляє пізнавальний інтерес до навколишнього світу і соціальних взаємин людей; уміє адекватно поводитися у колективі; намагається приймати правильні рішення у простих життєвих

ситуаціях; має сформовані уявлення про доброту, гуманність, чесність, справедливість; уміє регулювати свої емоції; їй подобається планувати і організовувати гру; намагається розв'язувати проблемні ситуації; знає свої права та відповідально виконує обов'язки; має сформований інтерес до історії свого краю; володіє трудовими навичками; має розвинене граматично – правильне та зв'язне мовлення; уміє встановлювати закономірності, обстежувати, спостерігати, аналізувати, виокремлювати головне і другорядне; здійснює найпростіші форми контролю власної діяльності; має розвинену інтелектуальну активність; намагається застосовувати творчий досвід у повсякденній діяльності; прагне досягти позитивних результатів.

Якими ж знаннями необхідно володіти сучасним педагогам? Знаннями основ наукової теорії навчання і виховання, основ психологічних закономірностей розвитку людини як цілісності; досконалим знанням предмета спеціалізації (розвиток дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням ефективних методів та форм індивідуальної та групової роботи). Педагогові потрібно мати особливу енергію професійної діяльності. Це надзвичайно важлива вимога в роботі з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку. Енергія дасть змогу реалізувати особисту переконаність педагога і стимулювати творчий процес пізнання довколишнього світу з боку дитини. Якими ж вміннями мають володіти сучасні педагоги? Головне – вміти любити, тобто приймати світ і людину такими, якими вони є. Вміти цілісно мислити, тобто однаково добре володіти методами роботи, що активізують функціонування як лівої, так і правої півкуль головного мозку та їх сукупною роботою. Педагог нової генерації має вміти трансформувати негативні проблеми, настрої, прагнення дитини у позитивний рух. Це педагог, який все вміє, по суті, це практичний психолог.

Ці знання і навички лежать в основі культури педагогічної діяльності. Орієнтація на культуру педагогічної праці – це, насамперед, орієнтація на формування цілісного світогляду педагога. Вона спрямовує і забезпечує розвиток інших умінь педагога: не нашкодити здоров'ю, психіці, прагненню

вихованця (учня) до творчості; мотивувати цілісне сприйняття дитиною навколишнього світу; працювати в адекватних методиках та освітніх технологіях, що забезпечують різнобічний розвиток дитини (її тілесність, психіку, духовні орієнтації у сфері соціальної взаємодії); мотивувати позитивний вибір дитини у невизначених ситуаціях [4, с. 11].

Отже, щоденна підтримка дорослим конкретної дитини – це вже реальний і перспективний шлях позитивних змін як у сучасній освіті, так і у країні загалом.

Література

1. Адаптація дитини до школи /Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. Київ : Мікрос, 2003. 111 с. (Психологічний інструментарій).
2. Заброцький М.М. Основи вікової психології: навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 112 с.
3. Кочерга О.В. Психофізіологія шестирічних першокласників і адаптація до школи. Київ, 2010. 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
4. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ НАСТУПНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Берникова Т. Є.

вихователь ЗДО №9 «Пролісок»

м. Нетішина Хмельницької обл.

На сучасному етапі розбудови національної системи освіти, в основу якої закладено гуманістичний підхід до організації педагогічного процесу, однією з актуальних є проблема наступності в підготовці старших дошкільників до навчання в умовах Нової української школи. Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки, метою якої є створення школи, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті. Замість запам'ятовування фактів та визначень понять, учні набуватимуть *компетентностей* (динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність) [3, с. 12].

У Базовому компоненті дошкільної освіти (у редакції 2021р.) та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) визначається пріоритетність компетентнісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду [2].

Головною умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість освітнього процесу закладу дошкільної освіти і початкової школи на всебічний розвиток особистості дитини [4, с. 66].

Щоб якісно підготувати старших дошкільників до навчання в Новій українській школі, заклад дошкільної освіти (далі – ЗДО), заклад загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) та батьки мають взаємодіяти. Тому ми в нашому закладі дошкільної освіти вирішили створити спільний проєкт «Співпраця ЗДО

та НУШ: новий зміст освіти», *метою* якого є збереження цінностей дошкільного дитинства, гуманізація навчання, особистісний підхід, розвиток здібностей дітей (*учнів*), створення предметно-розвивального середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей, формуванню дослідницького ставлення до навколишнього світу.

Завдання проєкту: організувати освітній процес з урахуванням індивідуальних вікових і психологічних особливостей кожної дитини; створити предметно-розвивальне середовище для ознайомлення дітей зі школою; виявити у дітей старшого дошкільного віку сформованість навчальних навичок та вмінь, оцінити їх емоційне ставлення до майбутнього процесу в школі; створювати умови для активної співпраці з дітьми, спрямованої на всебічний розвиток дитини; забезпечувати умови безболісної адаптації першокласника; створити психологічний комфорт під час перебування дитини в навчальному закладі, передумов для кращого входження в повноцінну освітню діяльність; створити умови для підвищення особистісної компетенції батьків у питанні формування у дітей позитивної мотиваційної готовності до шкільного життя; залучити батьків взяти участь у проєкті; надання допомоги сім'ї в новій ситуації, що виникає при підготовці до навчання в школі і при вступі дитини до школи.

Вся робота за проєктом проводилася за *трьома напрямками:* *освітня робота з дітьми старшого дошкільного віку; співпраця з батьками щодо підготовки дітей до НУШ; взаємодія з учителями початкової школи.*

Для поетапного впровадження проєкту «Співпраця ЗДО та НУШ: новий зміст освіти» розроблений план заходів, який передбачає використання різноманітних форм, методів та прийомів освітньої діяльності з дітьми, батьками, педагогами та вчителями.

Які ж основні тематика та форми роботи з дітьми за проєктом. Щоб психологічно підготувати дітей старшого дошкільного віку до нових умов, ознайомлюємо старших дошкільників із територією та будівлею школи, знайомимо з учителем початкових класів. Організовуємо екскурсії до школи –

показуємо бібліотеку, класну кімнату, стадіон, їдальню тощо. Протягом навчального року проводимо спільні заходи для старших дошкільників та учнів початкової школи на базі закладу дошкільної освіти та школи, зокрема: «Тиждень початкової школи» (*листопад*); театралізована презентація «Один день із життя першокласника» (*лютий*); зустрічі першокласників із вихованцями старшої групи «Мої враження про школу», «Цікаві спогади про дитячий садок» (*березень, травень*); спортивні змагання «Дружба немає вихідних», конкурси, свята та розваги «День знань», випускний в дитячому саду (*листопад, січень, квітень, травень*) тощо. Педагоги ЗДО створили для дітей умови, за яких перехід до школи збереже природну активність дитини, спонукатиме її пізнавати світ природи, людських взаємин.

Як взаємодіємо з педагогами. Методичні заходи проводимо з педагогами ЗДО, учителями ЗЗСО, практичними психологами закладів освіти. Вчителі початкової школи беруть участь у семінарах, практикумах, конференціях на базі закладу дошкільної освіти на теми змін у законах про освіту. Ознайомлюємо їх із особливостями педагогічної роботи з дошкільниками через майстер-класи, як-от: «Навчання, розвиток, виховання – цікаво й весело разом з дітьми»; «Розвиток дрібної моторики у дітей старшого дошкільного віку»; «Розвиток логіко-математичного розвитку у дітей 5-6 років», тощо. Ефективним для налагодження взаємодії виявився круглий стіл «Сучасні підходи до взаємодії між ЗДО та закладом дошкільної освіти і початковою ланкою закладу загальної середньої освіти». Вихователі садка та вчителі школи обговорили чинні програми, за якими працює заклад дошкільної освіти та початкова школа, компетентність дошкільника під час вступу його до школи.

Як співпрацюємо з батьками за проектом. Важливу для батьків інформацію: розміщуємо на стендах – «Психолог інформує», «Поради для батьків майбутніх першокласників» тощо; розповсюджуємо на буклетах і пам'ятках – «Вікова криза дітей: 6-7 років», «Портрет дошкільника перед його вступом до школи» та ін. Організуємо різні *форми роботи з батьками*, а саме: *індивідуальні* – консультації, проведення Інтернет-консультацій,

анкетування, відповіді на запитання; *групові* – практикуми, консультації, вебінари, засідання клубу молодих батьків, зустрічі з цікавими людьми, тематичні засідання «круглого столу», батьківські збори, інтелектуальні ігри, ток-шоу «Трикутник» (*батьки-вихователі-вчителі*), – під час дискусії та обговорення проблеми дійти спільного висновку, щодо підготовки дитини до школи, тощо; *масові* – тиждень, день відкритих дверей.

У ЗДО працює консультпункт. Батьки мають змогу отримати відповіді на запитання та консультації від учителів початкової школи, практичних психологів ЗДО та початкової школи, спеціалістів управління освіти, зокрема на такі теми: «Перехід від дитячого садка до школи – важливий момент у житті дитини і батьків», «Як визначити, чи готова дитина до школи», «Психологічна готовність дитини до спілкування та спільної діяльності».

Двічі на рік проводимо батьківські конференції, на яких обговорюємо певні проблеми. *Мета таких конференцій*: ознайомити батьків з вимогами Нової української школи; розширити знання батьків про фізичну, психологічну, соціальну, емоційно-вольову, інтелектуальну, мотиваційну готовність дітей до школи; налагодити взаємодію ЗДО, батьків та початкової школи.

Результативність проекту. Реалізуюючи проект *вихованці старших груп* відчули підтримку і зацікавленість батьків, почувалися розкуто у вираженні своїх думок. В них виникло бажання частіше відвідувати школу. Вони експериментували без страху помилитися, проявляли себе в різноплановій діяльності, навчалися взаємодіяти з однолітками-учнями першого класу, знаходили друзів, нове хобі. *Вихователям* закладів дошкільної освіти спільний освітній проєкт допоміг краще підготуватись до нових особливостей навчання, зрозуміти, що вихователь – це носій змін, партнер дітей і ключова фігура освітнього процесу, адже Концепція НУШ передбачає свободу у виборі методів, прийомів та засобів навчання і виховання. *Вчителі початкових класів* мали можливість більш познайомитися з особливостями педагогічної діяльності з дошкільниками через різні форми роботи. *Батьки* почали дивитися на світ очима своєї дитини, більше дізналися що має знати та вміти дошкільник,

вступаючи до першого класу, як підготувати свою дитину до школи, які вимоги ставлять вчителі до старших дошкільників.

Спільні зусилля педагогів закладу дошкільної освіти, вчителів початкових класів та батьків сприяють легкій адаптації дитини до нових соціальних умов при її переході із закладу дошкільної освіти до школи.

Отже, щоб забезпечити реальну наступність у роботі дошкільного закладу та школи, слід дотримуватись певних умов: співробітництво має бути довготривалим і нерозривним; робота – системною і плановою; завдання – комплексними та інтегрованими.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти /Ю.Г. Кононенко, директор департаменту загальної середньої та дошкільної освіти. Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Каньоса Н.Г. Наступність у роботі закладів дошкільної освіти та початкової школи як умова успішної адаптації дітей до шкільної освіти. Івано-Франківськ, 2018. С. 64–69.
5. Левицька І.В. Нові виклики наступності дошкільної і початкової освіти: оцінюємо, розмірковуємо, упроваджуємо. Житомир, 2018. С. 55–59.

СТВОРЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ З ООП ДО ШКОЛИ З УРАХУВАННЯМ ЇХ ВІКОВИХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ В СИТУАЦІЇ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

Бірук Н. П.

*відмінник освіти, вихователь-методист, вихователь вищої категорії
Житомирського центру розвитку дитини № 53 «АБВГДЕЙКА»*

Будішевська В. В.

*вихователь вищої категорії
Житомирського центру розвитку дитини № 53 «АБВГДЕЙКА»*

Довгий час ми з моєю колегою та напарницею працювали в загальній групі нашого дошкільного закладу. Перед нами були звичайні діти у яких горіли очі, коли вони чули нову, цікаву інформацію, які емоційно реагували на все цікаве, незнайоме до певного часу. Діти, які як губки всмоктувати все нове, які готові були вчитися, розвиватися, яких ми розуміли і які розуміли нас.

В нашому закладі є також групи, в яких виховуються та навчаються діти з ООП, а досвіду роботи з такими дітьми у нас ще не було. Тому нам потрібно було пристосуватися до суттєво нових для нас умов. Пропрацювавши деякий час ми зрозуміли, що орієнтація на загальну програму, за якою навчаються більшість дітей нашого закладу, знижує нашу здатність бачити індивідуальні можливості наших дітей. Нам потрібно було побудувати нашу роботу так, щоб не тільки врахувати індивідуальні особливості наших дітей, а й включати їх в освітній процес нашої групи.

Ми розуміємо, що діти нашої групи, не залежно від їх особливих потреб, мають право на освіту, повноцінний розвиток і вони, так як більшість дітей нашого закладу, підуть до школи. Для того щоб полегшити нашим вихованцям цей перехід, нам необхідно було сформуванати у них когнітивну компетентність у різних сферах життєдіяльності та забезпечити достатній психоемоційний,

соціальний, фізичний та психічний розвиток, сформувати у них передумови успішного оволодіння навчальною діяльністю:

- сформувати компетентність наших дітей, враховуючи їх психофізичний розвиток, базові якості (ініціативність, самостійність, комунікативність, довільність тощо) психофізичні новоутворення, які складають структуру «шкільної зрілості»;

- сформувати передумови успішного оволодіння навчальною діяльністю: вміння розуміти завдання або інструкцію і самостійно нею керуватися, виконувати правила, долати труднощі, навички самостійності, вміння планувати, контролювати свої та чужі дії, оцінювати результати під час виконання завдань, правильно реагувати на оцінку виконаного завдання, доводити розпочату справу до кінця, формувати здатність до вольового напруження, довільного регулювання власної поведінки;

- сформувати адекватну самооцінку висловлювань і вчинків, а також оцінку дитиною власних можливостей і досягнень у різних видах діяльності, розвивати самостійність і незалежність;

- розвинути соціальні уміння: допомагати одне одному, співпрацювати, співчувати підбадьорювати, брати на себе відповідальність, робити корисні для всіх справи, з повагою і розумінням ставитися до всіх людей;

- сформувати адекватне сприймання предметів і явищ довкілля, розвивати творчість і креативність у процесі різних видів діяльності;

- реалізовувати напрямки розвитку дитини: особистісний, соціально-моральний, емоційний, фізичний, моторно-руховий, пізнавальний і мовленнєвий, які забезпечують наступність у навчально-виховній роботі нашої групи та школи.

Кожній дитині важливо і необхідно було створити сприятливі умови які б враховували їх індивідуальні освітні потреби і здібності. Створений нами комфортний простір, розвиваюче середовище допомогли розвинути наших

дітей. Разом із логопедом та іншими спеціалістами закладу створили таку систему, яка була спрямована на допомогу дитині та її сім'ї.

Але в першу чергу нам потрібно було згуртувати новоутворений дитячий колектив, адже наші вихованці прийшли з різних груп і тепер уже наша група мала стати для них рідною.

Найскладніше було адаптувати колектив до поведінки хлопчика із аутичними проявами. Ми вчили наших дітей правильно, адекватно реагувати на його поведінку. Бували такі ситуації, коли діти голосно співали чи сміялись, в цих випадках хлопчик закривав вуха і починав ще голосніше кричати, бити себе по обличчю, тупати ногами або проявляти некеровану агресію до дітей. Спочатку малята могли навмисно голосно кричати, бо їм було смішно. Вони не розуміли чому він так себе поводить. Ми пояснювали їм, що не потрібно його сприймати, як погану дитину, що це особливості поведінки, що у нього відбувається сенсорне перевантаження і хоча він намагається заспокоїтися – дорога довша, аніж вистачає на це зусиль. Але були такі ситуації, коли поведінка хлопчика ставала неконтрольованою, тоді ми зверталися за допомогою до практичного психолога та соціального педагога. Вони давали поради нам, батькам та іншим спеціалістам про те, як потрібно поводити себе у таких ситуаціях. Розробили для нас систему індивідуальних і групових корекційних занять. Разом з дітьми ми переглянули не одне відео, обговорили, прогнали та розібрали не одну ігрову ситуацію. Після чого зробили висновок, що нам краще або передбачити такі ситуації, або уникати їх.

Наші діти самі виявили бажання взяти опіку над цим хлопчиком та тими дітьми які потребували їх допомоги: діти із ЗПР та порушенням координації рухів. Це дало нам можливість згуртувати колектив, він став одним цілим, а наші вихованці навчилися:

- природно сприймати і толерантно ставитися до дітей, які мають відмінності;
- налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з дітьми, які відрізняються від них;

- навчилися співпрацювати з цими дітьми, залучати їх до гри, спільної діяльності;
- навчилися співчувати іншим.

Ми також доклали багато зусиль і для загального розвитку наших вихованців зокрема:

- *дбали про фізичне, психологічне здоров'я, соціально-педагогічний комфорт;*
- *збагачували їх життєвий досвід;(заняття, бесіди, екскурсії, розгляди картин, ілюстрацій, розповіді з власного досвіду, читання розповідей, оповідань, казок тощо)*
- *закріплювали побутові навички та розширювали межі самообслуговування і самостійності наших дітей;*
- *розвивали мовлення дітей, тому що мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається її соціалізація, а мовленнєві дефекти перешкоджають успішному розвитку її пізнавальної діяльності, негативно впливають на формування психіки, порушують можливість вільного спілкування дитини, викликають негативні емоційні стани та почуття, неповноцінності у соціумі;*
- *навчили наших вихованців спостерігати, думати, осмислювати побачене та почуте;*
- *учили їх висловлювати свою думку та поважати думку інших;*
- *поступово формували зацікавленість до навчання і позитивне ставлення до школи.*

Оскільки більшість наших дітей із ЗНМ, нам потрібно було прикласти багато зусиль для розвитку їх мовлення.

Ми шукали різні методи та прийоми, щоб сформувати у наших вихованців фонетичну, лексичну, граматичну, розмовну та комунікативну

компетентності. Вчили їх розмовляти рідною українською мовою, а головне спілкуватися один з одним та дорослими.

Для цього в своїй роботі ми використали одну із інноваційних технологій – імаготерапію (imagotherapy; лат. imago образ, уявлення + терапія).

Імаготерапія – це прекрасний засіб інтенсивного розвитку мовлення дітей, збагачення словника, розвитку мислення, уяви, творчих здібностей, Методи імаготерапії забезпечують величезний корекційний, навчальний, розвивальний ефект для всебічного розвитку дітей.

Оскільки вихованці нашої групи не відвідували театральну студію то всю роботу з театром ми проводили в групі. Завдяки цій технології ми намагалися розв'язати проблеми, які під час діагностики були виявлені у більшості дітей: недостатньо розвинена пам'ять, увага, відсутня мотивація до навчання, відсутні навички соціальної поведінки, невміння проявляти свої емоції, недостатньо розвинена координація рухів.

До створення театального осередку, який складався з різних видів театру, ми долучили помічника вихователя, логопеда та батьків.

На підготовчому етапі ми проводили спеціальні ігри та вправи для розвитку мови, дихання, інтонації. Вчили наших малят виражати свої почуття за допомогою міміки та жестів, звертатися один до одного від імені казкового героя, спілкуватися один з одним. Для цього ми використовували різні вправи та ігри: «Зачарована дитина» (дитина відповідала лише жестами), «Покажи подив (страх, радість, розчарування..)», «Назви емоцію і опиши її», «Раз, два, три – ти білочка (зайчик, ведмедик, лисичка...)", «Скажи фразу, як ведмідь (сорока, лисиця, мишка, жабка)», «Уяви, що ти їси лимон (цукерку)» та ін.

Під час основного етапу, ми знайомили дітей з різними витворами мистецтва та народної творчості. В цьому нам допомогла екскурсія до музею українського прикладного мистецтва, який є у нас в садочку. Ми читали багато казок, віршів, розглядали ілюстрації, картини, малюнки, переглядали відео із дитячими виставами, вчили визначати характер героїв за зовнішніми ознаками, відповідати на запитання різного характеру за змістом твору. Цим самим

формували у них мовленнєву компетенцію. Разом ми розподіляли ролі. Спочатку між дітьми виникали конфлікти тому, що всі хотіли грати позитивного героя, комусь не подобалися репліки, для когось роль була складною і він боявся, що з нею не справиться. Але з часом діти навчилися домовлятися, аргументували свої бачення, висловлювали свої думки. На цьому етапі ми формували у них творче ставлення до обраної ролі, заохочували їх до самостійності та індивідуальності в доборі засобів виразності. Вчили вносити творчі фрагменти в сюжет вистави, давали дітям можливість висловлювати власне бачення образу героя чи сюжет вистави. Якщо у когось щось не виходило, вони з задоволенням зверталися за порадами до своїх товаришів, не соромилися, як це було раніше. Разом з вихованцями ми виготовляли атрибути та декорації до вистави. Якщо ж атрибути були складні, ми зверталися за допомогою до батьків.

На основі знань, умінь та навичок, які діти набули під час попередньої роботи, ми розпочинали творчий етап. На даному етапі ми організовували саме «театральне дійство – виставу», але до цього, за допомогою різних видів театру: пальчикового, настільного, на фланелеграфі, тіньового діти програвали свої діалоги, озвучували свої репліки. Цікавими для дітей були нові оригінальні театри, які ми виготовили з батьками (з мочалок, дитячих рукавичок, ложок, морських камінчиків). І, коли ми відчували, що діти готові, тоді і відбувалася театральна вистава, в якій діти самі були акторами.

Четвертий етап є заключним етапом всієї попередньої роботи. Під час свят та розваг діти презентували глядачам вистави, долаючи сором'язливість, невпевненість в собі, негативізм та отримуючи новий соціальний досвід.

Таким чином, в процесі використання імаготерапії, діти навчилися використовувати всі вміння і навички невимушено спілкуватися один з одним, відчувати свою відповідальність за спільну справу. Між дітьми склалися відносини співробітництва, взаємодопомоги, вони навчилися планувати свої дії, домовлятися між собою, орієнтуватися у різних ситуаціях, яка може статися під час виступу: хтось забув слова, вийшов на сцену раніше ніж потрібно і т. д.

Тому дуже важливо щоб між ними було взаєморозуміння, взаємовиручка, яка складається під час гри та в процесі підготовки до неї.

Ми вважаємо, що нам вдалося реалізувати пріоритетні напрямки розвитку дітей з особливими потребами – особистісний, соціально-моральний, емоційний, фізичний, моторно-руховий, пізнавальний і мовленнєвий. Все це забезпечить їм безболісний перехід до шкільного життя.

Результатом нашої наполегливої послідовної роботи є те, що 14 із 18 дітей показали високий рівень готовності до школи. Всі вони йдуть до ЗОШ, а не в спеціалізовані школи. Під час співбесід, при здачі документів, наші вихованці справили позитивне враження на членів комісії. Як говорила мама Алі і Лукаса Слівінських: «Мои дети произвели фурор. Я вам очень благодарна». Ради таких хвилин потрібно працювати. Ти розумієш, що та праця та любов, яку ти вклав в цих дітей дала свої позитивні результати.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Петрушенко І.Л. Застосування методів імаготерапії в корекційній роботі з дошкільниками, що мають порушення мовлення. 2020. URL: <http://bilatserkvadnz28.edukit.kiev.ua/>. (дата звернення 23.04.2021).

ЗБЕРЕЖЕННЯ ДИТИНСТВА ЯК ОСОБЛИВОГО СВІТУ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ВІД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Богатирьова О. М.

*завідувач Красноградського дошкільного навчального закладу (ясел-садка)
№ 17 Красноградської міської ради Харківської області*

Стаття є дослідженням актуальних питань збереження дитинства як особливого світу життєдіяльності дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя. Встановлено, що реформування системи освіти у нашій державі спрямовано на всебічний розвиток особистості, розвиток цілої низки компетентностей, які підготують дитину до дорослого життя у суспільстві з одночасним збереженням особливого дитячого світу.

Ключові слова: дитинство, дошкільна освіта, шкільне життя.

Актуальність проблеми дослідження. Дитинство, яке є найважливішим етапом у житті кожної людини, в її розвитку й особистісному становленні, значною мірою пов'язане з освітою. Реформаційні процеси, що відбуваються у вітчизняному та світовому освітньому просторі зумовлюють нагальність комплексного вирішення низки соціально-педагогічних проблем [3, с. 22]. Так, перехід від дошкільної освіти до шкільного життя – завдання комплексне, багатогранне, що охоплює всі сфери життя дитини. При його вирішенні набуває значення розвиток особистості дитини і її пізнавальних процесів, а також необхідність навчання початковим шкільним умінням і навичкам. Саме тому надзвичайної актуальності набуло питання збереження дитинства як особливого світу життєдіяльності дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема готовності до школи стала предметом наукових інтересів багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготського, Н. Гуткіної, А. Запорожця, Е. Кравцової, В. Назаренко, В. Слободчикова, Г. Цукерман, Л. Берцфаї, Г. Вітцлак, Г. Гетцер, Я. Йірасек, А. Керн, С. Штрабел. Чимало дослідників

цікавиться питанням шкільної адаптації, зокрема А. Авцина, О. Кононко, Б. Паригіна, П. Анохін, Н. Ватутіна, В. Войтко, Н. Аксаріна та інші. Проте, питання збереження дитинства як особливого світу життєдіяльності дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя ще недостатньо висвітлено.

Мета дослідження – проаналізувати актуальні аспекти збереження дитинства в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя в умовах реформування системи освіти.

Об'єкт дослідження – дитинство в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя в умовах реформування системи освіти.

Предмет дослідження – життєдіяльність дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя.

Виклад основного матеріалу. Важливим етапом у житті дитини є вступ до школи, умови в якій значно відрізняються від тих, до яких вона звикла. В дитячому садочку були зовсім інші люди, інший режим дня, харчування, діяльність. А у школі все, що оточує дитину є новим та незнайомим, тому має пройти деякий час, для того, щоб вона змогла адаптуватися. Саме тому перед вихователями і педагогами постає надзвичайно важливе завдання концептуального збереження дитинства в умовах переходу від садочка до школи.

Дошкільний вік дитинства характеризується надзвичайно важливою особливістю. У вільних діях, які спонукаються виключно внутрішніми потягами, виникає початок подальшого особистісного утворення – бути суб'єктом різних форм активності, а в подальшому і суб'єктом життя [2, с. 37]. Якраз у цьому полягає їх розвивальний ефект. Однак у таких діях дошкільник інтенсивно вправляється за умови, коли дорослий бере у них активну участь. Ця тенденція набуває особливої ваги, коли дорослий високо значущий для дитини. Навіть тоді, коли він лише пасивно присутній, все ж це впливає у плані позитивного внутрішнього стану вихованця. Особливо ситуація участі дорослого у діях дитини відіб'ється на запобіганні майбутнього почуття

самотності. Та нажаль, нині спостерігається масове незадоволення означеної дитячої потреби, що негативно відбивається на усіх сферах життєдіяльності дитини. По-перше, дорослі в більшості своїй дистанціюються від реального життя дитини. По-друге, самі діти під дією постійної й інтенсивної інформації, яку несуть телевізор та сучасні технічні засоби (комп'ютери, телефони, планшети), значно втрачають діяльнісну спрямованість власного функціонування, займаючи виражену пасивну позицію, розвивальні наслідки якої вкрай негативні. Інформація згаданих технічних засобів небезпечна для дитини-дошкільника ще й у іншому контексті. Завдяки своєму межовому змістовому ареалу (від мікросвіту до всесвіту та різноманітних фантастичних подій, що пропонуються особі) й виразності форми, у якій подаються означені події, у дитини зникає підґрунтя для формування уяви [1, с. 14]. Якраз на ній може розгорнутися творча діяльність як важлива складова дитячого світу та певна картина майбутнього. Саме у цей період дошкільник повинен цілеспрямовано навчитись узгоджувати два світи: світ батьківський і світ за межами дому. Отже, дитячий садок – це місце, де готують дітей до майбутнього життя, продовженню навчання у школі.

Питання збереження дитинства також приділяли багато уваги автори концепції «Нової української школи». Так, згідно концепції НУШ важливого значення набуває питання збереження дитинства у такому аспекті як наступність та інтеграція двох ланок освіти, на усунення суперечок між запитами школи і програмними можливостями закладу дошкільної освіти, між необхідністю враховувати специфіку дошкільної та початкової освіти [5, с. 88].

Організація життєдіяльності дітей з урахуванням освітніх ліній дошкільної освіти дає змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти. У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової освіти визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Необхідно зазначити, що

відповідно до «Концепції нової української школи» початкова освіта поділятиметься на два цикли: перший, адаптаційно-ігровий, 1-2 класи; другий, основний, 3-4 класи.

Перший цикл початкової освіти допоможе учневі звикнути до шкільного життя. А саме: навчальні завдання і час на їхнє виконання будуть визначатися відповідно до (із урахуванням) індивідуальних особливостей школярів; навчальний матеріал можна буде інтегрувати в змісті споріднених предметів або вводити до складу предметів у вигляді модулів; обсяг домашніх завдань буде обмежено; навчання буде організовано через діяльність, ігровими методами; буде запроваджено описове формувальне оцінювання; найважливіше завдання вчителя – підтримувати в кожному учневі впевненість і мотивацію до пізнання. У другому циклі початкової освіти в учнів вже буде формуватися почуття відповідальності й самостійність. [4, с. 45].

При реформуванні системи освіти постульовано, що провідні види діяльності дітей старшого дошкільного віку (спілкування, гра, рухова, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетична (ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографічна, театралізована) мають бути збережені і змістовно збагачені у молодшому шкільному віці, що дозволить здійснити поступовий перехід до навчання як нового провідного виду діяльності у перший (адаптаційно-ігровий) період початкової освіти. Поряд з іншими, метою цієї діяльності є розвиток різних видів активності дитини, її творча самореалізація, формування нових компетентностей та, найголовніше, збереження дитинства, як особливого світу життєдіяльності дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя.

Висновки. Отже, розглядаючи питання збереження дитинства як особливого світу життєдіяльності дитини в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя було встановлено, що реформування системи освіти у нашій державі спрямовано на всебічний розвиток особистості, розвиток цілої

низки компетентностей, які підготують дитину до дорослого життя у суспільстві з одночасним збереженням особливого дитячого світу.

Література

1. Бех І.Д. Дошкільна освіта: трансформаційні орієнтири. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи*: зб. наук. пр. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 7–20.
2. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». За заг. ред. О.В. Низковської. Тернопіль : «Мандрівець», 2017. 256 с.
3. Ковшар О.В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти: монографія. Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2015. 270 с.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Олійник О.М. Педагогічні умови становлення творчої активності дитини в контексті наступності дошкільної і початкової ланок освіти. *Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти* : зб. наук. пр. Хмельницький : ХОШПО, 2019. С. 87–95.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІКТ У СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ

Ванічкіна-Ільницька Є. Ю.

магістрантка Київського університету імені Бориса Грінченка

Козак Л. В.

*доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка*

Розвиток сучасного суспільства тісно пов'язаний з науково-технічним прогресом. Інформатизація – це глобально-соціальний процес, особливістю якого є те, що домінуючим видом діяльності у сфері суспільного виробництва є збирання, накопичення, оброблення, збереження і використання інформації. Дослідження, що проводилися у США та у Європі показали, що до одинадцяти років близько 80% інформації діти одержують за межами закладів освіти і з джерел, що не мають паперових носіїв.

Одним з пріоритетних напрямків процесу інформатизації сучасного суспільства є інформатизація освіти – забезпечення сфери освіти методологією і практикою розроблення та оптимального використання сучасних інформаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання та виховання.

У Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років зазначається, що необхідно забезпечити всі навчальні заклади широкосмуговим інтернетом. Щороку визначати мінімальний перелік (стандарт забезпеченості) потрібних ІТ-засобів та ІТ-сервісів для використання у сфері освіти й науки для навчальних закладів усіх рівнів та державний стандарт для ІТ-розробок у сфері освіти (e-learning service standard / базовий стандарт е-навчання) [5].

Процес інформатизації у закладах дошкільної освіти зумовлений соціальною потребою у підвищенні якості навчання і виховання дітей дошкільного віку, вимогами сучасного суспільства. ІКТ суттєво розширюють можливості батьків, педагогів і фахівців у сфері раннього навчання, вони здатні

підвищити ефективність взаємодії педагогічного колективу закладу дошкільної освіти і батьків вихованців у процесі їхнього навчання і виховання.

Проблема використання інформаційних технологій у освітньому процесі закладів дошкільної освіти в останні роки викликає підвищений інтерес вітчизняної педагогічної науки: В. Безпалько, В. Биков, І. Богданов, В. Галузяк, Р. Гурін, М. Жалдак, М. Кадемія, М. Козяр, Т. Койчева, Ю. Машбиць, А. Нісімчук, О. Овчарук, О. Падалка, Є. Полат, С. Сисоєва, О. Шпак та інші (впровадження ІКТ у освіту); Н. Морзе та інші (аналіз проблем і вивчення деяких категорій ІКТ-інструментів для комунікації в сфері освіти і їх оцінки); Л. Босов, Р. Гуревич, І. Зимня, Ю. Первіна (специфіка ІКТ-підготовки майбутніх педагогів); Л. Петухова, О. Чекан, Н. Сорока (вивчення окремих аспектів готовності майбутніх педагогів дошкільного фаху до формування основ комп'ютерної грамотності у дітей дошкільного віку). Але, попри великий науковий інтерес до проблеми використання ІКТ у роботі з дітьми дошкільного віку, а також їхніми батьками, належного практичного втілення вона не має і до сьогодні [2, 5].

Більшість дослідників часто дотримуються переконання, що використання ІКТ у дошкільній освіті спонукає дітей до пасивного сприймання, перетворює їх на самотніх фанатиків комп'ютерних ігор, ізольованих від соціальної взаємодії, що виникає під час навчальної та ігрової діяльності; на таких, що страждають від недостатності фізичних рухів, рольових ігор, конструювання, ручної праці та іншого активного досвіду. Але при створенні відповідних умов і чергуванні різних видів діяльності негативний вплив ІКТ на дітей можна мінімізувати. З точки зору Л. С. Виготського ІКТ-інструменти є технічними і використовуються для зміни зовнішніх об'єктів. Водночас їх можна поєднувати та інтегрувати з психологічними інструментами [1].

Отже, педагоги надзвичайно зацікавлені у тому, щоб розуміти можливості застосування ІКТ у практиці дошкільної освіти, у взаємодії педагогів, вихованців та їхніх батьків у освітньо-виховному процесі ЗДО.

У дошкільній освіті виділяють чотири головні напрямки навчання, у яких роль ІКТ може виявитись критичною: комунікація і співпраця, творчість, сюжетно-рольові ігри, навчання навчатися. Так, ІКТ допомагають дітям спостерігати, фіксувати, запам'ятовувати, описувати свої враження і обмінюватися ними з іншими людьми, знаходити відповіді на запитання, що виникають під час ознайомлення зі світом. Вони зсувають (а іноді і усувають) межі між усним мовленням і написаним текстом, між текстом і зображенням і навіть між внутрішнім і зовнішнім [4].

Л. С.Виготський підкреслював існування глибокого розриву між усним і письмовим мовленням та відсутності мотивації до письма. Крім того, він вважав малювання підготовчою стадією письма. ІКТ допомагають подолати його завдяки формуванню у дітей досвіду роботи з лінгвістичними об'єктами (звуковими і писемними) та підвищують рівень мотивації у дітей [1].

Як показує практика, комп'ютери можуть сприяти логіко-математичному розвитку, розвитку мовлення і ознайомленню з навколишнім навіть дуже маленьких дітей, якщо педагоги зможуть організувати відповідне середовище та підібрати інструменти, які підійдуть для засвоєння нових уявлень, понять і відношень, і використовуватимуть їх так, щоб вони підтримували і розвивали мислення дітей раннього віку, а особливо їхні когнітивні навички. Інструменти і способи їх застосування мають дозволяти дітям серйозно взаємодіяти з ідеями, думати про них, гратися з ними, іноді навіть з обмеженою участю дорослих.

Хоча освітні переваги включення дітей у діяльність, спрямовану на вирішення завдань, загальновідомі, ефективна організація таких занять часто викликає труднощі у педагогів, зокрема: завдання досить складні, тому діти часто потребують допомоги кваліфікованого педагога; підходи дітей до розв'язання завдань природним шляхом відрізняються, а великою кількістю напрямків необхідних дій дуже складно керувати, складно забезпечувати їх ресурсами; розв'язування відкритих завдань важко вписати у чіткі часові рамки; вирішення завдань часто потребує перевірки ідей на практиці; через брак досвіду діти іноді можуть довго наполягати на реалізації початкової ідеї,

яка не працює, а потім дуже розчаровуватися; вирішення завдань потребує від дітей напруженої роботи і зацікавленості у цій справі, тому, щоб процес розв'язання був ефективним, завдання мають займати дитячу увагу; прості завдання з очевидними способами вирішення часом програють, коли стикаються зі спонтанними «реальними» проблемами; ІКТ створюють ширший і насиченіший контекст для вирішення дітьми відкритих математичних завдань, роботи над проектами, що інтегрують математичні навички та експерименти [4].

Впродовж останнього століття людина перетворилася з істоти, соціальні функції якої керувалися ззовні, на незалежну особистість, здатну здійснювати самостійний вибір і приймати рішення, важливі для неї і для інших. Тому найважливішим завданням для людини стало планування і керування власним життям.

Система освіти в Україні, зокрема і дошкільна її ланка, наразі перебуває у процесі реформування. Педагоги ЗДО спрямовують свої зусилля на всебічний розвиток особистості, організують освітній процес у ЗДО і їхня місія надзвичайно важлива. І все ж, одне з перших місць у формуванні особистості дитини займають батьки вихованців. Тому одним з важливих напрямів роботи ЗДО є взаємодія з батьками, яка здійснюється на підставі низки нормативно-правових документів та програм навчання виховання дітей раннього і дошкільного віку: Закону України «Про дошкільну освіту», програм «Дитина», «Я у світі» тощо [3, 6, 7].

Присутність батьків у ЗДО дозволить значно покращити життя дітей, створити домашню атмосферу, допомогти вихователю в організації різних видів діяльності дітей, а батькам – об'єктивно оцінити сильні й слабкі сторони у вихованні дитини.

Важливими напрямками діяльності педагогів ЗДО мають бути збагачення знань про сімейне виховання, поглиблення педагогічних знань батьків, досягнення єдності виховного впливу сім'ї та закладу дошкільної освіти на дитину. Сучасна педагогіка пропонує різноманітні дієві форми і методи такої

роботи, що передбачають досягнення оптимальних результатів: загальні та групові батьківські збори, педагогічні консультації, бесіди, спільне проведення занять, дозвілля, клуби за інтересами, участь батьків у методичних заходах, дні відкритих дверей, педагогічна світлиця тощо, які можуть проводитися як наживо так і у онлайн-форматі.

Організатором і координатором співпраці з сім'єю є керівник ЗДО. Головні завдання і приблизний зміст співпраці ЗДО з батьками відображується у річному й конкретизується у календарному плані керівника і методиста.

Провідна мета співпраці ЗДО з родиною – забезпечення повноцінного виховання дошкільників. Досягнення цієї мети залежить від наявності відповідних домашніх умов: атмосфери емоційного благополуччя; авторитету й особистого прикладу батьків; наявності у батьків педагогічного такту; сформованості родинно-побутової культури; наявності знань про вікові, статеві та індивідуальні особливості дітей; чіткий розпорядок життя сім'ї (режим).

Сім'я сприяє формуванню у дитини першого досвіду соціальної поведінки і соціального досвіду впевненої поведінки. Вона вводить дитину в суспільство, саме в ній дитина одержує соціальне виховання, стає особистістю. Первинна соціалізація, яка відбувається в сім'ї, залишає слід на все життя. Сімейне виховання у широкому значенні – це одна з найдавніших форм соціалізації і виховання дітей, яка органічно поєднує об'єктивний вплив культури, традицій, звичаїв, поглядів народу, сімейно-побутових умов і взаємодію батьків з дітьми, у процесі якої відбувається повноцінний розвиток і становлення їхньої особистості. У вузькому значенні – це взаємодія батьків з дітьми.

Суб'єктом сімейного виховання є особистість дитини, а основними його завданнями на сучасному етапі розвитку України є виховання у дітей гуманності та виховання дитини свідомим громадянином-патріотом, чесним трудівником, гарним сім'янином. Для їх вирішення використовуються різноманітні шляхи, засоби, форми і методи виховання, спрямовані на освоєння дітьми визначених знань і оволодіння практичними уміннями і навичками,

формування досвіду поведінки, організацію самостійної життєдіяльності, повноцінний психофізичний, моральний і духовний розвиток.

Вивчення сучасного стану сімейного виховання дозволяє виділити найбільш актуальні педагогічні проблеми, вирішення яких потребує спеціальної підготовки батьків, фахової допомоги спеціалістів та наукового забезпечення на теоретичному та практичному рівнях: відсутність єдиної стратегії виховання дитини, недооцінку дошкільного віку в розвитку особистості, нерозуміння його самоцінності та унікальності, недостатня готовність молодих батьків до виконання виховної функції, можливості батьків щодо використання методів сімейного виховання дошкільників, особистісна поведінка батьків, яка не завжди є педагогічно доцільною та спровокована нею особистісна поведінка дітей, особливості первинної соціалізації, дитячої субкультури, вплив засобів масової інформації та індустрії розваг на формування особистості дитини.

Характерною особливістю сучасних сімей є недостатня можливість якісно виконувати свої функції (побутову, виховну, рекреативну тощо). Це спричиняє труднощі внутрішньо-сімейних стосунків, зростання кількості конфліктів, порушення загального мікроклімату сім'ї.

Відомо, що дитинство — унікальний період у житті людини, коли формується здоров'я і здійснюється розвиток особистості. На певному його етапі малюк вперше йде до дитячого садка. Завдяки взаємодії з вихователями та участі в житті ЗДО батьки мають можливість співпрацювати і зі своєю дитиною, і з педагогами. Подальше спілкування з учителем в школі не викличе в них ускладнень, оскільки вони готові до діалогу, можуть обстоювати свою позицію та інтереси дитини, а якщо потрібно, то й захистити її права.

Наведемо план проведення методичного семінару на тему: «Використання сучасних ІКТ у співпраці з батьками», (семінар був проведений з вихователями ЗДО №500 «Абетка» м. Києва).

Мета: розширити знання педагогічного колективу про сучасні методи та засоби взаємодії з батьками використовуючи ІКТ технології.

Обладнання: проектор, дошка, комп'ютер, ноутбуки (3 шт.), інструкції.

План проведення заходу:

I. Вступна бесіда про сучасні інформаційно-комунікаційні технології, хмарні сервіси та переваги їх використання у роботі педагогічного колективу.

II. Ознайомлення вихователів з хмарними сервісами, зокрема Google Apps (Google форми) для проведення анкетування батьків дітей дошкільного віку.

III. Ознайомлення з поняттям «Booktrailer», і перевагами використання такої форми роботи у спілкуванні педагога з батьками та для просування педагогічної літератури. Майстер-клас по створенню буктрейлерів. Перегляд створених буктрейлерів.

IV. Ознайомлення з інтернет-ресурсом «Padlet», як зручним засобом для представлення батькам матеріалу та опрацювання його вдома.

V. Рефлексія.

Висновок. Участь батьків у житті своїх дітей не лише вдома, а й у закладі дошкільної освіти, а згодом і в школі, допоможе їм подолати власний авторитаризм і побачити світ з позиції дитини, ставитися до неї як до рівної собі особистості. Навчить не порівнювати свою дитину з іншими дітьми, а звертати уваги лише на її власні досягнення. Відтак батьки краще знатимуть сильні й слабкі сторони дитини й враховуватимуть їх. А це значить, що коли дитина піде до школи, в її самосвідомості і самооцінці не відбудеться драматичних змін. Родина зможе виявляти щиру зацікавленість її життям у школі і бути готовою до емоційної підтримки. Все це можливе лише за умови цілковитої взаємної довіри і наполегливої роботи, що проводиться на науковій основі усіма учасниками освітнього процесу.

У світі немає двох однакових дітей, а тому не може бути універсальних порад для батьків і педагогів. Проте на тлі індивідуальних особливостей у дітей кожного вікового періоду є спільні закономірності психічного розвитку. Про це мають пам'ятати і батьки, і педагоги. Лише співпраця ЗДО і сім'ї, цих двох надзвичайно важливих соціальних інституцій, забезпечує поєднання родинного і суспільного виховання і спрямовує на реалізацію спільної мети – всебічного, гармонійного розвитку особистості.

Література

1. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6-и т. Т.1. Вопросы теории и истории психологии. М.: Педагогика, 1982. С. 105-106
2. Дзябенко О.В. Інноваційні педагогічні методи в цифрову епоху: навч.посіб. / О.В. Дзябенко, Н.В. Морзе, С. В. Василенко, Л.О. Варченко-Троценко, В.П. Вембер, М.А. Бойко, І.П. Воротникова, Є.М. Смірнова-Трибульська. Київський університет імені Бориса Грінченка. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута»», 2021. 320 с.
3. Дитина: освіт. програма для дітей від 2 до 7 р. / М-во освіти і науки України, Київ ун-т ім. Б. Грінченка; наук. керівник проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька [та ін.]. Київ: [б. в.], 2019. 303 с.
4. Калаш И. Возможности информационных и коммуникационных технологий в дошкольном образовании. Институт ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании. ЮНЕСКО, 2011.
5. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років; затв. нак. МОНУ №776 від 16.07.2018.
6. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III: [редакція від 19.01.2019]. Законодавство України / Верхов. Рада України. Текст. дані. Київ, 2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.03.2021). Назва з екрана.;
7. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі»: (нова редакція): у 2ч. / [авт. кол.: О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова та ін.; наук. керівник О.Л. Кононко]. Київ: МЦФЕР-Україна, 2019. 452 с.

ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Воїнова О. Л.

*вчитель-логопед Житомирського дошкільного навчального закладу №73
вища категорія, педагогічне звання “старший вчитель”*

Оволодіння мовою як засобом пізнання й способом специфічно людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства.

В Базовому компоненті дошкільної освіти мовленнєва компетентність визначається як здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість [2, 18].

В останні роки в Україні відмічається стійка тенденція до збільшення кількості дітей, що мають порушення мовленнєвого розвитку, найпоширенішим із яких серед дітей дошкільного віку є загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ). Його специфіка полягає в системному порушенні всіх сторін і форм мовлення, що має різний ступінь прояву: від повної відсутності мовленнєвих засобів спілкування до розгорнутих форм зв'язного мовлення з елементами фонетико-фонематичного й лексико-граматичного недорозвинення.

З огляду на соціальну й педагогічну значущість рідної мови для становлення й розвитку кожної особистості, корекції ЗНМ в системі дошкільного навчання й виховання відведено провідну роль. Одним із найбільш складних для корекції у структурі ЗНМ є порушення складової структури слів.

Труднощі у вимові слів проявляються у вигляді спотворення порядку складів, зменшення або збільшення їхньої кількості, заміщення, помилок

відтворення збігів приголосних тощо. Діапазон цих порушень є широким: від незначних труднощів вимови слів складної складової структури в умовах спонтанного мовлення до грубих порушень під час повторення дитиною дво- і трискладових слів без збігу приголосних навіть із опорою на наочність.

Порушення складової структури слів зберігається в дітей із патологією мовленнєвого розвитку на протязі багатьох років, виявляючись щоразу, коли дитина стикається з новою звукоскладовою й морфологічною структурою слова. Діти шкільного віку часто свідомо уникають вживання у спонтанному мовленні слів, що є найбільш важкими для їхньої вимови, намагаючись тим самим приховати свій дефект від оточуючих. Недостатній ступінь корекції даного виду фонологічної патології в дошкільному віці згодом призводить до виникнення у школярів дисграфії на ґрунті порушення мовного аналізу й синтезу слів і фонематичної дислексії, а також викликає появу так званих вторинних психічних нашарувань, пов'язаних із більш-менш хворобливим переживанням цих явищ, про що свідчить повсякденна логопедична практика.

Тому завдання формування у дітей правильної вимови слів різної складової структури заслуговує особливої уваги в системі корекційної роботи з дошкільниками з ЗНМ.

У своїй роботі ми спираємося на кілька сучасних методик корекції складової структури слова (В.Є. Агранович, Г. В. Бабіної, Н.Ю. Сафонкіної, С.Є. Большакової, Т.А. Ткаченко, О.І. Крупенчук). Процес подолання даного виду порушень є системним, багатоступінчастим, таким, що вимагає ретельного послідовного відпрацювання з використанням різноманітних дидактичних прийомів, з урахуванням провідної діяльності дитини (заняття в ігровій формі) й принципу наочності. Ця діяльність логопеда планується індивідуально для кожної дитини залежно від рівня мовленнєвого розвитку, віку й інтелектуальних можливостей [1, 8].

У корекційній роботі можна виділити кілька етапів:

— підготовчий (робота проводиться на невербальному й вербальному матеріалі; мета даного етапу — підготувати дитину до засвоєння ритмічної

структури слів рідної мови);

— етап формування складової структури слова (робота ведеться на вербальному матеріалі; мета цього етапу — безпосередня корекція дефектів складової структури слів у конкретної дитини-логопата);

— етап закріплення навичок точного відтворення складової структури слова (заучування віршів, оповідань, скоромовок зі звуками, що правильно вимовляються) [3, 7].

На підготовчому етапі логопедичну роботу здійснюємо за такими напрямками:

1. Формування просторових уявлень і оптико-просторової орієнтації. Змістом цього етапу є корекційна робота з розвитку орієнтації у власному тілі, орієнтації у тримірному просторі, двомірному просторі.

За допомогою спеціальних ігор та ігрових вправ («Наведемо порядок», «Долоньки та сліди», «Хто де знаходиться?») ми створюємо умови для освоєння дітьми симетрії власного тіла, формуємо вміння користуватися предметами одягу і взуття з урахуванням їхньої симетрії, уточнюємо й диференціюємо просторові поняття «спереду», «ззаду», «вгорі», «внизу», «далеко», «близько», розвиваємо оптико-просторове сприйняття, координацію рухів, просторову організацію рухів.

Також проводимо роботу з метою розрізнення, освоєння й називання дітьми різних напрямків навколишнього простору (попереду, позаду, далеко, близько, високо, низько, праворуч, ліворуч) щодо сторін власного тіла й тіла іншого суб'єкта, визначення ними відстані між предметами шляхом підбору «доріжок» різної довжини (дидактичні ігри та вправи «Розкажіть, що бачите», «Доберіть доріжку», «Попереду – позаду» тощо).

За допомогою ігор та ігрових вправ «Білка на ялинці», «Килимки», «Продовж ряд» та ін. уточнюємо з дітьми й навчаємо диференціації просторових понять вертикальної й горизонтальної площин: «попереду», «позаду», «високо», «низько», «далеко», «близько», «вище», «нижче», «далі»,

«ближче», «між», навчаємо порівнювати просторові позиції предметів, удосконалюємо у дітей графомоторні навички.

2. Розвиток моторних функцій: просторової організації та складних параметрів серійних рухів і дій (динамічних, темпоральних та інших характеристик рухів). Цей напрямок передбачає удосконалення статико-динамічних і темпо-ритмічних параметрів загальних рухів і дій, статичної й динамічної координації рухів пальців рук, статичної й динамічної координації пальців рук і органів артикуляції при виконанні сумісних рухів.

3. Розвиток сенсорної основи формування складової структури слова у дітей. Цей напрямок включає впізнавання й розрізнення немовленневих звуків і розвиток сприймання й відтворення ритмічних структур.

Ці два напрямки корекційної роботи підготовчого етапу нерозривно пов'язані. Адже відтворення послідовності однакових (різних) рухів у заданому темпі (ритмі), зміна темпу, ритму рухів здійснюється на основі тактильно-кінестетичних, зорових, слухових відчуттів. Завдання цих двох напрямків вирішуються одночасно в ході дидактичних ігор і вправ, що спрямовані на формування слухозорової та слухомоторної взаємодії в процесі сприйняття й відтворення ритмічних структур. Це такі вправи як «Рухи тварин», «Веселі інструменти», «Танець листя» тощо.

На другому корекційному етапі здійснюється власне формування складової структури слова. Під час опрацювання слів різної складової структури враховуємо, що:

1) структура слів, які опрацьовуються, розширюється та ускладнюється за рахунок конструкцій, які вже є у мовленні дітей;

2) формування складової структури відбувається на основі певних схем слів (13 класів слів за А. К. Марковою), які закріплюються як ізольовано, так і в складі фрази;

3) у більш тяжких випадках робота починається з викликання або закріплення слів-звукослідів, які вже є в мовленні дитини (особлива увага

приділяється повторенню звуконаслідувань, що дає певні можливості для засвоєння складового ряду, наприклад: гав-гав, няв-няв, топ-топ);

4) перехід до двоскладових слів здійснюється за допомогою вже засвоєних простих складових конструкцій: дітям пропонуються двоскладові слова типу ПГ+ПГ з однаковими складами, які повторюються (мама, баба).

На цьому етапі застосовуємо такі методи й прийоми:

— пояснення значення слова й включення його в різні речення до повного засвоєння семантики й складової будови;

— повільне, поскладове промовляння слова;

— проспівування, відплескування, відстукування (долонею, м'ячем) складового контуру слова;

— багаторазове повторення в ході відпрацювання.

У роботі над самостійним мовленням на завершальному етапі навчання дошкільників із ЗНМ, коли діти реалізують одержані навички точного відтворення складової структури слова в самостійному мовленні, ми використовуємо наступні види завдань:

— скласти речення на задану тему, наприклад, про весну;

— скласти речення за одним-трьома опорними словами;

— скласти речення за малюнком (сюжетним або предметним);

— скласти речення із заданим словосполученням;

— розповісти вірш, заучений напам'ять;

— усно переказати прочитаний логопедом текст (казки або розповіді);

— імпровізація казок.

Закріплення навичок правильного складового оформлення слів у самостійному мовленні дітей здійснюється в ході розвитку діалогічного мовлення дошкільників у спеціально організованих комунікативних ситуаціях (у бесіді, при виконанні доручень, в процесі гри), при складанні описової розповіді за іграшкою або картиною. На заключному етапі навчання, разом із уже вказаними видами монологічного мовлення, використовуються розповіді дитини на теми з особистого досвіду й творчі розповіді.

Отже, з огляду на соціальну й педагогічну значущість рідної мови для становлення й розвитку кожної особистості, формування складової структури слів є одним із пріоритетних напрямків у корекції ЗНМ у дітей дошкільного віку. Адже набуті вже в дошкільному віці якості, пов'язані з мовленням, не тільки забезпечують основу шкільного навчання дитини, а й значною мірою зумовлюють практичну, громадську та професійну діяльність кожної дорослої людини.

Література

1. Бабина Г.В., Сафонкина Н.Ю. Слоговая структура слова: Обследование и формирование у детей с недоразвитием речи. Учебно – методическое пособие. Москва : Книголюб, 2005.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
3. Голубева Г.Г. Преодоление нарушений звукослоговой структуры слова у дошкольников: Учебно-методическое пособие. СПб.: ЦДК проф. Л.Б. Баряевой, 2010. 175 с.
4. Заплатна С.М. Характеристика порушень складової структури слова у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Дошкільна освіта*: Науково-практичний журнал Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. №2. 2005. С. 39-50.
5. Рібцун Ю.В. До проблеми порушення звуко-складової структури слова у дітей / Ю.В. Рібцун. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова: зб. наук. пр. Випуск 23. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. С. 206–208. (Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія).
6. Трофименко Л.І. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення: навч.-метод. посіб. 2015. 157 с.
7. Бондар В.І., Данілавичюте Е.А., Засенко В.В., Соботович Є.Ф. Збірники наукових праць. *Теорія та практика сучасної логопедії* – файл Збірник-4.doc. URL: <http://gendocs.ru/v4546/?cc=3&page=21> (дата звернення 23.04.2021).

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ПОДОРОЖЕЙ ЯК ЕФЕКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У СТВОРЕННІ ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

Волинець В. В.

вихователь Житомирського дошкільного навчального закладу №73

Відповідно до сучасної моделі дошкільної освіти слід побудувати індивідуальний освітній шлях для кожної дитини, створити оптимальні умови для її гармонійного природного розвитку. Базовий компонент дошкільної освіти як Державний стандарт дошкільної освіти в Україні визначає в кожному освітньому напрямі ті компетентності, які слід досягти на етапі переходу до школи. Дошкільна освіта виступає основою набуття дитиною дошкільного віку емоційного та пізнавального досвіду, елементарних достовірних знань, формування життєвої компетентності відповідно віку.

Саме тому так важливо, орієнтуючись на зміст освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі» Базового компонента, чинних програм розвитку дитини дошкільного віку та спираючись на думку вчених сьогодення сформувати здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності. Природничо-екологічна компетентність передбачає наявність уявлень дитини про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки у природному довкіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи. Ціннісне ставлення дитини до природи виявлятиметься у її природодоцільній поведінці, а саме:

- виваженому ставленні до рослин і тварин;
- готовності включатись у практичну діяльність, що пов'язана з природою;

- дотримуватись правил природокористування.

Саме напрям STREAM – освіта, авторами якого є Катерина Крутій, Ірина Стеценко, Таїсія Грицишина, забезпечує інтегрований підхід до організації змісту та процесу дошкільної освіти, формування реалістичного образу світу.

STREAM – освіта інтегрує в собі завдання з формування у дітей загальних наукових уявлень про світ; ознайомлення їх з інформаційно комунікаційними технологіями; розвиток уміння експериментувати у спільній партнерській діяльності дорослого з дітьми. Впровадження технології «Освітня подорож», перетворює докільця в розвивальне середовище для дітей дошкільного віку завдяки безпосередньому знайомству з реальними або віртуальними об'єктами навколишнього світу, що, у свою чергу, сприяє формуванню критичного мислення дітей дошкільного віку, допитливості та пізнавальної мотивації, компетентності в галузі природничих наук, природничо-екологічної компетентності.

Варто зазначити, що освітня подорож сприяє розвитку дослідницької діяльності дошкільників, передбачає наявність початкової дослідницької проблеми, націленої на прикінцевий результат у вигляді нових знань, смислів, втілених у малюнках і схемах. Вирушаючи в освітню подорож, дитина всі предмети й об'єкти живої природи розглядає як своєрідні тексти, «розшифровка» яких дозволяє встановити взаємозв'язок між реальними об'єктами і втіленими в них ідеями.

«Освітня подорож», як напрям роботи, актуальна тим, що дозволяє:

- зацікавити малят певною темою, здивувати їх, включити на повну силу дитячі емоції,
- поглибити знання дошкільнят про причинно-наслідкові зв'язки у природі,
- показати практичне використання отриманих знань дітьми, активізувати їх власний досвід,
- продемонструвати всі цікавинки природи,

- сформувати цілісний багатоплановий образ об'єкта чи явища,
- перетворює довкілля в розвивальне середовище для дітей дошкільного віку;
- активізує діалогічну форму спілкування з однолітками та дорослими;
- сприяє розвитку дослідницької діяльності дошкільників.

Тривалість освітньої подорожі визначається віком і психофізіологічними особливостями дошкільнят.

Складається з наступних етапів:

- підготовчий,
- робота з маршрутним листом,
- захист, — які складають єдине ціле і реалізуються послідовно.

На першому етапі освітньої подорожі дошкільнята знайомляться з об'єктом (проблемою), який здатний «повести» їх у подорож, уточнюємо, що можна використати (осередок книги, схеми, фото, пошукати інформацію разом із батьками в Інтернеті. Разом з ними розглядаємо маршрутний лист, уточнюємо поняття «маршрутний лист» (або карта маршруту), які завдання чекають на кожній станції (маршруті).

Наступним етапом є робота з маршрутним листом.

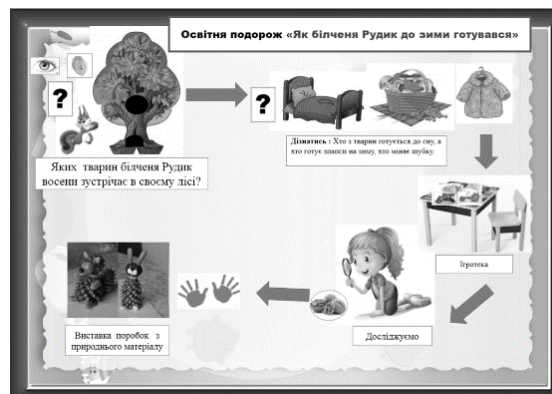
Маршрутний лист — це своєрідний путівник, який вказує «дорогу», містить запитання, дослідницькі завдання, а також способи дослідження об'єкта.

Основною частиною освітньої подорожі є самостійне дослідження дошкільниками яке може відбуватися в реальному або віртуальному просторі.

На цьому етапі спільно з дошкільнятами виконуємо завдання, рухаючись за вказівками маршрутного листа, в якому вказано: об'єкти для дослідження (знаки, піктограми у певній послідовності); послідовність дій при дослідженні цих об'єктів; запитання, які спонукають ретельно розглядати і досліджувати пропонувані предмети або об'єкти, аналізувати отриману інформацію.

Так, наприклад, під час освітньої подорожі «Як білчєня Рудик до зими готувався», створюємо маршрутний лист, який містить позначки:

- **дерево з дуплом** (завдання: Дізнатись яких тварин білчєня Рудик восени зустрічає в своєму лісі. Куди буде складати свої припаси);
- **ніктограма** (дізнатись: Хто з друзів тварин Рудика готується до сну, хто готує запаси на зиму, хто змінює шубку);
- **ігротека** (дидактичні ігри «Хто взимку спить», «Хто що їсть?»);
- **дослідження** (Які поживні речовини містить горішок);
- **вправні ручєнята** (виготовлення поробок з природнього матеріалу для виставки).

Третій етап — заключний. Підсумкова частина має назву «захист», так як дітям надається можливість відстояти свою думку, ґрунтуючись на тих фактах, з якими вони познайомилися під час подорожі, і тих відчуттях, які вони зазнали. Форму проведення «захисту» можна обрати різноманітною: створення виставки дитячих малюнків, презентація дитячих поробок з використанням різного матеріалу, тощо.

Варто зазначити, що у процесі подорожі дошкільники розширюють межі спілкування, оцінюють свою готовність до дії в різних нестандартних ситуаціях, усвідомлюють необхідність збереження ресурсів планети й особистої причетності до цього. Розвивають звички соціальної поведінки, економно споживають ресурси та беруть природу.

Таким чином, можна зробити висновок, що діти:

- мають стійкий пізнавальний інтерес до об'єктів та явищ природи, виявляють позитивне емоційне ставлення до природи рідного краю;
- помічають красу природи, вміють милуватися і захоплюватися нею, висловлюють свої почуття та враження, застосовують набуті знання і досвід у різних видах діяльності;
- розуміють взаємозв'язок між об'єктами природи, встановлюють залежності між природними явищами;
- усвідомлюють необхідність дбайливого ставлення до природи, уміють економно споживати природні ресурси;
- досліджують та експериментують;
- дбають про збереження природи, свого здоров'я в міру своїх можливостей.

Варто зазначити, що розроблена система планування освітніх подорожей за тематичними циклами на навчальний рік базується на партнерському підході, об'єднує зусилля дітей та дорослих у вирішенні проблеми, що є основою партнерської взаємодії.

Отже, технологія освітньої подорожі заслуговує особливої уваги тому, що є пошуком нових підходів до розвитку пізнавальної мотивації дошкільників, формування емоційно – ціннісного ставлення, здатності до активного, творчого впровадження набутого досвіду та набуття компетентності як результату дошкільної освіти.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Коробкова Е.Н. Образовательное путешествие как педагогический метод. 2004. URL: <http://www.dissercat.com/content/obrazovatelnoe-puteshestvie-kakpedagogicheskii-etod#ixzz3LIWZS1Oq>. (дата звернення 23.04.2021).
3. Крутій К.П. STREAM – освіта, або Стежинки у Всесвіт. Запоріжжя, 2018.

4. Кругій К.П. Сучасне заняття та освітні ситуації. *Дошкільне виховання*. 2016. № 9. С. 6–10.
5. Кругій К. Технологія «Стіни, які говорять» або своєчасне перетворення освітнього простору дошкільного навчального закладу. 2017. URL: <http://www.ukrdeti.com>. (дата звернення 23.04.2021).
6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. С. 9.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ З МАТЕРІАЛАМИ

В'язовська О. О.

*магістрант спеціальності «Дошкільна освіта, VI курс
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка*

Кондратець І. В.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка*

Актуальною проблемою сучасної педагогіки є розвиток дитячої творчості, який має на меті виховання в дошкільників творчого підходу до усвідомлення й перетворення довкілля, активності та самостійності мислення, що сприятиме досягненню позитивних змін у житті суспільства.

Дошкільне дитинство – це особливий вік, коли дитина відкриває для себе світ, відбуваються значні зміни в усіх сферах її психіки: когнітивній, емоційній, вольовій, і які виявляються в різних видах діяльності: комунікативній, пізнавальній, перетворювальній. Це вік, коли з'являється здатність до творчого вирішення проблем, що виникають у життєвих ситуаціях. Дошкільний вік закладає підґрунтя розвитку творчого потенціалу особистості та визначає сталий напрямок цього процесу [1].

Розвивати в дітей критичне ставлення до довкілля, уміння помічати життєві суперечності, виявляти інтерес до нового, надзвичайного, виховувати зацікавленість до розв'язання ситуацій, дослідництва, експериментування, спостереження – задача сучасного педагога закладу дошкільної освіти. Життя доводить, що в умовах, які весь час змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина гнучка, креативна, здатна використовувати нові ідеї та задуми.

Нам суголосні ідеї С. Ладивір щодо особливостей навчання, виховання й розвитку дітей: «Важливішим за набуття знань є розуміння того, що дають ці знання, для чого вони потрібні. З перших років життя дитини потрібно плекати

розум, здатний помічати, спостерігати, пізнавати, вивчати, аналізувати. Розум – це знання. Це здатність мислити, відкривати істину. Цього складно навчити дитину. Вона сама має в процесі активного життя, у ситуації вільного вибору власних ідей, усього навчитися [3, с. 104].

Аналіз наукових розвідок і вивчення практичного досвіду дозволив визначити перелік здібностей, що складають творчий потенціал дитини: 1) здатність ризикувати; 2) дивергентне мислення; 3) гнучкість у мисленні і діях; швидкість мислення; 4) здатність висловлювати оригінальні ідеї і винаходити нові; 5) багата уява; 6) сприйняття неоднозначності речей і явищ; 7) високі естетичні цінності; 9) розвинена інтуїція.

Важливо організовувати діяльність дітей так, щоб через експериментальну, дослідницьку діяльність, розв'язання проблемних завдань, різноманітні дії з об'єктами діти одночасно оволодівали новими знаннями, вміннями та навичками. Завдяки такому пізнанню докільця під керівництвом вихователя дітьми здійснюється досить глибока самостійна діяльність дітей з об'єктами та явищами, відбуваються їх різноплановий аналіз, порівняння, зіставлення.

Дошкільники із задоволенням беруть участь в експериментуванні, дослідках, спостереженнях за об'єктами, які розвивають пам'ять, увагу, вчать логічно мислити. Дитина не може пасивно споглядати, вона прагне активної взаємодії з об'єктами і суб'єктами, що її оточують. Безпосередній контакт дитини з предметами дає змогу малюкові пізнати ті властивості, якими вони різняться. А це, у свою чергу, породжує у дитини безліч питань. Отже, світ, який ледь відкрив свої таємниці, пробуджує у маленької людини допитливість, бажання пізнати більше.

Старший дошкільний вік – сприятливий для розвитку здатності до творчості, оскільки саме в цей час закладається психологічна основа для творчої діяльності. Дитина цього віку здатна до створення нового малюнка, конструкції, образу, фантазії, які відрізняються оригінальністю, варіативністю, гнучкістю і рухливістю. Старшого дошкільника характеризує активна

діяльнісна позиція, цікавість, постійні запитання до дорослого, стійка мотивація, достатньо розвинена уява, наполегливість, ініціативність пов'язана з допитливістю, винахідливістю, здатністю до вольової регуляції поведінки, уміння долати труднощі [програма].

Структура творчої активності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності являє собою сукупність її компонентів: мотиваційний, змістовний, операційний, емоційно-вольовий. Основними критеріями й показниками творчої активності дітей виступають: розуміння важливості підготовки до творчої діяльності, наявність інтересу до творчої роботи в різних видах діяльності, бажання активно включатися у творчий процес, засвоєння способів виконання робіт творчого характеру, здатність до фантазування; уміння долати труднощі, які виникають; доводити розпочату роботу до кінця; поява наполегливості, старанності, сумлінності; прояв радості при відкритті нових прийомів, способів, дій.

Важливою умовою розвитку творчих здібностей старших дошкільників є організація цілеспрямованої діяльності дітей в закладі дошкільної освіти та сім'ї: збагачення яскравими враженнями, забезпечення емоційно-інтелектуального досвіду, який служить основою для виникнення задумів і є матеріалом, необхідним для роботи уяви. Єдина позиція педагогів і батьків, взаємодія між ними, суголосся в розумінні перспектив розвитку дитини – одна з важливих умов розвитку дитячої творчості.

Не менш важливою умовою є створення розвивального простору – «системи впливів, що ураховує психологічний, просторово-предметний, дидактичний, пізнавально-мотиваційний і соціально-комунікаційний аспекти Облаштування внутрішнього і зовнішнього середовища в закладі дошкільної освіти має бути ретельно продуманим і організованим, адже воно сприяє успішній соціалізації дітей, формуванню картини світу кожного вихованця, самостійності й підтримці зацікавленості у розмаїтті видів діяльності, підтримці атмосфери радості, піднесення й відкриттів» [4].

Відзначимо ще одну умову, яку не завжди враховують педагоги: надання дитині великої свободи у виборі діяльності, чергування справ, тривалості занять однією якою-небудь справою, у виборі способів і так далі. Тоді бажання дитини, її інтерес, емоційний підйом послужать надійною, гарантією того, що вже більша напруга розуму не приведе до перевтоми, і піде дитині на користь. Зрозуміло, надання дитині такої свободи не виключає, а, навпаки, передбачає ненав'язливу, розумну, доброзичливу допомогу дорослих. Найголовніше тут – не перетворювати свободу на всюдозволеність, а допомогу на підказку. На жаль, підказка – поширений серед дорослих спосіб «допомоги» дітям, але вона лише шкодить справі. Не можна робити що-небудь за дитину, якщо вона може зробити сама; не можна думати за неї, коли вона сама може додуматися.

Варто підкреслити: з метою розвитку творчих здібностей у дітей засобами експериментування вихователь має застосовувати різноманітні прийоми: спостереження (паузи споглядання), обстеження, практичні дії (маніпуляції) з предметами; запитання пошукового, евристичного, творчого характеру; проведення аналогій із досвідом дітей; замальовування (візуалізація) спостережуваних явищ і об'єктів; рефлексія. Усе це спонукає вихованців самостійно аналізувати явища, віднаходити причини й взаємозв'язки; методом проб і помилок приходити до певних висновків. Висловлюючи припущення у своїх міркуваннях, привчаючись ділитися своїми враженнями й ідеями, діти навчаються почуватися вільно, розкуто, упевнено.

Експериментуючи, дитина дістає змогу «почаклувати», пропустити враження крізь себе. Вона стає свідком дивовижних перетворень звичайних речей, починає інакше ставитися до них, поповнює власну скарбничку життєвого досвіду, запалюється інтересом до відкриттів та дослідження. Проведення експериментів сприяє формуванню креативності й розвитку творчості дошкільника: розвиваються всі аналізатори, чуттєвий досвід, формуються вміння самостійно знаходити альтернативні шляхи розв'язання ситуацій і пошуку інформації; закладаються основи асоціативного й критичного мислення.

Урахування означених чинників сприятиме «підтримці таких характеристик образу «Я-дитини, які відображають результат гуманізації педагогічних впливів, а саме: сприяють задоволенню потреби в емоційному комфорті, досягненнях, свободі вибору, рівні самоповаги, а також підвищують ступінь усвідомлення підростаючою особистістю власних здібностей і можливостей у різних видах предметно-практичної діяльності та спілкування» [5, с. 38].

Література

1. Дитина – педагог: сучасний погляд. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти сучасної та початкової освіти : колективна монографія /авт. кол. О.П. Амацьєва, Г.В. Беленька, Н.В. Гавриш, В.В. Докучаєва, В.В. Желанова, Н.О. Курило, С.М. Курінна та ін.; за заг. ред. В.В. Докучаєвої Луганськ : Видавництво ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 492 с.
2. Кондратець І. Формування рефлексивних умінь у дитини дошкільного віку. *Практичний психолог: Дитячий садок*. 2013. № 4. С. 52–57.
3. Ладивір С.О. Рушійні чинники повноцінного розвитку дитини. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2016. Том IV. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 12. С. 74–86.
4. Освітня програма для дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленька. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
5. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспектива розвитку: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ТА МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ШЛЯХОМ ЗДІЙСНЕННЯ STREAM-ПРОЄКТІВ

Гагаріна Н. П.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

STREAM-освіта сьогодні – це інноваційний підхід до формування базових компетенцій дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. У Державному стандарті дошкільної освіти маємо освітній напрям «Мовлення дитини». Зупинимось на засобах і способах його реалізації з дітьми дошкільного віку. Виклики часу нам чітко окреслюють пріоритетність саме діяльнісного та інтегрованого підходу формування мовленнєвої компетентності дошкільників та здійснення освітнього процесу в цілому.

Інтегрований освітній процес у закладі дошкільної освіти – це цілеспрямований і систематичний процес об'єднання освітніх напрямів під час спеціально організованої взаємодії педагогів і вихованців, спрямований на вирішення освітніх завдань на основі інтеграції змісту освіти та видів дитячої діяльності [4].

Найбільш ефективними для розвитку мовлення є такі види діяльності як мовленнєво-ігрова, комунікативно-мовленнєва та художньо-мовленнєва. Закцентуємо увагу на художньо-мовленнєвій діяльності, яка пов'язана із мистецько-творчою (музична, образотворча, театралізована). І так, як мислення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку є наочно-образним та образним, саме «образ» є стрижневим у поєднанні цих видів діяльності.

Мистецько-творча компетентність (за Державним стандартом дошкільної освіти) – це здатність дитини практично реалізувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосувати

мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності.

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо [1].

Отже, ми акцентуємо увагу на поєднанні видів діяльності, що впливають на формування художньо-мовленнєвої та мистецько-творчої компетентності дошкільників під час запровадження STREAM-проектів.

Згідно з Концепцією розвитку STEM-освіти до 2027 року [2], навчальні методики та навчальні програми STEM-освіти спрямовані на формування компетентностей, актуальних на ринку праці. Зокрема, це критичне, інженерне і алгоритмічне мислення, навички оброблення інформації й аналізу даних, цифрова грамотність, креативні якості та інноваційність, навички комунікації. Які складові має STEM-проект та як саме його спланувати, звертаємось до досвіду Ганни Скрипки <http://teach-hub.com/stem-1/> (дистанційний курс «Як спланувати STEM-проект»). Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку запроваджуємо STREAM-освіту (природничі науки, технології, читання і письмо, інжиніринг, мистецтво, математика/логіка).

Виходячи з вищезазначеного, презентуємо ефективні методи та прийоми організації занять, тематичних днів, тижнів чи STREAM-проектів під час розгляду картини Катерини Білокур «Півонії».

Квіти, намальовані Катериною Білокур, упізнають одразу, бо вони ніби висять у повітрі і випромінюють світло. «Якби ми мали художницю такого рівня майстерності, то змусили б заговорити про неї цілий світ», – сказав про Білокур Пабло Пікассо, якого вважають одним із найвидатніших митців ХХ століття [5].

Пропонуємо орієнтовні завдання по роботі з картиною «Півонії»:

1. Полити квіти (на клумбі, на підвіконні) та розглянути їх.
2. Порівняти кімнатні та садові квіти.

3. Придумати як зробити так, щоб подарувати мамі квітку, але не зривати її.
4. «Домалювати» уявно все, що хочеться, щоб було поряд з квітами.
Пояснити.
5. Познайомитись із роботами художниці-мисткині із Сінгапуру Лім Цзі Вей (більш відомою в інтернет-просторі як Limzy).
6. Зібрати пелюстки, сухі квіти та зробити гербарій чи флористичний малюнок.
7. Поширити знання про професію флориста, дизайнера.
8. Прочитати твори В.Сухомлинського «Сергійкова квітка», «Бджілка і гарбузова квітка».
9. Зробити аналіз жанру натюрморт, пейзаж, обговорити особливості.
10. Створити власний натюрморт.
11. Провести мовну гру-імпровазію «Подорож квітки».
12. Розглянути квіткові орнаменти на вишиванці, рушникові, писанці.
13. Прослухати «Пісню про Кульбабу» Наталії Май.
14. Розглянути барвисті енциклопедії «Квіти».
15. Передати пластикою рухів процес зростання квітки.
16. Провести емпатійну вправу «Я-квітка».
17. Розглянути квітник на території закладу. Створити макет/план квітника.
18. Намалювати свою улюблену квітку. Зробити виставку.

Орієнтовні запитання по роботі за картиною «Півонії»:

1. Що тебе радує на картині?
2. Що ти знаєш про квіти?
3. Які квіти ти любиш?
4. Кому б ти подарував квіти? Чому?
5. Де ростуть квіти? Як їх висадити?
6. Що потрібно для росту рослин?
7. На що схожі такі квіти?
8. Уяви, що ти поруч з квітами, щоб ти робив?
9. У чому відмінність між садовими, польовими та кімнатними квітами?

10. Які кольори використала художниця?
11. Як ти гадаєш, про що мріють квіти?
12. Скільки великих квітів на картині?
13. Про що можуть розмовляти між собою квіти?
14. Чому картину можна назвати запашною, сонячною?
15. Які ще картини з зображенням квітів ти знаєш? Які тобі подобаються найбільше?

Катерина Білокур «Півонії»

Підводячи підсумок зазначаємо, що важливою умовою формування мовленнєвої та мистецько-творчої компетентності є поєднання різних видів діяльності (розгляд картини та слухання пісні, складання розповіді та малювання). Наповнюючи життя дитини яскравими образами, ми, таким чином збагачуємо емоційний досвід, поповнюємо словник та стимулюємо мовлення дітей.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т. О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Концепція розвитку STEM-освіти до 2027 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-uhvaliv-koncepciyu-rozvitku-stem-osviti-do-2027-roku>. (дата звернення 23.04.2021).
3. Скрипка Ганна. Про STEM-освіту і не лише... URL: <http://timso.koippo.kr.ua/skripka/pro-stem-osvitu-i-ne-lyshe/> (дата звернення 23.04.2021).

4. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників / автор. колектив ; наук. керівник К.Л. Крутій. Запоріжжя : ЛПКС, 2018. 166 с.
5. 10 фактів про Катерину Білокур: сама навчилася малювати і стала відомою на весь світ.
URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bilokur-%D1%81hudozhnytsya-10-faktiv/30988342.html>.
(дата звернення 23.04.2021).

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБОМ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Гемусова Я. А.

магістрантка спеціальності Дошкільна освіта, V курс

Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

Половіна О. А.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-6021-5677>

У сучасних умовах освітнього процесу одним з пріоритетних завдань є формування особистісної компетентності дитини дошкільного віку з метою ефективної соціалізації. Актуальність даного питання пов'язана з імплементацією нового Стандарту дошкільної освіти – Базового компоненту дошкільної освіти (ред. 2021 р.). Предметом особливої уваги є особистісна компетентність, яка формується в усіх видах діяльності дошкільника та виявляється в особистісних якостях дитини – від елементарних уявлень та позитивного ставлення дитини до свого внутрішнього світу – до становлення основ її світогляду і розвиненості її свідомості. Серед значимих складників результату сформованості особистісної компетентності автори визначають виявлення інтересу до свого внутрішнього світу (думки, почуття, бажання, мрії, ставлення); орієнтування дитини в основних емоціях і почуттях, усвідомлення, чого хоче (не хоче), здатність обґрунтувати своє ставлення; сформованість позитивної самооцінки та розуміння своєї соціальної відповідальності у партнерських стосунках з однолітками; виявлення переважно оптимістичного світовідчуття щодо свого сьогодення і майбутнього [1]. Вищезначені положення водночас є характерними ознаками такого наукового феномену як «емоційний інтелект», що є продуктом емоційного розвитку особистості. Емоційний розвиток актуальний у будь-якому віці, особливо в дошкільний

період – період розвитку самосвідомості та саморефлексії дитини. Це дає можливість констатувати, що на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти запитом практиків є розробка методичного інструментарію, який дозволить формувати особистісну компетентність дитини дошкільного віку у цілому та її емоційний складник зокрема. Таким чином, розвиток емоційного інтелекту дітей п'ятого року життя засобом музичного мистецтва є актуальним питанням, що потребує ретельного опрацювання.

Вивчення наукової літератури дозволило резюмувати, що дослідження емоційного інтелекту розпочалося на початку 1990-х рр. Засновниками концепції емоційного інтелекту стали американські психологи Д. Карузо, П. Саловей і Дж. Майер, які розглядали його як сукупність ментальних здібностей до розуміння власних емоцій і емоцій інших людей. Понятійні закономірності емоційного інтелекту вивчали Д. Гоулман, О. Власова, Р. Купер та ін. У вітчизняній психології емоційний розвиток дитини представлено у дослідженнях Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна та ін. Зокрема, Л. Виготський розглядав каузальний зв'язок між свідомістю та афективними, інтелектуальними процесами. Дослідженням емоційного розвитку дітей дошкільного віку займалися Л. Божович, Н. Денисова, О. Запорожець, А. Матюшкін та ін., які простежували взаємозв'язок емоцій з пізнавальною сферою особистості дитини. У своєму дослідженні послуговуємося сучасними теоріями емоційного інтелекту, які різняться між собою розробленими моделями-структурами і відповідно методиками його вимірювання: емоційний інтелект як модель когнітивних здібностей (Дж. Мейер, Д. Карузо, П. Саловей); емоційний інтелект як змішана модель, що об'єднує когнітивні здібності і особистісні якості (Д. Гоулман); емоційний інтелект як змішана модель, що об'єднує некогнітивні здібності і є особистісною якістю, характеристикою (Р. Бар-Он) [2]. Цінним для нашого дослідження є вчення Г. Гарднера, у якому поняття «інтелект» розглядається як характерне для традиційної психології. Вчений відзначав існування різних видів інтелекту, а саме: вербальний, логіко-математичний, просторовий, кінестетичний, музичний, емоційний. Музичний

та емоційний види інтелекту автор поєднує та розглядає їх в контексті міжособистісного та внутрішньо особистісного розвитку. Міжособистісний інтелект пов'язаний з розвитком комунікативних навичок, а внутрішньо особистісний – з реалізацією засвоєних навичок в результаті творчої (наприклад, музичної) діяльності. Суголосність цим положенням знаходимо і у дослідженні О. Ізотової, яка вбачає показником емоційного розвитку дитини ідентифікацію емоцій, на які впливає її когнітивний досвід, отриманий у різних видах діяльності [3]. Враховуючи висновки досліджень, розвиток емоційного інтелекту дитини п'ятого року життя розглядаємо як динаміку експресивних дій, яка виявляється у адекватному емоційному реагуванні, розвитку емпатії, саморегуляції, а також емоційних проявах під впливом соціального оточення у дошкільному віці.

Розвиток емоційного інтелекту дітей п'ятого року життя засобом музичного мистецтва дає можливість моделювати основні емоційні стани-переживання. Музичні вправи спрямовані на розвиток здатності до усвідомлення емоцій та вміння контролювати їх та, як результат, формувати емоційний інтелект. Музичне мистецтво розглядаємо як інструмент, за допомогою якого людина здатна виразити або відобразити свій емоційний стан. Послугуючись науковими розвідками В. Петрушина, який вивчає зв'язок емоції, музики та темпераменту [4], відзначаємо, що у музиці сприймаються ті емоції, які близькі до темпераменту людини. Для розвитку емоційного інтелекту засобом музичного мистецтва, важливою умовою є вміння контролювати переживання та емоції на різних рівнях прояву музичних здібностей. Отже, розвиток емоційного інтелекту засобами музики пов'язаний з духовними здібностями, зв'язком власних переживань людини з самоконтролем, що і відображає сутність емоційного інтелекту. Звертаємо увагу і на компенсаторну функцію музики в житті дитини (Н. Берхін, О. Радинова, О. Сохор). Науковці доводять, що у процесі сприймання музичних образів виникає не лише різний спектр почуттів та емоцій, але й певною мірою відбувається процес наповнення особистості.

Метою нашого дослідження є: на основі аналізу наукової літератури здійснити емпіричне дослідження розвитку емоційного інтелекту дітей п'ятого року життя засобом музичного мистецтва. Для розв'язання завдань нашого дослідження використовували наступні інструменти: методика «Емоційна ідентифікація» (О. Ізотова, О. Нікіфоров), яка дає можливість визначити рівень розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку [3]. Крім того, ми використовували проєктивні методики «Домалювання: світ речей – світ людей – світ емоцій», «Три бажання», для виявлення емоційної орієнтації дитини – на світ речей або на світ людей, а також методику «Що? Чому? Як?» (М. Нгуен), що дали можливість виявити ступінь готовності дитини враховувати емоційний стан іншої людини, співпереживати, піклуватися про нього. Музику, як засіб формування емоційного інтелекту дітей п'ятого року життя, застосовували у контексті апробації інтерактивних технологій. Організовували індивідуальну, парну і групову роботу, використовували проєктну діяльність, рольові ігри, роботу з відеоматеріалами, різними джерелами інформації. На заняттях застосовували прийоми музичної релаксації. Однією з вправ, яка сподобалася дітям, є «Мозаїка емоцій»: пропонували прослухати два твори, наприклад «Зима» з циклу концертів «Пори року» А. Вівальді, та співвіднести з власним емоційним станом, відібрати твір, який найбільш відповідає настрою дитини. Під час повторного слухання дошкільники виражали власний настрій за допомогою кольору, ліній, порівнюючи власні переживання з художнім втіленням схожих відчуттів в музиці та малюнку. Також проводилася робота в групах, де виконувався твір вокально або ритмічно, з послідовним програванням різних емоцій: радість, піднесення, тривогу, сум та ін. Діти виконували один з куплетів пісні відповідно певного емоційного стану. Вправа «Музичні пазли» – прийом, який розвиває вміння дітей взаємодіяти з одноліткам, що сприяє емоційному, креативному мисленню. Використовували музичні імпровізації, пантомімічні вправи, які спонукали дошкільників до виявлення емоційної активності. Цікавою була вправа «Диригент емоцій», в якій діти пізнають сутність емоційного світу, що допомагає їм проявити своє

внутрішнє «Я», звільнитися від зайвої сором'язливості, скутості. Також у процесі освітньої взаємодії з дітьми використовували різні види ігор. Мета ігор – зняття психологічного бар'єру, емоційного напруження, встановлення психологічного контакту в групі, а також налагодження ефективної взаємодії з однолітками. Для музичних ігор використовували картки із зображеннями емоцій, за допомогою яких діти розпізнавали і фіксували емоцію, виражену в музиці.

Отже, проблема дослідження розвитку емоційного інтелекту у дітей п'ятого року життя засобом музичного мистецтва є актуальною, про що свідчать численні наукові розвідки. Засобами розвитку емоційного інтелекту дітей п'ятого року життя є психолого-педагогічні впливи, завдяки яким розвивається вміння усвідомлювати, розуміти свої почуття та виражати емоції; вміння проявляти їх за допомогою різних вербальних і невербальних засобів, вміння стримувати емоції та керувати ними, а також проявляти елементарні навички емпатії. Розвиток емоцій засобами музики гармонійно впливає на психіку дитини, дає можливість відобразити власний світ емоцій. Розвиток емоційного інтелекту дітей п'ятого року життя засобом музичного мистецтва детермінований розвитком пізнавальних процесів, узагальнений в таких поняттях як переживання, сенсорно-емоційно-інтелектуальне смислоутворення, образне мислення, емоційна комунікація, самоконтроль та саморегуляція. Аналіз наукових підходів вчених щодо розвитку емоційного інтелекту вказує нам на потребу в подальшому глибокому дослідженні різних засобів впливу на формування цього феномену.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Изотова Е.И., Никифорова Е.В. Эмоциональная сфера ребенка: Теория и практика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2004. 288 с.

3. Петрушин В.И. О развитии эмоционального интеллекта в процессе музыкальных занятий. *Музыкальное искусство и образование*. 2016. № 2. С. 68–82.

З ДОСВІДУ РОБОТИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ АДАПТАЦІЙНИХ ЗУСТРІЧЕЙ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

Дорошенко С. С.

*директор Запорізької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 84
Запорізької міської ради Запорізької області*

Право на освіту кожному громадянину України гарантується Конституцією України та Законом України «Про освіту». Також гарантується право здобувати початкову та базову середню освіту в закладі освіти (його філії), що найбільш доступний та наближений до місця проживання дитини. Проте, це не обмежує право обирати інший заклад освіти. Тому заклад освіти, щоб залучити до навчання необхідну кількість учнів, повинен бути перш за все конкурентоспроможним, постійно вдосконалюватися та розвиватися.

Ключовим з факторів конкурентоспроможності закладу освіти є успішний учень. Адаптація дитини до навчання в школі, на наш погляд, є необхідною передумовою успішності. Саме тому в нашому закладі освіти велика увага приділяється організації та проведенню адаптаційних зустрічей з майбутніми першокласниками.

Адаптація – (лат. *adapto* – пристосовую) – процес пристосування до умов зовнішнього середовища, що змінюються [1]. Згідно з педагогічним словником, адаптація – це пристосування дитини до умов і вимог школи, які для неї є новими порівняно з умовами закладу дошкільної освіти та сім'ї в дошкільному дитинстві [2].

Після з'ясування питання щодо кількості дітей, які проживають на території обслуговування закладу освіти і які досягли шкільного віку, у закладі освіти проводяться адаптаційні зустрічі з майбутніми першокласниками. Під час комплектації груп для адаптації, враховуючи інформацію: які дошкільні заклади відвідують майбутні першокласники та за якою адресою вони мешкають, в одну групу об'єднуються діти, у яких уже налагоджено контакт

один з одним. Швидкій адаптації в нових умовах допомагає зустріч з одногрупниками.

Протягом березня – травня щотижнево проводиться десять зустрічей. Ураховуючи зайнятість батьків, зустрічі відбуваються в другій половині дня. З січня місяця триває попередня реєстрація на адаптаційні зустрічі. Інформацію щодо проведення адаптаційних зустрічей та попередню реєстрацію розміщено в соціальних мережах, на сайті закладу освіти тощо. Батьки, використовуючи доступні засоби комунікації (телефонний, поштовий зв'язок, за допомогою електронних ресурсів), реєструють дітей на зустрічі.

Освіта дітей старшого дошкільного віку (від п'яти до шести (семи) років) є обов'язковою, що закріплено в ст. 3 Закону України «Про дошкільну освіту».

Одним з принципів дошкільної освіти є наступність і перспективність між дошкільною та початковою загальною освітою. Одним із завдань дошкільної освіти є виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності вихованцями продовжувати освіту. Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини мають продовження в освітньому процесі початкової школи. Тому саме із зустрічі вчителів зі своїми майбутніми вихованцями на базі закладу дошкільної освіти і починається знайомство із дітьми. Доречно зазначити, що між закладом освіти та дошкільними закладами освіти, територіально близько розташованими, заключено меморандум про співпрацю. Наступність в освіті є необхідною умовою для створення єдиного освітнього процесу, що допомагає досягти цілісного розвитку особистості.

На період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) умови соціуму диктують проведення адаптаційних зустрічей з урахуванням протиепідемічних заходів у закладі освіти. Тому зустрічі з дітьми проходять очно та в дистанційному форматі.

Для повноцінного інформування батьків щодо карантинних обмежень та дотримання ними та їхніми дітьми протиепідемічних заходів під час очних зустрічей, було розроблено графічні алгоритми поведінки в закладі освіти. Пам'ятки розміщено у вільному доступі на сайті закладу освіти та у Viber-

групах. Такі яскраві пам'ятки допомагають майбутнім першокласникам адаптуватися до вимог. Під час очної зустрічі проводиться термометрія, опитування батьків щодо самопочуття дітей, здійснюється санобробка їхніх рук антисептичними засобами і лише після цього діти слідують до закріпленого за ними кабінету для спілкування з учителями. Увесь час протягом проведення очних зустрічей у закладі освіти чергують медичний працівник, соціальний педагог та педагог-організатор, які допомагають вирішувати організаційні моменти. Після закінчення кожної адаптаційної зустрічі з батьками спілкуються заступник директора, який опікується питаннями початкової освіти, та вчителі початкових класів, що проводили зустрічі. Вхід до приміщення закладу освіти батькам не дозволяється, спілкування відбувається на території школи, з дотриманням карантинних вимог. Батькам надсилаються фото- та відеозвіти спілкування дітей з учителями.

Діагностична робота (виявлення серед дітей, які прийшли до школи, таких, що потребують поглибленого вивчення для успішної корекції) не проводиться. Проте важливою умовою успішного здійснення корекції розвитку дитини, її навчання та соціальної адаптації є раннє виявлення її проблем і початок спеціальної педагогічної роботи з нею [3, с. 83].

Тому за бажанням батьків з майбутніми першокласниками працюють вузькі спеціалісти – психолог та логопед, які після роботи з дітьми, у разі необхідності, пропонують батькам звернутися до відповідних спеціалістів для проведення подальшої діагностичної роботи.

Також розроблено та затверджено графік, відповідно до якого відбувається знайомство дітей із закладом освіти (екскурсії до шкільного музею, бібліотеки, медичного кабінету, їдальні тощо). Графік складено таким чином, щоб запобігти утворенню скупчення дітей, з урахуванням протиепідемічних заходів.

В основі спілкування з дітьми лежить взаємодія дітей і дорослих – гра, спільна праця, пізнання тощо.

В умовах сучасної форми освіти, коли необхідно використовувати елементи дистанційного навчання, у закладі освіти для забезпечення співпраці та взаємозв'язку з батьками майбутніх першокласників організовано Meet-зустрічі. Посилання на Meet-зустрічі розміщено у вільному доступі на сайті закладу у вкладці «Вступ до школи/Для батьків майбутніх першокласників», а також у Viber-групі. Viber-групу створено у перший день адаптаційних зустрічей. Залучення батьків до зазначеної групи було здійснено на основі наданих ними письмових згод, також у батьків було взято письмовий дозвіл на відео-, фотозйомку дітей та розміщення даних матеріалів у групі, соцмережах.

Використовуючи шкільний корпоративний акаунт, адміністрація закладу проводила конференції, на якій були понад ста учасників, а також мала можливість відповідати на запитання в чаті Meet-зустрічей.

Майбутні першокласники разом зі своїми батьками долучалися до спілкування з майбутніми вчителями у сучасному інтерактивному дистанційному форматі. З метою формування партнерських відносин учасників освітнього процесу [4] зустрічі проводилися з урахуванням вікових особливостей дітей та відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України. Під час карантинних обмежень використання технологій дистанційного навчання стало дійсним викликом для здобувачів освіти початкової школи, а також для їх батьків. Діти 6-9 років дуже повільно пристосовуються до незвичних умов. Проведена робота надалі допоможе майбутнім першокласникам впевненіше почувати себе під час проведення занять з використанням технологій дистанційного навчання. А в період проведення адаптаційних зустрічей підсилює інтерес та цікавість до навчання у школі.

Початок навчання є для кожної дитини сильним стресом – водночас із тим, що її переполюють почуття радості, захвату або здивування, відчуває тривогу, розгубленість, напругу. У зв'язку з цим у першокласників в перші тижні відвідування школи знижується опірність організму, можуть порушуватися сон, апетит, підвищуватися температура, загострюватися

хронічні захворювання. Діти можуть без причини вередувати, дратуватися, плакати. Вони легко відволікаються, не здатні до тривалого зосередження, володіють низькою працездатністю і швидко стомлюються, збудливі, емоційні, вразливі [4, с. 37].

Отже, ключовим моментом спілкування з дітьми є попередження ситуації дискомфорту в майбутньому, максимальне покращення процесу адаптації майбутніх першокласників, щоб у дітей була змога звикнути до закладу освіти, почувати себе безпечно та впевнено в статусі першокласника.

Вважаємо, що наш досвід з проведення адаптаційних зустрічей з майбутніми першокласниками є позитивним. Після адаптаційних зустрічей діти легше встановлюють контакт з однолітками та дорослими, йдучи до першого класу вони потрапляють уже в знайоме середовище, тому легко адаптуються до сучасного соціуму. Адаптаційні зустрічі сприяють виконанню найважливішого завдання нашого закладу освіти: підтримують у кожному майбутньому учневі впевненість і мотивацію до пізнання.

Література

1. Адаптація. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL: <https://uk.wikipedia.org/Адаптація> (дата звернення: 15.04.2021).
2. Словник педагогічних термінів. URL: <https://cutt.ly/IbdIOMI> (дата звернення: 25.04.2021).
3. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за наук. ред. В.Г. Панка. Київ : Український НМЦ ППСП, 2013. 102 с.
4. Щодо організації дистанційного навчання: лист МОН України від 02.11.2020 № 1/9-609 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-distancijnogo-navchannya> (дата звернення: 31.03.2021).
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за ред. Н.М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Завязун Т. В.

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології

КЗ «Житомирський ІППО» ЖОР

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4999-5091>

Сучасне суспільство ставить перед освітою, яка активно змушена останнім часом знаходитися в процесах модернізації та реформування, головне завдання, зміст якого включає не стільки дати дитині систему знань, скільки у доступній для неї формі, яка відповідає, в першу чергу, віковим та психологічним особливостям особистості, розкрити життя у всіх його проявах, при цьому сформувавши життєво необхідні та практичні вміння і навички, які мають стати у нагоді та допомогти зорієнтуватись у нових незвичних ще людству умовах життя, знайшовши своє місце в соціумі таких самих як сама. Нові сучасні реалії сьогодення потребують сучасну дитину, яка не тільки може засвоювати велику кількість інформації та знань, а вміє бути готовою і відкритою до комунікації та спілкування, взаємодії та партнерства, здатності слухати, чути і вести конструктивний діалог, вільно обмінюватися думками, ідеями та колегіально приймати виважені рішення, шукати потрібну інформацію, працювати із знаннями, вміючи їх вичленовувати і застосовувати за призначенням.

Важливо, щоб практика визнання дитячого буття сьогодні однозначно була реально налаштована на сучасну дитину, а не була проголошеною дорослими та відповідала тільки їхнім запитам. І тому головне завдання, яке стоїть перед дорослими – дати дітям можливість опанувати науку і мистецтво бути щасливими тут і зараз. Дорослі повинні мати розуміння усвідомленого прагнення до того, щоб буття сучасної дитини відповідало її природі, а саме було насиченим, різнобарвним, інтенсивним, процесуальним, а не результативним, розміреним, урівноваженим і не напружено-змагальним.

Невід'ємним складником та першим рівнем у системі освіти України є дошкільна освіта, яка виступає стартовою платформою особистісного розвитку дитини [1, с. 4].

Результатом дошкільної освіти виступають набуті та сформовані у дитини старшого дошкільного віку життєві компетентності, які включають в себе можливість активно проявляти особистісні надбання в різних самостійних та організованих за підтримки дорослого видах діяльності. Першим показником компетентності дошкільника є оптимальна для віку модель провідної діяльності. Тому однією із ключових компетентностей дошкільної освіти є ігрова компетентність, яка слугує базою для збагачення та поглиблення змісту освіти на наступних її рівнях: у початковій та середній школі.

Ігрова компетентність дитини дошкільного віку формується у провідній діяльності, якою в дошкільний період життя дитини є ігрова діяльність. Свого часу російський психолог Олексій Леонтьєв відзначив, що причина перетворення гри на провідну діяльність дошкільняти полягає у розширенні усвідомлюваного нею предметного світу. До нього належать не лише предмети, які становлять найближче оточення дитини, з якими вона сама може діяти (посуд, одяг, телефон, телевізор, мобільний телефон, а часом і комп'ютер), а й предмети, дії дорослих, які для неї фізично недосяжні (автомобіль тощо). У самостійній сюжетно-рольовій грі дитина може робити все, що недоступне їй в реальному житті, а саме: самостійно здійснювати покупки, лікувати хворого, керувати автомобілем, літаком, поїздом, летіти в космос.

Дитяча гра традиційно виступає предметом вивчення в педагогіці, психології, соціології, етнографії тощо. Науковці психологи та педагоги (О. Запорожець, Е. Ельконін, В. Сухомлинський, К. Ушинський) одностайні в тому, що гра є основною формою вияву активності дитини з перших років її життя. Етнографи (М. Грушевський, О. Маркович, Т. Лубенець, С. Русова, К. Шейковський) у свою чергу, сходяться на тому, що гра є дзеркалом дитячої душі, проявом діяльності розуму дитини та матеріалом, що дає змогу зрозуміти,

на яких емоціях і почуттях формується народ та нація. Т. Лубенець свого часу зазначав: «Дитина граючись – живе, і живучи – грається»

Дитячі ігри є динамічною системою взаємодії дитини з довкіллям, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості [5].

Сучасні підходи до проблеми ігрової діяльності дітей дошкільного віку (А. Бурова, Н. Гавриш, К. Карасьова, Т. Піроженко, О. Половіна) співзвучні з поглядами науковців минулого століття (Л. Виготський, О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Усова, Д. Меджерицька та ін.), які констатували розвиваючий вплив ігрової діяльності на розвиток дитини дошкільного віку, виділяли гру як засіб пізнання дійсності та засвоєння знань, умінь і навичок про оточуючий дитину світ, вплив дорослих на організацію дитячої гри.

У Державному стандарті дошкільної освіти України – Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.) акцентується увага на тому, що гра відіграє ключову роль у житті дитини дошкільного віку та необхідності дорослими визнання вільної гри як самоцінності для дитини в освітньому процесі закладу дошкільної освіти [1, с. 14]. Таким чином, саме цей вид діяльності має набувати все більшої значимості для дитини-дошкільника та зайняти вагоме місце в її життєдіяльності. Тому одним із актуальних завдань сучасної дошкільної дидактики є ресурсне використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти та в сім'ї дитини різноманітних видів ігор. Безумовно використання широкої гами ігор впливає на всебічний розвиток дитини-дошкільника та обумовлює найголовніші зміни в психічних процесах і психологічних особливостях особистості, які визначають пізнавальний інтерес дитини і її відношення до оточуючої дійсності та особливості взаємовідношень з оточуючими людьми. В процесі гри проходить становлення дитини як особистості. Саме гра у всіх її проявах сприяє формуванню таких властивостей психіки, які будуть необхідні в майбутньому особистості для повноцінного проживання нею в наступних провідних видах людської діяльності, а саме в навчальній діяльності та у праці.

Завдання дорослого полягає в зацікавленості, прояву інтересу та поваги до ігрової діяльності дитини-дошкільника, в створенні ігрового простору, спрямованого на розвиток та стимулювання ігрових бажань дитини. Досвід, який отримує дитина в ігровій діяльності, відтворює саме ті надбання, які дитина отримала у взаємодії з навколишнім світом: природним, рукотворним та соціальним.

Потреба людської особистості у проживанні вагомого періоду життя у грі пов'язане не з діями якихось внутрішніх, вроджених інстинктивних сил, а з повністю окресленими соціальними умовами життя дитини в суспільстві. Відомо, що гра виникає тоді, коли дитина сповнена яскравих вражень, які сильно діють на її почуття. Якщо дорослому не вдається пробудити у дітях інтерес до оточуючого, то і дитячі ігри будуть нецікавими та короткотривалими. Ще А.С. Макаренко вказував на те, що «якщо дитина буде займатися тільки іграми, в яких вона залишається пасивною, то із неї виросте пасивна людина, яка звикла дивитися на чужу роботу, не звикла долати труднощі». Видатний педагог також наголошував, що «гра без зусиль, гра без активної діяльності – завжди погана гра».

Повноцінна гра, яка задовольняє потреби дитини, складається дуже повільно, якщо це проходить без впливу близьких дорослих. І тому перед дорослими стоїть завдання – націлити дитину на можливість переносу отриманих знань про світ, в якому вона живе, у гру та навчити їх рольовій взаємодії, при ознайомленні з працею дорослих. Важливо акцентувати увагу не тільки на показі дій та результатів праці, а й обов'язково пояснювати, що люди при цьому постійно вступають між собою у змістовне спілкування, яке проявляється через розмови між собою, вирішення ділових проблем, виконання разом певних трудових операцій. Для того, щоб сюжети ігор дітей були більш різноманітними, варто в повсякденному житті звертати увагу дітей на те, як спілкуються між собою люди. Бажано в повсякденному житті створювати спеціальні ситуації, які спонукають дітей вступати у взаємовідношення з оточуючими. Наприклад: дитині можна дати доручення звернутися до продавця

з проханням зважити йому цукерки, або дозволити дитині розрахуватися за проїзд в транспорті, при цьому звернувшись до водія і назвавши пункт призначення вашої поїздки.

Цінним для дітей, починаючи вже з молодшого віку, є вміння самостійно виготовляти різноманітні прості поробки, які можуть слугувати дітям у підборі потрібних предметів для ігор, або виготовлення тих, яких не вистачає для повноцінної гри. І як наслідок, діти більш бережливіше відносяться до результатів своєї праці та привчаються берегти чужу.

Отже, саме гра була і буде для дитини дошкільного віку тим середовищем, де проходить становлення дитини як особистості, формуються ті якості її психіки, які необхідні в майбутньому для сприяння навчанню протягом усього життя.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т. О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Завязун Т.В. Розвиваючий потенціал ігрової діяльності дитини. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України; Т. IV. Вип. 6. Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 50–59.
3. Карасьова К.В. Світ дитячої гри Київ : Шк. світ, 2010. 128 с.
4. Ігрова діяльність дошкільника: молодший дошкільний вік. Піроженко Т.О. та ін. Київ : Генеза, 2015. 88 с.
5. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?Id=24407B (дата звернення 23.04.2021).

РОЛЬ ГРИ В РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ З МОВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Зюзіна В. В.

вчитель-логопед, кваліфікаційна категорія I, Антонівський ясла-садок №26

Полещук О. М.

вчитель-логопед, кваліфікаційна категорія I, Херсонський ясла-садок №75

Гра – провідний вид діяльності дітей дошкільного віку. Вона близька та цікава дитині, оскільки зароджується, формується саме з її інтересів та потреб, які виникають в результаті взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, зокрема такий зв'язок відбувається через мовленнєву діяльність [1, с. 12]. У логопедичній роботі потреба у використанні ігор важлива подвійно, бо у ній логопед реалізує серйозні корекційні задуми.

Під час ігрової діяльності залучаються всі сторони особистості: дитина рухається, говорить, сприймає, думає. У процесі гри активно працює її увага, пам'ять, посилюються емоційні та вольові прояви, дитина навчається долати труднощі, пізнає оточуючий світ, шукає вихід з проблемної ситуації.

Проблема розвитку психічних процесів у дітей з мовними порушеннями за допомогою ігрових ситуацій є актуальною як у теоретичному, так і у суто прикладному аспектах. Теоретичний аналіз спеціальної методичної, педагогіко-психологічної та логопедичної літератури засвідчив наявність значного інтересу дослідників до питань організації занять в ігровій формі, підвищення якості корекції мовлення в логопедичній роботі. Ідеї А. Бондаренка, А. Максакова, В. Селіверстова, Г. Тумакової та ін. знайшли своє логічне продовження у роботах наших сучасників: Л. Артемової, Е. Наумової, Н. Новотворцевої, В. Цвинтарного [2, с. 23]. Істотний внесок у розробку дидактичних ігор і включення їх у систему навчання дошкільнят зробили Т. Васильєва, А. Сорокіна, М. Монтессорі, Ф. Фребель і ін. [4, с. 16].

Гра є універсальною формою діяльності, упродовж якої відбуваються основні прогресивні зміни в психіці дитини. Гра визначає її відносини з

оточуючими людьми, готує до переходу на наступний віковий етап, до виконання нових видів діяльності [2, с. 35].

Класифікація дидактичних ігор дає змогу простежити їх сутнісні особливості, використання яких забезпечує відповідний навчально-виховний ефект. Поширеною є класифікація дидактичних ігор за характером матеріалу, згідно з якою виокремлюють: ігри з предметами, настільно-друковані ігри, словесні ігри [4, с. 47].

В іграх з предметами використовують дидактичні іграшки (мозаїку, кубики), реальні предмети, різноманітний природний матеріал (листя, плоди, насіння), сюжетні (ляльки, предмети побуту, овочі тощо) і безсюжетні (кулі, циліндри, пірамідки та інші) дидактичні матеріали.

Настільно-друковані ігри передбачають дії не з предметами, а з їх зображеннями. Найчастіше вони зорієнтовані на розв'язання таких ігрових завдань: добір картинок за схожістю (деякі види лото, парні картинки), карток-картинок під час чергового ходу (доміно), складання цілого з частин (розрізні картинки, кубики) тощо.

Словесні ігри є найскладнішими, оскільки змушують дітей оперувати уявленнями, мислити про речі, з якими на той час вони не діють, використовувати набуті знання у нових ситуація і зв'язках [3, с. 36].

У молодшому дошкільному віці ці ігри спрямовані на розвиток мовлення, уточнення і закріплення словникового запасу, формування вміння рахувати, орієнтуватися у просторі. У старшому дошкільному віці словесні ігри розвивають самостійність мислення, активізують розумову діяльність дітей. Як правило, дошкільникам доводиться описувати предмети, відгадувати її за описом, за ознаками схожості та відмінності, групувати за властивостями, знаходити алогізми в судженнях, вигадувати власні розповіді.

Проаналізувавши та узагальнивши наявну літературу з проблеми дослідження, вчителі-логопеди Антонівського ясла-садка №26 комбінованого типу та Херсонського ясла-садка №75 комбінованого типу виокремили такі вимоги до дидактичних ігор:

- а) кожна дидактична гра має бути корисною для розумового розвитку дітей і їх виховання;
- б) в дидактичній грі обов'язкова наявність захоплюючих завдань, рішення яких вимагають розумового зусилля, подолання труднощів;
- в) навчання у грі необхідно поєднувати з зацікавленістю, гумором;
- г) гра повинна відповідати віковим можливостям дітей.

Використання дидактичних ігор для корекції мовленнєвого розвитку дітей практикуються в нашій роботі на всіх етапах надання логопедичної допомоги з моменту первинного обстеження дитини.

Так, на фронтальних заняттях з лексико-граматичного розвитку у дидактичних іграх ми пропонуємо дітям завдання у вигляді загадок, речень, запитань («Відгадай за описом», «Склади речення», «Що спочатку, а що потім?»). Працюючи над уточненням та збагаченням словника дітей з мовними порушеннями, ми навчаємо користуватися у мовленні новими словами та словосполученнями під час ігор «Хто це? Що Це?», «Назви те, що я вкажу», «Парні малюнки» тощо.

У роботі з дітьми старшого дошкільного віку ми використовуємо ігрову діяльність для: розвитку мовленнєвого дихання («Забий м'яч у ворота», «Літак», «Кулька», «Задуй свічку», «Гарячий чай» та ін.); формування темпу, ритму та мелодики («Швидко-повільно», «Тихо-голосно», «Відлуння», «Співаки» та ін.); оволодіння новим словниковим запасом («Назви одним словом», «Додай слівце», «Навпаки», «Назви зайве», «Згадай слово» та ін.); розвитку граматичної будови мовлення («Загубилось слово», «Чого немає», «Він-вона», «Який, яка, яке?», «Виправ помилку» та ін.); корекції фонематичного слуху та розрізнення фонетично близьких звуків, закріплення уявлень про особливості вимови звуків, що змішуються («Хто кличе?», «Хто кричить?», «Близько – далеко», «Незвичайний потяг», «Пильнуй» та ін.); пропедевтики виникнення порушень формування навичок грамотного письма і застосування орфограм на письмі («Склади з частин», «Розклади за розміром», «З'єднай по порядку » та ін.).

Логопедичні ігри та завдання, які ми використовуємо в роботі з дітьми старшого дошкільного віку з мовними порушеннями активізують розвиток психічних процесів дітей (відчуття, сприймання, мислення, уяву, пам'ять, увагу, моторику, мовлення).

Гра повинна бути цікавою, живою, привабливою для дитини, тому ми завжди додаємо елемент змагання, нагороду за успішний виступ, барвисте та кумедне оформлення ігрової ситуації. Використання гри-змагання на логопедичних заняттях сприяє активізації мовленнєвих здібностей та психічних процесів, допомагає навчати у невимушеній та мотивуючій атмосфері, при цьому залучаючи до роботи пасивних у мовленнєвому плані дітей. Дидактичною метою гри-змагання є поглиблення знань про звук, слово, встановлення правильних взаємозв'язків між звуками і буквами («Спіймай звук», «Загубилася буква», «Піраміда»). Елемент змагання лежить в основі ігор «Прочитай слово в повітрі», «Хто скаже більше гарних слів про осінь», «Знайди предмет, назва якого складається із трьох букв» та ін. Атмосферу гри-змагання ми створюємо під час поділу на команди, вибору капітана, ігрових жеребкувань тощо. Командні форми виконання логопедичних завдань формують у дошкільників позитивне ставлення до мовленнєвої діяльності, діти непомітно спрямовують увагу на корекцію звуковимови, помилок під час вимови, збагачення словника тощо. Також вони створюють найбільш сприятливі умови для розвитку творчих здібностей.

У грі вдосконалюється фізичний, розумовий та естетичний розвиток дитини, поглиблюються її пізнавальні процеси: сприйняття, пам'ять, увага, мислення і мовлення. Ми вимагаємо активної мовної участі у грі всіх дітей, при цьому за можливістю використовуємо і рухову активність («Передай м'яч», «Веселі стрічки» та ін.), розвиваємо у дітей навички контролю за чужою та власною мовою та прагнення вірно та достатньо точно виконувати мовне завдання («Перевір помилки», «Яке слово пропустили?» та ін.), схвалюємо дитячу ініціативу.

Специфіка нашої роботи в логопедичних групах для дітей старшого дошкільного віку з мовними порушеннями полягає у тому, що ми працюємо з дітьми, які мають особливі потреби. Перш ніж застосовувати ту чи іншу гру, ми продумуємо та підбираємо ту гру, яка найбільше відповідає навчальній меті. Спираючись на свій досвід роботи, ми рекомендуємо дотримуватись певних вимог: ігрове завдання має за змістом збігатися з навчальним; мовний зміст гри – відповідати дидактичній меті заняття та бути посилюючим для кожної дитини; правила гри – прості та виразно сформульовані; підсумок гри – чіткий і справедливий.

Використання ігор в корекційній роботі з дітьми, які мають вади мовлення, дає можливість забезпечити психологічний комфорт на занятті, розвивати емоційно-вольову сферу дітей, їх морально-вольові якості, активізувати і відновити вищі психічні функції, поліпшити слухову увагу і пам'ять, підвищити швидкість запам'ятовування. Ігрова діяльність підвищує мовленнєву мотивацію, руйнує старі та сприяє набуванню нових навичок мовлення, застосуванню їх у повсякденному житті, що значно поліпшує мовленнєвий розвиток [1, с. 48].

Отже, гармонійний розвиток особистості, її психічних процесів, інтелекту надзвичайно важливий для дітей з патологічним розвитком мовлення. Формування мовлення, тільки поєднуючись з розвитком інших психічних процесів, розгортанням ігрової діяльності, забезпечує гармонійне становлення повноцінної дитячої особистості.

Література

1. Богуш А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2012. 269 с.
2. Лепеха Л.П., Городиська М.Б. Логопедичні ігри в корекційній роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. Львів-Дрогобич : Посвіт. 2014. 76 с.
3. Медведева В. Виправлення вад мовлення у дітей за допомогою ігор і вправ. *Дефектолог.* 2011. №7. С. 36–38.

4. Рібцун Ю.В. Організація та проведення у логопедичній групі ігор з правилами. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*: м-ли I Всеукр. наук.-практ. конф. (7–8 лютого 2012 р). Суми : Вид-во Сум. ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2012. С. 47–53.

ЕМОЦІЙНЕ НАЛАШТУВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ШКОЛЯРІВ МЕТОДОМ КАЗКОТЕРАПІЇ. АВТОРСЬКА КАЗКА «СКРІПКА І ЦПКА»

Каландирець М. С.
практичний психолог

Сучасність крокує вперед кілометровими кроками. Зміни відбуваються у всіх сферах нашого життя, не винятком є і освіта. Всі реформи освітнього процесу відбуваються з єдиною метою – підвищення якості освіти. Адже сьогодні суспільству потрібна компетентна особистість, тому головним вектором оновлення змісту освіти є компетентнісний підхід та формування ключових життєвих цінностей.

Як відомо, цвітом нації є діти. Щороку першого вересня старші дошкільнята змінюють свій статус та отримують почесне звання – першокласник. Це хвилююча подія не тільки для майбутнього школяра, але й для його батьків. В більшості батьків постає питання готовності дитини до навчального процесу, і вони починають муштрувати маленького непосиду читанням та лічбою. Але поняття «готовність» – доволі широке і складається не тільки з освітніх навичок. Значно важливішими є навички комунікації, орієнтування у просторі, готовність дотримуватися правил та розпорядку дня.

Найголовнішою ознакою готовності дитини до школи є її психологічна стійкість – здатність витримувати шкільне навантаження, витримувати напруження, якщо щось не вийшло, якщо потрібно почекати на результат, а в еру гаджетів це особливо складно. І головне важливо розуміти, чи є у дитини мотивація – бажання пізнавати нове. Якщо у дитини сформувалося відчуття безпеки та підтримки, то швидше за все, дитина буде готова до дослідження нового шкільного простору.

Але це буває не завжди так, і майбутній школяр стикається з низкою перепон і страхів. Дитина може бути не готова сприйняти дійсність такою, яка вона є, а завдання педагога, психолога і батьків в цій ситуації, створити певну

фантастичну атмосферу і алегорично допомогти вихованцю подолати можливі труднощі, страхи і комплекси.

Одним із найбільш ефективних методів подолання дитячих проблем, особливо дошкільного віку, є метод казкотерапії. Особливості структури казки, як твору, дозволяють педагогу вигадувати сюжетну лінію прямо в процесі розповіді, замінювати одних персонажів на інших, чи використовувати вже написані терапевтичні казки відповідно ситуації, а також підштовхувати вихованця до самостійного формування певних висновків.

Таким чином, казкотерапія є одним з найбільш ефективних та цікавих методів формування у дитини живої уяви, правильного світогляду та допомоги при подоланні труднощів. Лікувальна дія казкотерапії визначається, насамперед через можливість знайти індивідуальний підхід до вихованця.

Учитися легко, коли учитися цікаво.

Авторська казка «Скріпка і Ціпка»

Серед галактик та яскравих зірок, десь між Венерою та Марсом існувала в комічному просторі планета Школярміус. Жили на цій планеті не люди і не звірі, не риби і не комахи, а чудернацькі канцелямрики. Це був дуже дружелюбний та працьовитий народ, а найбільше вони любили навчатися.

Коли наставав ранок і на небі прокидалося яскраве сонечко, канцелямрики щоранку вчилися, як правильно чистити зубки, вмивати личко та робити ранкову зарядку. А потім діти канцелямрики прямували до школи, де вони вчили букви та цифри, вчилися читати та рахувати, вчилися танцювати і співати, а також вчилися дружити.

Одного такого ранку канцелямрик скріпочка Скріпка крокувала вже добре знайомою дорогою до школи. Скріпка завжди виходила в школу раніше, бо дуже вона любила милуватися природою, метеликами та птахами, а на це все був потрібен час. І ось коли вона черговий раз спостерігала за бабками, що літали над річкою Клей, вона почула як хтось біля річки, у зарослях верби, плаче.

– Ей, ти, той хто плаче, ти це діло покинь! Що, не бачиш, що кожна твоя сльозина наповнює нашу річку і ще трішки, і вийде вона з берегів, - сказала стурбовано Скріпка, намагаючись розгледіти хоча б щось або когось, хто видавав такий жалісливий плач.

– Я загубилося..., – ледве крізь сльози почулося з-під верби.

– Загубилося? Це не страшно. Я вже навчаюся в школі, вчу географію і знаю як орієнтуватися в просторі, тож ми швиденько знайдемо твій шлях додому, - гордо відповіла Скріпка.

Після цих слів дерева почали тріщати, вода погойдуватися і щось пищало і крихтало, аж поки на галявинку, де стояла Скріпка, не вибралося маленьке жовтеньке курчатко. Воно стояло розгублене і так нахнюпило дзьоба, що він майже нахилився до лапок.

– Доброго дня, – тихо пропищало курчатко, не відводячи погляд від землі.

– Привіт! Будьмо знайомі, мене звать Скріпка.

– А я Ціпка, – стримуючи сльози відповіло курча.

– Дуже приємно познайомитись. Ціпка, ти хто і як сюди потрапило? – Скріпка з цікавістю розглядала курчатко і навіть почала обходити його з усіх боків, щоб краще роздивитися.

– Я курчатко Ціпка, живу з мамою куркою і такими ж як я жовтенькими братиками і сестричками на планеті Земля. Не знаю де я, але сюди я потрапило через те, що не послухало маму і не пішло до школи..., – не закінчивши, курчатко залилося гіркими слізьми.

– Сльозами горю не зарадиш. Тож тобі, Ціпко, потрібно заспокоїтись і ми разом знайдемо спосіб тебе повернути додому. Не знаю, яким чином, але ти потрапив на планету Школярміус, де живуть канцелямрики. І мені дуже дивно, чому ти Ціпка не пішло до школи? – з величезним подивом і нерозумінням запитала Скріпка.

– До школи? Та вже краще триста разів потрапити до цієї вашої Школяпрімуса, Школяфріса, – ніяк Ціпка не могло згадати назву планети на

яку потрапило, і тому вигадувало різні смішні назви планети, – ніж іти і вчитися у школі, робити ці нудні уроки, слухати вчителя. Ні, це не по мені!

– Планета Школярмімус!! – швиденько виправила його Скріпка, і так розгнівалася на невігласа, що вже була розвернулася і хотіла піти геть, але потім згадала, що вона пообіцяла Ціпці, що допоможе знайти йому шлях додому.

Як ти пам'ятаєш, мій друже, що канцелямрики дуже любили навчатися, але і навчати вони любили не менше. Тому в голові у Скріпки назрів хитромудрий план. Їй дуже хотілося, щоб жовтеньке курчатко Ціпка змінило свою думку про навчання і почало знову з радістю ходити до школи.

– Слухай, Ціпко, я тут згадала, ми ж канцелямрики - народ, що дуже любить вчитися. І ти не зможеш просто так потрапити на свою планету, - хитрим голосом почала говорити Скріпка.

– Не зможу? – перелякано запитало курчатко, – а як же мама, а мої братики і сестрички, а як же я без мами? Невже зовсім-зовсім нічого не можна зробити?

– Та можна, але ти цього точно робити не будеш, тож ні, крапка. Ти не зможеш потрапити на свою планету, - ледве стримуючи посмішку, щоб цього не побачило курчатко, відповіла Скріпка.

– Я, та я на все готове, все зроблю, все виконаю! – запікало курчатко Ціпка і аж замахало маленькими крильцями.

– Все кажеш? Ну добре. В Конституції – головному законі планети Школярмімус, чорним по білому написано, той хто хоче потрапити на іншу планету повинен спочатку гарно вивчитися у школі. Скріпка почала цитувати закон, трішечки його переробивши під ситуацію.

– І все?! – здивувалося курчатко Ціпка, – простіше простого. Мерщій показуй, де тут ваша школа і давай будемо починати вчитися.

Скріпка дуже зраділа такому ентузіазму курчатка до навчання. І вони не гаючи більше часу попрямували до школи. По дорозі друзі багато говорили і Скріпка з'ясувала, чому Ціпка так не хотіло ходити до школи. Виявляється, ще

нещодавно курчатко ходило в дитячий садок, в нього там було багато друзів, іграшок і улюблена вихователька. Ціпка розповів, що в садочку дітки гралися, вихователька проводила цікаві заняття, вони завжди смакували смачненьким зранку, в обід та на полуденок. Багато гуляли на свіжому повітрі, дослідували навколишнє середовище, вчилися дружити, співати, танцювати, а коли стомлювалися, їх чекали маленькі ліжечка з м'якими подушками та покривальцями. Але одного дня мама курка сказала курчаткові Ціпці, що той вже дорослий і тепер піде до школи.

Ціпка не знало, що таке школа, чому воно стало дорослим і чому йому потрібно покидати свій рідний дитячий садок, в якому було так затишно і весело. Курчаткові стало страшно і сумно. Адже тепер не буде поруч друзів, виховательки, та й не зрозуміло, коли його тепер буде забирати мама з цієї школи.

Скріпка дуже уважно слухала курча і їй стало його дуже шкода, адже дійсність була зовсім не такою страшною, як в своїй уяві намалювало курчатко Ціпка. Школа – це дуже весело і цікаво. І саме це Скріпка і хотіла показати курчаткові.

– Дивись, Ціпка, ось ми з тобою і прийшли. Це школа, - з гордістю сказала Скріпка.

– Школа, – зачаровано видихнуло курчатко, – така гарна. Школа набагато більша, ніж дитячий садок, і дітки тут вже не лише малюки, як у садочку, а є і набагато старші за мене. Це так цікаво!

– Так, Ціпка, в школі дуже цікаво. І ти маєш розуміти, що школа це місце, де ти зможеш навчитися новому, знайдеш нових друзів, подруг, в тебе будуть нові інтереси і захоплення, ти з кожним днем будеш ставати все розумнішим і кмітливішим, будеш дуже багато знати, в тебе будуть нові прекрасні вчителі, які тебе багато чому навчать. Школа – це місце, де ти будеш щасливим і прийнятим.

– Вчителі? Хто такі вчителі? Я думало, що в школі теж вихователі, – розглядаючи з цікавістю малюнки дітей в куточку на виставці, запитало курчатко.

– Вчителі – це наставники в школі, вчитель допомагає вчитися, пізнавати світ, він є другом, але він також несе відповідальність за учнів. Вчителя слід поважати, він, хоч і друг, але старший, тому з учителями слід вітатися «Добрий ранок, Марія Сергіївна», а от однокласникам можна сказати «Привіт», – змістовно пояснювала Скріпка.

– А заняття ми будемо проводити за столиками? – заглядаючи в один із відчинених класів запитало курчатко Ціпка.

– В школі заняття називають уроками, а час коли учні відпочивають – перерва. У кожного в класі є своє робоче місце – парта, де можна сидіти зручно, з рівною спиною, правильно тримаючи ручку, і працювати. Під час уроків учні не тримають на парті перекус, на уроці їсти не можна, для цього є перерва, де учні можуть погратися, відпочити і перекусити щось смачненьке. Також у школі діють правила, які потрібно дотримуватись, одне з таких правил, це правило взаємоповаги, не можна перебивати того, хто говорить, перекрикувати чи вигукувати, – спокійним рівним тоном пояснювала далі Скріпка.

– А якщо мені потрібна допомога, якщо я не вмію зав'язувати шнурки і застібати гудзики? – перелякано дивлячись на Скріпку запитало курчатко Ціпка.

– Вчитель тобі звичайно допоможе, але ти маєш навчитися самостійно зав'язувати шнурки, застібати і розстібати пасок, штани чи спідницю. А також учень повинен бути охайним і складати свої речі в одному місці, тримати свої зошити та книжки, олівці та ручки впорядкованими, а не розкидати їх по всьому класі, – спокійно, як по нотах говорила Скріпка.

– Але ж школа це так відповідально, і там ніколи не буде мами...і ще страшніше, якщо в мене щось буде не виходити..., – зі сльозами на очах почало говорити курчатко.

– Не хвилюйся, душа моя, школа – це завжди дружнє середовище, там завжди можна попросити про допомогу і тобі охоче допоможуть і вчитель, і однокласники, після уроків на тебе завжди чекатиме мама чи тато. А якщо ти боїшся в чомусь помилитися, чи зробити щось не за правилами, то ти повинен пам'ятати, що помилок неможливо уникнути, вони потрібні нам, щоб вчитися,
– Скріпка довела свою розповідь до кінця і ніжно обняла курчатко.

– Мені все зрозуміло, в садочку добре, а в школі буде ще цікавіше і веселіше. Там буде ще більше друзів і я багато дізнаюся та навчуся нового, – весело запищало курчатко Ціпка і аж затанцювало від радості.

Згодом Скріпка зустріла в школі свого вчителя і вони разом допомогли повернутися курчаткові Ціпці додому.

Орієнтовні запитання до казки

1. Хто такий Ціпка?
2. Чому курчатко Ціпка потрапило на іншу планету?
3. Як ти думаєш, чому курчатко Ціпка не хотіло ходити до школи?
4. Чим дітки займаються в школі?
5. Хто зможе допомогти в школі, якщо виникнуть проблеми?
6. Чи можна знайти в школі нових друзів?
7. Чи цікаво навчатися в школі?
8. Як ти думаєш, чому курчатко Ціпка змогло повернутися додому?
9. Пофантазуй, яким чином Скріпка і її вчитель змогли відправити курчатко на свою планету.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ПІДГОТОВКИ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Капустіна Н. О.

методист Центру громадянського виховання КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Закон України «Про освіту» (ст. 11) метою дошкільної освіти проголошує забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок. Діти старшого дошкільного віку обов'язково охоплюються дошкільною освітою відповідно до стандарту дошкільної освіти, а відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти несуть батьки.

Поряд із педагогічними працівниками та здобувачами освіти Закон України «Про освіту» (ст. 52) учасниками освітнього процесу в закладі освіти визначає батьків здобувачів освіти [4]. У Законі України «Про дошкільну освіту» (ст. 36) наголошується на тому, що батьки повинні дбати про фізичне здоров'я, психічний стан дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних задатків, нахилів та здібностей [3].

Важливу роль у розвитку дитини дошкільного віку відіграє заклад дошкільної освіти. Завдання закладу дошкільної освіти – реалізація мети дошкільної освіти, забезпечення умов для всебічного розвитку дитини. Проте, реалізувати ці завдання самотійно, без участі сім'ї, неможливо. Саме тому важливою умовою успішного формування особистості дитини є співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї, а найбільш ефективна модель взаємовідносин між ЗДО й родиною – їхня тісна взаємодія.

Впровадження педагогіки партнерства між закладом освіти та батьками сприяє відкритості, доброзичливості, довіри у відносинах, взаємоповаги, налагодженню діалогу, визначення спільного бачення траєкторії розвитку дитини. Тому батьки та педагоги можуть допомогти одне одному краще зрозуміти інтереси, потреби та можливості дітей. Це дозволить обрати

найбільш ефективну модель співпраці та підготує майбутнього першокласника до нових умов життя. Таким чином, педагоги зможуть допомогти батькам відкривати нові таланти дошкільників, стимулювати їхні інтереси та освітні можливості. А батьки – допоможуть педагогам знайти спільну мову з дитиною.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) також зауважено, що саме завдяки тісній співпраці батьків та педагогів закладів дошкільної освіти, участі батьків в організованих педагогом основних видах діяльності відбувається розвиток дитини, збагачується її досвід. І при цьому кожен із батьків є відповідальним за розвиток дитини, за збереження її життя, зміцнення здоров'я та усвідомленого ставлення до здорового способу життя, формування почуття людської гідності, високого рівня психологічної культури всіх учасників освітнього процесу [1].

Робота закладу дошкільної освіти з батьками завжди була традиційною складовою дошкільної освіти. Згідно з методичними рекомендаціями Міністерства освіти і науки України щодо організації взаємодії ЗДО з батьками вихованців, заклад дошкільної освіти є першим соціальним середовищем, до якого дитина потрапляє із сім'ї. Дорослі учасники освітнього процесу мають усвідомити значущість партнерської взаємодії між закладом освіти і родиною, оскільки така співпраця покликана створити сприятливі умови для виховання здорової, соціально адаптованої, всебічно розвиненої дитини. Крім того, пошук шляхів, спрямованих на формування взаєморозуміння та довіри, побудови партнерської взаємодії між закладом і родиною, має ініціювати педагогічний колектив [2].

Комплексна освітня програма та комплект навчально-методичного забезпечення «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку, яка активно упроваджується у ЗДО Харківської області, спрямовані на забезпечення успішного розвитку дитини на передшкільному етапі життя, тісної співпраці педагогів, дітей та батьків; створення фундаменту успішності дитини в умовах реалізації Концептуальних засад реформування середньої школи «Нова українська школа». А на сайті «Впевнений старт» батьки мають

можливість разом з дітьми переглянути фото, відео та аудіо матеріали до кожної теми. Таким чином, батьки вихованців стають активними учасниками освітнього процесу та сприяють формуванню у майбутніх першокласників компетентностей, передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти (нова редакція).

З метою поширення практики організації різних форм роботи з батьками дітей старшого дошкільного віку та на виконання обласної програми розвитку освіти «Новий освітній простір Харківщини» на 2019 – 2023 роки, затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 06 грудня 2018 року № 817-VII, за ініціативи Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації на сайті Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти» вже традиційно декілька років поспіль з 01 по 31 березня проводяться Інтернет-збори батьків майбутніх першокласників.

Учасники зборів у зручний для себе час мають можливість ознайомитися з нормативними документами, що регламентують порядок прийому дітей до 1 класу, інформаційними матеріалами з питань готовності дітей до школи та порадами щодо створення умов для успішної адаптації дітей до нових умов, заповнити анкету та поставити свої запитання, на які спеціалісти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», модератори Інтернет-зборів, надають конкретну відповідь у межах своєї компетенції.

Під час Інтернет-зборів здійснюється анкетування. Так, у 2021 році його результати показали, що найбільшу увагу при підготовці дітей до школи батьки приділяють таким складовим, як розвиток пізнавальної діяльності дитини, окремих пізнавальних процесів (мовлення, пам'яті, сприймання, мислення, уваги, уяви) – 85, 6 %; формування навичок поведінки в колективі – 68, 3 %; опанування певних умінь та навичок (читання, письмо, лічба, інші) – 70, 0 %; формування мотивації до навчання – 56, 8 %; розвиток фізичних якостей – 42, 5 %. Ці результати свідчать про те, що більшість батьків надають пріоритет розвитку пізнавальній діяльності дитини, однак недостатньо уваги батьки приділяють питанню розвитку фізичних якостей дошкільників.

Під час Інтернет-зборів батьки дітей також мали можливість поставити запитання, що турбують їх напередодні вступу дітей до школи. Аналіз змісту запитань показав, що найбільшу частину батьків цікавили такі питання як: порядок зарахування дітей до 1 класу; умови та зміст навчання у 1 класі відповідно до Концептуальних засад реформування середньої школи «Нова українська школа»»; організація роботи груп продовженого дня; забезпечення першокласників підручниками; складові готовності дитини до школи; адаптація дитини до школи; перелік умінь та навичок, які повинна мати дитина перед вступом до школи; організація освітнього процесу дітей, які мають особливості розвитку, зокрема вади мовлення; навчання дітей з особливими освітніми потребами; режим дня першокласника, створення освітнього середовища вдома. Крім того, багато запитань стосувалися організації освітнього процесу в першому класі в умовах впровадження нового Державного стандарту початкової школи.

Незважаючи на наявність нормативно-правової бази, програмового забезпечення закладів дошкільної освіти Харківської області, роботи ЗДО з батьками потребує поліпшення.

Ефективність роботи з батьками майбутніх першокласників залежить не лише від правильності вибору тематики, а і від оптимальності обраних форм роботи. Доречно планувати роботу, спираючись на результати аналізу проблем роботи з батьками, їхніх інтересів, бажання брати участь у тих чи інших формах роботи, що надасть можливість спланувати конкретні заходи, спрямовані на підвищення рівня поінформованості батьків щодо складових готовності дітей до школи, визначення оптимальних шляхів їх формування та ознайомлення з психологічними закономірностями розвитку дитини старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Для підвищення ефективності співпраці закладу освіти з сім'єю необхідно здійснювати диференційований підхід у роботі з батьками вихованців відповідно до їх інтересів, рівня обізнаності в проблемних питаннях щодо розвитку та виховання дітей. У роботі з батьками вихованців ЗДО

доцільно використовувати різноманітні групові та індивідуальні форми роботи (у тому числі в режимі онлайн): консультування, школи молодих батьків, школи батьків (бабусів і дідусів), батьківські клуби, педагогічні лекторії, «педагогічної вітальні» з питань створення психологічно комфортних умов для сприйняття дитиною нової соціальної ролі школяра, проведення форумів для батьків та їх залучення до участі у різних методичних заходах; днів відкритих дверей у закладах загальної середньої освіти; діалог-клубу (за участі спеціалістів) тощо.

Для досягнення високої результативності роботи ЗДО з батьками майбутніх першокласників необхідно забезпечити дієве виконання річного плану закладів дошкільної та загальної середньої освіти з питань наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, що має передбачати використання інтерактивних форм роботи для вивчення БКДО, Державного стандарту початкової освіти, Концепції Нової української школи.

Отже, одним із першочергових завдань взаємодії ЗДО та батьків дітей майбутніх першокласників є налагодження тісної співпраці щодо забезпечення належного рівня розвитку дитини відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція); збагачення досвіду взаємодії дитини старшого дошкільного віку з соціальним та природним оточенням, формування життєво компетентної та психологічно зрілої особистості дитини, готової до систематичного навчання в умовах нової української школи.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками вихованців : Лист Міністерства освіти і науки України від 11.10.2017 № 1/9-546 URL: <https://drive.google.com/file/d/0Bxpu4GDxDpc7YWVvcWUtVWJpdEk/view> (дата звернення 23.04.2021).

3. Про дошкільну освіту : Закон України від 20 грудня 2001 року № 2905-III. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення 23.04.2021).
4. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145- URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата VIII (дата звернення 23.04.2021)).

ДІАГНОСТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Карабаєва І. І.

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4286-2103>*

Дослідження інтелекту, інтелектуальних здібностей, інтелектуального розвитку є одним з найактуальніших питань психолого-педагогічного ретельного вивчення. Успішне виконання будь-якої діяльності, а особливо навчально-пізнавальної, інтелектуально-творчої залежить, перш за все, від наявності та участі у цій діяльності інтелектуальної складової суб'єктів навчального процесу. Інтелект опосередковує успішність діяльності дитини, від нього залежить: усвідомленість поведінки в міжособистісних стосунках; рішення комплексу навчальних та життєвих питань; соціальний статус та самореалізація в житті. Інтелект є показником не лише когнітивного, а й цілісного особистісного розвитку. Інтелект (від лат. *intellectus* – розуміння, розум, пізнання) – відносно стійка структура розумових здібностей індивіда. Зазвичай інтелект визначають за рівнем розвитку, який розглядають у зв'язку з пізнавальними процесами. Інтелектуальні тести призначаються для оцінки рівня розвитку мислення (інтелекту) дитини та його окремих когнітивних процесів, таких як: увага, мовлення, сприйняття та сприймання, пам'ять, уява. З усіх існуючих діагностичних методик найбільш поширеними є тести – стандартизовані проби, які дозволяють за короткий проміжок часу отримати характеристики індивідуально-психологічних особливостей дитини за певними критеріями.

Інтелектуальна готовність до шкільного навчання пов'язана з розвитком мисленнєвих операцій: узагальнення, порівняння, абстрагування, класифікації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, розуміння взаємозалежностей, здатністю до розмірковування. З трьох видів мислення: словесно-логічного,

образно-логічного та наочно-дієвого у дітей дошкільного віку два останні переважають. Тому, діагностуючи інтелект шестилітніх дітей, в першу чергу необхідно звертати увагу на сформованість образно-логічного та наочно-дієвого мислення. Найбільш поширеними методиками, які діагностують рівень розвитку образно-логічного мислення є: «Небилиці», «Пори року», «Що тут зайве», «Кому чого не вистачає?», «Розділи на групи», словесно-логічного мислення є: «Обведи контур», «Пройди через лабіринт», «Пояснення складних картин» та «Послідовність подій» (автор методики О.М. Бернштейн 1911 рік). Рівень узагальнення визначається за допомогою методик «Четвертий зайвий», «Виключення зайвого» (в 1956 році описана Б. Зейгарник, С. Рубінштейн), «Чобітки» (розроблена Н.В. Гуткіною). Методика класифікації застосовується для дослідження рівня процесів узагальнення, послідовності суджень. Методика вперше була запропонована К. Гольдштейном (1920) для дослідження хворих-афатіков. У нас вона застосовується в модифікації Л.С. Виготського (1956) і Б.В. Зейгарник (1958).

Можливість довгий час зберігати зосередженість, здатність спрямовувати та концентрувати увагу на декількох предметах одночасно, вміння переміщення спрямованості та зосередження уваги з одного об'єкту на інший, з одного виду діяльності на інший є вкрай необхідними для дитини, яка розпочинає навчання в школі. Класикою для дослідження уваги являється коректурна проба Бенджаміна Бурдона. Як основний методичний, стимульний матеріал для оцінювання стійкості, розподілу і переключення уваги застосовуються кільця Ландольта. Методика П'єрона-Рузера допомагає отримати інформацію про обсяг і стійкість довільної уваги. Дослідження переключення уваги, зазвичай визначається за допомогою цифрової таблиці Шульте в різних модифікаціях. Методики для визначення продуктивності та стійкості уваги описані Р. Немовим: «Знайди та викресли», «Постав значки» (переключення та розподіл уваги), «Запам'ятай та розстав крапки» (об'єм уваги), проективна методика «Графічний диктант» Д.Б. Ельконіна.

З'ясувати результативність педагогічної праці у плані підготовки дітей до школи дозволить діагностика мовленнєвого розвитку дитини. Сучасна психодіагностика мовленнєвого розвитку дошкільнят пов'язана, передусім з роботами Л. Виготського. Праця науковця «Мислення та мова» містить фундаментальні підходи до психодіагностики мовленнєвого розвитку дітей і є витоком відомої наукової школи (О. Леонтьєв, А. Лурія, А. Запорожець, Л. Божович, П. Гальперін, Д. Ельконін, П. Зінченко, Л. Занков). Заслужують уваги такі психодіагностичні методи дослідження як метод семантичного радикала (А. Лурія та О. Виноградова, 1959), метод семантичного диференціала Ч. Осгуда, сублімація ідей А. Біне (яскравий приклад – словесний субтест на інтелект Г. Айзенка) щодо вправ зі словами та текстом, а також ігри-завдання, що розроблялись, насамперед для вивчення креативності дітей, але згодом почали використовуватися у психосемантиці, методах Ебінгауза (Методика Ебінгауза - діагностика розвитку мовлення у дітей віком від 6 до 10 років. Методика використовується для виявлення рівня розвитку мовлення, продуктивності асоціацій).

Аналіз існуючих діагностик мовленнєвого розвитку дошкільника, розроблених українськими дослідниками, дають підстави говорити про те, що обстеження дітей відбувається на основі словоцентричного підходу, у межах якого науковці (А. Богуш, М. Вашуленко, А. Загнітко, І. Зайцев, Л. Мацько, М. Михальченко, В. Теркулов) обґрунтовують свої дослідження на констатації того, що центром номінації визнається слово. Усі інші номінативні одиниці (словосполучення, фразеологізми, речення, текст) визначаються через слово. Сучасна психодіагностика виділяє кілька напрямків діагностики мовленнєвого розвитку дошкільнят: вивчення рівня зв'язного мовлення; обстеження темпоритмічних характеристик мовлення; вивчення стану лексики дітей; оцінка розуміння мовлення; вивчення словникового запасу дітей; вивчення граматичного ладу мовлення; вивчення практичного усвідомлення елементів мови; вивчення звукового ладу мовлення.

Діагностика розвитку мовлення у дітей відбувається із застосуванням методик: «Словникова мобільність» (методика призначена для визначення рівня розвитку словникового запасу дітей 4-7 років, а також здатності до використання у власному мовленні засвоєної лексики). Для вивчення рівня комунікативної функції мовлення науковці пропонують такі методики: «Вивчення рівня розуміння мовлення» (на виявлення рівня сприйняття мови дорослої людини, вміння адекватно й доречно спілкуватися українською мовою в різних життєвих ситуаціях). Пропонуються і методики на сформованість фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної, та монологічної сторін мовлення: «Розкажи, що ти бачиш», «Склади речення зі словами», «Відповідай повним реченням на мої питання», «Назви слова», «Розкажи за картинкою».

Зазвичай методики дозволяють оцінити і сприймання дитини з різних сторін: вміння орієнтуватися в якостях і просторових відношеннях предметів, сформованість загально вироблених уявлень про сенсорні еталони кольору, форми, величини тощо, на основі яких розвивається цілеспрямоване й планомірне обстеження предметів, усвідомлення уявлень про сенсорні якості, чітке орієнтування з виділенням свого тіла, провідної руки, часі. Діагностичні методики: «Відгадай, хто це», «Чого не вистачає на цих малюнках», «Які предмети заховані в малюнку», «Залатай килимок» (Р. Немов), на просторове сприймання «Будиночок» (Н. Гуткіна) дозволяють виявляючи одночасно з характеристиками самих перцептивних процесів здатність дитини формувати образи, робити пов'язані з ними умовисновки й представляти їх в словесній формі.

Вивчення особливостей інтелектуальної сфери проводять з дослідження пам'яті – психічного процесу, нерозривно пов'язаним з мисленням. В сучасних теоретичних та експериментальних дослідженнях пізнавальних процесів, зокрема пам'яті, найчастіше описуються та використовуються: проба на запам'ятовування, на запам'ятовування десяти слів, на асоціативну пам'ять, методики для дослідження короткотривалої пам'яті (П.І. Зінченко, А.Н. Леонт'єв, А.А. Смірнов, Б.Г. Анан'єв, О.В. Запорожець, Л.С. Мучнік,

В.М. Смірнов), шкала пам'яті Векслера, дослідження безпосереднього та опосередкованого запам'ятовування (А. Р. Лурія, А. Н. Леонтьєв). В практиці роботи використовуються адаптовані та модифіковані методики. Методика 10 слів, «Упізнай фігури», «Запам'ятай малюнки», «Запам'ятай цифри», «Вивчи слова» (Р. Немов).

Під передумовами успішного навчання в школі в дослідженнях В. Давидова, В. Кудрявцева означені продуктивна уява і творче мислення, які включені в єдиний контент творчого розвитку дитини-дошкільника. Ця єдність, як відмічають автори, й слугує базою для наступності дошкільної та шкільної ланок освіти. Відмітимо, що на період сьогодення ще гостро стоїть проблема наступності та визначення передумов, які сприяють готовності до навчання в школі. Базові діагностичні методи виявлення особливостей творчої уяви запропоновані О.М. Дяченко, Дж. Гілфордом, О.Є. Кравцовою, В.Т. Кудрявцевим, Р.С. Немовим, Е.П. Торенсом, Г.К. Уразалієвою, Т.В. Чередніковою тощо. В цілому, зазначеним науковцями розроблено достатньо надійний, валідний психодіагностичний інструментарій в аспекті вивчення творчої уяви дошкільників такі методики, як «Неповні фігури» Е.П. Торренс (модифікований варіант), «Придумай розповідь» Р.С. Немов, «Перестановка сірників» (Автор – Т.В. Череднікова, модифікація В.Т. Кудрявцева), «День народження гнома» (автори – В.Т. Кудрявцев, Г.К. Уразалієва), «Де чие місце?» О.Є. Кравцова, вилучивши наступні: «Паралельні лінії», «Домалюй фігуру», «Придумай гру», «Розрізні картинки», «Скласти казку на запропоновані теми», «Складна картинка», «Творча оригінальність». Більшість психологічних методик на виявлення розвитку творчої уяви дошкільників є модифікацією тестів Дж. Гілфорда та Е.П. Торренса. Це всі методики на домальовування: О.М. Дяченко «Домальовування фігур», І.І. Карабаєва «Чарівні перетворення». Методики спрямовані на виявлення рівня розвитку творчої уяви модифіковані В.Т. Кудрявцевим: «Перестановка сірників», «Дівчинка чи хлопчик», «День народження гномика», «Як врятувати зайчика», «Співвідношення». Методика

«Вербальна фантазія» (мовна уява), методика «Малюнок», «Намалюй щонебудь», «Придумай гру», «Придумай розповідь», «Скульптура».

Окрім теоретичного питання нас цікавило і використання діагностичних методик практиками. Аналіз показав, що в практиці роботи перше місце займає діагностика мислення (30%) дітей з найбільш популярними методиками: «Що тут зайве», «Четвертий зайвий», «Послідовність подій». Другим за визначеністю сформованості є увага (23,8 %) з найбільш використовуваними методиками: «Графічний диктант», «Коректурна проба». Третім є – діагностика пам'яті (16,6%) де найчастіше використовуються методики: «Десяти слів» та «Запам'ятай малюнки». Визначення сформованості сприймання (15,1%) займає у практиків четверте місце з найбільш вживаними методиками: «Будиночок», «Заховані предмети». Цікавість практиків про сформованість мовлення (10,2%) дітей займає п'яте місце з найбільш популярними методиками «Назви слова», «Фонематичний слух», «Розкажи». Останнє, шосте місце, займає інтерес практиків до визначення рівня сформованості творчої уяви дошкільників (4,6%). Тут практики використовують методики: «Що на що схоже», «Домальовування», «Чарівні перетворення». Визначили і рівень популярності використання методик практиками: 1 місце – «методика 10 слів» (12,5%), друге – методика «Будиночок» (11,7%), третє – методика «На визначення зайвого» (11,3%), четверте – «Послідовність подій» (6,4%), п'яте – «Назви слова» (4,1%).

Таким чином, психологія дитини передбачає поступове поглиблення в складний світ предметів та явищ зовнішнього світу. Дошкільне дитинство є перехідним періодом у новий соціальний статус. Важлива риса вікового періоду – старший дошкільний вік, є психологічна готовність дитини до школи. Важливим у цей період є сформованість інтелектуальної сфери дитини, яку можна діагностувати за допомогою спеціальних методик.

СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА ТА ВИХОВАТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З ДІТЬМИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Корнєєва М. В.

*вчитель-логопед Херсонського закладу дошкільної освіти №10
санаторного типу Херсонської міської ради*

Одне із основних завдань корекційної роботи педагогів логопедичної групи для дітей із загальним недорозвитком мовлення – навчити дітей зв'язно, послідовно, граматично і фонетично правильно викладати свої думки. Успішне здійснення корекційного навчання передбачає взаємозв'язок у роботі вчителя-логопеда і вихователя а також, що вкрай важливо, правильний розподіл обов'язків між ними.

Метою статті є розгляд характеру взаємозв'язку в роботі вчителя-логопеда та вихователя, що дозволяє отримати позитивні результати в корекції мовлення дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Планування й організація чіткої, скоординованої роботи вчителя-логопеда і вихователя логопедичної групи для дітей із загальним недорозвитком мовлення здійснюється в корекційно-виховному та загальноосвітньому напрямках.

Вихователь разом з учителем-логопедом бере участь у виправленні у дітей мовних порушень, а також у розвитку пов'язаних з ними пізнавальних психічних процесів. Крім того, вихователь повинен не тільки розуміти характер цих порушень, а й володіти основними прийомами корекційного впливу для їх виправлення.

У більшості дітей із загальним недорозвитком мовлення є труднощі і в інших компонентах мовної системи. Діти відчують лексичні труднощі, мають характерні граматичні та фонетичні помилки, що відбивається в зв'язному мовленні і позначається на його якості. Для багатьох дітей характерна недостатня сформованість уваги, пам'яті, словесно-логічного мислення, дрібної і артикуляційної моторики. У зв'язку з цим, основними

завданнями в роботі вчителя-логопеда і вихователя є подолання мовних порушень, всебічна корекція не тільки мовлення, а й тісно пов'язаних з ним немовних процесів і формування особистості дитини в цілому [1, с. 7-8].

На початку навчального року вчитель-логопед проводить діагностичне обстеження дітей: воно триває протягом двох тижнів. Вчитель-логопед разом з вихователем здійснює цілеспрямоване спостереження за дітьми в групі і на заняттях, виявляє структуру мовного порушення, особливості поведінки, особистісні характеристики дітей. На початковому етапі вчитель-логопед також виявляє особливості поведінки дітей, специфічні прояви її характеру. Закінчуючи етап обстеження, вчитель-логопед оформляє зошит для зв'язку роботи вчителя-логопеда та вихователя. Спільно з вихователем вчитель-логопед оформляє батьківський куточок «Поради вчителя-логопеда батькам» і виступає на батьківських зборах [5, с. 10].

Після обстеження проводяться організаційні батьківські збори, на яких пояснюється зміст і послідовність корекційного навчання в логопедичній групі для дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Вчитель-логопед щодня проводить підгрупові корекційно-логопедичні заняття. Крім того проводить індивідуальні заняття з корекції порушень звуковимови і закріплення отриманих навичок у вільній вимові. Вихователь також проводить щоденні заняття, передбачені освітньою програмою, під час яких у дітей закріплюються навички користування самостійною вимовою.

На початку навчального року вчитель-логопед складає перспективно-тематичний план корекційного навчання, який обов'язково узгоджується з вихователем.

В основі наступності роботи вчителя-логопеда і вихователя лежить тематичний принцип вивчення навчального матеріалу. Вчитель-логопед і вихователь, працюючи над новою темою у взаємозв'язку, беруть за основу єдину сітку. Одну тему вивчають протягом тижня. Робота над темою здійснюється за певними етапами.

До кожної лексичної теми вчитель-логопед підбирає мовний матеріал, визначає корекційно-розвивальні завдання і намічає можливі шляхи їх реалізації. Відпрацьовані вчителем-логопедом на підгрупових і індивідуальних заняттях мовні навички закріплюються вихователем не тільки під час занять, а й усіх режимних моментах, оскільки вихователь знаходиться з дітьми в різноманітних умовах: в роздягальні, спальні, ігровому куточку та ін. Він працює з дітьми весь день і має можливість багаторазово повторювати напрацьований вчителем-логопедом мовний матеріал, повторювати і закріплювати з дітьми нові слова.

Під час ранкового прийому можна поговорити про настрій дитини, закріпити знання про сім'ю, домашню адресу, транспорт, роботу батьків, про улюблену іграшку, потренувати у вимові ласкавих форм слова. І все це можливо зробити в ненав'язливому діалозі між дитиною і вихователем.

На ранковій гімнастиці вихователь, крім загальнорозвивальних рухів, планує роботу над розвитком дихання (фізіологічного і мовного), темпо – ритмічних здібностей (як з використанням музики, так і словесним супроводом).

На заняттях з формування елементарних математичних уявлень і з образотворчої діяльності у вихователя є великі можливості для збагачення мовлення дітей, для навчання їх вмінню складати розповіді від елементарних висловлювань і до розвитку навичок складати творчі розповіді.

Удосконалення зв'язного висловлювання здійснюється у формуванні повної відповіді на підгрупових і індивідуальних заняттях, у процесі складання розповідей і описів з лексичної теми, в іграх і вправах, іграх-драматизаціях, іграх-інсценуваннях.

Підготовка до прогулянок дає можливість закріпити лексику, пов'язану з сезоном, предметні і узагальнювальні поняття одягу і взуття, вміння ввічливо звертатися за допомогою до дітей і дорослих. Прогулянки, дидактичні і сюжетно-рольові ігри дозволяють здійснювати роботу в будь-якому корекційному напрямі.

Таким чином, благодатними для розвитку мови виявляються всі режимні моменти, але особливе місце серед них посідає час вечірньої корекційної роботи за завданням вчителя-логопеда, який обов'язково має бути продуктивно використаний. Пропонований вчителем-логопедом матеріал є особливо важливим для дитини саме в той момент, коли йдеться про автоматизацію поставленого звуку або несе функцію підготовки до майбутнього корекційного заняття.

На індивідуальному занятті вихователь реалізує програму, розроблену вчителем-логопедом спеціально для кожної дитини. Вона містить у собі: вправи для розвитку артикуляційного апарату; вправи для розвитку дрібної моторики пальців рук; вправи на автоматизацію і диференціацію поставлених вчителем-логопедом звуків і контроль над ними; робота над мовним диханням, плавністю і тривалістю видиху; лексико-граматичні завдання і вправи для розвитку зв'язного мовлення.

Спираючись на цю схему індивідуальної роботи, вихователь вибудовує свої заняття з урахуванням мовних проблем кожної дитини групи. Вихователь регулярно відстежує динаміку звуковимови у всіх дітей логопедичної групи. Спираючись на результати своїх спостережень, педагог пропонує дитині тільки той мовний матеріал, який йому під силу. Вихователь при підборі мовного матеріалу повинен пам'ятати про мовні порушення кожної дитини.

Вчитель-логопед допомагає вихователю добирати мовний матеріал, який відповідає нормі звуковимови дітей з мовними порушеннями, рекомендує вихователю працювати з готовими друкованими виданнями, радить використовувати правильну з логопедичної позиції методичну та дитячу художню літературу та мовленнєвий матеріал [5, с. 21].

Пропоновані вчителем-логопедом вихователю лексико-граматичні завдання спрямовані на повтор матеріалу, пройденого дитиною на корекційно-логопедичних заняттях. Це дає можливість вихователю зайвий раз виявити проблеми дитини і допомогти в їх подоланні.

У кожній логопедичній групі є логопедичні куточки, в яких знаходяться альбоми для закріплення правильної вимови різних звуків, настільні друковані ігри для формування дихання, розвитку немовних процесів і т.п. Наочний матеріал у логопедичному куточку постійно оновлюється. Вихователі беруть активну участь у створенні корекційно-розвивального середовища в групі, враховуючи рекомендації вчителя-логопеда. Він радить, які дидактичні ігри та вправи використовувати на певному етапі. Тільки тісний взаємозв'язок у роботі дозволяє досягти позитивних результатів у корекції мовлення дітей.

Вчитель-логопед проводить для вихователів консультації, семінари-практикуми з тем: правила та умови проведення артикуляційної гімнастики; необхідність щоденних занять; автоматизація вже поставлених звуків (промовляння складів, слів, фраз, заучування віршів); контроль вимови дітьми вже поставлених звуків під час режимних моментів та ін.

Таким чином, саме цілісна та комплексна корекційна робота в умовах логопедичної групи для дітей із загальним недорозвитком мовлення неможлива без плідної співпраці вчителя-логопеда та вихователя.

Література

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації. *Дошкільне виховання*. 1999. № 7. С. 7-8.
2. Крилова Н.Л. Про наступність в мовній роботі вихователя і вчителя-логопеда дитячого садка. *Дефектологія*. 1991. №1. С. 74–77.
3. Крилова Н.Л. Спільне і специфічне в роботі вчителя-логопеда і вихователя логопедичного дитячого саду з розвитку мовлення дітей. *Дефектологія*. 1991. №1. С. 78–80.
4. Ларіонова Н.Я. Здійснення взаємозв'язку в роботі вчителя-логопеда і вихователя. Навчання і виховання дошкільників з порушеннями мови / упоряд. С.А. Миронова. М.: Просвіта, 1987. С.18-20.
5. Міхєєва І.А., Чешев С.В. Взаємозв'язок в роботі вихователя і вчителя-логопеда. СПб: Каро, 2017. 375 с.

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ ПЕДАГОГАМИ ТА БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ У ШКОЛІ

Косачева О. В.

*соціальний педагог Житомирського закладу дошкільної освіти № 25
Житомирської міської ради*

Перколаба Г. О.

*практичний психолог Житомирського закладу дошкільної освіти № 25
Житомирської міської ради*

Сім'я і дитячий садок – два суспільні інститути, які знаходяться біля витоків нашого майбутнього. Батьки для дитини є її першими педагогами, які закладають фундамент її успішного майбутнього. Привівши дитину до садочка, батьки з одного боку, а педагоги з іншого боку, плекають сьогодення та майбутнє дитини, створюють умови для становлення її як особистості. Інколи, не завжди учасники освітнього процесу шукають шляхи для взаєморозуміння, проявляючи такт, щоб почути і зрозуміти один одного.

Ідея взаємозв'язку суспільного та сімейного виховання знайшла своє відображення в ряді нормативно-правових документів, а саме: в «Концепції дошкільного виховання», в «Положенні про заклад дошкільної освіти», в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», в Базовому компоненті дошкільної освіти.

У Законі «Про дошкільну освіту» в статті 6 зазначено, що одним із принципів дошкільної освіти є єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти. А від якісного співробітництва залежить і успішність дитини у подальшому житті.

У Законі «Про дошкільну освіту» статтею 8 визначена роль сім'ї у дошкільній освіті, а саме: сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних закладах або в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти [1].

В методичних рекомендаціях до Базового компоненту дошкільної освіти значне місце відведено батькам як активним учасникам освітнього процесу [2].

Як зацікавити батьків співпрацювати з дошкільним навчальним закладом, допомогти зрозуміти важливість єдиних вимог сім'ї і дитячого садка?

В основу взаємодії сучасного закладу дошкільної освіти із сім'єю покладено співробітництво як запорука успішності дитини, яка залежить від злагодженості й наступності дій батьків та педагогів. Тому у закладі дошкільної освіти не тільки піклуються про освітній розвиток дитини, але й консультують батьків з питань формування життєвих компетентностей дитини, з питань готовності дитини до шкільного навчання, з питань набуття нею життєвого соціального досвіду. Педагог дошкільного закладу створює умови для реалізації природного потенціалу дітей та разом з цим є партнером батьків у процесі формування досвіду дитини в різних видах діяльності. Але ініціаторами встановлення співробітництва виступають, звичайно, педагоги, оскільки вони професійно підготовлені до освітньої роботи.

Умовою успішної співпраці з батьками є річний план роботи закладу, який включає цікаві заходи по залученню батьків до життя ЗДО та різні види діяльності, в яких батьки могли б реалізувати свої можливості та інтереси.

Основними напрямками роботи ЖЗДО № 25 ЖМР з батьками є:

1. Педагогізація батьків: забезпечення обізнаності батьків з психології та педагогіки дошкільної освіти через розміщення методичних рекомендацій, консультацій, педагогічних новинок на сайтах закладу, груп, практичного психолога, соціального педагога, на сторінці закладу у Facebook, у групах соціальних мереж, батьківських куточках тощо. Зміст рекомендацій, консультацій містить не тільки освітні питання, а й питання охорони життя, зміцнення здоров'я, створення умов для правильного фізичного розвитку, гігієнічного догляду, раціонального харчування, загартовування, розпорядку дня. Така інформація надається батькам педагогами закладу і медичними працівниками.

2. Співпраця з батьками у створенні динамічного позитивного простору для життєдіяльності та розвитку дітей в закладі.

3. Всебічне вивчення мікроклімату родин для здійснення диференційованого підходу до дітей.

4. Формування усвідомленого розуміння батьками своєї відповідальності перед дитиною, перед суспільством і державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності.

5. Залучення батьків до активної участі у заходах, що проводяться в закладі дошкільної освіти.

Основні напрямки роботи ЖЗДО № 25 ЖМР по співпраці з батьками реалізуються через заходи:

1. Загальні та групові батьківські збори, на яких висвітлюється досвід закладу та найкращий сімейний досвід батьків з питань забезпечення повноцінного і всебічного розвитку дитини.

2. Створення батьківського комітету закладу та груп, комісії по контролю за організацією харчування в закладі.

3. Організація та проведення семінарів-практикумів, консультацій для батьків на психолого-педагогічну тематику: «Готовність дитини до шкільного життя», «Дитина готова до школи, якщо...», «Як перевірити готовність дитини до школи: практичні поради психолога», «Я – майбутній школяр» (для старших груп).

4. Організація соціально-педагогічного патронату дітей, які не відвідують дошкільний заклад.

5. Співбесіди практичного психолога з батьками дітей, які поступають до закладу.

6. Індивідуальні консультації батьків практичного психолога та соціального педагога.

7. Проведення Днів відкритих дверей в дошкільних групах.

8. Організація участі батьків в роботі сайтів закладу та педагогів.

9. Організація участі батьків у підготовці і проведенні освітніх або тематичних проєктів, тижнів, місячників «Я – Людина», «Я – Митець», «Я і Природа».
10. Організація участі батьків в роботі магазину «Другі руки», в проведенні тематичних ярмарків, екскурсій, майстер-класів.
11. Організація відвідування сімей вихованців.
12. Організація участі батьків у проведенні колективних творчих справ:
 - конкурсу на краще озеленення ігрових майданчиків;
 - огляду сучасного освітнього простору груп, сприятливого для реалізації індивідуальних творчих потреб кожної дитини;
 - конкурсу «Сім'я року – 2021»;
 - конкурсу на кращий город на підвіконні;
 - конкурсу на кращий квітник на підвіконні;
 - конкурсу «Краща творча сім'я»;
 - виставка «Творчість наших батьків»;
 - фестивалю відеозаписів читання батьками дитячих художніх творів на морально-етичну тематику «Крокує книжка до малят».
13. Створення куточків приналежності (стенд або осередок в групі, в якому унаочнено інформацію для дітей про групу, про досягнення та індивідуальність кожної дитини, про її сім'ю).
14. Організація знайомства дітей зі спеціальностями їхніх батьків.
15. Видання інформаційного педагогічного вісника «СВІТ», учнівського інформаційного вісника «Газета для дітей і про дітей», для батьків «Батьківський інформаційний вісник ЖЗДО № 25 ЖМР», брошур, буклетів.
16. Онлайн-екскурсії до закладів середньої освіти, перегляд презентацій про школу, батьківські збори майбутніх першокласників.
17. Психолого-педагогічні рекомендації щодо розв'язання шкільної дезадаптації.
18. Організація і проведення діагностичної роботи з сім'ями вихованців з питань стилю сімейного виховання, рівня активності батьків в життєдіяльності

закладу, взаємовідносин з педагогами, оцінки батьками діяльності закладу тощо.

Збереження та зміцнення здоров'я дитини, забезпечення її благополуччя – одне з головних завдань кожного закладу дошкільної освіти, особливо в умовах адаптивного карантину. Враховуючи карантинні умови сьогодення, в яких працюють освітні заклади, звичайно, форми та заходи співпраці з батьками набули іншого формату. Тому педагоги ЖЗДО № 25 ЖМР надають перевагу:

1. Щоденному спілкуванню з батьками під час вранішнього прийому та вечірнього повернення дітей про стан здоров'я дитини та їх членів родини, розробленню пам'яток для батьків відповідно до Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, просвітницькій роботі з батьками [3].
2. Анкетуванням та опитуванням батьків.
3. Індивідуальним консультаціям, зв'язку по телефону.
4. Конференціям в режимі онлайн (ZOOM, GOOGLE MEET та інше).
5. Розміщенню інформації у закритих групах соціальних мереж, на сторінці закладу у Facebook, в інших месенджерах (Viber, Telegram).
6. Обговоренню з батьками щодо організації та проведення спільних освітніх проєктів на свіжому повітрі, залучення батьків до спільних проєктів у форматі відео.
7. Висвітленню навчального матеріалу на сайтах груп (під час дистанційного навчання).

Отже, організована належним чином співпраця закладу із сім'єю сприяє успішності дитини, формує солідарність сімейного та суспільного виховання, формує модель поведінки у всіх учасників освітнього процесу, яка орієнтована на взаєморозуміння та взаємоповагу, створює єдність вимог щодо формування основних життєвих компетентностей у випускників дошкільного закладу.

Результатом роботи стає підвищення педагогічної та психологічної грамотності батьків, формування у батьків навичок оцінювання рівня розвитку своєї дитини, розвиває розуміння мотивів її поведінки. Під час взаємодії педагогів, батьків, дітей створюються умови, що спонукають батьків і педагогів

до об'єднання зусиль в досягненні позитивної динаміки розвитку, виховання і навчання дітей. Організована таким чином діяльність надає батькам можливість спілкуватися один з одним, ділитися досвідом сімейного виховання.

Література

1. Закон України «Про дошкільну освіту».
2. Методичні рекомендації до Базового компоненту дошкільної освіти (2021 р.).
3. Лист № 1001 від 03.03.2020 р. ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України», додаток 1.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА ЗА ДОПОМОГОЮ АВТОРСЬКОЇ ГРИ «ОП?ЛЯ!»

Костюченко Ю. В.

Практичний психолог вищої категорії дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 176 комбінованого типу Деснянського району міста Києва

Уласік Н. А.

Практичний психолог вищої категорії, звання «практичний психолог-методист» дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 509 комбінованого типу Деснянського району міста Києва

Сучасна дошкільна освіта – це освіта для конкретної людини і людства загалом. Першорядним завданням є створення умов для формування творчої, життєво компетентної особистості, здатної реалізувати свій потенціал у сучасному суспільстві.

Компетентність – це обізнаність, уміння, вправність у певному колі питань, тобто йдеться про обізнаність дитини в усіх сферах життя, ціннісні ставлення дошкільника до себе, людей, довкілля, речей тощо. Життєво компетентний дошкільник поводить себе самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях.

Життєво компетентний дошкільник поводить себе самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях.

Формування оптимальної для навчання у школі міри життєвої компетентності охоплює два основних компоненти:

1) технологічний, спрямований на оволодіння дітьми життєво необхідними знаннями, уміннями і навичками, які проявляються у різних сферах життєдіяльності, провідних видах діяльності та основних формах активності (пізнавальна сфера та навколишнє середовище);

2) особистісний, який визначається комплексом базових якостей, необхідних дитині для її повноцінного зростання, актуалізації своїх потреб, намірів, прагнень, бажань, мрій, обдарувань (емоційна та соціальна сфера).

Дошкільне дитинство – це період інтенсивного розвитку всіх психічних процесів, які забезпечують ознайомлення з оточуючою дійсністю. Дитина вчиться сприймати, говорити, мислити, засвоює певні правила поведінки і починає керувати собою.

Завдяки пізнавальним психічним процесам дитина отримує знання про навколишній світ та про себе, набуває нову інформацію, запам'ятовує, розв'язує певні завдання. У реальному житті всі ці процеси взаємопов'язані.

Відповідно до загальної мети освіти, місією початкової школи є:

- різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей;
- формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей;
- ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання.

Формування основ життєвої компетентності особистості дитини це складний процес, який важливо розпочинати з раннього дитинства. А виняткове значення в цьому процесі має провідна діяльність дошкільника – гра, що дозволяє дитині проявляти свою активність, більш повною мірою та реалізувати себе у колі одноліток.

Для вирішення цих задач, ми розробили 2 дидактичні гри «ОП?ЛЯ!» /Особистість, Предмети, Люди та Явища природи/ (авторська гра), яка в цікавій формі розвиває обізнаність дітей в усіх сферах життя (пізнавальна сфера, навколишнє середовище, емоційна та соціальна сфера).

Загальна мета авторської гри «ОП?ЛЯ!» – розвиток соціальних компетентностей у дітей.

Завдання авторської гри «ОП?ЛЯ!»:

1. Розвивати вміння контролювати свої почуття, впливати на свої емоції, уміти визначати свої почуття і приймати їх такими, якими вони є (визнавати їх), використовувати свої емоції, розпізнавати і визнавати почуття інших, уявляти себе на місці іншої людини, співчувати їй;

2. Формувати навички соціальної взаємодії, ефективної комунікації:

- - дотримуватися соціальних норм та правил, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки;
- - орієнтуватися у своїх правах та обов'язках;
- - поводитися з партнерами по спілкуванню гнучко;
- - реагувати на їхні слова та дії адекватно;
- - вміти вислуховувати, погоджуватися, відстоювати власну точку зору, домовлятися;
- - виявляти толерантність, емпатію, здатність співчувати і співрадіти;
- - оптимістично ставитися до труднощів, вміти мобілізуватися на їх подолання; проявляти витримку у стресових ситуаціях;
- - розраховувати на себе, рідних, близьких, знайомих, товаришів;
- - звертатися, у разі потреби, по допомогу, вміти нею скористатися.

3. Розвивати креативне мислення:

- - творчо підходити до вирішення задач поставлених перед дитиною;
- - знаходити багато варіантів до вирішення завдань;
- - виявляти креативність у роботі та знаходити нестандартні рішення до розв'язання різних ситуацій.

4. Ознайомлення дітей з навколишнім середовищем та формування безпечної поведінки:

- - ознайомлення з основними предметами побуту, явищами;
- - спричинити хвороби, травми, недуги, викликати переляк, страх чи небажані стреси;
- - вироблення елементарних умінь і навичок безпечної поведінки у різних ситуаціях і контактах.

5. Психологам – дає змогу слідкувати та виявляти прогалини у психічному розвитку дитини.

6. Залучення батьків до розвитку життєвих компетентностей дитини за допомогою цікавої настільної гри.

Перша дидактична гра, яку ми пропонуємо, складається з ігрового поля-лабіринту, розмір 55 на 85 см та набору карток, розмір картки 10 на 7 см, 4 ігрових фігурок різного кольору (жовтий, зелений, синій, червоний) та кубика. Кожна група карток має свій колір, де жовтий колір — емоційна сфера, зелений — соціальна сфера, червоний — навколишнє середовище, синій — пізнавальна сфера, всього карток 128 штук, де:

Жовті картки — особистість (емоційний інтелект). Приклади карток: назви 5: що робить тебе веселим; коли ти соромишся; коли тобі страшно; як можна показати радість.

Синій — предмети (пізнавальна сфера). Приклади карток: назви 5: хто, що літає; хто, що зелене; хто, що важке; які ти знаєш напої.

Зелений — люди (соціум). Приклади карток: назви 5: які знаєш професії; які у тебе захоплення(хобі); назви членів сім'ї; які знаєш свята.

Червоний — явища природи (навколишнє середовище). Приклади карток: назви 5: якими речами користуєшся кожного дня; місця, де можна плавати; назви міста України; які речі можна побачити в музеї.

Мета гри:

Дійти першим до фінішу, виконуючи всі завдання. Кількість дітей, які приймають участь у грі – 1 – 4.

Хід гри: – Діти по черзі кидають кубик. Скільки крапок випадає на кубіку, по стільком клітинкам вони мають ходити. Зупиняючись на клітинці, дитина виконує завдання, беручи картку такого ж кольору як і клітинка, на якій вона зупинилась. Якщо, не може виконати завдання, то повертається на найближчу клітинку такого ж кольору, що і її фігурка, якщо ж потрапляє на клітинку такого ж кольору, як і вона сама, то повинна зробити два кроки назад.

Виграє та дитина, яка першою дісталася фінішу.

Друга авторська гра має ігрове поле-лабіринт, розміром 55 на 85 см, 4 ігрові фігурки різного кольору (жовтий, зелений, синій, червоний), кубика та набору карток, розмір картки 10 на 7 см, всього карток 40 штук, на яких зображені різні предмети.

Приклади карток: предмети: лялька; торт; кошик; круасан; літак.

Мета гри:

Першим дійти до фінішу, виконуючи всі завдання. Кількість дітей, які приймають участь у грі – 1 – 4.

Хід гри: – Спочатку кладеться картка зі стопки на середину поля, потім діти по черзі кидають кубик. Скільки крапок, по стільком клітинкам вони мають ходити. На кожній клітинці намальовано завдання: якої форми цей предмет; якого кольору цей предмет; з яких частин він складається; з якого матеріалу зроблений; який на дотик. Зупиняючись на клітинці, дитина виконує завдання, яке намальовано на клітинці. Якщо дитина, не може виконати, то пропускає хід. Виграє та дитина, яка першою дісталася фінішу.

Висновок: ці авторські ігри апробовані протягом 2019 – 2021 навчальних років на базі ЗДО (ясла-садок) №176 та ЗДО (ясла-садок) №509. Матеріал сформований із врахуванням доступності та простоти сприйняття інформації. Наявність настільної гри дає можливість педагогам та батькам для закріплення знань та відповідних навичок у дітей, що сприяє безперервності розвивальної роботи. Позитивним є використання ігрової форми роботи, велика варіативність змісту, його адаптивність під потреби та можливості конкретних дітей. Зазначені в програмі завдання є актуальними і мають практичну цінність. В роботі з дітьми акцент ставиться на комплексний особистісний розвиток, звертається увага на розвиток емоційної та пізнавальної сфери, на розвиток навичок соціальної взаємодії, комунікації, формування адаптивних механізмів.

Діти з захопленням грають в ці ігри. Вихователі теж зацікавлено спостерігають за грою дітей та приймають участь у грі, допомагаючи дітям.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Життєва компетентність особистості: наук.-метод посіб. / За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. Київ : Богдана, 2003. 520 с.

3. Піроженко Т.О. Інноваційна психолого-педагогічна діяльність: нові підходи.
Дошкільне виховання. 2002. № 1.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПІЛКУВАНЬ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Котляр М. О.

магістрантка спеціальності Дошкільна освіта, VI курс

Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

Половіна О. А.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-6021-5677>

Інтенсифікація трансформаційних процесів в умовах сьогодення та породжена цим ескалація динамічних процесів розвитку особистості ставить на порядок денний сучасного суспільства XXI століття питання необхідності перегляду вимог до виховання нового «покоління Альфа», яке перебуватиме у постійному інноваційному пошуку, буде здатне самостійно приймати нестандартні рішення, стане поколінням «винахідників та творців». Необхідність виховання творчої особистості, здатної до генерування нових ідей та концепцій, прийняття сміливих рішень у нестандартних ситуаціях, стає суспільним замовленням та актуальною вимогою вітчизняного сьогодення, знаходить своє законодавче закріплення у положеннях нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти 2021 р., оскільки саме дошкільний вік є періодом формування ключових векторів розвитку дитини, у тому числі й художньо-естетичного.

Професійна діяльність сучасних вихователів у закладах дошкільної освіти передбачає використання великої кількості різноманітних форм освітньої взаємодії з вихованцями, серед яких чільне місце посідає організація емоційно орієнтованих художньо-педагогічних спілкувань на основі мистецької діяльності та комунікації в мистецтві (сприймання дітьми творів мистецтва:

картин різних жанрів, скульптур, кінофільмів, шоу-програм, театралізованих вистав тощо).

Вивчення особливостей спілкування засобом мистецтва як специфічного наукового феномену стало предметом мультидисциплінарних досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних учених у таких сферах людинознавства, як філософія, педагогіка, психологія, культурологія, мистецтвознавство тощо (Н. Ветлугіна, Н. Зубарева, Є. Квятковський, Л. Коваль, Л. Левчук, І. Надольний, О. Рудницька, В. Сухомлинський та ін.). У сучасній педагогічній та мистецтвознавчій літературі існують різні підходи до визначення понять «мистецьке спілкування», «художнє спілкування», «художньо-педагогічне спілкування». Так, М. Каган розглядає мистецьке спілкування як опосередкований дистантний вид людського спілкування, що виступає важливою умовою виховання та соціалізації особистості, умовою формування інтелекту, емоційної сфери, способом взаємовпливу індивідів один на одного. Аналогічний підхід до розуміння сутності цього поняття мають вітчизняні науковці С. Пазиніч та В. Ковтун, які вказують на те, що «мистецьке спілкування» є процесом взаємодії автора мистецького твору та глядача, який формує умови для розвитку інтелекту, емоційної сфери особистості у спосіб опосередкованого (дистанційного) взаємовпливу людей один на одного. Відтак, специфічною особливістю мистецького спілкування є наявність емоційно-інтелектуального зв'язку митця та глядача через художній твір, в якому знаходить свою репрезентацію життєвий та естетичний досвід автора, його концепт світобудови.

У нашому дослідженні послуговуємося авторським визначенням дефініції «художньо-педагогічне спілкування» О. Половіної, яке розглядаємо як особливу, емоційно орієнтовану форму спілкування дорослого з дитиною на основі мистецької діяльності. Виступаючи особливим видом діяльності, художньо-педагогічне спілкування в умовах закладу дошкільної освіти виконує низку функцій, а саме: 1) є чинником утвердження самоцінності особистості дитини; 2) розвиває духовну сферу особистості дошкільника; 3) забезпечує

надання дитині обробленої, організованої, скріпленої художньою концепцією інформації про довкілля, формуючи в її свідомості художньо-естетичну картину світу; 4) створює умови для розвитку особистості дитини у всьому багатстві її здібностей, потреб, творчого потенціалу, орієнтацій її свідомості та самосвідомості через залучення дошкільника до цінностей інших людей (митців); 5) виступає засобом формування особистісних якостей та новоутворень дитини дошкільного віку.

Основою художньо-педагогічного спілкування є інтегрована мистецька діяльність, у межах якої певний її вид може бути домінантним (наприклад, художньо-продуктивна діяльність), а інші виконувати допоміжну роль (музична, театралізована тощо). Терміни «художньо-педагогічне спілкування» та «мистецьке спілкування» або «артспілкування» стосовно дітей дошкільного віку розглядаємо як тотожні. Пріоритет мистецького спілкування полягає у створенні дітьми дошкільного віку художніх образів за допомогою використання самостійно обраних засобів, способів та матеріалів.

Видами мистецьких спілкувань вихователів із дітьми дошкільного віку є: 1) теоретичні або мистецтвознавчі – сприяють ознайомленню дошкільників із творами мистецтва (художніми репродукціями, літературними творами, театралізованими виставами тощо), історією їх створення та цікавинками із життя художників, композиторів, режисерів тощо; 2) практичні – спрямовані на забезпечення процесу образотворення в різних видах мистецької діяльності та можуть проводитися у різних креативних форматах (наприклад, майстерки, майстерні (художня, дизайнерська, театральна тощо); 3) інтегровані мистецькі спілкування – в їх основу покладено синтез та взаємодію різних видів мистецтва, мистецько-творчої та пізнавальної діяльності на основі інтегратора – певної теми (наприклад «Балерини»: мистецтво живопису – картини Е. Дега, мистецтво хореографії, фонтани у вигляді скульптури балерин та ін.).

Досить потенційним для розвитку дитячої особистості є художньо-педагогічне спілкування за творами живопису (художньою картиною). Воно спрямоване на розвиток естетичних почуттів у дітей та формування на їх основі

естетичного ставлення до природного, предметного й соціального довкілля. Для того щоб картина не втратила своєї естетичної цінності, не стала для дитячого сприймання лише наочним дидактичним матеріалом, під час організації художньо-педагогічного спілкування пропонуємо застосовувати такий підхід, за якого б художній образ картини став емоційно привласненим дитиною. Для цього під час розглядання картини як тематичні паралелі варто застосовувати поетичне слово та музику. Відповідність мелодії настрою картини, використання влучних порівнянь, метафор, яскравих поетичних епітетів пробуджують дитячу уяву та допомагають ліпше сприймати зміст картини. Також можна пересвідчитися у зворотній реакції, оскільки музика та вірші на тлі розглядання картини наповнюються конкретним змістом, їх виразність та художність викликають у дітей естетичну насолоду. Ефективним прийомом апелювання до емоційної сфери дошкільників є уявне входження в картину, «вслухання» у її зміст. Під час застосування цього прийому у дітей активізуються життєві враження і досвід, набутий під час спостережень. Важливим аспектом художньо-педагогічного спілкування є допомога дітям у встановленні емоційного контакту між художником та глядачем, створення умов, за яких кожна дитина знаходить у картині щось «своє», тобто переводить художній образ картини у зв'язок зі змістом свого внутрішнього світу. Однією із засад, на яких базується сучасна методика роботи з художньою картиною, є самостійність дитячого сприймання, якої досягають у результаті надання дітям свободи у висловленні вражень під час безпосереднього сприймання ними картини. У нагоді стає використання положень синергетичної парадигми, основу якої складає суб'єкт-суб'єктний зв'язок. Тобто у процесі міжособистісного спілкування з вихованцями, за умови емоційності педагога, у дітей формується власний емоційний відгук на твори живопису. Цього педагог досягає, використовуючи міміку, жести, різноманітні емоційні інтонації, ігрові прийоми, наочне моделювання колористичної гами та композиції твору, залучаючи дітей до складання розповідей тощо. Використання окреслених методів радимо варіювати, доповнювати одне одним, адже ознайомлення

дошкільників із творами живопису потребує творчого та емоційного підходу педагога. Художньо-педагогічне спілкування за творами живопису рекомендуємо організовувати у повсякденній діяльності, на прогулянках, у освітній та самостійній художній діяльності в системах «Педагог-Картина-Дитина», «Картина-Дитина-Педагог», «Дитина-Педагог-Картина». Особливу увагу слід приділити збагаченню духовної сфери, чому сприятиме осмислення дитиною комунікативної функції мистецтва; транслявання педагогом зовнішньої настанови на можливість спілкування на матеріалі живопису; активізація інтересу до різного роду комунікацій. Можна використовувати різноманітні засоби активізації комунікації за картиною: бесіди («Чому і для чого художники пишуть картини»), ігрові ситуації («Я художник», «Я екскурсовод»), ігрові завдання, вправи, творчі монологи («Що цікавить мене у картині», «Як змінюється мій настрій», «Про що я думаю коли мовчазно дивлюся на картину»); обговорення малюнків («На виставці малюнків»); екскурсії до музею, картинної галереї («Картини збирають людей»).

Організація художньо-педагогічних спілкувань на основі мистецької діяльності має враховувати певні вимоги до вихователя: наповненість мистецтвом та здатність апелювати до емоційної сфери дитини через мистецькі враження; сформованість художньо-естетичного смаку; володіння системою художньо-комунікативних норм, знань, умінь та цінностей; безпосередня взаємодія вихователя з усіма учасниками освітнього процесу, спрямована на формування мистецько-рефлексійного простору.

Таким чином, вищезначене дає можливість стверджувати, що роль художньо-педагогічних спілкувань в умовах закладу дошкільної освіти важко переоцінити. Така форма освітньої взаємодії дає можливість ознайомити вихованців із цінностями та патернами людського буття; дати своєрідний стимул до прагнення розуміння духовних пошуків митців; розвивати культуру почуттів, зокрема почуття прекрасного та естетичний смак; формувати уміння розуміти й поділяти почуття та думки інших людей; впливати на духовну сферу дитячої особистості через донесення важливості вміння співпереживати;

створювати умови для розвитку художніх здібностей, потреб та ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку.

КОНСТРУКТОРСЬКО-БУДІВЕЛЬНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ШКОЛИ ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ

Краснова А. В.

вихователь комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №119 Харківської міської ради»,

Туманова Н. Є.

завідувач комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №119 Харківської міської ради»

Питання наступності та перспективи розвитку дитини в закладах дошкільної та початкової освіти є одним з першорядних завдань для педагогів, особливо для тих, хто працює з дітьми старшого дошкільного віку. В цьому віці діти активно накопичують індивідуальний досвід у специфічно дитячих видах діяльності: мовленнєвій, комунікативній, здоров'язбережувальній, мистецько-творчій, господарчо-побутовій, пізнавально-дослідницькій. Відбувається розвиток базових компетентностей і навичок, необхідних для людини протягом життя, та перехід до систематичного шкільного навчання.

Проблема наступності дошкільної та початкової ланки освіти висвітлена у законодавчих актах, зокрема, в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту»; у освітніх програмах «Дитина», «Нова Українська школа», «Впевнений старт»; у Базовому компоненті дошкільної освіти, Державному стандарті початкової загальної освіти та інших нормативних документах.

У вітчизняній психолого-педагогічній науці проблемою підготовки дітей до шкільного навчання займалися А. Венгер, Л. Виготський, Р. Гузман, В. Давидов, О. Кравцова, С. Мартиненко, А. Проскура, О. Савченко, В. Холмівська та інші вчені.

Зрілість особистісних якостей та психічних процесів дитини забезпечує успішність розвитку навчальних навичок у подальшому шкільному житті. Для того, щоб перехід до першого класу був комфортним, необхідно об'єднати

учасників усього освітнього процесу, а саме: родину, педагогічний колектив закладів дошкільної освіти, педагогічний колектив школи тощо [4].

Тому, щоб своєчасно визначити наявні проблеми та відкорегувати недоліки в освітньому процесі, на початку навчального року з дітьми старшого дошкільного віку ми проводимо діагностування фізичної, особистісно-соціальної та психологічної готовності дітей до навчання в школі. Були використані такі методики та тести: Тестування для батьків «Чи готова ваша дитина до школи?»; Методика «Внутрішня позиція школяра» (Н. Гуткіною) [2]; Методика «Читання казки» [3] на визначення домінуючого ігрового або пізнавального мотиву дитини; тестування «Мотиваційна готовність дитини до школи» (за Т. Марцинковською) [5]; методика «Мотивація учня»; методика «Маски»; методика «Бесіда про школу»; методика «Сюжетний малюнок» та інші.

На нашу думку, не можна окремо розвивати фізіологічну та не розвивати емоційно-вольову, або займатися лише питанням мотиваційної підготовки дитини до школи. Для того, щоб підготувати дитину до шкільного навчання повноцінно та ефективно, педагогічні працівники повинні акцентувати свою увагу на всі види підготовки, чітко виконувати завдання, що ставить перед освітянами держава.

За результатами діагностування на початку навчального року ми отримали такі результати:

- 35% дітей не вміють взаємодіяти в колективі однолітків;
- 35% дітей мають недостатній розвиток дрібної моторики;
- 27% дітей мають недостатній розвиток довільності поведінки;
- 42% дітей мають низький рівень просторої уяви;
- 39% дітей мають недостатній рівень сформованості конструктивних вмінь.

Отримані результати спонукали нас шукати нові підходи до створення освітнього середовища, яке б сприяло вирішенню цих проблем. Ми дійшли висновку, що саме конструкторсько-будівельні ігри допоможуть формуванню

навичок навчальної діяльності та психологічній готовності дітей до школи та будуть цікавими для дітей.

Під час гри з конструкторсько-будівельним матеріалом діти не лише навчаються будувати різні споруди, а й розвивають у собі навички та якості, які є важливими для майбутнього школяра. Це праця у колективі, розвиток особистісних характеристик та уміння взаємодіяти з однолітками, це можливість будувати декорації та розгорнути сюжет для подальших рольових ігор, це зацікавлення до діяльності, яка розгортається у сюжеті гри тощо.

Великого значення в використанні будівельно-конструктивних ігор має матеріал, який використовує дитина в грі: це і дерев'яні конструктори, і пластмасові, і металеві, і пісок, і папір, і природний матеріал тощо. Своєрідність конструкторських та будівельних наборів – у різних засобах з'єднання деталей. Конструктори знайомлять дітей з основами та можливістю конструювання, в процесі якого здійснюється інтелектуальний розвиток дитини, формуються здібності до технічної творчості. Ці іграшки розвивають розум, кмітливість і трудові навички, закріплюють уявлення про форму, колір, якість предметів, розвивають просторову увагу, пам'ять, допомагають дітям навчитись планувати послідовність дій, формують конструктивні вміння тощо.

Можна зазначити, що дослідження даної проблеми дозволило нам розкрити питання впливу гри на підготовку дитини до шкільного навчання. При правильно організованій грі діти навчаються правильно передавати емоції та почуття, сумісно співпрацювати з однолітками, що є важливою навичкою у процесі шкільного навчання. Цікава гра з захоплюючим сюжетом мотивує дитину до навчання та ефективно впливає на успіхи у навчальній діяльності майбутнього школяра. Для цього необхідно створити умови, в яких гра буде проходити найбільш ефективно, а саме: мати у достатній кількості якісний ігровий матеріал; доцільно організувати місце, де буде проходити гра; при написанні попереднього конспекту заняття звертати увагу на вікові та індивідуальні особливості дітей.

Педагогами закладу добирались такі сюжети будівельних ігор, які б

викликали у дітей інтерес до конструкторської діяльності, обігрувалися різноманітні сюжети, пов'язані з навчанням у школі.

Спираючись на вікові особливості дітей та отримані результати, нами була розроблена добірка ігор, які позитивно впливають на формування мотиваційної готовності дітей до школи: «Дорогою до школи», «Транспорт для школярів», «У школу через місток», «Будуємо школу», «Чарівна школа казки», «Класна кімната» та інші.

Наприкінці навчального року ми провели повторне діагностування, щоб прослідити динаміку та оцінити ефективність методики використання конструкторсько-будівельних ігор як засобу формування особистісно-соціальної та психологічної готовності дітей до навчання в школі. Результати повторного діагностування виявили позитивні зміни у формуванні психофізіологічної та психологічної зрілості старших дошкільників цієї групи дітей.

Добре розвинений мотиваційний компонент у створеному розвивально-ігровому середовищі створює у дитини потребу до пошуку нових знань, мотивує до досягнення мети, розв'язання навчальних завдань; сприяє пошуку нестандартних та креативних способів вирішення поставленої задачі; розвиває вміння швидко орієнтуватися у ситуації та приймати рішення; допомагає творчо обробляти та демонструвати ідеї; формує здатність до варіативності у прийнятті рішень; уміння адекватно оцінювати свої сили та здібності тощо

Отже, конструкторсько-будівельні ігри виявилися ефективним засобом формування особистісно-соціальної та психологічної готовності дітей до навчання в школі.

Література

1. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. Київ : Мікрос; СВС, 2003. 112 с.
2. Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 2008 с.
3. Діагностика готовності дітей до школи / [упоряд.: О. Дєдов]. Хотин, 2014. 194 с.

4. Краснова А.В., Клебановська А.О. Наступність та послідовність переходу між дошкільним та шкільним навчанням. *Формування творчої особистості в системі освіти й соціальному середовищі: сучасні виклики та інновації*: м-ли Регіон. наук.-практ. конф. (22 квітня 2020 р. м Харків) / за заг. ред. : Г.Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : ФОП Петров В.В., 2020. 280 с. С. 124-126.
5. Марциновская Т.Д. Диагностика психологического развития детей: пособ. по практич. психологии. Москва : ЛИНКА-ПРЕСС, 1997. 176 с.

ВИВЧЕННЯ ДОВІРИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ЗНАЧИМИХ ДОРΟΣЛИХ ЗА МЕТОДИКОЮ А. СИДОРЕНКОВА

Крива Н. Л.

*вихователь ЗДО №53 «АБВГДЕЙКА», м. Житомир,
науковий кореспондент лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України*

Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання у школі проявляється у сформованій вольовій регуляції, самостійності, активності, мотивації до різних видів діяльності, адекватній самооцінці, здатності самостійно розв'язати проблемні ситуації, довірі до світу, до себе та інших людей. Довіра дітей старшого дошкільного віку до себе та дорослих найближчого оточення є показником емоційного благополуччя та гармонійного розвитку.

Вивчення довіри до значимих дорослих дітей старшого дошкільного віку за методикою А. Сидоренкова проводили у формі індивідуальної бесіди з кожною дитиною у вигляді стандартизованого інтерв'ю. Дослідження проводилося на базі ЗДО №53 «АБВГДЕЙКА» м. Житомира. Вибірку респондентів склали 54 дитини віком 5-6 років (вихованці старших груп ЗДО).

Дітям пропонували відповісти на такі запитання:

1. Кому ти кожен раз розповідаєш про те, що робив в дитячому садку?
2. Якщо у тебе є якийсь секрет, кому ти про нього розповіси?
3. Якщо ти вдома зіпсував або розбив якусь річ (наприклад, чашку), кому ти відразу про це скажеш?
4. Якщо тебе похвалили за щось в дитячому садку, кому ти про це розповіси?
5. Коли тебе хтось ображає, кому в першу чергу ти про це розкажеш?
6. Якщо тобі зробили зауваження в дитячому садку, кому ти розповіси про це?
7. Якщо ти комусь сказав неправду, кому ти в цьому зізнаєшся?
8. Якщо ти загубив дорогу річ, кому про це розкажеш?

9. Кому ти можеш дати погратися своєю улюбленою іграшкою?

У цих питаннях відображені ситуації, які актуалізують готовність дітей повідомляти про себе, свою поведінку значиму інформацію, а деякі питання актуалізують почуття особистої безпеки [1].

З кожного питання дитина мала можливість вибирати одного або одночасно декількох людей: «мама», «тато», «бабуся», «дідусь», «брат», «сестра», «друг», «подруга», «вихователь», «нікому не скаже». Так як деяким дітям важко на слух утримати в полі уваги таку кількість людей, то для наочності перед дитиною розкладали набір карток, на яких схематично були зображені ці люди, зроблені відповідні підписи (для тих, хто вміє читати). Вибори, які робила дитина, фактично означали те, яким людям вона найбільше довіряє в певних ситуаціях.

На перше запитання «Кому ти щоразу розповідаєш про те, що робив в дитячому садку?» 80% (43 особи) дітей дали відповідь «мамі», 48% (26 осіб) – тату, 15% (8 осіб) – брату/сестрі, 10% (5 осіб) – дідусю/бабусі та 10% (5 осіб) старших дошкільників не розкажуть про події в дитячому садку «нікому».

Відповіді на запитання «Якщо у тебе є якийсь секрет, то кому ти про нього розповіси?» розподілились таким чином: 39% (21 особа) розкажуть мамі, 24% (13 осіб) – тату, по 24 % (по 13 осіб) – брату/сестрі, другу/подрузі, 4% (2 особи) – дідусю/бабусі та 22% (12 осіб) опитуваних зазначили, що не розкажуть секрет нікому. Єва (5, 5 р.) зауважила, що секретик особистий, не потрібно про нього розповідати іншим.

На запитання про зіпсовану або розбиту річ і бажання про це комусь розповісти дошкільники відповіли так: 43% (23 особи) розкажуть про неприємність мамі, 30% (16 осіб) опитаних не повідомлять про це нікому, 22% (12 осіб) дітей поділяться цією пригодою з татом, по 4% (по 2 особи) респонденти розкажуть брату/сестрі, дідусю/бабусі. Цікаво, що жоден з опитуваних дошкільників не розповість про це виховательку у садочку.

Про приємні події, зокрема похвалу у дитячому садку, виявили бажання розповісти мамі 83% (45 осіб) респондентів, 39% (21 особа) з опитуваних

поділяться радістю з татом, 11% (6 осіб) розкажуть брату/сестрі, 7% (4 особи) – дідусю/бабусі, також 7% (4 особи) обов'язково поділяться успіхами з усіма рідними людьми. На основі отриманих даних можемо зазначити, що в цій сфері діти найбільше орієнтовані на маму.

Про те, що хтось ображає, 52% (28 осіб) дітей повідомить в першу чергу вихователям, 24% (13 осіб) – тату, 17% (9 осіб) – мамі, 7% (4 особи) не розповість про складні стосунки з однолітками нікому.

Щодо прогулянки на вулиці у відсутності дорослих 69% (37 осіб) дітей повідомили, що не гуляють самі на вулиці. Щодо дітей, яких все ж таки відпускають самостійно гуляти, 83% (45 осіб) дітей про те, де будуть гуляти і що робити, розкажуть мамі та 30% (16 осіб) – тату.

Важливим аспектом прояву довіри дітей є готовність розповісти про погані вчинки, бо за них дорослі можуть покарати. Щодо зауважень від дорослих у дитячому садку, 50% (27 осіб) дітей поділяться з мамою, 24% (13 осіб) повідомлять тата, по 7% (по 4 особи відповідно) розкажуть дідусю/бабусі та брату/сестрі, 24% (13 осіб) не розкажуть про це нікому,

Якщо діти комусь сказали неправду, то в цьому зізнаються мамі 65% (35 осіб) дітей, тату – 26% (14 осіб), 29% (16 осіб) вирішать приховати це і не розповідати нікому, 41% (22 особи) зазначили, що ніколи не говорять неправду своїм рідним.

Про загублену дорогу річ розкажуть мамі 63% (34 особи) дошкільників, тату – 20% (11 осіб) дітей. 22% (12 осіб) дітей не бажають таку інформацію повідомляти нікому. Дітям досить важко було відповісти на це запитання, можливо тому, що дорослі рідко довіряють старшим дошкільникам дорогі речі.

Щодо улюбленої іграшки, то 69% (37 осіб) дітей поділиться з другом/подругою, 26% (14 осіб) дошкільників готові дати усім погратися своєю іграшкою. 11% (6 осіб) респондентів не дасть нікому погратися своєю грою або іграшкою.

Отримані дані вказують на те, що найбільше діти довіряють мамі: 55% дітей готові довіритись мамі у ситуаціях, які відображені в запитаннях. Щодо

тата, то діти готові довіритись набагато рідше, а саме 25% респондентів. Це свідчить про важливу роль матері в житті дітей та їх залежності від неї. Але, коли хтось ображає в садочку, саме тату діти готові розповісти про кривдника частіше, ніж мамі. Також про образи в садочку дошкільники готові розповісти вихователям, цей показник є найбільшим в цій ситуації – 52%.

Бабусям та дідусям довіряють 4% дітей. Це може пояснюватись тим, що діти живуть окремо від них і проводять мало спільного часу.

На основі відповідей дітей на запитання, які стосуються поганих вчинків (розбив якусь річ, сказав неправду, загубив дорогу річ, зробили зауваження в дитячому садку), можемо зауважити, що в таких випадках діти найчастіше звертаються до мами, також велика кількість дітей не бажає розповідати про погані вчинки нікому. Дуже рідко дошкільники діляться неприємностями з татом, з дідусем/бабусею, другом/подругою та вихователем.

Більша кількість дітей розкажуть татові про зауваження в садочку, ніж про зіпсовану дорогу річ. З дідусем/бабусею, братом/сестрою діти швидше поділяться інформацією про те, що щось зіпсували чи загубили, але утримаються від того, щоб розповісти про неприємні події в дитячому садку. Якщо другу/подрузі дошкільники не розповідають про образи, що сказали неправду, зіпсували якусь дорогу річ, зате проявом довіри до них є те, що 69% дітей готові поділитися улюбленою іграшкою, хоча це не завжди легко через дитячий егоїзм.

Наведемо декілька прикладів. Богдан (6 р.) в ситуаціях, пов'язаних з його поганими вчинками (пункти методики № 3, 9) і секретами (пункт методики №2), готовий довіритись своєму брату Жені, з ним в першу чергу поділиться улюбленою іграшкою. Мамі та тату він розповідає про те, що відбувалось у садку, свої досягнення. Можна зауважити, що в коло довірчого спілкування Богдана входить мама, тато, брат Женя. В більшій мірі Богдан довіряє своєму брату, тому що з ним проводить найбільшу кількість часу через зайнятість батьків на роботі та домашніми клопотами.

Рома (5, 5 р.) в більшості ситуацій довіряє мамі, в рідких випадках тату, виховательці та другу. Тату він говорить, коли йде на вулицю, виховательці розповідає про те, що його скривдили, а з другом він поділить улюблену іграшкою. Тобто мама складає основне коло довірчого спілкування дитини.

Вітя (6 р.) в ситуаціях, пов'язаних з його поганими вчинками (пункти методики № 3, 9) не готовий довіритись нікому, з мамою хлопчик ділиться про те, що відбувається у садку та досягнення, повідомляє, коли йде на прогулянку, а також признається, якщо обманув. Секретом поділиться з сестрою, другу дасть погратися з улюбленою іграшкою. Отже, мама є найближчою довіреною особою хлопчика. Про тата Вітя не згадує під час відповідей, тому що батьки розлучені і хлопчик з ним не спілкується.

Рівень довіри та недовіри конкретної дитини до знайомих дорослих здійснили на основі підрахунку кількості виборів дитиною певної особи з усіх питань, теоретично кількість виборів може коливатись від 1 до 10. Потім індивідуальний показник співвіднесли з нормативними даними, які пропонуються в методиці вивчення довіри до знайомих людей А. Сидоренкова:

1) довіра до мами (0-2 вибори – низький рівень довіри; 3-7 виборів – середній рівень довіри, що є статистичною нормою; 8-10 виборів – високий рівень довіри);

2) довіра до тата (0-1 вибори – низький рівень довіри; 2-4 вибори – середній рівень довіри, що є статистичною нормою; 5-10 виборів – високий рівень довіри);

3) недовіра до знайомих (0-1 вибори – низький рівень недовіри; 2-4 вибори – середній рівень недовіри, що є статистичною нормою; 5-10 виборів – високий рівень недовіри).

В результаті встановили рівень довіри дітей до знайомих дорослих, результати відобразили в таблиці 1.

Кількісний розподіл старших дошкільників відповідно до рівня прояву довіри до знайомих дорослих

Об'єкт довіри	<i>Рівні прояву довіри до знайомих дорослих</i>					
	Високий		Середній		Низький	
	<i>К-ть респ. (осіб)</i>	<i>К-ть респ. (%)</i>	<i>К-ть респ. (осіб)</i>	<i>К-ть респ. (%)</i>	<i>К-ть респ. (осіб)</i>	<i>К-ть респ. (%)</i>
<i>Мама</i>	2	4	45	83	7	13
<i>Тато</i>	13	24	22	41	19	35
<i>Знайомі дорослі</i>	32	60	21	38	1	2

Отже, 83% (45 осіб) дітей старшого дошкільного віку мають середній рівень довіри до мами, що є статистичною нормою. Високий рівень довіри до мами спостерігали у 2 осіб, що становить 4%. Низький рівень довіри до мами відмітили у 7 осіб, що становить 13%.

До тата виявили середній рівень довіри 41% опитаних, що становить 22 особи. Тривожним є факт, що низький рівень довіри до тата встановлено у 19 осіб (35% опитаних старших дошкільників), це може бути пов'язано з тим, що 7 дітей з 54 обстежених не проживають з татом, або не знайомі з ним взагалі. 60% (32 особи) обстежених старших дошкільників мають високий рівень довіри до знайомих людей в цілому, 38% (21 особа) – середній, низький рівень спостерігали лише в однієї особи.

На основі отриманих результатів можна зробити висновок про те, що довіра дітей старшого дошкільного віку до знайомих людей має вибірковий характер, залежить від атмосфери в родині та ставленні значимих дорослих одне до одного та до дитини.

Література

1. Сидоренков А.В. Психологические особенности доверия дошкольников. Ростов-на-Дону: Издательство Ростовского университета, 2001. 134 с.

2. Скрипкина Т.П. Психология доверия: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2000. 264 с.

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Куликова Н. А.

*вчитель-логопед Херсонського закладу дошкільної освіти № 1 санаторного
типу Херсонської міської ради*

Чикачкова К. Є.

*вчитель-логопед Херсонського закладу дошкільної освіти № 1 санаторного
типу Херсонської міської ради*

Одним з основних показників якості та динаміки особистісного зростання дошкільника є мовленнєва активність. Дошкільний вік є сенситивним періодом для оволодіння рідною мовою. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає мовленнєву компетентність як здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів [1].

На сьогодні проблема мовлення дітей дошкільного віку є досить актуальною, адже ступінь розвитку мовлення старшого дошкільника визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень дитини, вміння висловлюватися та здобувати інші знання.

Останні роки в нашій країні спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей з проблемами в розвитку мовлення.

У педагогічній теорії та практиці пропонуються різні методи, прийоми та методики для вирішення цієї задачі. Один із практичних шляхів вирішення проблеми – розвиток у дітей дрібної моторики та покращення координації рухів.

Дитина з високим рівнем розвитку дрібної моторики вміє логічно мислити, у неї достатньо розвинуті пам'ять, увага, зв'язне мовлення, графомоторні навички. Саме тому робота з розвитку дрібної моторики повинна починатися задовго до вступу до школи.

Взаємозв'язок між розвитком дрібної моторики рук та певними структурами головного мозку, що відповідають за формування мовлення, підтвердили вчені В.М. Бехтерев, Л.С. Виготський, М.М. Кольцова, Р.М. Левіна. Науковці довели: якщо рухи пальців рук відповідають віку, то й мовленнєвий розвиток знаходиться в межах норми [4]. Пряму залежність мовлення від розвитку дрібної моторики руки відмічали в своїх роботах педагоги Ю. Рібцун, В. Сухомлинський, В. Тищенко, Ф. Фр'обель, М. Монтесорі. [5].

Метою статті є висвітлення цілеспрямованої і систематичної роботи з розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку, її впливу на формування інтелектуальних здібностей, мовленнєвої діяльності, а найголовніше, збереження психічного і фізичного здоров'я дитини, окреслення напрямів цієї роботи.

Спеціалісти вітчизняних інклюзивно-ресурсних центрів зауважують, що в повсякденному житті більшість дітей дошкільного віку зазнають певних труднощів при здійсненні тонких рухів рук. Характерними для них є такі: порушення регуляції довільних рухів, недостатня координація та чіткість виконання, труднощі переключення з одного руху на інший та автоматизації нового руху, наявність супутніх рухів, зволікання, хаотичність, неузгодженість. У процесі спеціального навчання дітям важко відтворювати певне положення пальців за зразком. Досвід практичної роботи показує, що інструкція з першого подання, а іноді й після багатьох повторень майже не реалізується. Діти не володіють одночасним виконанням рухів пальців обох рук. Усі ці порушення в моторній сфері обумовлюють труднощі в навчальній діяльності [4].

У спеціальній літературі прийнято виділяти п'ять основних рухів руки при обстеженні предметів: легкий дотик, постукування, узяття в руки, натискання, обмацування. Рука впізнає, а мозок фіксує відчуття і сприймання, поєднуючи їх із зоровими, слуховими і дотиковими, поєднуючи у складні інтегративні образи й уявлення [2].

Треба сказати, що вправи та ігри, спрямовані на розвиток дрібної моторики у дітей, дуже важливі для правильного розвитку дитини в цілому. Тому варто ставитися до них з особливою увагою.

Важливою частиною роботи з розвитку дрібної моторики є вправи та ігри з пальчикової гімнастики. Вони дуже емоційні, захоплюючі, сприяють розвитку мовлення та творчості. Їх можна проводити як у садочку, так і вдома. «Пальчикові ігри» – це інсценування римованих розповідей за допомогою пальчиків. У багатьох іграх необхідна участь обох рук, що дає можливість дітям орієнтуватися в поняттях «праворуч», «ліворуч», «вгорі», «вниз», тощо. Пальчикова гімнастика підійде навіть для найменших діток. Вона полягає у згинанні, розгинанні пальчиків і погладженні дитячих ручок. «Сорока-ворона кашку варила, діток годувала», мабуть, є найвідомішою пальчиковою гімнастикою.

Такі заняття як рвання паперу, перегортання сторінок у книзі, відгвинчування кришок на банках і пляшках, можливо, здаються несерйозними, але, тим не менш, користь від них у розвитку дрібної моторики для дітей очевидна.

Використовуючи в роботі дрібні об'єкти, можна навчити дитину перебирати перемішані предмети та перекладати їх у різні ємності, що сприятиме розвитку координації пальчиків. У нагоді стануть різні види круп, насіння, намистини, гудзики різного розміру та форми.

Більшість батьків повністю відмовилася від придбання дитячого взуття на шнурках. Застібнути липучку набагато зручніше, та й легше, ніж зав'язати шнурки. Але зав'язування шнурків теж тренує дрібну моторику. Цим заняттям, малюкові довелося б займатися щодня і без примусу.

Малювання, розфарбовування, штрихування, аплікація, ліплення з різних матеріалів (тісто, пластилін, глина), складання мозаїки, пазлів, нанизування намистинок сприяють не тільки розвитку гнучкості і рухливості пальців рук і кисті, але й творчих здібностей дітей.

Катання долонькою дерев'яних і гумових м'ячиків рівною поверхнею масажує долоні та покращує координацію рухів кисті, а чіплення прищіпок до картонних кружечків чи інших предметів розвиває дрібну моторику трьох основних пальців руки: великого, вказівного й середнього.

Педагог М. Рузина пропонує використовувати пальчиковий театр, який не тільки стимулює розвиток дрібної моторики, а й просторового сприйняття, уяви, пам'яті, мислення, словникового запасу і зв'язного мовлення, формує творчі здібності та артистичні вміння [3].

Отже, підсумовуючи, можна констатувати: пальчикові ігри та вправи – унікальний засіб для розвитку дрібної моторики та мовлення в їх єдності та взаємозв'язку. Розучування текстів з використанням «пальчикової» гімнастики стимулює розвиток мовлення, просторового, наочно-дієвого мислення, довільної і мимовільної уваги, слухового і зорового сприйняття, швидкості реакції та емоційну виразність, здатність зосереджуватися. Крім цього, пальчикові ігри розширюють кругозір і словниковий запас дітей, дають початкові математичні уявлення й екологічні знання, збагачують знання дітей про власне тіло, створюють позитивний емоційний стан, виховують впевненість у собі. Бажано регулярно використовувати різноманітні ігри та вправи, спрямовані на формування тонких рухів пальців рук не тільки корекційним педагогам, а й вихователям загальних груп та батькам дітей дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Биковець Л.Л. Вплив рухів пальців рук на розумовий та мовленнєвий розвиток дитини. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 2. С. 106-113.
3. Вольцова М.М., Рузина М.С. Страна пальчикових игр. Санкт-Петербург, 1997. 128 с.
4. Машталер А.С. Развитие дрібної моторики у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 4. С. 242-247.

5. Харченко Т.Г., Смаль Н.М. Важливість розвитку дрібної моторики рук у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* : м-ли VIII Всеукр. заочної наук.-практ. конф. (15 лютого 2019 р., м. Суми) / Сумський державний педагогічний ун-т ім. А.С. Макаренка ; [редкол.: А.А. Сбруєва та ін.]. Суми : ФОП Цьома С.П., 2019. С. 56–60.

ПРОГУЛЯНКА ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Литюк Я. М.

*студентка магістратури 6 курсу,
Київського університету імені Бориса Грінченка*

Савченко Ю. Ю.

*кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка*

Перша чверть ХХІ ст. є епохою інформації, інноваційних технологій та протиріч, які здійснюють активний вплив на розвиток особистості дитини, оскільки саме дитинство – це період становлення та розвитку особистості, протягом якого відбувається набуття індивідом знань та досвіду про культурний, соціальний та навколишній світ. Так, формування у дітей дошкільного віку природо-екологічної культури та екологічної свідомості – це одне із завдань, закріплених у положеннях нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти 2021 р. [4]. Саме тому на сучасному етапі одним із найефективніших чинників якісного покращення стану дошкільного виховання та результатів роботи у сфері розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку виступає пошук активних методів їх навчання та виховання та форм організації творчих видів їхньої діяльності, серед яких особливе місце займає експериментально-дослідницька діяльність, виступаючи своєрідним уособленням гармонійного інтегрування всієї багатогранності теоретичних знань та уявлень про природу, навколишній світ, а також набуття практичних умінь та навичок у різних сферах життєдіяльності дитини.

Проблематика організації експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку стала об'єктом наукових розробок багатьох науковців у сфері педагогіки та психології, зокрема: Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського, М. Монтесорі, Л.С. Виготського, Д.Б. Ельконіна, І.В. Карука, Т.В. Олександровича, О.П. Демченка, М.М. Подд'якова та ін.

Слово «експеримент» походить від грецького слова “*experimentum*” – «дослід, проба». Експериментально-дослідницька діяльність дітей дошкільного віку є активною творчою діяльністю, що спрямована на усвідомлення дитиною навколишнього світу, взаємозв'язків між його явищами, їх впорядкування та систематизацію, виступаючи ефективним засобом активізації, формування у дошкільників інтересу до досліджуваного матеріалу та надаючи можливість створення сприятливих умов для розвитку інтелектуального, творчого та ціннісного потенціалу дитини [1, с. 137].

Як зазначають науковці (В.Л. Сухар, М.М. Подд'яков та ін.), експериментально-дослідницька діяльність сприяє формуванню у дитини орієнтувальних умінь, інтелектуальних та практичних дій, розвитку мислення [5, 3]. Більше того, дослідницька діяльність дітей може стати однією з умов розвитку дитячої допитливості, а відтак – і пізнавальних інтересів дитини, оскільки знання, взяті не з книг, а здобуті самостійно, завжди є усвідомленими і міцнішими.

Експериментування відкриває широкі можливості для пізнавального розвитку дітей. Наливаючи і переливаючи воду в різні ємності, занурюючи у воду іграшки, спостерігаючи за таненням льоду, пересипаючи пісок з долоньки в долоньку, малюки отримують нові враження, відчують позитивні емоції, знайомляться з властивостями матеріалів. Така надзвичайна зацікавленість дитини в експериментуванні пояснюється тим, що дітям дошкільного віку притаманним є наочно-діяльнісне та наочно-образне мислення, яке у дошкільному віці є основним, а протягом перших трьох років життя – практично єдиним способом пізнання світу [2].

Загальновідомо, що експериментування пронизує всі сфери життєдіяльності дитини, починаючи від прийому їжі, ігор, прогулянок, і завершуючи сном та відпочинком. За допомогою використання методу експериментально-дослідницької діяльності у дітей формуються реальні уявлення про різні сторони досліджуваного об'єкта/явища, про його взаємозв'язок з іншими об'єктами та середовищем існування.

У ході експериментально-дослідницької діяльності дитина виступає у ролі дослідника, який самостійно та активно пізнає навколишній світ, використовуючи різноманітні форми впливу на нього. Так, під час експериментування у дошкільників збагачується пам'ять, активізуються розумові процеси, відбувається накопичення розумових умінь та навичок, розвивається мова та накопичується словниковий запас, розвивається логічне мислення тощо.

На сьогодні однією з форм організації експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти є прогулянка, виступаючи ефективним методом розвитку пізнавальної активності дошкільників, даючи змогу педагогам ознайомити дошкільників із природним середовищем місцевості (парком, ставком, полем, сквером, лісом тощо), внести різноманітність в їх життя, збагатити їхню уяву.

Так, у сучасній педагогіці під поняттям «прогулянка» (англ. *stroll*) прийнято розуміти форму педагогічної роботи, проведення якої здійснюється в природних умовах на території закладу дошкільної освіти у межах відведеного для її проведення часу [5, с. 56–57]. Одним із різновидів прогулянки є «цільова прогулянка», яка являє собою форму педагогічної роботи, проведення якої здійснюється або на території ЗДО, або за його межами протягом визначеного ЗДО часу та включає спостереження за незначною кількістю природних об'єктів та збір природного матеріалу або проведення ігор з метою закріплення або уточнення знань з певної теми або підготовки дітей до засвоєння нового матеріалу на заняттях.

Основними характерними рисами прогулянок із дітьми дошкільного віку є наступні:

- є повсякденною формою педагогічної роботи, яка проводиться переважно на майданчику закладу дошкільної освіти;
- ознайомлення з природою – один із компонентів прогулянки, тому реалізується невеликий обсяг програмного матеріалу;

- ознайомлення дітей із тими ознаками об'єктів природи, уявлення про які складаються протягом тривалого час;
- проведення колективних спостережень та заохочення різноманітних індивідуальних спостережень за ініціативою дітей.

Виступаючи системною формою педагогічної роботи, прогулянки мають свою структуру та складаються з наступних компонентів: 1) здійснення спостережень за природою, станом рослин на майданчику, комахами, птахами, білками; 2) здійснення трудової діяльності у природному середовищі (поливання квітників, прибирання снігу/ сміття /опалого листя); 3) ігри з піском та водою (за наявності басейну); 4) проведення дидактичних та рухливих ігор природничого змісту; 5) проведення індивідуальної роботи з дітьми дошкільного віку; 6) проведення експериментально-дослідницької діяльності природничого змісту; 7) здійснення спостережень за працею природоохоронного характеру та змісту.

Під час проведення експериментально-дослідницької діяльності на прогулянках із дошкільниками в умовах ЗДО здійснюється вирішення наступних педагогічних завдань: 1) розвиток умінь та навичок дитини бачити взаємозв'язки та взаємозалежності різних предметів та явищ; 2) розвиток умінь та навичок бачити різноманітність навколишнього світу; 3) розвиток власного пізнавального досвіду дитини в узагальненому вигляді за допомогою наочних засобів (еталонів, символів, моделей тощо); 4) здійснення залучення до розумової діяльності дитини дій, які її моделюють та перетворюють; 5) розвиток в дитини ініціативності, кмітливості, допитливості, самостійності, критичного мислення; 6) розвиток умінь та навичок дошкільника до здійснення спільної діяльності за схемами «дитина–дорослий» та «дитина–дитина».

Роль прогулянок як форми організації експериментально-дослідницької діяльності дошкільників важко переоцінити, оскільки вони: 1) забезпечують створення чудових можливостей для розвитку сенсорної сфери дитини (кожна зустріч із новими об'єктами природи є можливістю дитини безпосередньо доторкнутися/ понюхати /прислухатися до них); 2) сприяють розвитку

пізнавальних інтересів та спостережливості дітей, які є надзвичайно важливими якостями у підготовці до школи; 3) сприяють екологічному вихованню дітей дошкільного віку, формуючи нове, свідоме, відповідальне та бережне ставлення до природи; розвитку екологічної етики, в основу якої покладена ідея співпереживання, самооцінки всього живого; та формуванню екологічної культури, суть якої полягає в усвідомленні маленьким членом суспільства загальних закономірностей природи та суспільства, розумінні того, що природа – це рідна домівка кожного, яку треба любити та про яку слід ретельно піклуватися; 4) забезпечують отримання знань про взаємозв'язки в природі, про цінність для людини тих чи інших об'єктів природи, про правила природокористування; 5) сприяють естетичному розвитку дітей, оскільки прогулянки на природу – це джерело збагачення життя дитини прекрасним.

Таким чином, експериментування є актуальним методом пізнавального розвитку дітей дошкільного віку, виступаючи практичною діяльністю пошукового характеру, спрямованою на пізнання дошкільниками властивостей, якостей предметів та матеріалів, зв'язків та залежностей явищ.

Прогулянка є однією з форм організації експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку, використання якої відіграє важливу роль у розвитку пізнавальної активності дошкільників, формуванні екологічної компетенції дитини, забезпечуючи формування у неї реалістичних знань, без яких унеможлиблюється оволодіння систематизованими знаннями про особливості встановлення об'єктивних зв'язків між предметами та явищами природи, які характеризують рівень розвитку дитячого мислення.

Література

1. Карук І.В. Пізнавально-дослідницька діяльність з дітьми раннього дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2 (69.2). С. 136–139.
2. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі. Освітня лінія «Дитина у природному довкіллі». Київ : Мандрівець, 2020. 148 с.
3. Поддьяков Н.Н. Мышление дошкольника. Москва : Издательство «Педагогика», 1977. 272 с.

4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33.
5. Сухар В.Л. Ознайомлення з соціально-предметним довкіллям. Молодший вік. Харків : Видавництво «Ранок», 2017. 176 с.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ – ВИМОГА ЧАСУ

Майор Н. С.

*методист кабінету методики дошкільної та початкової освіти,
Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти*

Дитинство – найважливіший період у житті людини. Формування компетентної особистості починається з раннього дитинства – важливого етапу становлення людини, коли розвиваються вміння мислити, свідомо сприймати навколишній світ і самого себе, спілкуватися з іншими людьми. У нині діючих програмах закладено компетентнісний підхід. Терміни «життєва компетентність», «компетентна особистість» сьогодні стають дедалі вживанішими. Оскільки ці поняття є суттю особистісно-орієнтованої моделі освіти, вони проходять червоною лінією у нині діючих програмах. Так, життєва компетентність має розглядатися як нова освітня стратегія, що змінює мету освітнього процесу, спрямовує зусилля педагогів на створення кожній дитині сприятливих умов для оволодіння важливою наукою і мистецтвом життя.

«Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміють спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Компетентнісний підхід скеровує освіту на формування цілого набору компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), котрими мають оволодіти...» [1] здобувачі освіти з раннього віку. Розглянемо характеристики основного поняття нашого дослідження – компетентність. Компетентність – певна сума знань в особі, що дозволяє їй висловлювати судження про що-небудь, висловлювати переконливу думку [2, с. 218]. С. Матвієнко тлумачить це поняття наступним чином: «компетентність – це здатність мобілізувати отримані знання і досвід в даній ситуації, з урахуванням зовнішніх умов, деяка загальна здібність людини, яка орієнтується на його знаннях, досвіді, цінностях і здібностях» [3, с. 38]. На думку О. Кононко, «компетентність» – інтегративна особливість особистості дитини дошкільного віку [4, с. 25].

Таким чином, ми усвідомлюємо, що компетентність ставить високі вимоги до: самостійності дитини, її вміння брати на себе відповідальність; здатність діяти конструктивно, раціонально, гнучко, активно, творчо; надійності в партнерстві; вміння бути самою собою; здатності поєднувати свою індивідуальність з умовами життя. Компетентною особистістю слід вважати дитину, яка вміє орієнтуватись в життєвих ситуаціях, спроможна адекватно оцінити події, явища, вчинки, здатна обирати доцільні способи дій, може самостійно розв'язувати нескладні проблеми, а також здатна задовольняти свої особисті та соціальні потреби. Компетентність – це обізнаність, уміння, вправність у певному колі питань, тобто йдеться про обізнаність дитини в усіх сферах життя, ціннісні ставлення дошкільника до себе, людей, довкілля, речей, здатність особистості діяти адекватно, конструктивно, гнучко в різних умовах життя, досягати успіху.

Особливий акцент сьогодні варто зосередити на ранньому розвитку дитини, оскільки дошкільна освіта – перша ланка у неперервній системі освіти, і від того яким буде початок залежатимуть якість та динаміка особистісного розвитку, життєві установки та світогляд дорослої людини. Тому дуже важливо на етапі дошкільного дитинства створити оптимальні умови для успішного розвитку необхідних якостей особистості, оскільки процес формування компетентності дітей дошкільного віку є складним і тривалим.

Чинний Базовий компонент дошкільної освіти, побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто спрямованості освітнього процесу на досягнення соціально закріпленого результату, у ньому передбачено становлення компетентностей дитини під час здобуття дошкільної освіти. Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти ключові компетентності формуються за різними освітніми напрямками, спрямованими на розвиток особистості дитини. Освітні напрями визначають зміст роботи закладу дошкільної освіти через організацію педагогом базових (основних) видів діяльності, які збагачують досвід дитини та реалізуються як

особистісне надбання дитини (результат розвитку) за підтримки батьків в умовах родинного виховання.

Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини:

- емоційно-ціннісного ставлення;
- сформованості знань;
- здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності [5].

Формування оптимальної для дошкільного віку міри життєвої компетентності передбачає вироблення двох основних компонентів:

- технологічного, спрямованого на оволодіння дітьми життєво важливими знаннями, вміннями і навичками, потрібними в різних сферах життєдіяльності;
- особистісного, який визначається комплексом базових якостей, необхідних дитині для повноцінного зростання, актуалізації своїх потреб, намірів, прагнень, бажань, мрій, обдарувань.

Відповідно до концептуальних засад модернізації змісту дошкільної освіти оновлюються урахування вікових та індивідуальних особливостей юної особистості, зокрема: стану здоров'я, фізичного розвитку; системи цінностей, якими дитина керується в життєдіяльності; особливостей її уявлень, ставлень до довкілля, культури, інших людей самої себе; пізнавальних інтересів, можливостей, схильностей та здібностей.

Базовим компонентом дошкільної освіти передбачено розкриття компетентностей, що сформовані у дитини в різних видах діяльності за освітніми напрямками: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва» створюють базу для збагачення та поглиблення змісту освіти на наступних рівнях освіти у початковій та середній школі. Всі напрями дошкільної освіти продовжено в початковій школі через

освітні галузі: мовно-літературну; математичну; природничу; технологічну; інформатичну; соціальну і здоров'язбережувальну; громадянську та історичну; мистецьку; фізкультурну. Кожен із напрямів передбачає оволодіння певними знаннями, уміннями, навичками. Напрямок «Особистість дитини» також враховує підтримку батьками процесу формування особистості дитини шляхом заохочення дитини до активної рухової діяльності вдома та на вулиці, проведення спільних ігор, розваг, створення вдома сприятливого середовища за родинними традиціями здоров'язбереження, розвитку самоставлення/самосвідомості дитини, створення в родинних умовах простору для активної життєдіяльності дитини на побутовому та культурному рівнях тощо.

Кожна дитина має право народитися здоровою, а також бути успішною в житті, тому необхідно надавати пріоритет сьогоденним інтересам дитини, її особистісному зростанню, передбачити здатність дитини до саморуху, самозбагачення показати переваги розвитку і саморозвитку над навчанням. За своєю суттю розвиток – це і є процес кількісних і якісних змін у становленні особистості, її ціннісного ставлення до навколишнього світу та самої себе. А саморозвиток дитини – це надзвичайно складна, багатогранна, пізнавальна, емоційно-вольова діяльність з потребами, інтересами, уподобаннями що утворює духовне внутрішнє життя, яке в єдності становить вміння сприймати, спостерігати, бачити проблеми, ставити запитання, формувати гіпотези, давати визначення поняттям, класифікувати, проводити експерименти, робити узагальнення, висувати і відстоювати свої ідеї тощо.

Новоутвореннями дошкільного віку, що є важливими для розуміння феномену саморозвитку, самореалізації та самозбереження дитини, є поділ часткової і загальної самооцінки та зародження елементарних форм критичної самооцінки. У контексті такого підходу дошкільника можна розглядати як активного суб'єкта, будівничого своєї особистісної сутності. Отже, не лише навколишній світ так чи інакше впливає на процес особистісного становлення дошкільника, на формування його здорового тіла, оптимістичного світовідчуття, конструктивного і позитивного мислення, а й він сам є стрижнем цього процесу.

Отже, навчитися поводитися компетентно – означає бути свідомою, вправною, гнучкою людиною: реагувати адекватно; діяти конструктивно; активно створювати, а не руйнувати; виявляти толерантність; уникати конфліктів або розв’язувати їх мирним шляхом, оптимістично ставитись до труднощів, уміти мобілізуватися; брати на себе відповідальність; виявляти витримку в стресових ситуаціях; гідно виграти й програти; відстоювати право на своєрідність; збалансовувати свої бажання, узгоджуючи їх з можливостями та вимогами; контролювати і регулювати свою поведінку; довіряти власному досвіду, спиратися на реалістичну самооцінку; орієнтуватися в нових умовах, доцільно впливати на них.

Література

1. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя. URL: <http://zakinfo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49> (дата звернення: 04.04.2021).
2. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. Київ : Радянська школа, 1978. 72 с.
3. Лохвицька Л.В. Формування пізнання інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.08. Київ, 2000. 23 с.
4. Кононко О.Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника : навч- метод. посібник до Базової програми розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 208 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ АРТГРИ

Майорова І. І.

магістрантка спеціальності Дошкільна освіта, V курс

Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

Половіна О. А.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-6021-5677>

Сучасні процеси реформування освіти спрямовані на розвиток творчої особистості, орієнтованої на самореалізацію і здійснення важливих соціальних функцій. У зв'язку з цим, одним із пріоритетних завдань освіти визначається пробудження творчої активності дитини, починаючи з дошкільного віку. Наразі актуалізуються питання щодо удосконалення мистецької освіти, пов'язані з імплементацією нової редакції стандарту дошкільної освіти – БКДО 2021. Формування мистецько-творчої компетентності дитини дошкільного віку, визначеної чинним стандартом, передбачає прагнення та здатність дитини реалізувати свій художньо-естетичний потенціал для одержання власного неповторного результату творчої діяльності. Гра, як самоцінний вид дитячої діяльності, володіє потужними можливостями для розвитку особистості в цілому і її творчої активності зокрема. Проте практика дошкільної освіти не завжди орієнтована на пріоритетність окресленого завдання, що зумовлює пошук альтернативних шляхів для його розв'язання. З огляду на це актуальність проблеми дослідження є беззаперечною, оскільки вона зумовлює пошуки методичного інструментарію розвитку творчої активності дітей дошкільного віку. Здійснене дослідження також є дотичним до вирішення завдання інтеграції у культурологічну модель, згідно з якою освіта повинна

запропонувати дитині прийнятні та доступні способи орієнтації в світі мистецтва.

Сутність феномену «творчість» широко розглядається у працях К. Абульханової-Славської, Ш. Амонашвілі, Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця, І. Зязюна, О. Кучерявого, М. Мамардашвілі, О. Матюшкіна, Л. Міцхі, О. Мелік-Пашаєва, В. Моляко, А. Петровського, М. Поддякова, Я. Пономарьова, В. Роменця, Б. Теплова, Д. Фельдштейна, П. Енгельмейєра та інших учених. Теоретичне підґрунтя розвитку художньо-творчої активності дитини закладено А. Бакушинським, Е. Берном, Д. Богоявленською, О. Дяченко, Г. Кершенштейнером, М. Лазарєвим, А. Луком, В. Рибалкою, О. Савенковим, З. Фрейдом, К. Юнгом. Методичним аспектам проблеми творчого розвитку дітей дошкільного віку присвячені дослідження Г. Беленької, А. Богущ, Н. Гавриш, І. Карабаєвої, О. Кононко, С. Нечай, Т. Парамонової, Т. Піроженко, Т. Поніманської, В. Рагозіної, О. Семенова, В. Сухомлинського та інших. Різним аспектам проблеми художньо-творчої активності дошкільників присвячено розвідки Т. Житнік, Н. Зубаревої, С. Гаврилюк, О. Цапліної. Питання активізації творчості дітей дошкільного віку у різних видах діяльності розглядаються І. Білою, Е. Карповою, С. Нечай, О. Кульчицькою, І. Онищук. Значущість засобів мистецтва і мистецької діяльності для стимулювання творчої активності особистості розкрито в естетико-мистецтвознавчих дослідженнях (Ю. Борєв, М. Каган, В. Кандинський, М. Киященко, Л. Левчук, О. Оніщенко та інші), дослідженнях з педагогіки мистецтва (О. Комаровська, В. Кудрявцев, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Шевченко, Л. Хлебникова, Б. Юсов та ін.). Вивченню особливостей використання потенціалу мистецтва у розвитку дітей дошкільного віку присвячені численні наукові праці Е. Белкіної, К. Демчик, В. Діхта-Кірфф, Н. Голоти, О. Дронової, О. Іваненко, О. Половіної, В. Рогозіної, Р. Савченко, Г. Сухорукової, Т. Танько, А. Шевчук, Л. Шульги, Т. Шмельової, Л. Янцур та ін.

Зазначені вище дослідження дозволяють нам виділити головні ознаки творчої активності: виникає тільки під час діяльності; передбачає мотиваційно-вольові акти (потреба, бажання, інтерес, прагнення); є проявом образу Я (емоційність, індивідуальність, неповторність); пов'язана з отриманням оригінального продукту в процесі діяльності. Шляхом аналізу теоретичних джерел у нашому дослідженні послуговуємося поняттям «творча активність дітей старшого дошкільного віку», яку розглядаємо як емоційно-діяльнісний стан дитини, що виявляється в її інтересі до мистецтва, вмотивованості до мистецько-творчої діяльності, і яка супроводжується створенням дитиною художніх образів на основі уяви, фантазії, асоціювання.

Значними можливостями щодо розвитку творчої активності дітей старшого дошкільного віку володіє гра. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема ігрової діяльності багатогранна: науковці розглядали вплив ігрової діяльності на розвиток дитини (Л. Виготський, С. Логачевська, А. Макаренко, В. Мухіна, Н. Огаркова, С. Рубінштейн, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга та ін.), вивчали мотиви ігрової діяльності (Л. Виготський, С. Рубінштейн), досліджували психологію гри дітей різного віку (Л. Божович, П. Гальперін, О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Леонтєв, К. Карасьова, Т. Піроженко, Ф. Фрадкін та ін.), виділяли гру як засіб пізнання дійсності (П. Підкасистий, Ж. Хайдаров та ін.), як засіб педагогічного впливу (А. Макаренко, К. Ушинський та ін.) тощо. Для нашого дослідження також значимими є праці, у яких увага акцентується на прояві творчих здібностей в іграх (Л. Артемова, А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Макарова, Н. Михайленко, Л. Новосьолова, Н. Сиротич), а також ті, у яких гра розглядається як прояв уяви та фантазії, що стимулюються різноманітними афективними тенденціями (К. Бюлер, Дж. Стенлі, В. Штерн). Цінними для нас є і наукові докази про зв'язок уяви з художньою та ігровою діяльністю дітей. Так, В. Роменець проводить аналогію між малюнком і грою, зазначаючи, що малювання є ігровим видом творчості, образотворчою модифікацією гри з усіма

властивими їй рисами: вживанням і перенесенням у ситуацію, наслідувальним характером, симпатійною уявою.

З метою розвитку творчої активності дітей старшого дошкільного віку пропонуємо застосовувати артгру, яку розглядаємо як вільну діяльність дитини з різноманітними художніми матеріалами, в основі якої є ігровий сюжет, що спонукає до ігрових дій. Ці ігри сприяють розвитку уяви, фантазії: ігри з фарбами, кольоровими олівцями, крейдочками, з репродукціями творів живопису; з пластичними матеріалами (солоним тістом, полімерною глиною, холодною порцеляною, пластиліном, глиною, піском, снігом); конструктивними матеріалами (кольоровим папером, серветками, шматочками тканини, пір'ям, хутром, стрічками тощо); з дитячими музичними і шумовими інструментами. Така ігрова діяльність дітей ґрунтується на синтезі різних видів мистецької діяльності і охоплює художньо-продуктивну, музичну і театральну діяльність. Пропонуємо алгоритм, послуговуючись яким можна створити авторську артгру, орієнтуючись на інтереси дітей, їхні можливості та бажання. На першому етапі варто продумати оригінальну назву: «Хованки для фарби», «Гудзикова метушня», «Нитковий лабіринт», «Чарівна палітра», «Кольоровий квач», «Де живе музика», «Пригоди картини», «Тістомандри», «Живописні пазли» та ін. На другому етапі визначаємо обладнання (що потрібно для гри: фарби, кольорові крейдочки, барвники, губки, тісто, пісок, гудзики, нитки, клаптики тканини, музичні інструменти, театральні атрибути та ін.) На третьому етапі рекомендуємо продумати й описати ігровий сюжет (пригода, перетворення, чаклування тощо). Четвертий етап передбачає визначення ігрових дій (чіткі, конкретні, щоб дитина, якій їх зачитали, зрозуміла, як гратися) і продумування рефлексійних запитань. А результатом гри завжди має бути задоволення. Тому, перед тим, як уважати гру ефективною, потрібно перевірити (апробувати), чи цікаво дітям у неї гратися.

Розвиток творчої активності дитини дошкільного віку засобом артгри передбачає урахування певних умов:

1. Педагогу необхідно збагачувати дітей яскравими враженнями,

забезпечувати набуття ними емоційно-інтелектуального досвіду, що допоможе вільно і з задоволенням виконувати ігрові завдання.

2. Спеціальні завдання під час освітньої мистецької взаємодії мають бути ігрового характеру, націлені на розвиток творчості, що стане запорукою самостійної, органічної артгри.

3. Урахування індивідуальних особливостей дитини (темпераменту, характеру і навіть настрою) під час пропонування артгри.

4. Атмосфера мистецької творчості повинна бути атмосферою довірливого спілкування, співпраці, співчуття, віри в сили дитини, підтримки при невдачах, радості від досягнень.

5. Комплексне й системне використання ігрових методів і прийомів у різних видах діяльності. Для цього уміння повинні бути гнучкими, варіативними, навички – універсальними, тобто такими, які можна використати у різних умовах і у різних видах діяльності.

6. Мотивація мистецько-ігрових завдань, і не просто мотивація, а пропозиція мотивів, близьких і зрозумілих для дитини, та підведення дітей до прийняття завдання, запропонованого дорослими, – важлива умова творчої активності дитини.

7. Матеріальне забезпечення мистецько-творчої діяльності дошкільників: різноманітність, варіативність матеріалів, вільний доступ до них стимулює творчу активність дітей.

Отже, використання артгри у розвитку творчої активності дитини старшого дошкільного віку дозволяє «бути собою» й перевтілюватися, виявляти свободу і творчі здібності дитини. Проте актуальним освітнім завданням є створення умов для максимальної реалізації сутнісних якостей дитячої особистості у різних видах діяльності. Це у свою чергу робить принципово необхідною у супроводі ігрової діяльності орієнтацію *не тільки на актуальні, але і на потенційні* можливості дитини.

Створення умов для розвитку творчої активності дітей дошкільного віку є складною проблемою, тому представлене дослідження не забезпечує

вичерпного її розв'язання. Подальшого вивчення потребують питання визначення ефективних форм і методів розвитку творчої активності дошкільників у інших видах діяльності.

СТВОРЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Максименко І. А.

директор Чугуївського дошкільного навчального закладу (ясла-садка) № 3 Чугуївської міської ради Харківської області

Озацька Ж. О.

практичний психолог Чугуївського дошкільного навчального закладу (ясла-садка) № 3 Чугуївської міської ради Харківської області

Рижова Т. І.

вихователь-методист Чугуївського дошкільного навчального закладу (ясла-садка) № 3 Чугуївської міської ради Харківської області

На сьогодні розвиток дошкільної освіти залишається одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики в Україні. Основним завданням є створення належних умов для отримання дітьми дошкільної освіти. Це сприятиме своєчасному становленню і всебічному розвитку життєво компетентної особистості дитини, формуванню її фізичної і психологічної готовності до нової соціальної ролі [1, с. 198-199].

Якість дошкільної освіти – це цілісна характеристика системи як першої ланки освіти з боку її відповідності потребам зростаючої особистості, сім'ї як споживачів соціальних послуг і держави як соціального замовника. Кожен педагогічний колектив має спрямувати свої зусилля не лише на надання дітям знань, створення умов для оволодіння уміннями та навичками, а й на їх розвиток. Головними критеріями оцінки ефективності дошкільної освіти є показники особистісного зростання дитини: чим адекватніше, ефективніше та різноманітніше розв'язує дитина доступні вікові навчальні та життєві проблеми, тим вища оцінка роботи дошкільного закладу (О. Кононко). Щоб підвищити якість освіти у закладах дошкільної освіти, необхідно урізноманітнювати форми цілеспрямованого навчально-виховного впливу, зокрема шляхом: проведення індивідуальних занять, гурткової роботи;

застосування в освітній роботі педагогічних інновацій, сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій; вивчення, узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду; активізації взаємодії з родинами; удосконалення механізмів моніторингу якості освітнього процесу [1, с. 205].

При розвитку та навчанні старшого дошкільника фахівці орієнтуються на вимоги Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини мають продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя [2, с. 5]. Створення в закладі дошкільної освіти сучасного універсального дизайну дає змогу ефективно використовувати потенціал різних моделей освітнього процесу із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм та послуг, а також створити передумови забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою [2, с. 34].

Наші спостереження за розвитком старшого дошкільника показали, що діти під впливом сучасних інформаційних технологій стали більш допитливими, активними у дослідно – пошуковій діяльності, мають бажання більше пізнавати. Але не можна забувати про їх вікові та психофізіологічні особливості розвитку. Дошкільний вік залишається основною базою для розвитку інтелектуальних можливостей дорослої людини. Він є сенситивним періодом для розумового розвитку дитини. Головним залишається пізнавальний інтерес. Це саме та сила, яка спонукає дитину до вивчення всього оточуючого через спостереження, дослідження, вивчення. У старшому дошкільному віці продовжують активно розвиватись пам'ять, увага, мислення, уява, сприйняття. Діти цього віку можуть узагальнювати, використовувати вже отримані знання для вирішення будь якого проблемного питання. І головне, що починає розвиватись довільність психічних процесів. Особливу увагу при готовності дитини до шкільного навчання бажано приділяти розвитку довільної поведінки дошкільника. Тобто здатність дитини цілеспрямовано, усвідомлено планувати, контролювати, оцінювати свою діяльність та поведінку. Саме довільна

поведінка, мотивація до навчання, бажання проявити себе через навчальну діяльність і є критеріями успіху шкільного навчання першокласника. Довільність проявляється через вміння дитини прийняти правила, вимоги, слухати словесну інструкцію та виконувати її, діяти на основі зорового аналізатора. Тобто у дитини формуються вольові якості поведінки, які тільки допомагають їй в шкільному навчанні.

Тому цей вік є активним періодом щодо підготовки дитини до зміни ігрового середовища на навчальне, а саме підготовка до шкільного навчання. Від якості підготовки залежить успіх дитини, її адаптація та опанування форм шкільного навчання.

За результатами спостережень та діагностичних досліджень практичного психолога, а також моніторингових зрізів проведених вихователями нашого закладу дошкільної освіти було виявлено, що тільки сумісна робота педагогів (всіх вікових груп) і практичного психолога надає можливість створити умови для всебічної підготовки старшого дошкільника до шкільного навчання. Тому що готовність дитини до школи характеризується взаємодією таких компонентів психологічної готовності як мотиваційна, фізіологічна, інтелектуальна, емоційно-вольова та соціальна готовність, їх формування треба починати з раннього віку та продовжувати протягом всього дошкільного періоду і саме така взаємодія в педагогічному колективі і може надавати позитивні результати.

В нашому закладі дошкільної освіти з раннього віку практичний психолог починає використовувати пальчикові вправи з віршованим текстом. Тим самим активізує роботу головного мозку; розвиває у дітей вміння діяти за зразком та інтерес до сумісної діяльності з дорослим. Коли діти освоїли цей вид діяльності і їх дрібна моторика стала більш скоординованою, в молодшому та середньому віці, практичний психолог додає музичний супровід. Адже, музика має вплив на розвиток дитячого мозку, як слова та рухи, тобто, вона підкріплює результат пальчикових вправ, а саме «Як ходити», «Гойда, гойда», «Мишка в нірці», «Черепашки» тощо. У старшому дошкільному віці практичний психолог

ускладнює вправи для дрібної моторики і починає вводити кінезіологічні вправи, а саме «Кільце», «Кулак – ребро – долоня», «Жабка», «Лезгінка» тощо. Вони покращують розумову діяльність, синхронізують роботу півкуль головного мозку, підвищують стійкість уваги. А це потрібно для підготовки дитини до сприйняття, обробки навчального матеріалу. Тобто, вся робота практичного психолога спрямована на активізацію розумової діяльності.

Так як мовний центр перебуває в корі головного мозку в одній області з руховим – тренування пальців рук впливає на розвиток активної мови дитини, тому практичний психолог нашого закладу дошкільної освіти значну увагу приділяє і розвитку мови. Достатній розвиток пальців рук сприяє початку розвитку мови. У своїй роботі з дітьми середнього та старшого дошкільного віку практичний психолог розвиває артикуляційний апарат за допомогою ігрових веселих вправ, а також пам'ять, увагу, фонематичний слух. За допомогою релаксаційних вправ та вправ на дихання нормалізує стан нервової системи. Знижує рівень стресу, втоми. Музично-ритмічні вправи, які він використовує, мовні ігри із музичним супроводом допомагають регулювати емоційно-вольову сферу дитини, дитина вчиться розуміти свої переживання та шукати засоби їх вирішення. Діти мають можливість в ігровій формі навчитись правильно виконувати мовні вправи, звільнитись від нервової напруги.

Вирішення завдання з вдосконалення зв'язного мовлення, почате практичним психологом, продовжують педагоги закладу дошкільної освіти і широко використовують роботу в парах на заняттях з логіко-математичного розвитку, навчання грамоти та на заняттях з формування сталого способу життя. Як результат, діти вміють донести свою думку, домовитись про сумісну діяльність, активно користуються надбаними знаннями і закладається вміння командної роботи.

Така сумісна діяльність практичного психолога та педагогічного колективу сприяє створенню умов для дітей, в яких вони набувають практики використання своїх знань. І для закріплення певної теми вихователі використовують нетрадиційні форми занять: заняття-вікторини; у формі

«Брейн-рингу», «Що? Де? Коли?» та інші. Навички роботи в парах переносяться на роботу в команді, де дитина практикується чути кожного і узгоджувати свою думку з іншими, виносити сумісне рішення.

Пізнавальна активність дошкільника не можлива без пошуково-дослідницької діяльності. Цей вид діяльності дає можливість спілкуватись з однолітками, дорослими, діяти з об'єктами, знаходити зв'язок між ними, вчить аналізувати та робити висновки. Дитина сама обирає об'єкт інтересу, а дорослий підтримує цю зацікавленість. Його роль бути партнером у дитини в цій діяльності, тим самим підтримувати її інтелектуальну самостійність.

Ведучою у вихованні інтересу дитини до оточуючого середовища залишається і партнерська взаємодія родина — заклад дошкільної освіти. Батьки підтримують розвивальне середовище вдома, формують мотивацію до навчальної діяльності, надають можливість отримати практичну потребу від отриманих знань, а також їх закріплення.

Отже, підсумкові дослідження практичного психолога та вихователів показали, що обрана форма роботи дозволяє вирішити поставлені завдання для виховання і розвитку за сучасними стандартами. Бо рівень готовності дитини до навчання в Новій українській школі безпосередньо залежить від рівня сформованості у неї базових компетенцій, а отже, від якості наданої дитині освіти в дитячому садку [3, с. 16].

Література

1. Швидка І., Козак Л. Якість дошкільної освіти на сучасному етапі. ISSN Online: 2312-5829. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 3-4 (22-23).
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
3. Карабаєва І. Дитячий садок і Нова українська школа: як прокласти місток. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 9.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ТОМАТІС ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Малецька С. М.

*вчитель – логопед Житомирського дошкільного навчального закладу №73
вища категорія, педагогічне звання - старший вчитель*

В останні роки в Україні відмічається стійка тенденція до збільшення кількості дітей зі складними порушеннями пізнавального і мовленнєвого розвитку, зокрема дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР). Рання діагностика та подолання ЗПР є однією з актуальних проблем спеціальної психології і корекційної педагогіки. Це обумовлено, з одного боку, великим розповсюдженням цієї форми психічного дизонтогенезу, з іншого — труднощами виховання, навчання, соціальної адаптації та реабілітації дітей із ЗПР.

Діти із затримкою психічного розвитку — це особлива категорія дітей з органічними й функціональними порушеннями нервово-психічних процесів, що зумовлюють уповільненість темпу розвитку психіки дитини, проявляється в недостатності загального запасу знань, нестійкості уваги, поверховості сприймання, ослабленій пам'яті, незрілості мислення, швидкій втомлюваності під час пізнавальної діяльності. Мовлення дітей із затримкою психічного розвитку має свої особливості і багато в чому відрізняється від мовлення дітей з нормальним розвитком. Це проявляється у бідності словникового запасу, неузгодженості слів у реченні, не диференціацією звуків, неправильною вимовою окремих звуків, що зумовлює труднощі й неуспішність навчання в умовах масової школи.

У зв'язку з тим, що в даний час актуальною стає проблема оптимізації та ефективності навчання всіх категорій дітей, особливо значущим є раннє і правильне встановлення причин, що призвели до появи неуспішності, а також вибір методики, необхідної для корекційної роботи.

В сучасних умовах, актуальність цієї проблеми зростає і Базовий компонент дошкільної освіти передбачає набуття мовленнєвої компетенції дітьми старшого дошкільного віку, тобто це вміння адекватно й доречно, практично користуватися українською мовою в конкретних ситуаціях і висловлювати свої думки (наміри, прохання тощо), використовувати для цього як вербальні так і невербальні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення, що є дуже важливим для подальшого навчання у школі.

Тому пошук методів активізації мовленнєвої діяльності дітей із затримкою психічного розвитку, що сприятимуть корекції пізнавальної і мовленнєвої діяльності, оволодінню умінь і навичок мовленнєвого спілкування, є актуальним і набуває в сучасних умовах особливого значення. Інновації у корекційній педагогіці передбачають розробку та впровадження нових форм, методів та засобів підвищення ефективності корекційно-педагогічного процесу.

Використання традиційних технологій навчання у корекційно-педагогічному процесі не завжди має позитивний результат. Саме тому вчитель-дефектолог та вчителі-логопеди ЖДНЗ №73 спрямовують роботу на пошук нових підходів у корекційній роботі, які б сприяли освоєнню навчального матеріалу, корекції та компенсації психофізичних порушень у дітей. На тлі комплексної логопедичної допомоги нетрадиційні методи терапії, не вимагаючи особливих зусиль, оптимізують процес корекції мовлення дітей логопатів і сприяють оздоровленню всього організму дитини.

Поєднання традиційних та нетрадиційних методів навчання в роботі з дітьми з особливими потребами робить корекційний вплив більш цікавим та продуктивним. У роботі з дітьми дуже важливо використовувати гнучкі форми корекційно-педагогічної допомоги. Нетрадиційні корекційні методики розкривають широкий спектр здібностей дитини. Найбільш вдало це можна поєднати з використанням арт-педагогічних технік, які дозволяють створювати невимушені ситуації спілкування і максимально мотивувати дитину до спільної діяльності, і, водночас, застосовувати корекційний вплив на неї.

Нетрадиційні методи роботи, які використовуються в корекційній групі ЖДНЗ №73 для дітей з затримкою психічного розвитку: методика Марії Монтессорі, технологія раннього навчання Глена Домана, пальчиковий ігротренінг (для розвитку дрібної моторики), логоритміка, ниткографія.

Артпедагогічні методики: музикотерапія, кольоротерапія, гудзикотерапія, анімалотерапія, пісочна терапія, крупотерапія, музикотерапія, Томатіс-терапія.

Коротко про одну з них: В середині минулого століття Альфред Томатіс, відомий у світі медицини отоларинголог і винахідник, який розробив і довів, що правильно поставлений процес слухання у людини позитивно впливає на його якість життя. Знання про взаємодію слухового сприйняття і голосу стали основою розробки методу Томатіс.

Для корекції затримки розвитку мови ефективність методики Томатіса полягає в тому, що під час занять з використанням спеціалізованого обладнання відбувається вплив на пластичні нервові ланцюжки, які беруть участь в аналізі надходження звукових сигналів і їх розшифровки. Також відбувається активна стимуляція нервових ланцюгів, які впливають на координацію, рух і рівновагу людського тіла. Вухо – це головний генератор струму для нервової системи. Його головна роль – віддавати енергію мозку. У дітей з особливостями у розвиток функції «слухати» і «чути» між собою не дуже дружать. Дитина може слухати, але не чути. Відповідно, у нього не може формуватися весь процес розвитку мови, тому що мова – це відтворення того, що якісно чує дитина. Це те, що мозок вже переробив. Саме для того, щоб діти могли навчитися поєднувати «чути» і «слухати», і використовується метод «Томатіс». Він може навчити дитину розрізняти звуки, не боятися їх і адекватно реагувати на їхню появу.

Сам метод «Томатіс» будується на використанні музики Моцарта та Вівальді. Вона допомагає відновлювати внутрішню рівновагу. Взагалі музика характеризується ритмом, який стимулює тіло, гармонією, яка пробуджує емоції, і мелодією, яка звертається до інтелекту. В ідеалі вони повинні бути в рівновазі, а не у домінації, тому музика Моцарта універсальна. Вона заспокоює,

розбурхує мозок посилає йому певні стимули. Тільки тоді він починає активізувати певні ділянки, примушує їх реагувати. Завдяки таким заняттям ми змушуємо мозок не просто сприймати все, що відбувається навколо нього, а саме розділяти звуки. У методі «Томатіс» використовуються тільки оброблені спеціальним чином (розкладання на низькі і високі частоти) оркестрові мелодії. Така збірна музика створюється тільки в лабораторії завдяки накладення фільтрів на звичайну музику. Таким чином, сама мелодія стає приємною для вуха.

Перед роботою і під час неї, враховуються всі нюанси, щоб зробити заняття результативними і корисними. Під час сеансу пропонується дітям самим вибрати собі заняття. Наприклад, тривожній дитині завжди пропонуються ігри з кінетичним піском, тому що вони добре розвивають дрібну моторику, уяву, пам'ять, логічне мислення, посидючість, терплячість, фантазію. Ігри з піском дозволяють зняти емоційну напругу і впоратися з негативними думками, переживаннями.

Слід завжди звертати увагу на те, де дитині комфортніше знаходитись і чим займатися. Обов'язково ці заняття без звукових супроводів. Заняття проводяться в індивідуальному порядку (в перспективі, можливі групові заняття за умови придбання додаткового оснащення).

Аналізуючи результати роботи використання методу Томатіс в цілому можна зробити наступні висновки:

Змінилася звуковимова у мові дітей, більшість з них в самостійній мові стали частіше вживати поставлені звуки, хоча у деяких дітей звуки поставлені, але ще потрібний контроль за їх автоматизацією.

У дітей до кінця року збільшився у кількісному відношенні пасивний і активний словник. Значна кількість слів стала вживатися більш точно, різноманітно. Скоротився розрив між обсягом пасивного та активного словника. Діти стали краще актуалізувати слова.

Діти проявляють самостійність у складанні висловлювань, як на рівні простої закінченої фрази, так і на рівні поширеної. Знизилася кількість труднощів смислового та синтаксичного характеру.

У дітей підвищився інтерес до логопедичних занять, як фронтальних, так і індивідуальних. Спілкування та взаємодія дітей за допомогою мови стало більш різноманітним, емоційно виразним, особистісно забарвленим.

Метод «Томатіс» займає почесне місце в галереї методик, що використовується в корекційній роботі логопедів ЖДНЗ № 73.

Нетрадиційні методи впливу в роботі логопедів стають перспективним засобом корекційно-розвиваючої роботи нашого закладу з дітьми, що мають порушення мовлення та психологічного розвитку.

Тому підготовка дітей із затримкою психічного розвитку до навчання в школі в процесі корекційно-розвиваючої роботи є одним з головних умов успішного навчання даних дошкільнят в школі.

Література

1. Ахуджакова С.А. Форми спілкування старших дошкільників і особливості їх мовного та інтелектуального розвитку. Ташкент, 2001. 111с.
2. Лурия А.Р. Основи нейропсихології. Москва, 2003. 237 с.
3. Пічугіна Т. До питання диференціальної діагностики мовленнєвих порушень у дітей з нервово-психічними захворюваннями. *Дефектологія*. 2002. №3. С. 34–37.
4. Галич І.В., Гук Н.І., Долженко Л.О., Ковальова В.В., Тупицька Т.С. Нетрадиційні методи корекційної педагогіки як засіб розвитку мовленнєвої компетентності дошкільників із мовленнєвими порушеннями.
5. Колеснікова Л.М., Семенко О.Є. Нетрадиційні методи подолання мовних порушень, як фундамент розвитку мовлення дитини.

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї І ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Митницька Ю. В.

*практичний психолог Херсонського ясел-садка №65 комбінованого типу
Херсонської міської ради*

Під час вступу дитини до школи починають змінюватися вимоги до її діяльності. Зміна статусу «дошкільник» на «школяр» накладає на неї нову соціально-значущу роль, яку іноді дитині важко виконувати. Для того, щоб адаптація до навчання у школі пройшла успішно, важливим є розуміння батьків та вихователів психологічних особливостей розвитку дітей на цьому новому для неї етапі.

Одним з головних завдань дошкільної освіти є підготовка вихованця до подальшого навчання у школі. Проте виконати його буде важко без взаємодії працівників ЗДО та батьків дошкільників. Тому важливим кроком є налагодження конструктивної взаємодії між родиною та спеціалістами ЗДО протягом всього періоду навчання дитини, а особливо при підготовці до початку шкільного навчання.

Проблеми психологічної готовності дітей до навчання у закладах загальної середньої освіти досліджували А. Анастаси, Л.І Божович, Л.С. Венгер, Я.Л. Коломинский. Питання взаємодії закладів освіти і батьків вивчали О.А. Долинна, Р.В. Павелків та ін.. Водночас практичний аспект цієї проблеми потребує додаткової уваги.

Мета статті: розгляд проблеми взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти як умови забезпечення психологічної готовності дитини до школи.

У психологічному словнику поняття «готовність до шкільного навчання» розглядається як сукупність морфо-фізіологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до систематичного, організованого шкільного навчання [2, с. 19].

Зокрема одним із компонентів готовності дитини до школи є психологічна готовність.

Психологічна готовність до навчання у школі розглядається як комплексна характеристика, яка розкриває рівні розвитку психологічних якостей, що є найважливішими передумовами для нормального включення до нового соціального середовища і для формування навчальної діяльності [3, с. 180].

Отже, психологічну готовність розуміємо як компонент готовності дитини до школи, що включає в себе розвиток пізнавальних процесів та сформовані особистісні риси.

Підготовка дітей до навчання в школі як цілеспрямований процес реалізується педагогами дошкільної ланки освіти та батьками вихованців. Дошкільні заклади здійснюють цей процес відповідно до затверджених Міністерством освіти і науки України програм. Тоді як у родині часто цьому питанню не завжди приділяється достатня увага.

Батьки, безумовно, бажають щоб їх дитина була найкращою, найкмітливішою, найуспішнішою та найобізнанішою у всіх сферах життя. У зв'язку з цим, до спеціалістів дошкільного закладу висувуються високі вимоги, особливо у період підготовки вихованців до школи. Часто їх більше хвилює інтелектуальна сторона розвитку дитини.

Педагоги мають донести до батьків, що поряд з інтелектуальним розвитком дитини необхідно розвивати й інші сфери, зокрема емоційно-вольову та духовно-моральну.

Важливо, щоб дорослі ставилися до продуктивної діяльності дитини із зацікавленістю, заохочували старанність. Варто приділяти більше уваги розвитку мовлення та емоційно забарвленому спілкуванню. Читання книжок дітям, спільні перегляди мультфільмів з їх подальшим обговоренням, сприяють не тільки більш тісному емоційному контакту з батьками, а й допомагають розвитку усіх пізнавальних процесів, зокрема розвитку мислення. Окрім цього

батьки мають бути поінформовані про рівень та особливості розвитку їхньої дитини, звертаючи увагу на сильні сторони та зважаючи на слабкі.

Взаємодіючи з батьками дошкільників, педагоги і психологи мають вибудовувати взаємини з ними таким чином, щоб допомагати один одному у психологічній підготовці дитини до нових вимог. Адже потребу у взаємній допомозі відчують обидві сторони — і дошкільний заклад, і сім'я [1, с. 7].

Основними видами роботи психологічної служби ЗДО у роботі з батьками є діагностична, консультативна, просвітницька, корекційно-розвивальна та профілактична.

Діагностична робота має на меті психологічне вивчення індивідуальних особливостей батьків вихованців та їх взаємодію з власними дітьми. Використовується він як підготовчий етап для подальшої консультаційної, просвітницької або розвивальної роботи з батьками та дітьми.

Консультативна робота використовується з метою забезпечення батьків інформацією про результати виявленого рівня готовності дитини до шкільного навчання та індивідуальні особливості розвитку дитини на цьому етапі.

Просвітницька робота з батьками сприяє підвищенню рівня їх психологічної культури, інформуванню про особливості розвитку дитини на етапі підготовки до шкільного навчання та єдності поглядів і вимог між ЗДО та сім'єю у цей нелегкий для них період.

Корекційно-розвивальна – має на меті розвиток та корекцію педагогічних та психологічних проблем сучасних батьків для створення оптимальних можливостей, умов розвитку та виховання дошкільника в сім'ї.

Профілактична робота з батьками спрямована на попередження появи у дитини та батьків дезадаптації при підготовці до навчання у школі. Попередження завищених чи занижених очікувань від освітніх закладів та позитивне сприймання дитини та її досягнень у повсякденному житті.

Проте, частіше, більше уваги приділяється просвітницькій та консультативній видам робіт. Адже батьки як безпосередні учасники процесу навчання і виховання повинні розумітися на психологічних особливостях

розвитку власних дітей та вміти їх враховувати, надаючи дитині адекватну підтримку.

У цьому допоможуть такі форми роботи з батьками як групові батьківські збори, створення консультативних пунктів, інформаційних куточків для батьків, розміщення на сайтах дошкільних закладів освіти сторінки для батьків майбутніх першокласників, а також індивідуальні консультації батьків за результатами діагностики готовності дітей до школи.

Корисно впроваджувати таку форму роботи як консультаційний центр для батьків «Психологія дитини від А до Я», клуб спілкування для батьків «Криниця спілкування». Робота центру «Психологія дитини від А до Я» здійснюється з метою привернення уваги до проблеми психологічної підготовки до шкільного навчання, підвищення поінформованості батьків про особливості розвитку дітей та необхідні умови адекватної взаємодії з ними.

Важливо проводити просвітницьку роботу на загальних батьківських зборах «Майбутній першокласник – який він?», «Особливості розвитку старших дошкільнят», «Підготовка до школи, чи можна натренувати дитину?». Тут батьки матимуть змогу почувати себе вільно, ставлячи запитання та обговорюючи проблему підготовки до початку навчання у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Буде доречним розробляти до таких заходів буклети «Основні показники готовності дитини до навчання у школі», пам'ятки «Як допомогти дитині під час вступу до шкільного навчання», прес інформацію «Батьки та дошкільний заклад – партнери у підготовці дитини до школи». За допомогою цього друкованого матеріалу батьки мають можливість вдома обговорити з родиною проблему, якої торкався проведений захід, щодо психологічної готовності дитини до подальшого системного навчання у закладах загальної середньої освіти, підтримці дитини при переході з ЗДО до ЗЗСО, взаємодії ЗДО та батьків вихованців.

У своїй роботі спеціалістам дошкільного закладу бажано використовувати такі інтерактивні методи роботи з батьками як семінари-

практикуми «Психологічна готовність до школи», батьківські збори з елементами тренінгу «Крок у майбутнє», «Я першокласник», «Чи готова дитина сісти за парту», «До школи із впевненістю». Варто звернути увагу батьків на складники готовності до шкільного навчання, особливості розвитку дітей на цьому етапі. Також слід наголосити, що дитина потребує підтримки дорослого у перехідний період. Звертається увага на формування у дошкільника комунікативних навичок, необхідність розвитку дрібної моторики рук – основи успішного навчання письма.

Беручи участь у таких заходах, батьки дошкільників мають змогу підвищити свою психолого-педагогічну обізнаність стосовно розвитку дитини на різних етапах життя, особливо при підготовці до початку шкільного навчання. Програючи певні ситуації з життя дитини, дорослі чіткіше відчують її проблеми та потреби і матимуть змогу зрозуміти напрям допомоги, що необхідно надати.

Отже, відсутність формалізму та тісна взаємодія спеціалістів дошкільного закладу з батьками вихованців сприяють появі однакових поглядів на процеси розвитку, виховання та навчання дитини в умовах ДЗО. Залучаючи батьків до активних форм роботи з дошкільним закладом, можемо допомогти їм зрозуміти та адекватно ставитися до власної дитини, особливо під час підготовки її до вступу у школу.

Оскільки однією з головних умов забезпечення психологічної готовності дітей до школи є активна взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти, перспективним напрямом дослідження цієї актуальної проблеми вважаємо урізноманітнення форм і методів роботи з батьками, їх залучення до організації освітнього простору, запрошення на дні відкритих дверей тощо. Працюючи з батьками вихованців, як з партнерами та однодумцями, спеціалісти дошкільного закладу можуть допомогти сім'ї сформувати дитину, психологічно готову до навчання у школі.

Література

1. Долинна О., Низковська О. Батьки в дошкільному закладі: споживачі та гості чи партнери-однодумці? *Дошкільне виховання*. 2007. № 1. С. 6-8.
2. Драч Л. Готовність до шкільного навчання. *Психолог дошкілля*. 2017. №3. С 18-20.
3. Павелків Р.В. Вікова психологія. Київ : Кондор, 2015. 469 с.

ФОРМУВАННЯ СТОЛОВОГО ЕТИКЕТУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Михайленко О. В.

*Магістрантка VI курсу ПМДО1-19-2.4з Київського університету
ім. Б. Грінченка*

Важко уявити сучасну освічену людину незнайому з правилами етикету. А й справді, етикет, під яким часто розуміють норми і правила поведінки в суспільстві посідає чільне місце в людських взаємовідносинах. Адже, щоб бути прийнятим товариством людині необхідно дотримуватись певних норм культурної поведінки. Звісно, у різних регіонах світу поширені відмінні культурні особливості, та незаперечною є необхідність дотримання визначених соціумом норм.

Засвоєння особистістю правил етикету та виховання культурної поведінки розпочинається з дошкільного віку, коли дитина інтенсивно розвивається. Отримуючи велику кількість знань про навколишній світ та взаємовідносини в ньому, дитина поступово розуміє необхідність дотримання існуючих правил, виконання яких сприяє формуванню у неї культурних навичок, та згодом, набуттю необхідної компетентності.

Процес споживання їжі має важливе значення для кожної людини, адже окрім кількості та якості продуктів, важливою є поведінка за столом. У світі існують певні регіональні, історичні та культурні особливості вживання їжі. Проте, з розвитком глобалізації та взаємопроникнення культур такі особливості нівелювались і сучасна людина, у будь-якому куточку світу, користується щонайменше кількома загальноприйнятими правилами столового етикету.

Поняття етикет має французьке походження та за визначенням С. Гончаренка є зведенням «норм поведінки, дотримання правил чемності, що склалися в суспільстві» [2, с. 111]. Норми етикету досить умовні та негласні, їх дотримання чи недотримання залежить від особистості та не регулюється законом. Залежно від умов та етапу розвитку суспільства правила етикету змінюватись та розвиватись.

Існують різні види етикету, що нормують галузі людської взаємодії. У контексті нашого дослідження найбільший інтерес викликає столовий етикет. Стосовно дітей дошкільного віку, Г. Беленька та С. Кондратюк, зазначають, що поняття столового етикету значно ширше «ніж уміння користуватися столовими приборами», тобто дитина повинна вміти чемно поводитися, бути охайною і тактовною під час прийому їжі [1, с. 39].

Наведені науковцями дефініції дозволили сформулювати авторське визначення поняття столовий етикет дошкільника – це сукупність визначених суспільством норм та правил культури поведінки дитини за столом.

Досліджуючи особливості формування столового етикету та виховання культури харчування у дошкільному віці ми відзначили, що в педагогічній літературі столовий етикет включає необхідність формування культурно-гігієнічних навичок дитини, що означає регулярне миття рук, дотримання чистоти та охайності зовнішнього вигляду.

Запропоноване визначення столового етикету містить в собі поняття культури поведінки. Знову звернемось до словника С. Гончаренка, в якому зазначено, що поняття культура з латини означає виховання та є рівнем «освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності» [2, с. 182]. Далі науковець наводить поняття культури поведінки як «дотримання основних вимог і правил людського співжиття» [2, с. 182].

Проблему культури поведінки дошкільнят досліджувала Т. Поніманська, яка віднесла її до морального виховання та охарактеризувала її як «сукупність корисних стійких форм щоденної поведінки у побуті, спілкуванні, різних видах діяльності». Професорка визначила, що культура поведінки дитини дошкільного віку охоплює культурно-гігієнічні навички, культуру діяльності та культуру спілкування [4, с. 242].

Розглядаючи проблему формування столового етикету в дошкільному віці ми дійшли висновку, що цей процес відбувається у таких напрямках:

- забезпечення особистої гігієни дітей, тобто дошкільнята повинні приступати до столу з чисто вимитими руками, охайними, під час їжі повинні користуватись серветками, а після їжі вмити руки та перевірити чи немає плям на одязі;

- залучення дітей до чергування, коли діти по черзі посильно допомагають сервірувати стіл до прийому їжі, а опісля допомагають прибрати;

- виховання культури поведінки за столом, дотримання правил етикету харчування, чемна і стримана поведінка, спокійне споживання їжі та висловлення подяки після завершення трапези.

Вже з раннього дитинства дітей привчають дотримуватись особистої гігієни, що сприяє формуванню в них культурно-гігієнічних навичок та виховує потяг до чистоти й охайності. Необхідною складовою етикету харчування є правильна постава при прийомі їжі та користування столовими приборами. Залучення дітей до посильної допомоги у сервіруванні столу сприяє не лише успішному формуванню столового етикету, але і виховує у дітей самостійність та відповідальність. Хочеться додати, що важливо приділяти увагу й естетичному сприйманню страв, не зневажати їжу, привчати дітей поважати працю кухарів і помічника вихователя.

Для ефективного формування у дітей столового етикету сучасні педагоги використовують безліч засобів, форм і методів виховання і навчання. Сюжетно-рольові ігри сприяють швидкому та легкому засвоєнню правил етикету, адже провідною діяльністю дошкільного віку є гра. Саме ігрові методи поступово навчають дітей дотримуватися правил соціальної взаємодії та культури поведінки. Розігруючи обрані ролі в побутових іграх діти тренуються застосовувати на практиці знання отримані під час занять чи бесід. Спостерігаючи за розвитком сюжетно-рольової гри вихователь може вчасно зауважити труднощі, які виникли у дітей при засвоєнні правил столового етикету.

Цікавими засобами, що допоможуть дітям засвоїти правила культури поведінки є спільне виготовлення плакату із зображенням правил, які необхідно

запам'ятати, а також перегляд різноманітних відеоматеріалів (мультфільмів, коротких повчальних відео та ін.), що допоможуть усвідомити значення та необхідність дотримання етикету [1, с. 41].

Серед рекомендацій щодо формування столового етикету Г. Беленька та С. Кондратюк пропонують вихователю харчуватися спільно з дітьми, оскільки «діти мають бачити приклад дорослого, що вживає їжу спільно з ними» [1, с. 38]. Ми погоджуємось з такою думкою науковців, та вважаємо, що спільне споживання їжі сприятиме зближенню педагога та дошкільнят, дозволить унаочнити етикет харчування та наблизити його до дитини.

Доречно сказати про необхідність забезпечити дитині позитивні емоції при формуванні столового етикету, доброзичливе спілкування сприяє створенню атмосфери довіри та безпеки під час споживання їжі. Якщо ж доведеться зробити зауваження, це слід робити коректно, не ображаючи почуттів та гідності дитини.

Окремо хочемо сказати про важливість залучення батьків до процесу формування столового етикету, адже саме від батьків діти вперше засвоюють правила поведінки за столом. Завдання педагога полягає у роз'ясненні батькам важливості навчання дітей етикету, необхідності створення вдома доброзичливого простору для застосування отриманих дітьми культурних навичок, підтримка батьківських ініціатив щодо культури та етикету харчування.

Отже, у підсумку зазначимо, що формування столового етикету в дошкільному віці відбувається під безпосереднім керівництвом з боку дорослого (вихователів та батьків). Для забезпечення високої ефективності процесу педагогу необхідно систематично проводити педагогічну освітню роботу з використанням всіх доступних методів, засобів і форм роботи з дітьми. Необхідною умовою формування столового етикету в дошкільнят є залучення батьків, для чого педагогами проводяться різноманітні тематичні бесіди та консультації з батьками.

Література

1. Беленька Г., Кондратюк С. Запрошуємо до столу, або як виховувати культуру харчування. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. №3. С. 36-42.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 375 с.
3. Етикет та культура харчування: навч. вид. / І.І. Вакулик, Я.В. Пузиренко, Т.М. Мисюра. Київ: Вид-во. ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2010. 68 с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академвидав, 2004. 456 с.

НАСТУПНІСТЬ У РОБОТІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Остапенко А. С.

завідувач Центру громадянського виховання КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2858-7339>

Наступність розглядається у педагогічній теорії та практичній діяльності сучасної неперервної освіти як один із найголовніших психолого-дидактичних принципів, що передбачає встановлення взаємозв'язків, зокрема між дошкільною ланкою освіти та початковою школою. Така взаємозалежність і взаємна орієнтація двох послідовних освітніх ланок забезпечує процесам навчання та розвитку неперервний і перспективний характер.

Як довів Г. Костюк, навчання в початковій школі спирається на ті досягнення в розвитку дитини, з якими вона це навчання починає [3]. Відомий учений-психолог О. Запорожець досліджував питання розвитку та підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в початковій школі. Особливого значення він надавав дошкільній ланці освіти, де з одного боку, підсумовуються й узагальнюються досягнення у вихованні дитини в ранньому та дошкільному дитинстві, а з іншого боку, здійснюється перехід до якісно нового вікового періоду, до навчання в початковій школі [2]. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що «дошкільний вік є фундаментом розвитку базових компетентностей і навичок, необхідних людині протягом життя. Він передбачає взаємодоповнювальний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових якостей та процесів, досягнення відповідної до цього віку психофізіологічної / тілесної та психологічної зрілості» [1, с. 36]. У сучасних умовах надзвичайно важливо формувати розуміння як вихователями, так і батьками ролі дошкільного дитинства, оскільки саме дошкільна зрілість дає дитині можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку та нову соціальну роль учня.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової ланок освіти мають багато спільного, зокрема передбачають орієнтацію на особистість дитини, створення сприятливих умов для формування у неї ключових життєвих компетентностей, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги, шанобливого ставлення до однолітків та дорослих, конструктивних мотивів поведінки, розвитку психічних процесів тощо.

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» орієнтують педагогів на максимальне урахування індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи. Формула нової української школи передбачає новий зміст освіти, заснований на компетентнісному, ціннісному, діяльнісному, середовищному підходах, ідеях педагогіки партнерства та дитиноцентризму [5]. Ключовим в освітньому процесі є спрямованість на всебічний індивідуалізований розвиток особистості дитини, збереження її здоров'я й емоційного благополуччя. З огляду на це, необхідний зв'язок програм, методів і форм навчання в закладі дошкільної освіти та початковій школі. Особистісні якості та психічні процеси, що формуються в дошкільному дитинстві, забезпечують успішність навчання в школі. А шкільне навчання має забезпечити взаємозв'язок, розширення, поглиблення й розвиток сформованих у дитячому садку компетентностей дітей дошкільного віку.

Разом із тим на практиці спостерігається яскраво виражене *протиріччя* між визнанням необхідності організації взаємодії закладу дошкільної освіти та школи і недостатнім ступенем готовності педагогів та адміністрації закладів двох ланок освіти до взаємодії. Аналіз ситуації, що склалася, дає можливість виокремити чинники, що ускладнюють розв'язання проблеми наступності в освітньому процесі закладу дошкільної та загальної середньої освіти:

- недостатня узгодженість позицій дошкільної та початкової ланок освіти щодо критеріїв «шкільної зрілості»;
- різний рівень дошкільної зрілості дітей, які були охоплені різними формами здобуття дошкільної освіти;

- нехтування педагогічними працівниками та батьками віковими особливостями старших дошкільників та шестирічних першокласників щодо провідного виду їхньої діяльності, сензитивності вікового періоду для формування особистісних якостей дитини та розвитку її психічних функцій;
- недотримання рекомендацій щодо організації освітнього процесу адаптаційно-ігрового циклу навчання в початковій школі.

З метою вирішення існуючих проблем робота двох перших ланок освіти має орієнтуватися на усунення суперечок між завищеними запитами школи, вимогами окремих батьків щодо підготовки їх дітей до шкільного навчання та необхідністю враховувати специфіку дошкільної освіти. Зміст початкової освіти має логічно продовжувати, доповнювати й розширювати зміст дошкільної освіти з урахуванням надбань і досвіду дошкільного дитинства. У батьків необхідно формувати розуміння того, що на етапі передшкільної підготовки зусилля мають бути спрямовані на забезпечення безболісної адаптації дітей до умов школи, на формування готовності дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання та шкільного життя, що передбачає мотиваційну, емоційно-вольову, комунікативну, фізичну підготовку, розвиток психічних процесів і мовлення, прищеплення елементарних навчальних умінь та навичок самообслуговування.

Для забезпечення дієвості системи наступності колективи двох ланок освіти мають передбачити етапи її реалізації:

- налагодження взаємодії між закладами дошкільної та загальної середньої освіти на основі угоди про співпрацю;
- обговорення, складання та затвердження щорічного плану спільної роботи між закладом дошкільної освіти та школою.

В угоді визначається мета співпраці, права і обов'язки закладу дошкільної освіти та школи. Укладання угоди про співпрацю дає можливість урегулювати організаційні питання спільної діяльності всіх учасників освітнього процесу.

На етапі підготовки до нового навчального року адміністрації закладів складають план спільної роботи, у якому передбачено зміст конкретних дій

педагогів. Реалізація плану передбачає здійснення методичної роботи за трьома напрямками: інформаційно-просвітницьким, методичним, практичним. Традиційно протягом року відбуваються спільні заходи для вихователів та вчителів майбутніх перших класів. Заздалегідь плануються екскурсії старших дошкільників до школи з метою ознайомлення з класами, бібліотекою, фізкультурною залом, їдальнею. Як правило, такі екскурсії викликають у дітей інтерес, позитивне ставлення до школи. Для збагачення вражень дітей вихователі проводять бесіди, створюють умови для розгортання сюжетно-рольової гри у школу. Головна цінність цієї гри в тому, що вона дає дітям змогу краще зрозуміти роль учителя, моделювати діяльність і поведінку школярів.

Якщо в дитини вчасно сформувалися адекватні уявлення про школу, розуміння вимог до нової ролі, вона не відчуватиме труднощів у прийнятті нової позиції, легко засвоюватиме норми і правила навчальної діяльності та поведінки в школі, взаємин з учителем і однокласниками.

Оптимальною формою знайомства майбутніх першокласників та їх батьків зі школою є День відкритих дверей з метою встановлення довірчих відносин між батьками та педагогами, знайомства з традиціями школи, правилами, завданнями освітнього процесу. Важливо створити під час цього заходу неформальну, невимушену атмосферу, щоб викликати у батьків довіру, надати можливість обговорити питання, що найбільше їх цікавлять.

Особливої актуальності набувають різні форми роботи з педагогами і батьками в режимі онлайн із застосуванням різних платформ, що дають можливість усім учасникам освітнього процесу здійснювати комунікацію в різних умовах, особливо в період пандемії.

Ефективним інструментом для розв'язання завдань співпраці педагогічних колективів закладів дошкільної та загальної середньої освіти з батьками та громадськістю є сайт закладу. Він забезпечує розширення освітніх можливостей очного розвитку дитини, організації дистанційної освіти, інформаційної підтримки вихованців і педагогів, проведення різних заходів у режимі онлайн. Сайт закладу освіти передбачає інформаційно-презентаційну,

консультативну, інформаційно-методичну, просвітницьку, навчальну підтримку діяльності учасників освітнього процесу, відкриває нові можливості взаємодії з громадськістю.

Перехід дитини з дитячого садка до школи є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, відкриттям у собі нових можливостей тощо. Одним дітям це додає піднесеного настрою, іншим вселяє тривогу. Тому дуже важливо, щоб дорослі допомогли дитині усвідомити, що дитячий садок і школа є ланками єдиної системи освіти, а все те, що чекає дитину в школі, є продовженням того, чим займалася, що опановувала вона раніше. Не менш важливо, щоб із перших днів перебування в школі дитина відчувала підтримку, увагу з боку дорослих.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Запорожец А.В. Психология детей дошкольного возраста Москва : Просвещение, 1965. 265 с.
3. Костюк Г.С. Вікова психологія. Київ : Радянська школа, 1967. 273 с.
4. Кочерга О. Психофізіологія дошкільника: реалії та міфи вступу до школи. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 7. С. 30–41.
5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти: лист М-ва освіти і науки України від 19.04.2018 р. № 1/9-249. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/list.pdf> (дата звернення 23.04.2021).

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Палько Т. В.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології,
Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2273-1472>*

Романчак О. О.

*методист кабінету методики дошкільної та початкової освіти,
Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти*

Вступ дитини до закладу загальної середньої освіти завжди є переломним моментом у її житті, незалежно від того, в якому віці вона приходить у перший клас: у шість чи в сім років. За останні роки дошкільна освіта якісно змінилась у плані розуміння цілей підготовки дитини до ЗЗСО та реалізації її вікових можливостей на шостому році життя. На відміну від попередніх нормативних документів у галузі дошкільної освіти зміст чинного Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти), затвердженого 12 січня 2021 року, побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто спрямованості освітнього процесу на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, навченості та вихованості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній (знає, обізнана, розуміє, вміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює), орієнтує освітян на цілісний і загальний розвиток дитини, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття у подальшому спеціальних знань та вмінь [1]. В організації змісту та процесу дошкільної освіти важливим є формування в дитини цілісної реалістичної картини світу.

Не тільки у дошкільній освіті відбулися кардинальні зміни, але й у початковій школі відбулося чимало реформ. Ключова зміна для здобувачів освіти

стосується підходів до навчання та змісту освіти. Замість запам'ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке будуть накладатися уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи у професійному та приватному житті.

Нова українська школа (НУШ) презентувала вимоги до взаємин «учні — батьки — вчителі — школа». Пріоритетами в них є педагогіка партнерства, нові підходи до навчання учнів, формування в них ключових компетентностей тощо. Педагоги-дошкільники також повинні переосмислити свої підходи до підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. Насамперед продумати роботу з батьками.

Одне з найголовніших питань у роботі закладу дошкільної освіти — психолого-педагогічна просвіта батьків — набуває особливого значення під час роботи з батьками дітей старшого дошкільного віку. Завданням педагогів є формування відповідного рівня психолого-педагогічної грамотності батьків щодо вікових особливостей розвитку старшого дошкільника та молодшого школяра, у формуванні в них уміння налагоджувати партнерську взаємодію з дитиною — майбутнім першокласником, а також розуміння потреб і переживань дитини у період переходу від дошкільної до початкової освіти – це одна зі складових готовності дітей до навчання у школі. Батьки повинні усвідомлювати, що не кожна дитина може успішно навчатися в школі. Траєкторія розвитку кожної дитини індивідуальна. Батькам варто усвідомити, що не потрібно заздалегідь виконувати програму першого класу. Але, вони повинні забезпечити умови для загального розвитку дитини, насамперед: дбати про фізичне здоров'я дитини; закріплювати побутові навички та розширювати межі самообслуговування і самостійності дитини; збагачувати життєвий досвід дитини; розвивати мовлення дитини, висловлювати свою думку та поважати думку інших; навчати дитину

спостерігати, думати, осмислювати побачене та почуте; формувати зацікавленість до навчання і позитивне ставлення до школи.

Також важливою складовою готовності дитини до школи є її психологічна готовність. Психологічна готовність до шкільного навчання – цілісне утворення, яке включає в себе достатньо високий рівень розвитку мотиваційної, інтелектуальної сфер і сфери довільності. Відставання в розвитку однієї з них веде за собою відставання в розвитку інших [2]. Найбільш загальним показником готовності дитини до школи є стійке позитивне ставлення до шкільного навчання. Якщо дитина безболісно перейшла до нових вимог, якщо навчання дається їй відносно легко, якщо в неї не втрачається інтерес до учіння, а, навпаки, зміцнюється й розвивається, в цьому випадку можна говорити про повноцінну психологічну підготовку дитини до школи [3].

Існують різні думки науковців, педагогів, практикуючих психологів щодо структури психологічної готовності, однак здебільшого виокремлюють такі її компоненти:

- соціальний – дитина повинна усвідомлювати, що в школі вона буде одержувати нові знання та вміння, але навчатися буде не сама і тому має навчитися комунікувати з однолітками та дорослими, приймати інтереси групи дітей;

- фізіологічний, що означає достатній рівень розвитку психофізіологічних (рівень сформованості дрібної моторики), фізіологічних (ріст, вага, кількість постійних зубів) й анатомо-морфологічних функцій і структур дитячого організму, стан здоров'я (фізіологічна зрілість). Цей рівень повинен забезпечити витримку дитиною відповідних навантажень і стимулювати до подальшого розвитку. Важливою складовою даного компонента є соматичне і психічне здоров'я дитини, сформованість навичок здорового способу життя;

- емоційно-вольовий, який передбачає переважання позитивного настрою, вміння керувати емоціями і поведінкою, упевненість у собі, розвиток емоційної стійкості, довільність пізнавальних процесів та поведінки — здатність

робити не лише те, що цікаво, а й те, що потрібно, доводити розпочату справу до кінця;

– інтелектуальний, який проявляється у стійкій пізнавальній увазі, у здатності виокремлювати та розуміти важливі ознаки та зв'язки між предметами, оволодіння усним мовленням, розвиток дрібної моторики, зорової координації, розвиток здатності до навчання. Одне з основних завдань формування інтелектуального компоненту психологічної готовності дитини до навчання в школі — навчити її слухати та переказувати почуте, відповідати на запитання відповідно до теми;

– мотиваційний, який відображає бажання чи небажання дитини вчитися. Цей компонент є визначальним у структурі психологічної готовності дитини до навчання в школі, бо від нього залежить входження дитини в нову для неї діяльність, яка відрізняється від ігрової обов'язковістю, інтелектуальним навантаженням, необхідністю долати труднощі тощо.

Рівень розвитку психологічної готовності дитини до шкільного навчання є дуже важливим показником. Між компонентами психологічної готовності та компетентностями, якими повинен оволодіти здобувач освіти Нової української школи можна провести певні паралелі. До прикладу із соціального та фізіологічного компонентів формуються громадянські, соціальні та комунікативні компетентності; мотиваційний компонент можна співвіднести з навчанням впродовж життя; деякі складові інтелектуального компонента можуть розвинути в таку компетентність як інноваційність тощо.

Вивчаючи психологічну готовність дитини дошкільного віку до навчання в Новій українській школі віднаходимо певні ознаки неготовності дитини до школи, серед яких найбільш важливими є психологічні проблеми: роздратованість; надмірна неуважність, непосидючість чи загальмованість; розгальмування, вразливість, плаксивість, упертість, розбишакуватість, запаморочення, безпричинний підйом температури, несприймання різких звуків, задухи, спеки, холоду, пітливості, алергічні реакції, енурез, надмірна грайливість, небажання

контактувати з дорослими, недостатня самостійність; безконтрольність поведінки; не вміння спілкуватися з однолітками; не вміння зосередитися на завданні.

Таким чином, психологічна готовність дитини дошкільного віку визначається певними компонентами, які взаємоузгоджуються з розвитком відповідних компетентностей, якими повинен володіти здобувач освіти Нової української школи. Також можна зробити висновок про те, що не тільки педагогічні працівники закладів дошкільної освіти у співпраці з представниками закладів загальної середньої освіти зможуть підготувати дитину до школи, але важливою є психолого-педагогічна просвіта батьків, як важлива складова педагогіки партнерства.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Олійник І.В., Ноженко Ю.М. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого-педагогічній літературі. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2017. № 2 (14). С. 84-89.
3. Козігора М.А Психологічна готовність дитини до навчання в школі. *Теорія та методика навчання (з галузей знань).* 2019. Випуск 16. Т. 2. С. 65-68.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ГОТОВНОСТІ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ ШКОЛЯРА

Пелехань І. Г.

*заступник директора з навчально-виховної роботи
навчально-виховного комплексу №1 Покровської міської ради
Донецької області*

Вступ до школи і початковий період навчання потребують перебудови способу життя і діяльності дитини. Віддаючи дитину до школи, батьки покладають сподівання на те, що дитина буде успішною у навчанні. Саме тому вони з ентузіазмом починають «готувати» дитину до опанування шкільної навчальної програми – віддають дітей до репетиторів, забуваючи при цьому, що крім відповідного рівня знань про довколишній світ, важливими є мотиваційний компонент, навички самообслуговування, моральна зрілість (знання норм поведінки, осмислена їх реалізація), уміння спілкуватися з учителем, учнями тощо. Інтелектуальна готовність – важлива, але не єдина передумова успішного навчання у школі. Підготовка дитини до школи включає формування у неї готовності до прийняття нової соціальної ролі – школяра. Це виражається у серйозному ставленні дитини до школи взагалі і до навчальної діяльності та вчителя, зокрема.

Широко й багатогранно дослідниками висвітлено психологічний підхід у визначенні готовності до шкільного навчання (Л. Божович, Н. Гуткіна, В. Мухіна та ін.). Як компоненти готовності до шкільного навчання педагоги, психологи виділяють розумовий, соціальний та емоційний компоненти. Л. І. Божович указує, що ця готовність складається з певного рівня розвитку розумової діяльності та пізнавальних процесів, готовності до довільної регуляції своєї діяльності та готовності до соціальної позиції школяра [3, с. 3].

Отже, готовність до школи – це комплексний показник, що дозволяє прогнозувати успішність чи неуспішність навчання першокласника. Готовність до школи в межах педагогічного підходу трактують переважно як сукупність знань і вмінь, сформованості окремих способів розумових дій (із математики,

читання, образотворчої діяльності, іноземної мови тощо), що не може забезпечити повноцінну готовність дитини до навчання.

Однак залишається актуальною проблема структурних складників і критеріїв психологічної готовності дитини до шкільного навчання. Узагальнення поглядів щодо психологічної готовності дитини до шкільного навчання дозволяє систематизувати основні складники психологічної готовності дитини до шкільного навчання.

Вона включає в себе такі параметри розвитку: інтелектуальна готовність, вольова готовність, мотивація до шкільного навчання, соціальна готовність, фізичне дозрівання [2, с. 11].

Тобто, готовність дитини до навчання в початковій школі полягає не у сформованості у дитини «шкільних якостей», а в тому, що вона оволодіває передумовами до їхнього подальшого засвоєння.

Педагоги, психологи підкреслюють, що початкова школа – особливий етап в житті дитини, пов'язаний з освоєнням нової соціальної позиції, розширенням сфери взаємодії дитини з навколишнім світом, розвитком потреб в спілкуванні, пізнанні, соціальному визнанні та самовираженні. Тому соціальну готовність до навчання у початковій школі не можна розглядати як дещо другорядне.

Соціально особистісна готовність до школи включає формування у дитини готовності до прийняття нової соціальної позиції школяра, що має коло важливих обов'язків і прав, що займає інше, в порівнянні з дошкільнятами, положення в суспільстві. Ця готовність включає формування у дітей якостей, які допомогли б першокласникам спілкуватися з учителями, з однокласниками. Дитині важливо вміти увійти в дитячу спільноту, порозумітися з іншими дітьми.

Шкільне життя включає в себе участь дитини в різноманітних контактах, зв'язках і відносинах. Насамперед, це співтовариство класу або групи продовженого дня. Від відносин у класному співтоваристві багато в чому залежить, наскільки кожна дитина зможе успішно сприймати і переробляти

навчальний досвід, тобто отримувати з нього користь для свого розвитку. Важливо, щоб дитина могла відчувати себе членом групи, групового співтовариства, в даному випадку класу, ГПД. Учитель частіше звертається до всього класу. У цьому випадку важливо, щоб кожна дитина відчувала, що вчитель, звертаючись до класу, звертається і особисто до неї. Тому відчувати себе членом групи – це ще одна важлива властивість соціальної компетентності.

Діти всі різні, з різними інтересами, імпульсами, бажаннями. Дитячі інтереси, імпульси і бажання повинні реалізовуватися згідно ситуації і не на шкоду іншим. Для успішної взаємодії класного колективу діти разом з учителем складають різні правила спільного життя. Також важливо навчити дітей конструктивним моделям вирішення конфліктних ситуацій: говорити один з одним, разом шукати вирішення конфліктів, залучати третіх осіб тощо. Здатність конструктивно вирішувати конфлікти і соціально прийнятно вести себе в різних ситуаціях є важливою частиною соціальної готовності дитини до школи.

Важливий цілісний підхід до вирішення завдань соціально-особистісного розвитку в контексті наступності між дошкільною та початковою освітою.

В основу такої наступності покладено активну взаємодію вчителя, вихователя дошкільного закладу, батьків. В Концепції Нової української школи акцентується увага на розвитку педагогіки партнерства між учнями, педагогами, батьками [1, с. 25]. Буде добре, якщо на етапі переходу до навчання в початковій школі до цього партнерства долучатимуться вихователі дошкільних закладів. Створене в дошкільних закладах ігрове предметне середовище є засобом тренування людських відносин. Під час гри у дітей формується позиція, відповідна прийнятим у суспільстві нормам, правилам, способам поведінки людей в різних ситуаціях. Діти в доступній формі для свого віку набувають знання про навколишній світ, про вчинки, почуття і поведінку людини в різних ситуаціях. В сучасній школі також акцентується увага на ігрових способах діяльності першого циклу навчання (1-2 клас). Це сприятиме

профілактиці дезадаптації дитини в період входження в шкільне життя за рахунок своєчасної та об'єктивної оцінки позитивних і негативних факторів впливу на дитину, визначенні психологічної готовності дитини до школи, а також допоможе дошкільнятам і педагогам подолати бар'єр між двома ступенями освіти, організувати конструктивну взаємодію з сім'ями вихованців в період передшкільної освіти.

Н. Кот у своїй статті зазначає, що «на характер адаптації впливають як фізіологічні, так і соціально-психологічні фактори. Особливе місце в даному процесі посідає формування особистісної готовності, зокрема мотивації дитини до шкільного навчання. Для того, щоб дитина відносно легко увійшла до нових умов, необхідно формувати в неї позицію школяра, який має коло важливих обов'язків і прав, посідає інше місце у суспільстві порівняно з дошкільником» [4, с. 205].

Отже, соціальна готовність, як складова психологічної готовності дитини до школи з'являється на рубежі дошкільного і молодшого шкільного віку. Якщо дитина отримала повноцінний всебічний розвиток у дошкільний період, то як наслідок, з'являється психологічна готовність до навчання у загальноосвітньому навчальному закладі. Підготовка дітей до навчання у школі є першим елементом у системі безперервної освіти і створює основу для подальшого розвитку дитини у навчальному та виховному аспектах.

Література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 21.04.2021).
2. Беляєва О. Прояви дезадаптації та причини їх виникнення. Адаптація дітей у 1, 5, 10 класах / [упоряд. Т. Червонна]. Київ : Шк. Світ, 2008, с. 7-13.
3. Гнатюк О.В. Роль учителя у формуванні мотивації молодших школярів до навчання в інформаційному суспільстві. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722378/1/Стаття.pdf> (дата звернення 21.04.2021).
4. Кот Н.А., Тельчарова О.П. Попередження шкільної дезадаптації як передумова функціонування Нової української школи. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової*

української школи: зб. наук. пр. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 202-211. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/721181/1/Дошкільна%20освіта%20в%20контексті%20ідей%20Нової%20української%20школи.pdf> (дата звернення 21.04.2021).

5. Новак О.М. Готовність дитини до навчання у школі як основа забезпечення наступності навчання в дошкільних навчальних закладах та початковій школі. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua > irbis_nbuv > cgiirbis_64 (дата звернення 21.04.2021).

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ НОВОГО ПОКОЛІННЯ. СУЧАСНІ ФОРМИ РОБОТИ З КНИГОЮ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СТІЙКОГО ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рябкіна О. Г.

*вихователь комунального дошкільного навчального закладу №5 «Теремок»
Дніпрорудненської міської ради Василівського району Запорізької області*

Готовність дитини до школи перш за все позначає яскраво виражене бажання вчитися, пізнавати нове: дитина активно цікавиться навколишнім, задає запитання, самостійно захоплюючись шукає на них відповіді, дитині подобається читання книг, вона хоче читати й розуміє прочитане, вміє висловлювати свою думку, обґрунтовує позицію.

Однією із ключових компетентностей Нової української школи є вміння вчитися впродовж життя: «Здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, навчатися впродовж життя.» [1, с. 11] А що найкраще сприятиме досягненню цього – звичайно любов до книг.

О.Л. Кононко цілком справедливо називає книгу хоча і не головним, але важливим учителем, провідником по життю. Вона пише: «Стара і сучасна, вітчизняна та зарубіжна, різна за жанрами, ілюстрована, дитяча та доросла – вона важлива складова дитячої субкультури, її уособлення і натхнення».

Дитина повинна любити книгу, тягнутися до неї, сприймати спілкування з нею як свято. Дитина-дошкільник є своєрідним читачем. Насправді це слухач, чия зустріч з книгою повністю визначається дорослою людиною, починаючи від вибору тексту для читання і закінчуючи тривалістю спілкування з книгою. Від дорослого в великій мірі залежить і те, чи стане дитина справжнім, захопленим читачем або зустріч з книгою в дошкільному дитинстві промайне випадковим, нічого не значущим епізодом в його житті, що обов'язково вплине свого часу на бажання та якість навчання.

На сьогоднішній день існує багато цікавих форм роботи з книгою, які сприятимуть розвитку інтересу до навчальної діяльності у дошкільників. Щоб застосовувати ці форми роботи, в дошкільному закладі повинні бути створені певні умови: наявність вікового бібліотечного фонду художньої літератури, портретного фонду дитячих письменників, портретного фонду художників-ілюстраторів, барвистого ілюстративного матеріалу до дитячих художніх творів.

Різноманітне предметно-розвиваюче середовище сприяє різнобічному розвитку дітей. Істотну роль у формуванні у дошкільників інтересу і любові до художньої літератури грає куточок книги. Створення літературного центру (куточку читання) сприятиме вихованню культурного читача, формуватиме у дітей дошкільного віку інтерес до книги.

Слід звернути увагу на те, що читаючи книги дітям, дорослі не завжди приділяють належну увагу художній ілюстрації. Найчастіше її використовують лише як дидактичний матеріал – засіб для пізнання героїв, в той час як роль ілюстрації в дитячій книзі значно важливіша і складніша. Книжкова ілюстрація дає дитині ціннісні орієнтири не тільки в поняттях добра і зла, а й в засобах виразності образотворчого мистецтва, особливим видом якого вона є. Мистецтво це так і називається – книжкова графіка. У книжковому куточку потрібно мати книжки з ілюстраціями різних художників, це надасть дітям можливість порівнювати, аналізувати. В книжковому куточку можуть бути присутніми різні зони: виставки книг по темі, книги для читання і розглядання; майстерня книги – «Книжчина лікарня»; портрети письменників; альбоми «Книга – найкращий друг»; «Бережіть книги!», «Улюблені казки нашої сім'ї»; «Солодка казка» (сюди входить збір фантиків, на яких зображені казкові герої, сюжети з казок); міні – музеї та інше.

Надзвичайно захоплюючою формою роботи з книгою є – «Дитяче видавництво». Це – виготовлення книжок-саморобок з малюнками і розповідями, переказами знайомих текстів, створення тематичних журналів і дитячих енциклопедій на основі знайомства з літературними творами. Тут слід

обов'язково організувати «Дитячу бібліотеку» (організація бібліотеки з саморобних книжок). Одна справа – прочитати книгу, і зовсім інша – зробити її самому.

Існує така форма роботи дитячого видавництва, як артбук. Артбук (від англ. «Art» – мистецтво, «book» – книжка) – книжка, зроблена та проілюстрована власноруч, або ж тематичний альбом з колажами, замальовками, фотографіями, наліпками, короткими записами. Функції артбуку: накопичення і зберігання інформації, зняття стресу, підвищення самооцінки, розвиток творчих здібностей, вдосконалення художніх навичок, уявлення власних концепцій, розробок.

Наступна форма роботи, яка дуже подобається дітям – лепбук. «Лепбук» в дослівному перекладі з англійської означає «наколінна книга» («lap» – коліна, «book» – книга). Лепбук (тематична або інтерактивна папка) – це саморобна паперова книжечка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухомими деталями, в якій поміщені матеріали на одну тему. Лепбук – це особлива форма організації учбового матеріалу, яка допомагає дитині систематизувати знання; засіб для реалізації діяльнісного методу навчання. Важливим є те, що при створенні лепбука діти не отримують знання в готовому вигляді, а добувають їх самі в процесі власної дослідницько-пізнавальної діяльності.

Велике значення для формування у дітей інтересу до літературних творів мають свята та розваги. Зазвичай такі заходи завершують певні тематичні цикли роботи. Щоб закріпити знання дітей про творчість українських дитячих письменників, проведіть інтелектуальний марафон «Ми дружимо із книжкою»; літературні вікторини; тематичні вечори присвячені творчості письменників.

Не менш цікавою для дітей виявилася така форма роботи, як рекламне шоу «Книга шукає тебе». Екран прочитаних книг відстежує динаміку читання користувачів. На стенд-екран, поруч із зображенням рекомендованих книг, читачі прикріплюють свою фотографію після її прочитання. Цей вид роботи значно підвищив інтерес дітей до читання.

Новим та захоплюючим видом роботи є створення буктрейлерів. Буктрейлер – це новий жанр рекламно-ілюстративного характеру, що об'єднує літературу, візуальне мистецтво, електронні та інтернет – технології. Мета буктрейлера – реклама і пропаганда читання, розповідь про книгу. Але ця розповідь повинна містити інтригу, щоб зацікавити глядача, підвести до бажання прочитати книгу.

Останнім часом великою популярністю у дітей користуються квести. Літературний квест – це активна форма масової роботи, в основі якої гра-пошук. Маршрут його пов'язаний з сюжетом певних книг і їх героїв. Квест (від англійського "quest" – виклик, пошук, пригода) – це інтелектуальний вид ігрових розваг, під час яких учасникам потрібно подолати ряд перешкод, вирішити певні завдання, розгадати логічні загадки, впоратися з труднощами, що виникають на їх шляху, для досягнення спільної мети.

Не менш цікавою і корисною формою роботи з книгою – є сторісек. Проект із залучення до читання дітей "storysack" – сторісек ("мішок історій», «чемодан історій»). Завдання сторісека – читання хороших книг, розширення кругозору, поповнення словникового запасу; розвиток навичок осмисленого читання, навичок обговорення художнього твору, соціальних навичок; стимулювання інтересу до книги. Мета сторісеку: різнорівневий і різнобічний підхід до книги в рамках загальноосвітніх цілей і завдань, отримання задоволення від самої книги і від спільного гучного читання. Використання даного проектного методу дійсно дає можливість дітям «помацати казку».

Звичайно істотну роль в вихованні у дітей любові до книг та читання відіграють батьки. Для роботи з батьками можна використовувати наступні форми роботи:

1. Консультації на тему: «Як прищепити дитині інтерес до читання», «Виховання майбутнього читача», «Коло читання дошкільника» та інше.
2. Анкетування батьків з метою вивчити організацію домашнього читання в сім'ях і зацікавити батьків проблемою прилучення дітей до книги.

3. Виставки: малюнків (спільно з батьками улюбленої казки дитини), фотовиставка «Я люблю читати».

4. Виготовлення альбомів: «Відгадай, з якої казки?», «Улюблені казки нашої сім'ї», придумування казок «Фестиваль казок».

5. Театралізована діяльність. Кожна група дітей дошкільного віку у рамках «Фестивалю казок» готує постанову вистави.

6. Творчі конкурси: саморобної книги, художньо – прикладної творчості: «Майструємо казку».

7. Буккросинг (англ. bookcrossing) – в буквальному перекладі з англійської означає «Переміщення книг» або книгообіг. Його ідея досить проста – «прочитав книгу сам-передай іншому». Мета буккросинга в дитячому садку – пропаганда читання, підвищення інтересу до книг, відродження інтересу до читання, відродження традиції сімейного читання.

Всі ці форми роботи сприятимуть виробленню в дітей вміння навчатись, критично мислити, ставити перед собою цілі та досягати їх, працювати в команді. Ці якості край необхідні майбутнім школярам, вони мотивуватимуть дітей до навчання, сприятимуть збереженню дитинства в умовах переходу від дошкільної освіти до шкільного життя.

Література

1. Нова Українська Школа: концептуальні засади реформування середньої школи. [упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р. ; за заг. ред. Грищенка М.]. [Б. м., 2016]. 40 с.
2. Ганжа С. Трофимова Л. Буккросинг у дитсадку. *Дошкільне виховання*. 2019. №7. с. 23.
3. Коченгіна М. Дошкільник і книжка: щоб знайомство було вдалим. *Дошкільне виховання*. 2018. № 2. с. 6.

СУЧАСНЕ РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ПЕРВИННОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Савченко Ю. Ю.

*кандидат психологічних наук,
доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи
Київського університету імені Бориса Грінченка*

Хара Н. В.

*студентка магістратури 6 курсу,
Київського університету імені Бориса Грінченка*

На сьогодні в Україні спостерігається активізація процесу реформування галузі дошкільної освіти, у межах якого здійснюється впровадження у практику роботи закладів дошкільної освіти (ЗДО) особистісно-орієнтованої моделі дошкільної освіти, відповідно до якої дитина, маючи свої індивідуально-особисті уподобання, інтереси, здібності, особливості, виступає у ролі ключового учасника освітнього процесу. Практична реалізація особистісно-орієнтованої моделі у ЗДО передбачає обов'язкове створення необхідних умов розвитку дитини – сприятливого розвивального простору, у межах якого здійснюється активна діяльність дошкільника, відбувається його спілкування, отримання знань, розвиток його умінь та навичок. Формування розвивального середовища у ЗДО відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки воно виступає одним із головних факторів розвитку та первинної соціалізації дітей дошкільного віку, джерелом їх знань та досвіду.

Питання особливостей організації розвивального середовища в умовах функціонування закладів дошкільної освіти висвітлюється у наукових дослідженнях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких можна відзначити Т.В. Антонову, А.К. Бондаренко, Л.М. Кларіну, С.Л. Новосьолову, Г.Н. Пантелєєва, Л.А. Парамонової, В.А. Петровського та ін. Важливість формування предметно-розвивального середовища як фактору соціалізації дошкільників та їх особистісного становлення підкреслюється у розробках

таких педагогів та психологів, як Л.М. Олійник, П.М. Павлової, Н.О. Рижової, М.М. Подд'якова, Л.С. Виготського, Д.Б. Ельконіна та ін.

На сьогодні положеннями Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти), затвердженого Наказом МОН від 12 січня 2021 р. № 33 (далі – БКДО), передбачається, що побудова освітнього процесу з дошкільниками здійснюється на основі формування досвіду дитини у спілкуванні з дорослими та однолітками у пізнавальній, предметно-практичній, ігровій, образотворчій та інших видах діяльності, які реалізуються в дошкільному віці у межах розвивального (ігрового) середовища на засадах діяльнісного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого, інтегрованого, соціокультурного принципів організації освітнього процесу [4].

У сучасній дошкільній педагогіці поняття «розвивальне середовище» ототожнюють із такими педагогічними категоріями, як «предметно-розвивальне середовище», «предметно-ігрове середовище» тощо. Так, у класичному розумінні під поняттям «розвивальне середовище» прийнято розуміти сукупність умов, які спрямовані на забезпечення різнобічного розвитку дітей.

Відповідно до визначення, закріпленого у Педагогічному словнику О. М. Новікова, «розвивальне середовище» є системою матеріальних об'єктів діяльності дитини, яка здійснює функціональне моделювання змісту її духовного та фізичного розвитку [3, с. 109].

Створення у закладі дошкільної освіти повноцінного розвивального середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дітей є провідним засобом реалізації завдань сучасного реформування дошкільної освіти, оскільки саме належним чином організоване розвивальне середовище у ЗДО сприяє первинній соціалізації дитини, впливає на всі аспекти розвитку її особистості.

В Українському педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка дається наступна дефініція поняттю «соціалізація» (від лат. *socialis* – громадський): «це процес залучення індивіда до системи суспільних відносин,

формування його соціального досвіду, становлення та розвитку як цілісної особистості» [1, с. 314]. Соціалізація дитини дошкільного віку полягає в її взаємодії з соціальним оточенням, яке здійснює вплив на формування її соціальних якостей та рис, на процес активного засвоєння та відтворення нею системи суспільних зв'язків.

Багатогранність розвивального середовища, складність та різноманіття процесів, які у ньому протікають, зумовлюють необхідність виокремлення всередині нього цілого комплексу складових просторів, а саме: 1) простору інтелектуального розвитку та творчості, які передбачають формування всіх ігрових зон, оскільки у дошкільному віці основним видом діяльності як інтелектуального, так і емоційного освоєння, є гра; 2) простору фізичного розвитку, який виступає ключовим стимулятором рухової активності дітей; 3) простору ігрового розвитку; 4) простору екологічного розвитку, який спрямований на виховання та закріплення любові та дбайливого ставлення до природи; 5) комп'ютерний простір, який забезпечує введення дитини до світу інформатики та сприяє активізації пізнавальної діяльності дошкільника; б) простір експериментально-дослідницької діяльності; тощо.

Основними принципами, якими слід керуватися під час облаштування розвивального середовища для дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти, є наступні [2, с. 16]: 1) принцип взаємодії; 2) принцип активності, самостійності та творчості; 3) принцип динамічності; 4) принцип вільного центрування; 5) принцип емоційного комфорту; 6) принцип естетичності у добиранні матеріалів та атрибутів; 7) принцип зв'язку з реальним життям; 8) принцип урахування гендерних особливостей дошкільників; 9) принцип урахування вікових особливостей дітей; 10) принцип урахування здібностей, інтересів та індивідуально-особистісних особливостей дітей.

Так, наприклад, у контексті гендерного принципу метою розвивального середовища, створюваного для хлопчиків, є: по-перше, виховання чоловічих засад: витривалості, сили волі, поваги до однолітків, дорослих та дівчат; по-друге, розвиток допитливості, здатності до прийняття нестандартних рішень,

самостійності, почуття справедливості та надання взаємодопомоги. Натомість метою розвивального середовища, створюваного для дівчат, є формування таких жіночих засад, як-от: акуратності, безпеки, естетичних якостей, моральності, любові до близького, сензитивності, жіночності, охайності та вміння гарно виглядати.

Слід наголосити на тому, що попри необхідність забезпечення різноманіття у створюваному в ЗДО розвивальному середовищу, яке б задовольняло різні особливості дошкільників (вікові, гендерні, індивідуально-особистісні, особливості інтелектуального розвитку тощо), воно у будь-якому випадку повинно відповідати встановленим загальним вимогам, визначеним положеннями БКДО [4]:

1. Розвивальне середовище повинно забезпечувати максимальну реалізацію освітнього потенціалу просторів та матеріалів, обладнання та інвентарю для розвитку дітей дошкільного віку відповідно до особливостей кожного вікового етапу, охорони та зміцнення їх здоров'я, врахування особливостей та корекції недоліків їх розвитку.

2. Розвивальне середовище повинно забезпечувати можливість спілкування та спільної діяльності дітей та дорослих (у тому числі дітей раннього віку), у всій групі та у малих групах, рухової активності дітей, а також можливостей для усамітнення дитини.

3. Розвивальне середовище повинно забезпечувати можливість практичної реалізації різних освітніх програм, які використовуються в освітній діяльності в умовах закладів дошкільної освіти; у випадку організації інклюзивної освіти – необхідні для неї умови; врахування національно-культурних та інших умов, в яких здійснюється освітня діяльність.

4. Розвивальне середовище повинно бути: змістовно наповненим; поліфункціональним; варіативним; доступним; безпечним.

У сучасних умовах створення оновленого формату дошкільної освіти, основним завданням використання розвивального середовища в ЗДО є формування творчої активності дітей дошкільного віку, а також забезпечення

всебічного розвитку особистості дитини [4]. З огляду на це, на теперішній час у дошкільних навчальних закладах педагоги створюють різноманітні куточки активності вихованців у різних сферах життєдіяльності дитини: рухової, ігрової, трудової, художньо-естетичної тощо. При цьому, як зазначає Н. Кащук, існує низка критеріїв, за якими можна оцінити якість створеного в групі розвивального середовища та визначити ступінь його впливу на дошкільників [2, с. 12]: 1) залучення до активної самостійної діяльності всіх дітей групи; 2) наявність низького рівня шуму у групі (коли голос вихователя без підвищення тону чути всім дітям); 3) висока продуктивність самостійної діяльності дітей; 4) низька конфліктність між дітьми; 5) гарний настрій дітей, їх позитивна емоційна налаштованість та бажання відвідувати ЗДО.

Враховуючи те, що у дошкільному дитинстві малюки тільки стають на шлях пізнання навколишнього світу, вчать це робити, обов'язковим завданням кожного ЗДО та всіх педагогів є необхідність створення оточення дитини яскравим, насиченим, пізнавальним, цікавим, таким, що запам'ятовується, емоційним.

Отже, у сучасних умовах розвивальне середовище в умовах ЗДО – це один із ключових факторів розвитку та первинної соціалізації дитини дошкільного віку, правильна та грамотна організація якого сприяє повноцінному розкриттю її унікальних здібностей, наданих природою; здійснює позитивний вплив на стремління дитини до самоосвіти, підвищуючи тим самим її впевненість у собі та у своїх силах, що, у свою чергу, впливає на особистісний розвиток маленького члена суспільства. Сучасне розвивальне середовище дає змогу дошкільнику знаходити, використовувати та вдосконалювати свої здібності, проявляти самостійність та вступати у соціальні контакти з оточенням.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 366 с.

2. Кашук Н. Специфіка організації предметно-ігрового середовища в контексті сенсорного розвитку дітей раннього віку. *Вісник Вінницького національного педагогічного університету*. 2018. № 8. С. 9–18.
3. Новиков А.М. Педагогика: словарь системы основных понятий. Москва : Академия, 2013. 275 с.
4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33.

РЕГУЛЯТИВНИЙ КОМПОНЕНТ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Соловйова Л. І.

кандидат психологічних наук,

старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника

Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3584-9779>

Згідно українського законодавства здобування дитиною початкової освіти у школі має розпочинатися, як правило, з шести років (Закон України «Про освіту», ст. 12. п. 4). На сьогодні прийом дитини до першого класу закладу загальної середньої освіти здійснюється без конкурсного відбору, лише на підставі заяви батьків та наявності копії свідоцтва про народження дитини і медичної довідки встановленого зразка (Закон України «Про загальну середню освіту», ст. 18. п. 2). Формально це означає, що школа має приймати до своїх лав усіх без винятку дітей відповідного 6 (7)-річного віку. А відтак, передбачається, що майбутні першокласники готові до зустрічі з новими завданнями, які висуватиме перед ними шкільне життя.

Однак, практика показує, що це далеко не так. Вже з перших тижнів навчання у школі чимало початківців зазнають труднощів у діяльності та поведінці, які призводять до шкільної дезадаптації. У зв'язку з цим на дорослих: батьків, педагогів, психологів дошкільної освіти покладається вкрай важливе і відповідальне завдання забезпечити оволодіння дітьми старшого дошкільного віку базовими компетентностями «як результатом дошкільної освіти та особистісним надбанням» [1, с. 4], які нададуть стійкості й підтримають готовність майбутніх учнів до нових змін у житті – соціальної ролі та провідної діяльності. Реалізація завдань розвитку дитини-дошкільника має відбуватися з погляду розуміння самоцінності дошкільного дитинства [1], йти в напрямку збереження стабільності цього розвитку, а не зводитися лише до вузької передшкільної підготовки.

Традиційно науковці виділяли наступні компоненти психологічної готовності дитини до школи: мотиваційну, розумову, емоційну і вольову. Результати опитування 204 педагогів і психологів закладів дошкільної і початкової освіти, учасників експериментального дослідження лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України «Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи» (№ 0121U107587; 2021-2023 рр.), проведеного у березні 2021 року, показали, що серед п'яти важливих відомостей про майбутнього першокласника освітяни відзначали дані про сформовані вміння дитини, пов'язані з розвитком її вольової сфери. Зокрема, здатність дитини керувати своєю поведінкою, емоціями; слухати і чути дорослого; розуміти і виконувати його завдання; дотримуватися загальноприйнятих правил; бути посидючим, самостійним і організованим; не боятися труднощів, докладати вольові зусилля і долати їх. Найбільш популярними серед психологів методиками із визначення вольової готовності дитини до школи були тести, спрямовані на вивчення її вміння самостійно виконувати завдання дорослого, пропонує в усній формі; орієнтуватися у своїй роботі на зразок, точно його копіювати; вивчення розвитку довільності сприймання, пам'яті, мислення. Першість серед цих методик посіли «Будиночок» Н. Гуткіної (1996) та «Графічний диктант» Д. Ельконіна (1988).

З огляду на сучасні зміни в дошкіллі, основи яких викладено у Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти) [1], вважаємо, що система оцінювання готовності дитини до шкільного життя також потребує оновлення з позицій компетентнісного та цілісного підходу до оцінки досягнень дитини, набутих протягом дошкільного віку. Втім, психологічний аналіз не передбачає встановлення факту наявності чи відсутності певної компетентності дитини у тій чи іншій базовій дитячій діяльності. Він націлений передусім на визначення рівня розвиненості тих психологічних особливостей, здатностей дитини, що утворюють основу наскрізних вмінь компетентного дошкільника, сформованих у процесі набуття

особистого досвіду в різних змістовно-наповнених видах діяльності. Такими ключовими досягненнями для 6 (7)- річної дитини «є розвинена здатність самостійного мислення на основі образних і словесно-логічних понять, розвиненість емоцій та здатність керувати своєю поведінкою» [2, с. 4]. Вони виявляються в діяльності дитини, у процесі «активного, творчого впровадження набутого досвіду» [1, с. 4] під час взаємодії з ровесниками, дітьми іншого віку та дорослими.

У нашому дослідженні в якості критерію, що розкриває можливості дитини активно реалізувати набутий досвід у діяльності, її здатність керувати своїми діями в процесі досягнення мети, взято регулятивний компонент діяльності.

Психічна регуляція діяльності пов'язується зі становленням довільності психічних процесів і розвитком вольових дій, що мають цілеспрямований і навмисний характер у мобілізації особистістю своїх фізичних і психічних можливостей. Довільна регуляція діяльності на відміну від мимовільної вмикається за умови усвідомлення дитиною мотиву, мети й засобів її досягнення та виявляється у навмисному спрямуванні активності суб'єкта в напрямку корекції своїх рухів, дій, поведінки на основі створеного ідеального образу результату діяльності. Процес регулювання здійснюється двома шляхами: за допомогою активізації через збільшення, посилення, пришвидшення рухів, дій, використання для цього певних прийомів, вироблення допоміжних стимулів; та завдяки гальмуванню через уповільнення, стримування, зупинення рухів, дій, імпульсивних бажань тощо. Усвідомленість дитиною власних дій передбачає їх опосередкованість, зумовленість певними засобами. Такими «стимульними» для довільних процесів засобами є словесні інструкції, зразки для наслідування, правила поведінки та взаємин, ігрові ролі, думки, які створюють образи майбутніх дій та бажаних результатів [3, с. 51].

Відтак, показниками оцінки регулятивного компоненту діяльності дитини 6 (7)- річного віку визначатимемо оволодіння нею такими формами довільної регуляції як: - вміння виконувати дії за зразком; - вміння виконувати дії за

словесною інструкцією (дотримуватися правил гри та взаємин, власного задуму); а також - вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі.

Сформоване у дитини вміння виконувати дії за зразком передбачає її здатність свідомо керувати своїми пізнавальними процесами - сприйманням, увагою, пам'яттю, мисленням під час діяльності: - послідовно і уважно розглядати зразок; – аналізувати та співвідносити його елементи, їхній колір, форму, розмір, розташування у просторі; - запам'ятовувати ці ознаки та утримувати зразок у пам'яті до завершення діяльності; - виконувати завдання й коригувати свої дії відповідно до них: співвідносити окремі деталі або елементи з цілим предметом чи його зображенням за допомогою не хаотичних, а цілеспрямованих спроб.

Розвинена здатність виконувати відтерміновану інструкцію, дотримуватися правил, власних задумів також потребує від старшого дошкільника вміння доволіно керувати своїми діями: - свідомо сприймати озвучені вказівки та правила; - приймати рішення щодо реалізації задумів, утримувати їх у пам'яті до завершення діяльності; - уявляти кожен наступний дію і виконувати її, зіставляти отриманий результат із вимогою.

Показовим для розвитку здатності дитини старшого дошкільного віку до доволіної регуляції є опанування вмінням й вироблення навичок вирізняти, усвідомлювати, приймати труднощі, які постають на заваді реалізації мети діяльності та самостійно їх долати.

Визначені нами показники розвитку регулятивного компоненту діяльності мають специфічні прояви під час реалізації дитиною-дошкільником важливих цілей у кожній із основних видів діяльності: ігровій, комунікативній, мовленнєвій, здоров'язберезувальній, руховій, господарчо-побутовій, художньо-естетичній, пізнавально-дослідницькій. Вони характеризують сформовані компетентності старшого дошкільника, що «вказують на можливість активно проявляти особистісні надбання в різних самостійних та організованих за підтримки дорослого видах діяльності» [1, с. 1]. Наприклад,

рухова компетентність дитини виявляється у сформованих вміннях та навичках елементарно контролювати свої рухові дії; дотримуватися правил у рухливих та спортивних іграх; виявляти вольові зусилля у руховій діяльності, координувати рухи; без нагадування дорослого користуватися основними гігієнічними засобами та предметами догляду за тілом; намагатися контролювати власну поставу тощо [1, 2].

Отже, сучасний рівень діагностичної оцінки психологічної готовності дитини до шкільного життя передбачає аналіз розвитку особистісних надбань старшого дошкільника - основи сформованих ключових компетентностей та наскрізних життєвих вмінь і навичок з огляду на здатність майбутнього першокласника до активного, творчого впровадження набутого досвіду у життєдіяльність.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Київ, 2021. 58 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>. (дата звернення 23.04.2021).
3. Соловйова Л.І. Довільна поведінка як чинник прийняття дитиною соціально значущих цінностей. *Реалії вибору дитиною соціально значущих цінностей*: посіб. / Т.О. Піроженко, Л.І. Соловйова, І.І. Карабаєва [та ін.] ; за ред. Т.О. Піроженко. Київ, 2017. С. 50–61.

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО УМОВ ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Ставська Е. М.

*вихователь Житомирського дошкільного навчального закладу №73
вища категорія, педагогічне звання “вихователь – методист”*

Постановка проблеми. Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, яким дитина оволодіває; воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства. У процесі різнопланового спілкування в ігровій діяльності дитина пізнає природний, предметний і соціальний світ, що її оточує, в його цілісності і різноманітності; формує і розкриває свій власний внутрішній світ, свій образ „Я”; засвоює і створює культурні цінності, виступає при цьому активним суб’єктом взаємодії.

У новій редакції Стандарту дошкільної освіти мовленнєву компетентність визначено як здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об’єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість.

Розвиток мовлення справедливо подано як один з основних освітніх напрямів, що становить підґрунтя для формування мовної та мовленнєвої компетентності дітей на подальших етапах навчання (зокрема, у початковій освіті) й узгоджується з державним стандартом початкової освіти [6].

Важливе місце в системі засобів мовленнєвого розвитку дошкільників займає використання наочності, за допомогою якої педагог має можливість перетворити мовленнєву діяльність дошкільників у цікавий і доступний дітям вид діяльності.

Л.А. Венгеру вдалося виявити специфічний засіб мовленнєвого розвитку дошкільників – наочні моделі, в яких малюк відтворює структуру об’єктів і зв’язків між ними. Цей метод є одним із перспективних методів реалізації

розумового виховання та мовленнєвого розвитку дошкільників, оскільки мислення малюків відрізняється предметною образністю та наочною конкретністю.

Моделі можуть бути статистичними й динамічними, грубими й точними, безперервними і дискретними, дослідницькими й демонстраційними, навчальними, прогностичними, натурними, аналітичними, аналоговими, символічними тощо. Усіх їх об'єднує головне призначення — замінити в процесі отримання інформації сам об'єкт.

Найважливіша вимога до будь-якої моделі — її подібність із предметом, що моделюється.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування мовленнєвої компетенції дошкільника розглядалася такими методистами, як: А. Богуш, В. Бельтюкова, О. Гвоздьева, Л. Виготський, Р. Левіна та ін.

Роль сучасних технологій у мовленнєвому розвитку дитини старшого дошкільного віку означена у дослідженнях А. Бородич, Н. Виноградової, Л. Ворошніна, Е. Короткової, Е. Смирнової, Н. Смольнікової, Л. Шадріної.

Мета статті – з'ясувати роль технології моделювання у процесі формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку, як умови успішної підготовки до школи.

Основний виклад матеріалу статті. Дошкільний вік — важливий період у житті людини. У віці від 3 до 7 років формується основа майбутньої особистості, задатки фізичного, розумового, морального розвитку дитини.

Метою дошкільного виховання є збагачення та максимальне розкриття тих цінних якостей, по відношенню до яких цей вік найбільш сприйнятний. Насамперед, це означає:

- 1) розвиток образного мислення: вміння використовувати умовні замісники реальних предметів або явищ при розв'язанні різноманітних розумових задач;

- 2) розвиток уяви, завдяки якій у дитини формується здатність до створення нових образів.

Використання замісників, символів, моделей у різних видах діяльності — джерело розвитку розумових здібностей і творчості в дошкільному віці.

Зацікавила можливість використання методу наочного моделювання під час ознайомлення з довкіллям, художньою літературою, а також для активізації мовленнєвої діяльності дітей та поповнення словникового запасу. Адже саме через красу слова ми можемо більш повноцінно сприймати оточуючий нас світ, відчувати його неповторність, відкритість, довірливість і, водночас, незахищеність. Дитина, яка може з ніжністю й захопленням оспівати красу квітки, не здатна її розтоптати. І тому в наш час, коли ми бачимо так багато жорстокості та байдужості довкола, важливо відродити в душах дітей чарівність і силу рідної мови, а через неї — відчуття прекрасного, любові до отчого краю, бажання оберігати його красу та неповторність.

Але як викликати захоплення у дитини від того, що вона бачить мало не щодня й проходить повз нього, залишаючись байдужою? Як навчити не лише помічати, а й відчувати красу природи кожною частинкою душі й тіла? Як привернути увагу дитини до розмаїття барв рідної мови? На всі ці та багато інших запитань можна відповісти, упроваджуючи метод наочного моделювання (МНМ) в практику роботи з дітьми дошкільного віку. Пропонується алгоритм його застосування.

Як збагатити словниковий запас дитини. У своїх розповідях, діалогах діти будують, здебільшого, однотипні речення, повторюють відповіді один одного, уникають поширених і складних речень частіш за все тому, що в їх активному та й у пасивному словнику не вистачає слів, щоб висловити власну думку, розповісти про свої почуття, ставлення до обраного об'єкту. Тому під час роботи за методом наочного моделювання потрібно приділяти значну увагу збагаченню словникового запасу дітей і, насамперед, вмінню добирати епітети та порівняння.

Ми дізнаємось про ту чи іншу ознаку об'єкта за допомогою різних органів чуття. Саме на це пропонується дітям звернути увагу за допомогою спеціальних символів.

Спираючись на дані символи, дитина, розповідаючи про той чи інший об'єкт, звертає увагу не лише на ті ознаки, які одразу впадають в око, а й аналізує його за допомогою інших органів чуття.

Уже на цьому етапі допоміжні символи стимулюють мовленнєву активність дітей і дають можливість активізувати весь словниковий запас, відомий дітям раніше та доповнити його новими, рідко вживаними словами-ознаками.

На наступному етапі — пошуковому, діти в своєму оточенні шукають об'єкти, які мають такі ж властивості, як і досліджуваний. Ця робота може проводитися під час спостережень, ігор, дослідницько-пошукової роботи, роботи в книжковому центрі, у повсякденному житті та співпраці з батьками. Так, на вихідні дні можна дати дітям завдання підібрати якомога більше об'єктів, які в тій чи іншій мірі володіють певною властивістю, а потім, серед усіх порівнянь, під час пізнавальної діяльності відбираються найбільш доречні, поетичні або ті, які більш точно характеризують той чи інший об'єкт або явище, які підсилюють враження від спостереження за ним.

Висновки. Застосування схем-моделей є одним з ефективних способів формування мовленнєвої компетентності, словесно-логічного мислення, пам'яті у дітей дошкільного віку. Цей вид роботи повністю відповідає особистісно-орієнтованій моделі навчання, за якої враховуються індивідуальні особливості дитини, допомагає педагогові встановити з вихованцями оптимальні – партнерські стосунки, створити атмосферу емоційної довіри та розкнутості.

Використання методу моделювання при навчанні дошкільників мовленню:

- дає можливість встановити зв'язки між предметами та явищами, послідовність подій, робить їх доступними розумінню та відтворенню дітьми;
- покращує розуміння дитиною структури та взаємозв'язків складових частин об'єктів та явищ;
- формує цілісне уявлення про предмети та явища оточуючого світу;
- унаочнює процес навчання монологічному мовленню.

Процес використання дитиною різних форм моделей є індивідуальним актом продукування нею мовлення, що передбачає: її намір сказати своє слово, саму суть думки дитини, відбір вербальних засобів для її словесного оформлення, процес озвучування, промовляння задуманого, контроль за сказаним і корекція за необхідності.

Отже, на мій погляд, робота із використання схем із розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку завдяки цікавому змісту та завданням сприяє формуванню мовленнєвої компетентності як одного з ключових критеріїв і водночас вагової умови становлення й розвитку мовленнєвої особистості дошкільника, становлення і розвиток якої відбувається на етапі дошкільного дитинства та є необхідною складовою готовності дитини до шкільного навчання.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Бойко И.Н. Особенности процесса формирования контрольно-оценочных умений учащихся в младшем школьном возрасте. *Гуманитарное пространство*. 2016. Т. 5. № 1. 30 с.
3. 2. Бойко И.Н. Основные принципы преемственности между детским садом и школой. *Современные тенденции развития науки и технологий*. 2016. № 1-8. 80 с.
4. Луценко Т.О. Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками : навч. посіб. Київ : НПУ ім. М. Драгоманова, 2019. 95 с.
5. Логінова В.І. Розвиток мовлення в діяльності дошкільників. *Обрії: наук.-пед. ж-л*. 2016. № 2 (19). С. 97-100.
6. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти. Київ, 2021.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЙДЕТИКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Твардовська Ю. Ф.

*вихователь Житомирського дошкільного навчального закладу №73
вища категорія, педагогічне звання “вихователь – методист”*

Дослідження останніх років виявили тривожну тенденцію зростання кількості дітей з відхиленнями фізичного та психічного здоров'я, зумовлених біологічними, екологічними, соціально-психологічними та іншими чинниками та їх поєднанням. Наявність дітей з обмеженими можливостями залучає усе суспільство до вирішення цієї проблеми, адже право на рівний доступ до якісної освіти за місцем проживання в умовах дошкільного закладу – це право всіх дітей.

Становлення особистості дитини з особливими потребами є однією з актуальних проблем корекційної педагогіки. У зв'язку з цим, на сучасному етапі особливого значення надається удосконаленню змісту навчання та виховання таких дітей, адже вони потребують додаткової навчальної, медичної та соціальної підтримки. Виховання і навчання зазначеної категорії дітей передбачає використання особистісно-орієнтованих підходів в освітньому процесі, оскільки діти з особливими освітніми потребами мають ряд індивідуальних особливостей у сприйнятті інформації та реакцій на оточуючий світ, які не дозволяють використовувати освітні технології в «чистому» вигляді.

Варто зазначити, що серед дітей з особливими освітніми потребами значну частину займають *діти із затримкою психічного розвитку (ЗПР)*. Це особлива категорія дітей, у яких спостерігаються органічні й функціональні порушення нервово-психічних процесів, що зумовлюють уповільненість темпу розвитку психіки дитини, а саме: поверхове сприймання, нестійку увагу, ослаблену пам'ять, незрілість мислення, швидку втомлюваність під час пізнавальної діяльності, емоційно-вольову незрілість. Особливої актуальності ця проблема набуває стосовно навчання та розвитку дітей, яким притаманні

певні мовленнєві вади, що зумовлюють серйозні утруднення в опануванні основними програмовими завданнями і в подальшому навчанні в школі.

В Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) зазначається, що оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомішим досягненням дошкільного дитинства.

Згідно програми розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко» визначено, що розвиток мовлення у дитини – це процес оволодіння рідною мовою, уміння користуватися нею як засобом пізнання навколишнього світу, засвоєння досвіду, набутого людством, засобом пізнання самої себе і саморегуляції, як могутнім засобом спілкування і взаємодії людей. Таким чином найважливішим показником готовності дитини до школи є оволодіння нею зв'язним, граматично правильним мовленням. Тобто дошкільник має оволодіти певним достатнім рівнем мовленнєвої компетентності.

Проте діти із ЗПР мають особливості мовленнєвої активності, основні проблеми якої стосуються формування зв'язної мови. Діти не можуть переказати невеликий текст, скласти розповідь за серією сюжетних картин, описати наочну ситуацію, їм недоступна творча розповідь. Зв'язні висловлювання короткі, відрізняються непослідовністю, навіть якщо дитина передає зміст знайомого тексту. Висловлювання складаються з окремих фрагментів, логічно не пов'язаних між собою. Рівень інформативності висловлювання дуже низький.

Яким чином спонукати дитину з особливими освітніми потребами до пізнавальної, мовленнєвої активності, як допомогти дитині орієнтуватись у сучасному світі?

На всі ці запитання допоміг знайти відповідь такий напрямок психологічної науки як **ейдетика**. Він вивчає ейдетизм як різновид **образної пам'яті** (грецькою *ейдос* — *образ*) і можливості його практичного застосування у різних сферах життя людини.

Ейдетика допомагає вирішувати питання мовленнєвого розвитку дітей із особливими освітніми потребами, а саме:

- вживати в мовленні різні частини мови;
- використовувати синоніми, антоніми, іменники з узагальнюючим значенням;
- відповідати на питання і задавати їх;
- самостійно передавати зміст літературних текстів;
- складати розповіді про предмети (за планом, запропонованим дорослим, за картинкою, за серією сюжетних картинок, творчі розповіді);
- зачувати віршовані тексти, загадувати та відгадувати загадки.

Мовлення дітей із ЗПР розвивають на асоціативних зв'язках, використовуючи всі види асоціацій: вільні асоціації, пов'язані з предметними образами; асоціації з використанням кольору; асоціації, пов'язані з геометричними формами; тактильні, предметні, звукові, смакові, нюхові та графічні асоціації.

Саме з цією метою використовують **педагогічну технологію з опорою на образи-символи (за М. Фомичовою)**, яка допомагає перейти від активності дорослого до активності самої дитини. В основі застосування образів-символів лежить принцип заміщення – реальний предмет може бути заміщений іншим знаком, предметом, зображенням. У процесі роботи над зв'язним мовленням використовують різноманітні символи, знаки, замітники, наочне моделювання (схеми, плани, креслення) – т. з. умовні "образи" реальних явищ і предметів. Серед них такі, як друдли та піктограми. Роботу з ними розпочинають із створення «Скарбнички слів», яку надалі використовують для побудови простих речень, формування доказового мовлення під час складання розповідей-роздумів, розучування віршів та скоромовок.

Для вдосконалення монологічного мовлення під час різних видів мовленнєвої діяльності (переказів, описових та порівняльних розповідей, складання розповіді за сюжетною картиною) використовують схеми-моделі.

Наочні моделі (предметні та предметно-схематичні) досить ефективні для навчання розповідання казок.

Особливим видом зв'язного висловлювання є **розповідь-опис за пейзажною картиною**. Цей вид розповіді особливо складний для дітей. Ефективним прийомом в даному випадку є застосування дрібних зображень живих предметів – «оживлялок», які могли б опинитися в даній композиції. Діти описують пейзажні об'єкти, а мальовничість і динамічність їхніх розповідей досягається включенням описів і дій живих предметів.

При цьому для кращої концентрації уваги дітей на картині оптимально застосовують всі аналізатори: зоровий, слуховий, кінестетичний, моторний. Дітям пропонують зосередитися на окремих об'єктах картини, придумати уявні варіанти "почутих" звуків (аналогічно ароматів, відчуттів тощо).

Ефективним засобом подолання страху у дитини перед складанням **творчої розповіді** знову ж таки є наочна модель. Спочатку дітей запрошують пограти у гру «Хто кращий казкарик», засобом якої діти вправляються в складанні невеличких творчих розповідей (казок). Дитині пропонують наділити змістовими якостями елементи схеми розповіді і на основі цього скласти зв'язне висловлювання.

Одним з прийомів розвитку навичок творчого розповідання є навчання дітей складанню казок за силуетними зображеннями, які на відміну від картинного матеріалу задають певний узагальнений образ, не розкриваючи його смислового змісту.

Для створення ситуації успіху під час розвитку зв'язного мовлення дошкільників із особливими освітніми потребами досить вдало користуються **специфічними ейдетичними прийомами**:

- прийом оживлення символів,
- прийом перевтілення,
- прийом активізації відчуттів,
- прийом зацікавлення.

Ці прийоми дозволяють дитині підключити свою уяву, фантазію, дають

можливість використати ейдетичну пам'ять, свої відчуття і образне мислення. Таке навчання викликає цікавість і захоплення, дитині не доводиться докладати надмірних зусиль, опановуючи навички всіх видів зв'язного мовлення, адже у малюка вмикається мимовільне запам'ятовування. Таким чином, не зважаючи на порушені нервово-психічні процеси, дошкільники із ЗПР здатні скористатися допомогою в межах доступного матеріалу, адже дуже чутливі до позитивної стимуляції, під впливом якої стають уважнішими і продуктивнішими. Практика показала, що методи та прийоми ейдетики доцільно використовувати для реалізації мовленнєвого розвитку, що дає змогу старшим дошкільникам з особливими освітніми потребами якісно і легко засвоювати інформацію та оволодівати певним достатнім рівнем мовленнєвої компетентності.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко». 2018 р.
3. Копилова О.П., Ткаченко В.М. Використання символів у роботі з дошкільниками. Старша група. Хаоків : Вид-во «Ранок», 2010.
4. Кривоніс М.Л., Дроботій О.Л. Ейдетика як засіб підготовки дітей до школи. Харків : Вид-во «Ранок», 2012.
5. Сирота О.М. «Використання методів ейдетики у мовленнєвому розвитку дошкільнят». «Бібліотечка вихователя». Квітень 07, 2012 р., с. 53-58.

МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОШКІЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ ДИТИНИ

Токарєва Л. Д.

науковий співробітник лабораторії психології дошкільника

Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8162-6544>

Дослідження психологічної готовності дошкільника до школи було розроблено провідними науковцями Л. Божович, О. Запорожцем, Г.Кравцовим, А. Венгером, Н. Гуткіною, Ю. Гільбухом та ін. І, сьогодні, ми зупинимось на дошкільній зрілості дитини. Це поняття стало актуальним і пріоритетним з введенням Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Ми взяли до уваги визначення змісту поняття дошкільна зрілість С. Ладивір, яка стверджує, що дошкільна зрілість це психічний стан дитини з оптимальним рівнем розвитку якісних новоутворень, для яких дошкільний вік є сенситивним періодом.

Розглядаючи тему мотиваційної готовності дитини до навчання у школі важливо сфокусуватись на питанні про те, а що є важливим для дитини старшого дошкільного віку при вступі до школи? Так, М. Бітянова і О. Барчук визначають такі позиції: сформованість прийомів ігрової діяльності, розвиненість соціальних емоцій та достатній стосовно віку моральний розвиток, розвиненість уяви, достатній рівень наочно – образного мислення, пам'яті, мовлення, на достатньому рівні самооцінка. Визначення рівня дошкільної зрілості в рамках психологічної готовності до шкільного навчання завжди починається з підбору методик з урахуванням віку дитини та її індивідуальних особливостей.

Дійсно, вступ до школи це велика подія, цікавий крок у житті дитини. До цих змін необхідно правильно готувати її. На думку деяких дорослих, дитина готова до школи тоді, коли вона вміє читати, писати, рахувати. Але цього замало щоб успішно навчатись у школі. Деякі майбутні першокласники ще не усвідомлюють навіщо потрібно навчатись. І, на перших порах, їх цікавить

тільки зовнішня привабливість навчіння, а це шкільне приладдя, форма, зміна соціального статусу, почуття дорослості тощо. Доречно зазначити, що тільки психологічно зрілий дошкільник буде вчасно соціально адаптований до навчальної діяльності і до ролі школяра. Однією із головних особливостей вважають і педагоги, і психологи це сформувати у дитини готовність пізнавати, адже помічено, що на початку навчальної діяльності у школі важче вчитися не тим дітям, у яких недостатній обсяг знань, а тим, які не вміють думати, мислити, захищати свою думку, по можливості розв'язувати проблемні ситуації, взаємодіяти з дорослими та однолітками, вміти оцінювати свої можливості.

Психологічна готовність дошкільника це свідомий стан психіки до прийняття нової діяльності, нової інформації, що передбачає формування у нього певного ставлення до шкільного навчання як до серйозної і значущої діяльності, а це і є мотиваційна готовність до шкільного навчання. Чому ж так необхідно діагностувати мотиваційну готовність дитини до вступу у школу? Практика свідчить, якщо мотиваційна готовність недостатня, то дитина не готова до систематичного навчання, у неї важче і довше проходить період адаптації до школи, в них частіше проявляються різноманітні труднощі у навчанні.

Готовність дитини до шкільного навчання має відповідати вимогам та критеріям оцінки дошкільної зрілості дитини, що передбачає специфіку розвитку в неї відповідних психологічних особливостей, що проявляються у: домінуванні пізнавального мотиву над ігровим, появі «внутрішньої позиції школяра», наявності довірливої уваги та уяви, рівні комунікативного та мовленнєвого розвитку, вмінні діяти за правилами тощо. Отож, розвиток цих психологічних особливостей формує необхідний базис, що є передумовою успішного навчання дитини в школі.

Бажання стати учнем і навчатися у школі з'являється наприкінці дошкільного віку. Це пов'язано з тим, що на 6 – 7 році життя дитина починає усвідомлювати своє місце серед інших людей, у неї формується внутрішня

соціальна позиція і прагнення до нової соціальної ролі. І вступаючи до школи, вона посідає нову соціальну позицію – школяра. А чи готова вона до неї? Іноді до школи приходять діти, які не готові збагнути організацію шкільного життя, не вміють орієнтуватися у відносинах між людьми, не вдається будувати стосунки з однолітками. Їм важко знайти своє місце в колективі, включитися до навчальної діяльності.

Втручання дорослого у підготовку дитини до навчання у школі показує, що діти переобтяжені різними інтелектуальними видами діяльності, зовсім не вміють грати, а дорослі, як правило, ігнорують цю потребу дитини в грі. Так, самі того не підозрюючи, дорослі випускають з-під свого впливу провідну діяльність дошкільника в якій він розвивається. В результаті чого виникають ускладнення у розвитку та прояві таких базових цінностей як самостійність та ініціативність, самовираження, прийняття рішень без допомоги дорослого, впевненості у власних силах, внаслідок чого порушується мотивація та інтерес до навчання.

А діти, як відомо, навчаються, розвиваються, виховуються у грі. Гра формує особистість дошкільника, її світогляд, її життєву і соціальну компетентність, розвиває її творчі здібності та уяву. Гра вимагає від дитини дотримання правил, стримування своїх бажань. Тобто сама гра ставить перед дитиною навчальні мотиви. Цінність гри у тому, що в ній дитина легко засвоює те, на що в інших умовах довелося б докласти значних зусиль. Вільно, без натиску дорослих дитина набуває умінь, навичок, готується до життя.

А думка науковців стверджує, що у дитини, яка не прожила повноцінно всі етапи розвитку власної ігрової діяльності – від маніпулятивних ігрових дій до ігор за правилами, не награлася, значно затримується формування мотиваційної готовності до навчання. Без цього важливого «ігрового» періоду не буває успішного навчання в школі. Більшість дітей старшого дошкільного віку відчувають великий потяг до школи. Але справжньої мотиваційної готовності ще не відчувається. Мотиваційна готовність відображає бажання дитини йти до школи, приймати активну участь у навчанні з серйозністю

засвоювати шкільні правила та вимоги. І, саме від мотиваційної складової, залежатиме входження дитини в нову для неї діяльність, нову для неї внутрішню позицію школяра, яка суттєво відрізняється від провідної діяльності гри розумовим навантаженням та своєю обов'язковістю.

Внутрішня позиція школяра є основою дошкільної зрілості і формування його як школяра, яка виникає на рубежі дошкільного і молодшого шкільного віку і являє собою дві групи мотивів: соціальні, що пов'язані з зовнішньою привабливістю процесу навчання, і виявляються в бажанні дитини займатися суспільно значущою діяльністю, налаштуванням і підтримкою взаємин з іншими однолітками. Та пізнавальні – внутрішні мотиви, що зумовлюються потребою в інтелектуальній активності пов'язані зі змістом і процесом навчання, зумовлюються пізнавальною спрямованістю і активністю дошкільника

В ідеалі пізнавальні мотиви дошкільника спрямовані на отримання нових знань, а також пов'язані із задоволенням природної допитливості. В поєднанні ці дві групи мотивів і є внутрішньою позицією школяра і по праву можуть вважатися критерієм готовності до шкільного навчання. Якщо ж пізнавальна активність не сформована, дитину приваблюють різноманітні другорядні мотиви, пов'язані зі сприйняттям школи як місця для розваг і дитина, в такому випадку, неспроможна взяти на себе обов'язки школяра.

Отже, зазначимо, що мотиви навчання формують внутрішню позицію школяра, яка є одним з основних показників психологічної готовності дитини до навчання. Якщо ж у дитини сформувати адекватні уявлення про школу, вимоги до нової поведінки, то вона не відчуватиме труднощів у прийнятті нової позиції, легко засвоюватиме норми і правила навчальної діяльності та поведінки в класі, взаємини з учителем і однолітками.

Отож, якщо дошкільник не готовий прийняти соціальну позицію школяра, то навіть за наявності необхідних умінь і навичок, високого рівня інтелектуального розвитку йому буде важко адаптуватися до шкільного життя і шкільних правил.

Формування мотиваційної готовності до навчання у школі важливо починати ще з молодшого віку, тоді коли дитина вперше сказала слова «Я сама». Необхідно працювати над всебічним розвитком дитини, формувати її світогляд, формувати її самооцінку, почуття власної гідності, знання своїх можливостей і рис, знання свого потенціалу.

Формуванню внутрішньої позиції дитини як школяра, сприяють сюжетно-рольові ігри, наприклад, «у школу». В процесі такої гри через сюжети і ролі дитина відкриває і пізнає певні норми і правила поведінки, знайомиться з шкільним режимом. Формується потреба співставляти свої власні дії і вчинки з вчинками інших, що завчасно привчає дитину до самостійності та дисциплінованості. Застосування сюжетно-рольових ігор допоможе у формуванні правильних навичок спілкування з вчителем, а також введе на новий рівень довільності поведінки дитини. Разом з тим, важливо акцентувати увагу дитини на привабливих сторонах позиції школяра, що відкриють йому нові права і нові обов'язки.

Досить корисними є також екскурсії до школи і спілкування зі школярами. Звісна річ, об'єднуючи батьків, вихователів, психологів, загалом, усіх учасників навчального процесу єдиною метою гармонійного та всебічного розвитку дошкільника, формування його особистості, то така дитина буде готова до навчання у школі, бо в неї будуть сформовані всі компоненти шкільної зрілості.

Література

1. Піроженко Т. Дошкільна зрілість або готовність дитини до школи. *Психолог дошкілля*. 2011. №11. С. 3-4.
2. Поніманська Т.І. Дитина і соціум. *Дошкільне виховання*. 2004. №8. С. 4–6.

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Топчій О. І.

*вихователь-методист закладу дошкільної освіти (ясел-садка) №1 «Калинка»
Славутицької міської ради Вишгородського району Київської області*

*Коли дитина на власному досвіді переконується, що кожне явище має
свою причину, її мислення набуває дуже цінної риси: вона намагається
знайти, пояснити природну причину кожного явища.*

В.О. Сухомлинський

Нагальною потребою ХХІ століття стає формування такого способу життя, який був би основою довготривалого ощадливого гармонійного розвитку людства. Потрібна нова філософія, нова політика, нові моральні орієнтири які допоможуть сформувати систему цінностей, складову культурного світобачення кожної людини у якій би захист і збереження природи, турбота про людину, її життя і дотримання її прав вважались такими ж важливими, як і саме життя. Щоб цього досягти потрібно змінити освітню традицію, що плекалася в Україні протягом десятиліть.

Перехід освітньої системи України на новий тип, її конкурентоспроможність в європейському і світовому освітніх просторах передбачає формування покоління молоді, що матиме необхідні знання, навички й компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях, буде здатним навчатися протягом життя. Саме на якісну освіту сподіваються батьки, які хочуть бачити своїх дітей підготовленими до життя, саме до неї прагнуть діти, які мріють знайти своє місце в житті, бути освіченими і конкурентоспроможними.

Фундаментальна мета сучасної освіти полягає не в наданні учням інформації, а в тому, щоб навчити учнів самостійно здобувати знання з різних джерел, розвивати в них критичний спосіб мислення. Найважливішим завдання модернізації освітньої системи України є формування в молоді здатності до самоосвіти.

Сучасний учень повинен набувати навиків критичного і творчого мислення, тобто вміння контролювати інформацію, ставити її під сумнів,

об'єднувати, опрацьовувати й систематизувати, писати тексти й виступати перед аудиторією, володіти навичками ділової комунікації, здійснювати пошук ефективних способів діяльності, бути «членом команди».

Критичне мислення – це, по суті, набір розумових стратегій і операцій, опанування яким передбачає вільне використання людиною мисленнєвих операцій високого рівня, що застосовуються для формування обґрунтованих висновків та оцінок і прийняття рішень.

Таке мислення можна і навіть необхідно постійно вдосконалювати/тренувати, так, наприклад, як тренують м'язи спортсмени чи техніку гри – музиканти. І саме школа є ідеальним середовищем для формування та розвитку критичного мислення в учнів, навчання їх застосовувати інтелектуальні інструменти для організації власної розумової діяльності, в реальному житті [5, с. 8]

Людина, яка володіє критичним мисленням, шукає найкращий доказ своїм твердженням і найкраще пояснення будь-яким ситуаціям. Докази характеризуються максимальною чіткістю і виключають можливість неправильного розуміння. Це здатність оцінювати причинно-наслідкові зв'язки. Дослідники стверджують, що важливо почати розвивати критичне мислення в найбільш сприятливому для цього віці – з раннього дитинства, оскільки змінити стиль мислення дорослої людини майже неможливо.

З огляду на зазначене, перспективним завданням дошкільної освіти вбачається не лише розвиток дітей у сталих педагогічних традиціях (інтелектуальний, фізичний, емоційний тощо), але й розвиток в них елементів критичного мислення, що сприятимуть формуванню у дошкільників здатності доцільного застосування, набутого ним впродовж дошкільного дитинства, досвіду і знань з метою розв'язання елементарних життєвих ситуацій. Розвиток елементів критичного мислення у дітей дошкільного віку може стати основою для їхнього гармонійного зростання у систему початкової освіти [2].

Вирішення сучасних проблем якості дошкільної освіти пов'язано з переходом до розробки інноваційної технології, яка має базуватися на

підвищенні рівня пізнавальної активності старших дошкільників, перенесення акцентів з процесу відтворення на процеси розуміння й мислення. Найбільш сприятливим періодом дошкільного дитинства, в якому можуть формуватися елементарні основи критичного мислення, є період старшого дошкільного віку.

Однією з інноваційних технологій, що допомагає дошкільнику не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистісних якостей, є технологія формування та розвитку критичного мислення. Технології для розвитку критичного мислення дітей старшого дошкільного віку, це – ситуативно-ігрові вправи.

Технологія формування та розвитку критичного мислення – це система діяльності, що базується на дослідженні проблем та ситуацій на основі самостійного вибору, оцінки та визначення міри корисності інформації для особистих потреб і цілей. Освітня технологія розвитку критичного мислення в процесі навчання дитини – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають дітей до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань.

Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших. При запровадженні цієї технології знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення.

Технологія критичного мислення складається з трьох етапів:

I етап – виклик (пробудження інтересу до нових знань). Ціль – формування особистого інтересу для отримання інформації.

II етап – осмислення змісту (отримання нової інформації). Діти знайомляться з новою інформацією.

III етап – рефлексія (народження нового знання). Діти мають обдумати те, що вони дізналися, та як включити нові поняття в своє уявлення.

Переваги використання технології розвитку критичного мислення:

самостійність, постановка проблеми, прийняття рішення, чітка аргументованість, соціальність.

Значна частина реалізації завдань з розвитку елементарних основ критичного мислення дітей старшого дошкільного віку під час ситуативно-ігрових вправ відводиться коректно підібраному комплексу методів. Тобто методу як складної педагогічної категорії, яка реалізує всі функції навчання: освітню, виховну, розвивальну, спонукальну, контрольну-корекційну; сукупність прийомів та операцій спрямованих на досягнення освітньої мети, розв'язання навчально-виховних завдань [3, с. 27].

У системі ситуативних завдань важливим елементом є мотивація (спілкування з однолітками), самостійна робота дітей (сприяє формуванню допитливості вихованців, свідомості, творчому підходу до виконання кожного завдання) і стимулювання діяльності дітей з боку вихователя (уміло організувати освітній процес, щоб діти відчули задоволення від комунікативної та пізнавальної потреби). Ситуативні завдання діалогічного характеру відіграють важливу роль у процесі формування комунікативних умінь дошкільників, навичок культури спілкування, оскільки вони є проміжним етапом між теоретичними знаннями дітей і практичним використанням у щоденних життєвих ситуаціях.

Сучасній освіті потрібен новий напрям – освіта для сталого розвитку. З поміж інших держав Україна задекларувала досягнення Цілей сталого розвитку. Успішність цього процесу передбачає інтеграцію практик ОСР на всіх рівнях і напрямках освіти – від дошкільної освіти до освіти дорослих [4, с. 2].

Пріоритетними результатами освіти для сталого розвитку є самостійне, свідоме й відповідальне виконання дитиною певних дій, поступальний розвиток її звичок та ціннісних орієнтацій щодо гармонізації суспільних відносин, економічно та екологічно доцільної поведінки, культури ресурсозбереження, здатності досліджувати, здійснювати самооцінку та самоконтроль своєї поведінки.

Сприяти розвитку цих завдань покликаний спеціальний курс «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» (парціальна програма для системи дошкільньої освіти/ Н. Гавриш, О. Пометун). Він передбачає роботу з дошкільниками різних вікових груп протягом трьох років [4, с. 3].

Методика курсу спрямована на поступове формування у дітей звичних моделей поведінки, які вони обиратимуть протягом подальшого життя у схожих ситуаціях. Зміни у поведінці обумовлюють і відповідні зміни у свідомості дітей, генерують ціннісне ставлення дітей до сталого розвитку як до особистісно важливих, формують їхні здатність і бажання діяти у цьому напрямку.

Програма з освіти для сталого розвитку для дошкільників (аналогічно курсам предметної системи «Уроки для сталого розвитку») реалізує освітню технологію на засадах одного з напрямів гуманістичної педагогіки – педагогіки емпвауерменту (з англ. empowerment – надання людині мотивації й натхнення до дії), що є послідовним втіленням діяльнісного та особистісно зорієнтованого підходів у навчанні.

Очевидно, що таке навчання потребує змін у діяльності педагога (вихователя). Він має виступати організатором дій дітей, надихати їх, підбадьорювати, скореговувати їхні зусилля, спонукати до вибору способу діяльності, самостійного виконання обраних дій та їх обговорення [4, с. 5].

Пропонована педагогічна модель передбачає впровадження елементів стратегії Нової української школи – педагогіки партнерства, інтегрованого навчання, розвитку критичного мислення дітей. Це у свою чергу, забезпечує поєднання дошкільньої освіти в закладі дошкільньої освіти та початкової освіти в школі.

У сучасному інформаційному суспільстві без сформованих умінь мислити критично людина залишатиметься безпорадною перед шквалом інформації та незахищеною перед брехнею чи «напівправдою» засобів масової інформації. Саме тому підтримувати цей напрям у сучасній освіті мають не лише передові

педагоги, демократично налаштовані політики та відповідальні громадяни, а й далекоглядні можновладці різних рівнів.

Література

1. Гавриш Н. Школа мислення для дошкільників» *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 10. URL: <https://emetodyst.mefr.ua/?mid=35281> (дата звернення 21.04.2021).
2. Мельниченко О. В., Дяченко І. Л. Розвиток елементарних основ критичного мислення дітей старшого дошкільного віку засобами ситуативно-ігрових вправ. 2020. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/32794/1/O_Melnychenko_I_Diachenko_TPRNOUF_64_PI.pdf (дата звернення 21.04.2021)
3. Козира В.М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навчально-методичний посібник для вчителів. Тернопіль: ТОКІППО, 2017. 60 с.
4. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: парціальна програма для системи дошкільної освіти. Київ, 2019. 32 с.
5. Пометун О., Сущенко І. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: метод. посіб. для вчителів . Київ, 2017. 96 с.

ВЗАЄМОДІЯ БАТЬКІВ З ДИТИНОЮ ЯК ЧИННИК ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО УМОВ ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Федорчук О. І.

*науковий співробітник лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8942-7008>*

Наша творча співпраця з батьками та педагогічними колективами дитячих садків по апробації і провадженню експериментальних розробок завжди була спрямована на гармонізацію виховних впливів на дитину з метою створення розвивального середовища для повноцінного розвитку її потенційних можливостей. Предметом нашої уваги була батьківська аудиторія: особливості сімейної системи виховання, характер, змістове наповнення і способи вияву батьківської відповідальності. Критеріями оцінки слугувала наповненість так званого щасливого дитинства кожної окремої дитини, її успішні кроки до досягнення дошкільної зрілості.

Дошкільне дитинство є тим надто важливим періодом, коли через зміст життя у колі сім'ї закладаються перші осмислені кроки світорозуміння. Сім'я має усі можливості для забезпечення умов для природного розвитку здатності дитини до роздумів, до самоаналізу, до осмислення свого життєвого досвіду. Максимальне спілкування із оточуючим світом в усьому його розмаїтті повноцінно включає та розвиває емоційну сферу. Мовленнєвий супровід стимулює дитину до роздумів про стосунки зі світом, про реальні чи можливі досягнення власної активності. Супроводжувати власну дитину у нелегкому сходженні до власного самовдосконалення – основна задача сім'ї у процесі підготовки дитини до умов шкільного життя [1].

Маємо спеціально турбуватись про розширення змістового досвіду дитини у житті родини, збагачувати її ролі у різних життєвих справах як повноправного члена родини. Це допоможе їй усвідомити цілісний процес життєзабезпечення сім'ї, джерела виникнення предметів вжитку та процесу їх створення людьми. І все це на конкретному процесі діяльності близьких

дорослих, особливостях їх праці. На цьому ґрунті і зароджуються бажання і розвиваються уміння включатись у процес творення блага для сім'ї.

Поступово складається нова форма взаємин близьких дорослих і дитини: предметно-практична діяльність, що дає можливість дитині пізнавати дії дорослих, імітувати їх, прагнути самостійності у їх виконанні. З'являється перше «Я – сам». Батьки мають підтримати це новоутворення, змінивши свою тактику взаємодії з дитиною: опосередковано навчати її правильно виконувати усі допустимі побутові дії самостійно. Тактовно скеровуючи дитячу активність у правильне русло, не руйнуючи при цьому проявів самостійності та творчої ініціативи, дорослий тим самим допомагає дитині вчитись самостійно обмірковувати свої дії, керуючись осмисленими цінностями співжиття.

Базисні надбання особистісного розвитку дитини часом видаються неперіоритетними проблемами особистісного розвитку, розвиваються не синхронно і не одночасно, але вони надто важливі як перші складові основи компетентності, всіх її аспектів: інтелектуального, соціального, мовленнєвого та фізичного. Але саме головне полягає у тому, що їх становлення потребує постійної зміни умов соціального середовища, характеру діяльності, мовленнєвого супроводу близьких дорослих як партнерів по діяльності. Невідповідність цих умов і є основною причиною різних деформацій поведінки дитини.

Коли ж аналізуємо причини незрілості старших дошкільників, на перше місце виводять умови сімейного виховання, ціннісні орієнтації батьків у вихованні дитини і їх ставлення до рекомендацій психолого-педагогічної служби дитячого садка [2]. Які ж завдання дошкільної освіти вимагають активної участі родинного середовища і адекватної відповідальності батьків?

Скажімо, готуючи дитину до дитячого садка, батьки дбають про вироблення у неї необхідних навичок самообслуговування. Вимога дитячого садка тут виступає найсильнішою мотивацією. Уже на цьому етапі необхідно посилити роботу у напрямку осмислення дитиною своїх досягнень, адже у цей період дітям властиве активне прагнення «бути, як дорослий», намагаючись все

робити за принципом «Я – сам!». Батьки мають підсилювати прагнення стати дорослим, емоційно підтверджуючи своє схвалення дитячих досягнень: «Ось як ти все красиво зібрала, краще за мене!», «От який ти вже дорослий, все у тебе акуратно виходить. Я тобою пишаюсь!». Дотримання в родині, де зростає дитина, певного порядку співжиття кожним із членів родини є найкращою розвивальною ситуацією.

Фундамент організованої поведінки має закладати саме сім'я. Із організованості дитини у дрібницях побутового співжиття, у різних своїх дитячих справах, розвагах, спільних з батьками діях започатковується довільність дитячої поведінки – самокерування власними діями у відповідності до повних правил і норм. Виробляється звичка обмірковувати правила, вимоги, слухати і чути пояснення дорослого приймати їх і керуватись ними у своїй діяльності. Якщо дитина приходить у новий дитячий колектив із позитивними задатками самоорганізації, навчальний заклад стане тим розвивальним середовищем, де формування буде успішно продовжуватись.

Не менш важлива роль сім'ї у становленні самостійності старшого дошкільника. Саме у старшому дошкільному віці, коли дитина зустрічається з більш складними завданнями, із новими правилами співпраці у колективі однолітків наполегливість, самостійність, додання перешкод на шляху до мети значно впливають на весь процес життєдіяльності дитини.

Із переходом у старший дошкільний вік активне залучення дитини до різноманітних родинних справ має бути регулярним, із спеціально зазначеною виховною метою. Дитина привчається до подібного роду активності не з примусу чи за дорученням старших, а за власним бажанням як рівноцінний член сім'ї, коли всі демонструють готовність з любов'ю зробити потрібну справу. Паралельно вчимо дитину брати на себе відповідальність за свою ділянку роботи. Виконуючи роль друга-наставника, дорослий має емоційно підтримувати вияв самостійності, наполегливості, допомагати проявити здатність долати труднощі, підсилюючи тим самим радість успіху.

Не менш важливим завданням є увага дорослих до стимулювання ініціативних, творчих дій дитини. Ініціативність проявляється у дітей досить рано і є важливим компонентом інтелектуальних здобутків старшого дошкільника. Однак, дорослі не завжди цінують ініціативність як важливе новоутворення, хоч саме у сімейному спілкуванні для цього є широке розвивальне поле. Скажімо, у мовленнєвому спілкуванні батьків з дитиною завжди є можливість для запитань на кшталт: «Як ти гадаєш, ...?», «Як би нам краще це зробити?», «Що нам придумати аби порадувати бабусю?», при цьому щораз привчати дитину замислюватись над своєю відповіддю. Не оцінювати негативно поспішні пусті фантазії, а саме спонукати подумати над своєю вигадкою: що має на увазі дитина; як це підходить до конкретної ситуації; що буде у результаті тощо. Так поступово дитина і навчається включатись у реальну подію, справу, задачу і шукати шляхи її вирішення. Так зароджується здатність віднаходити різні варіанти розв'язання завдання, порівнювати їх, знаходячи найліпший. Важливість таких суб'єкт-суб'єктних взаємин батьків з дитиною у партнерських справах (щоденних, побутових) дорослими недооцінена. Перш за все значно розширюється поле орієнтованості дошкільника у оточуючому світі, в житті дорослих. Дорослі пробуджують у дитини смак до власних здогадок як кожного вкладу у дорослу справу. Так зароджується творча ініціатива, розвивати яку можливо у будь-якій діяльності: у бесідах за текстами художніх творів, переглянутих вистав, відвідування різних культурних заходів тощо. Щедрою для цього є дитяча конструктивна діяльність у різних формах і варіантах. Потрібен лише розумний супровід мудрого дорослого друга (тата чи мами).

Життя сьогодні чи не щодень підтверджує актуальність проблеми формування соціальної компетентності у майбутніх школярів. А це здатність орієнтуватись у нових обставинах; вибирати відповідний формат поведінки; відчувати свої можливості; здатність звернутись по допомогу, самому прийти на допомогу одноліткам; здатність до партнерської взаємодії, здатність уникати конфліктних ситуацій та утримуватись від агресії у відношенні до інших.

Ми часто вживаємо твердження, що виховання – це спілкування. Яким воно має бути, щоб стати виховуючим? Батьки не завжди всерйоз замислюються над цим. Спілкування з дитиною має вибудовуватись на принципах ставлення до дитини, як до самоцінності, на основі батьківської любові та взаємоповаги, на основі осмисленої власної відповідальності. Це і є розвивальне спілкування: спілкування, що спонукає дорослих проявляти до дитини максимальне терпіння, прагнення розуміння та співучасті у дитячій діяльності. Це вільне суб'єкт-суб'єктне спілкування. Надана дитині свобода дій у партнерській співпраці з люблячим дорослим стає осмисленою мотивованою поривами добра, корисної активності що є сприятливим ґрунтом для соціального розвитку особистості дитини. Батьки мають усвідомити свою ціль у вихованні дитини – сприяти розвитку у неї механізмів саморегуляції та осмисленості власної поведінки, формувати потребу «хочу, можу і буду сам!». Тому таким важливим є не контроль з боку люблячих батьків, а супровід процесу саморозвитку дитини, збереження при цьому права дитини відстоювати власну індивідуальність. У форматі такого вільного спілкування батьків з дитиною створюються умови для вільного, розкритого вияву особливостей дитини у відповідності до соціально значимих цінностей співжиття, відбувається підготовка дитини до умов шкільного життя.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Біла І.М. Відповідальне батьківство: соціально-психологічні аспекти: підручник. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 278 с.

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ: ЗАПИТ ВЧИТЕЛІВ НУШ ТА ПОГЛЯД ВИХОВАТЕЛІВ

Хартман О.Ю.

кандидат психологічних наук,

старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника

Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3380-4836>

У 2021 році лабораторія психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України за наукового керівництва професора Т.О. Піроженко розпочала наукове дослідження «Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи». Мета даного дослідження – визначити психологічні особливості готовності дитини 6 та 7 років життя до навчання в умовах реформування української школи. Сутність та основні ідеї реформування середньої школи викладено в концепції «Нова українська школа» (<https://cutt.ly/nbCt26i>). Безумовно процес реформування української школи актуалізує коло питань пов'язаних із розумінням поняття **«ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ»**.

З 2018 року обстеження готовності дитини до шкільного навчання не проводиться обов'язково, адже набрав чинності Наказ МОН України №367 від 16.04.2018 р. «Про затвердження Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти» (<https://cutt.ly/fbCrhNm>). Також, згідного даного наказу, унеможливлено здійснення відбору за рівнем досягнень розвитку дитини до різних видів спеціалізованих класів (альтернативні програми, посилене вивчення окремих предметів тощо). Основними підставами для зарахування до першого класу загальноосвітньої школи є: заява батьків, наявність у дитини підстав для статусу «дитина з особливими освітніми потребами»; для вибору закладу освіти – фактичне місце проживання майбутнього учня та одного із батьків. Окремий виклик 2021 року дистанційна

подача документів у зв'язку із епідеміологічною ситуацією в країні, що викликана світовою пандемією COVID-19.

Крім того, до низки даних питань додаються зміна парадигми освіти (від знаннєвої до компетентнісної), зміна форм організації освітнього простору (осередки навчально-пізнавальної діяльності, змінні тематичні, гри, художньо-естетичної діяльності, відпочинку та ін.); зміна внутрішньо-класної взаємодії (пріоритетність роботи в парах / групах / командах) та ін.

Разом з тим без змін залишаються необхідність дотримання особистісно-орієнтованого підходу в організації освітньої взаємодії; врахування індивідуально-типологічних особливостей, темпу розвитку дитини; досягнення обов'язкових результатів навчання в початковій школі.

Така ситуації ставить перед освітньої громадою одне з ключових запитань: **як виконати** означені умови без інформації щодо особливостей розвитку дитини, без відомостей про актуальний стан її досягнень, про потенційні можливості, про нахили та здібності, про позицію батьків щодо процесів розвитку, навчання та виховання власної дитини, про результати дошкільної освіти?

Отже, необхідність визначення різних аспектів готовності дитини до переходу нової ситуації розвитку (вступ до школи) залишається актуальним та затребуваним.

Відповідно до мети та завдань наукового дослідження згідно змісту першого (теоретичного) етапу виконання в період лютий – березень 2021 р. співробітниками лабораторії психології дошкільника проведено опитування «Діагностика: процес, досвід, перспектива».

Відповіді на запитання розділу «Процес» дали можливість скласти уявлення про: здійснюється чи ні діагностика готовності дітей до школи; в який період навчального року це відбувається; який діагностичний інструментарій застосовується; ким цей інструментарій визначається; хто з фахівців закладу освіти здійснює діагностику; яка тривалість, періодичність цього процесу; що є результатом (висновком) проведеного обстеження дитини; яка участь батьків в

цьому процесі та в який спосіб вони знайомляться із результатами обстеження дитини; в який спосіб вчитель може ознайомитись з даними результатами. Відповіді на запитання розділу «Досвід» дали можливість ознайомитись: із позитивними моментами та тим, що на думку практиків необхідно змінити в процесі визначення готовності дитини до школи; із досвідом співпраці з питання підготовки дітей до шкільного навчання з партнерським закладом (школою чи садочком); із досвідом співпраці з батьками з питання підготовки дітей до шкільного навчання. Відповіді на запитання розділу «Перспектива» дали можливість з'ясувати думку практиків (вихователів дітей дошкільного віку, вчителів початкових класів, практичних психологів) які з відомостей щодо готовності дитини є найважливішим для подальшого успішного життя в школі.

В опитуванні взяли участь 117 респондентів в якості представників закладів освіти, що зголосилися долучитись до виконання наукового дослідження як партнерські, базові для апробації та впровадження його результатів. У виборці учасників опитування представлені навчально-виховні комплекси, ліцеї, загальноосвітні школи I-III ступенів, спеціалізовані школи, опорні заклади загальної середньої освіти, їх структурні підрозділи дошкільної освіти, гімназії, ясла-садки, заклади дошкільної освіти загального / комбінованого / компенсуючого типу, спеціальні дошкільні навчальні заклади, центри розвитку дитини, навчально-виховні об'єднання.

88% респондентів вказали, що в той чи інший спосіб визначення індивідуально-типологічних особливостей дітей напередодні початку шкільного навчання здійснюється, 12% – що ні.

Крім узагальнених результатів проведеного опитування, що наведені нижче, вважаємо за необхідне вказати наступне. Вагомі долі відповідей респондентів на запитання «Яка кількість зустрічей проводиться з дитиною з метою вивчення її готовності до шкільного навчання?» такі: 26,5% – тижневе спостереження; 21,4% – дві зустрічі. Розподіл відповідей на запитання «Яка участь батьків у процесі визначення готовності дітей до школи?» такий: 33,3% – не приймають участь; 25,6% – спостерігачі. 81,2% відповідей респондентів

свідчать про те, що батьки інформуються про результати діагностики індивідуально. 68,4% респондентів засвідчили, що діагностичний інструментарій обирає / складає фахівець закладу. Серед відповідей на запитання (вагомі долі) «Хто проводить діагностику?» у 82,9% відповідях вказано практичного психолога, у 35% – педагога. Респонденти також вказали, що до проведення діагностичних заходів залучаються: вихователь-методист, соціальний педагог, вчитель логопед, інструктор з фізкультури, вчитель дефектолог, директор закладу.

Проведений аналіз відповідей дозволяє виокремити **спільні позиції** учасників опитування.

100% з педагогів, що взяли участь в опитуванні:

- усвідомлюють значення результатів обстеження дитини на предмет готовності до шкільного навчання як вектор, що визначає зміст подальшого освітнього та розвивального впливу на дитину;
- вважають результати обстеження дитини на предмет готовності до шкільного навчання засобом забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою;
- підкреслюють виключене значення дотримання принципів індивідуального підходу та врахування індивідуально-типологічних особливостей розвитку дитини;
- наголошують на потребі кооперації та консолідації зусиль фахівців обох ланок, а особливо – з батьками.

Проблемні питання, а відповідно – **актуальні завдання** розв'язання проблеми формування цілісної готовності дитини до шкільного життя, в порядку найбільш згадуваних.

1. Час – тривалість фактичного періоду часу, який потрібен для визначення рівня готовності дитини до шкільного життя.
2. Ресурси – діагностичний інструментарій, кількість серій (зрізів), способи узагальнення отриманих даних, формулювання висновків (рекомендацій).

3. Фахівці – психолог та/або вихователь. Окреме питання – вміння застосовувати діагностичний інструментарій.

4. Батьки – розуміння, прийняття та згода на визначення рівня готовності дитини до шкільного життя.

5. Мета та очікуваний результат визначення рівня готовності дитини до шкільного життя.

Зазначене вище:

- **підтверджує** єдність позицій науки та практики в пошуках ефективних рішень проблеми формування цілісної готовності дитини дошкільного віку до шкільного життя;

- **актуалізує** потребу пошуку та апробації єдиного, універсального діагностичного інструментарію;

- **дає підстави вважати**, що визначальним під час створення такого інструментарію має бути компетентнісний підхід, тобто першочергового значення набувають наскрізні знання, вміння, навички, способи мислення, погляди, цінності та особистісні якості, що забезпечують можливість дитині успішно соціалізуватись та продовжувати здобуття освіти, на противагу кількісним показникам розвитку дитини за окремими освітніми напрямками;

- **незмінним має залишатись** комплексний підхід щодо оцінки рівня готовності дитини до шкільного життя. Тобто загальна характеристика «готова / не готова» має визначатись з урахуванням показників фізичного здоров'я, досягнень психічного, соціального та духовного розвитку дитини.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 09.05.2021).

2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 16.05.2021).

3. Лист МОН України від №1/9 – 148 від 16.03.2021 «Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo->

звернення 09.05.2021).

4. Піроженко Т.О. Якість дошкільної освіти: сучасна ситуація та погляд у перспективу. 2018. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v4/i14/4.pdf> (дата звернення 09.05.2021).

1. Соловйова Л.І. Дієвість цінностей дитини на перехідному етапі від дошкільної до початкової освіти. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи*: зб. наук. пр. за заг. ред. Г.В. Беленької, В.І. Бондар, І.М. Шоробури. Хмельницький, 2020. С. 342–352.

НАСТУПНІСТЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА НУШ

Ходакова В. А.

консультант комунальної установи

*«Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Костянтинівської територіальної громади Донецької області,
учитель Марківського ліцею Костянтинівської міської ради*

Одна романтична сага стверджує, що у кожного в житті є два береги – од якого людина одпливає і до якого має неодмінно причалити. Я – щаслива людина, бо причалила до свого берега – Берега Дитинства. Це так романтично, до щему приємно, це неможливо виміряти нічим. Весь час живу мріями, радощами, спогадами, які тільки бувають на Березі Дитинства, бо все моє життя пов'язано зі школою: тут я вчилась, тут працюю, тут здобували освіту мої діти, тут навчаються діти моїх випускників.

Знати свій берег, любити його, пронести його через усе життя, линути до нього, жити ним – що святіше й дорожче? Антуан де Сент-Екзюпері у своєму «Маленькому принці» писав: *«Всі дорослі спочатку були дітьми, тільки мало хто з них про це пам'ятає»*. Переконана, що будь-якій людині, а педагогу тим паче, не можна забувати про свій Берег Дитинства, шкільну стежку, рідну домівку, любимох учителів.

Педагог щоденно творить, розв'язуючи величезну кількість педагогічних задач і ситуацій, кожна з яких висуває нові проблеми, потребує рішення, різноманітних способів залучення учнів до певної діяльності. Відчуваю, що, на жаль, не вистачає в наш стрімкий час дітям спілкування й «почуття ліктя». Сучасна методика компетентнісного підходу до навчання й формування особистості сприяє розв'язанню цих проблем.

Уже третій рік випускники дошкільних закладів освіти навчаються в компетентнісній Новій українській школі. **Good morning! Good day! You wish! I wish you!** Доброго ранку! Добрий день! Бажаєте ви! Бажаю вам я! Така

фразова педагогіка партнерства «Ранкової зустрічі» звучить щоранку, щодня, щотижня англійською, українською мовами в початковій школі.

Учень є головною фігурою освітнього процесу Нової школи. Основними кроками його учбової діяльності є така універсальна формула: «Чого я не знаю» і «Сам знайду спосіб». Отже, завдання дитини – вміти вчитися; завдання вчителя – бути тьютором в освітньому процесі.

Тож упевнений старт дошкільника – це, по суті, фундамент успішності дитини в умовах НУШ. Однак одним із факторів, які забезпечують **ефективність освіти, є неперервність і наступність у навчанні.**

У перший раз, як правило, діти йдуть із задоволенням до школи. Але підтримувати ці відчуття їм дуже важко. Інтенсивна навчальна програма, вимоги вчителів та батьків, втома – все це може призвести до втрати мотивації, викликати в першокласника страх перед школою. Тому наступність між дошкільним вихованням і шкільним навчанням дітей завжди належала до числа найважливіших педагогічних проблем.

Донедавна дошкільна та початкова ланки освіти являли собою дві сторони, які були розмежовані, і кожна розв'язувала свої проблеми самостійно. У 2018 році стартувала реформа НУШ, а наприкінці 2020 року МОН затвердило оновлений Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО), щоби зберегти наступність навчання, тобто безперервність та спільні засади [2, с. 34].

Безперервний та послідовний розвиток людини від народження і, в ідеалі, упродовж усього життя – це одне з основних завдань сучасного освітнього процесу. У цьому процесі дуже важлива наступність освіти.

Дошкільний вік дитини фахівці визначають як час для формування основ компетентностей і навичок, що стануть у пригоді впродовж усього життя. Початкова школа безпосередньо пов'язана з дошкільням і продовжує адаптаційний період (1–2 класи) діяти за принципами і методиками, що застосовують у садочках, а саме: використання гри як одного з основних елементів навчання для першачків; діяльнісний підхід до навчання, тобто набуття дитиною власного досвіду та умінь через залучення до суто дитячої

діяльності – рухової, ігрової, мистецької, пізнавально-дослідницької, господарчо-побутової; компетентнісний підхід шляхом формування ключових компетентностей дитини за освітніми лініями з урахуванням її бажань, інтересів, намірів із набутими знаннями, уміннями й навичками; інтегрований підхід через формування цілісної картини світу; особистісно-орієнтований підхід на основі посиленої уваги до індивідуальних потреб дитини, її уподобань, здібностей, ініціативності та креативності [2, с. 38].

Як і в стандартах шкільної освіти, так і в новому БКДО йдеться про компетентності, які є результатом освітнього процесу, що виражений у формуванні відповідного емоційно-ціннісного ставлення до оточення, сформованості певних знань, здатності до активного, творчого впровадження набутого досвіду.

Важливо пам'ятати про те, що окреслені компетентності учня НУШ мають формуватися на ґрунті компетентностей, закладених ще в дошкільному віці. Збереження провідних напрямів розвитку сприятиме поступовому переходу до процесу навчання як до нового виду діяльності в першому (адаптаційно-ігровому) періоді початкової освіти [1, с. 24].

Початкова школа, спираючись на набуття дошкільного дитинства, має забезпечити подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток.

Реалізація принципів перспективності й наступності у закладах дошкільної та початкової освіти полягає у забезпеченні єдності, взаємозалежності та узгодженості мети, змісту, форм і методів організації освітнього процесу. Щоб забезпечити наступність між дошкільною і початковою освітою, важливо впровадити єдину і динамічну систему конструктивних дій, спрямованих на розвиток, навчання та виховання старших дошкільників і початківців-школярів, застосування яких буде спільним і для управлінців, і для педагогів та батьків.

Гадаю, що необхідною умовою успішного вирішення завдань наступності є встановлення зв'язку та творчої співпраці між ЗДО і початковою школою на

рівні заходів із педагогічною спільнотою. Як фахівець новоутвореного центру своїм обов'язком вважаю надавати постійну допомогу педагогам, організовувати та проводити консультування, зокрема з питань планування та визначення траєкторії їх професійного розвитку, упровадження компетентнісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, інклюзивного підходів до навчання здобувачів освіти і нових освітніх технологій. Залучати педагогів до активних форм взаємодії в контексті безперервності й наступності всіх рівнів освіти.

Так, протягом квітня поточного року нашим центром проведено Місячник фахової майстерності *«Професійний імідж педагогів дошкілля»*, метою якого є популяризація діяльності дошкільних закладів Костянтинівської ТГ в умовах трансформації сучасної освіти, поліпшення іміджу педагогів серед батьків, громадськості; обмін досвідом роботи із питань застосування ефективних методів, прийомів, інноваційних форм роботи та компетентнісного підходу з дітьми дошкільного віку.

Серед запланованих заходів відбувся онлайн-семінар для педагогів дошкільної та початкової ланок освіти з теми «Наступність у реалізації змісту навчальних програм закладів дошкільної освіти та нової початкової школи». Спікери презентували моделі випускника старшого дошкільного віку та учня першого класу НУШ. Творчість і креативність наших педагогів була неперевершеною.

Педагоги дошкілля представили дитину у вигляді метафоричного образу Соняшника, її поступ від маленького зернятка до красивої квітки, яка завдяки практично перетворювальній діяльності, набула новий соціальний статус «Школяр».

Основною новацією в НУШ є інтегративний підхід, зважаючи на це, вчителі початкової школи запропонували кваліметричну модель учня компетентнісної школи. Вивели формулу готовності дитини до навчання в новому освітньому середовищі, показниками якої стали такі критерії: соціальна

міра, мотиваційна міра, емоційно-вольова міра, інтелектуальна міра, що дорівнюють Школі радості.

Отже, послідовне здобуття освіти можливе за дотримання принципів перспективності й наступності між суміжними ланками освіти — зокрема між дошкільною та початковою. Суть наступності як загальнопедагогічного методу полягає в наданні допомоги дитині підготуватися без жодних негативних наслідків для її психіки до навчання в школі.

Хочу зазначити, що важливого значення в процесі успішного навчання та виховання учнів 1 класу в Новій українській школі є зміна підходу до навчання. Розвиток професійної компетентності кожного педагога, формування вмінь не лише сприймати інновації, а й творчо їх реалізовувати в умовах Нової української школи – основне завдання сучасного педагога, агента змін.

Якщо Ви – педагог за покликанням, то ризикуйте! Робіть не так, як звикли роками, а так, як вимагають потреби сучасних дітей: креативно, інтерактивно, діяльнісно, компетентнісно, щоб наші діти не втрачали інтерес до навчання ще з перших класів.

Література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2016.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ДИТИНСТВА ЯК ОСОБЛИВОГО СВІТУ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ВІД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Чевелюк Г. О.

*вихователь закладу дошкільної освіти №9 «Пролісок»
м. Нетішина, Хмельницької області, Україна*

Проблема підготовки дитини до шкільного життя ніколи не виходила з рангу актуальних. Сьогодні її значимість підсилюється ще й особливим розумінням ролі дошкільного дитинства у становленні особистості. Життя переконливо стверджує, що це той віковий період, який забезпечує саме загальний розвиток дитини, що є фундаментом для надбання надалі будь-яких спеціальних знань, умінь, навичок і оволодіння різними видами діяльності. Звідси і відповідна значимість повноцінної реалізації завдання дошкільного виховання – всебічне сприяння розвитку дитячої індивідуальності, забезпечення розвитку тих психічних новоутворень, які є основою саморозвитку дитячої особистості. Саме вони і забезпечують їй нормальне входження у наступний – тривалий, важливий і складний – період шкільного навчання.

Мета Базового компоненту дошкільної освіти (*Державний стандарт дошкільної освіти*) нова редакція – збереження самоцінності дошкільного дитинства, вивчення особливостей та вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку, забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. Серед умов, що забезпечують самоцінність дошкільного дитинства та водночас сприяють наступності між дошкільною та початковою освітою, важливою є організація життя дитини в такий спосіб, що відповідає ідеям гуманістичної педагогіки, ідеям природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу [2].

Наступність та перспективність розвитку дитини у закладі дошкільної та початкової освіти, забезпечується завдяки: *узгодженості та цільовій єдності* в розвитку дитини на етапі дошкільної та початкової освіти; *визначенню спільних*

для дошкільної та початкової освіти принципів, підходів, намірів та адекватних віковим закономірностям дитини провідним видам діяльності, які спрямовують розвиток дитини; використанню різних форм та методів педагогічної роботи, які відповідають віку дітей; послідовному збагаченню результатів освіти, які висвітлено у формуванні компетентностей дитини дошкільного та молодшого шкільного віку [1].

Дошкільний вік є фундаментом розвитку базових компетентностей і навичок, необхідних людині протягом життя. Він передбачає синергійний, взаємодоповнювальний розвиток якостей та процесів, досягнення відповідної до цього віку психофізіологічної/тілесної та психологічної зрілості емоційного, інтелектуального, вольового розвитку. Це надає дитині можливість опанування нової соціальної ситуації розвитку – переходу до систематичного шкільного навчання з новою соціальною роллю учня та відповідними функціями та діями, які сприяють оволодінню новою навчальною діяльністю. Таким чином, оновлений документ Базового компонента заснований на компетентнісному підході, як і Державний стандарт початкової освіти. Ключові компетентності Базового компонента дошкільної освіти продовжуються у Держстандарті початкової освіти за окремими освітніми галузями. Наприклад, освітні напрями «Дитина в природному довкіллі» та «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» продовжуються математичною та природничою освітніми галузями, а «Дитина у світі мистецтва» – мистецькою та технологічною. Отже, усі освітні лінії Базового компонента пов'язані з освітніми галузями, затвердженими Державним стандартом початкової освіти. Важливо, щоб дитина змінювалася не лише тому, що вона набула певних знань і вмінь, але і тому, що ці зміни мають визначатися характером її діяльності, ставленням до неї, рівнем пізнавальних процесів, готовністю до самоосвіти і самовиховання, тобто зміни необхідні для її розвитку.

Збереження субкультури дошкільного дитинства спрямовує організацію освітньої роботи з дитиною у початковій школі з урахуванням адаптивного періоду, який передбачає активне використання провідної для дошкільного

періоду ігрової діяльності та індивідуального досвіду, який здобула дитина у всіх специфічно дитячих видах діяльності, зокрема у спілкуванні з однолітками та дорослими, мовленнєвій, здоров'язбережувальній, мистецькій, господарській, пізнавально-дослідницькій.

Наступність між дошкільною та початковою освітою простежується й через формування наскрізних умінь, що є спільними для дошкільної та початкової освіти: виявляти творчість та ініціативність, керувати емоціями, висловлювати та обґрунтовувати власну думку, критично мислити, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми та співпрацювати в колективі.

Саме зрілість усіх якостей та процесів забезпечує успішність розвитку навчальних навичок на наступних етапах шкільного життя [1]. У молодшому шкільному віці розгортається навчальна діяльність, яка спирається на вікові надбання дитини дошкільного віку та потребує належних педагогічних впливів.

Таким чином, можемо визначити пріоритетні *напрями наступності*.

Перший напрям – це узгодити мету на дошкільному і початковому шкільному рівнях. Як у дошкільному закладі, так і в школі освітній процес повинен бути спрямований на становлення особистості дитини: розвитку її компетентності (*комунікативної, інтелектуальної, предметно-практичної, соціальної, здоров'язбережувальної, мовленнєвої, ігрової, фізичної*), креативності, ініціативності, самостійності, відповідальності, довільності, волі і безпеки поведіння, самосвідомості і самооцінки.

Другий напрям – збагатити освітній зміст у початковій школі. Мова йде про введення в педагогічний процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру (*самодіяльних ігор, драматизацій, технічного і художнього моделювання, експериментування, словесної творчості, музичних, танцювальних імпровізацій*).

Третій напрям – удосконалити форми організації і методи навчання як у дошкільних закладах, так і в початковій школі. Щодо форм організації та методів навчання, дотримання наступності передбачає: відмову від регламентованого навчання в ЗДО (*статичних поз на заняттях, розташування*

столів у ряд за типом шкільного, відповідей за піднятою рукою тощо.); забезпечення рухової активності дітей у школі на уроках фізкультури, великих перервах, а також у процесі позакласної роботи; використання різноманітних форм навчання, що включають специфічні види діяльності на інтегративній основі; навчання, що створює умови для використання самими дітьми наявного в них досвіду; дотримання взаємозв'язку занять (*фронтальних, групових*) з повсякденним життям дітей, самостійною діяльністю (*ігровою, художньою, конструктивною тощо*); створення розвивального предметного середовища як у дошкільному закладі, так і в початковій школі, функціонально моделюючого змісту дитячої діяльності; використання методів, що активізують мислення, уяву, пошукову діяльність дітей, тобто містять елементи проблемності у навчанні, дивергентні задачі, задачі відкритого типу, що мають варіанти «правильних» рішень.

У Новій українській початковій школі, особливо в адаптаційно-ігровий цикл (*1-2 класи*), необхідно використовувати ігрові прийоми, створювати емоційно-значимі ситуації, умови для самостійної практичної діяльності, коли діти можуть на основі наявних у них знань виявляти ініціативу, творчість, фантазію, відповідальність [3].

Велике значення має зміна форми спілкування дітей як на заняттях у дошкільному закладі, так і на уроках у школі; забезпечити дитині можливість орієнтуватися на партнера-однолітка, взаємодіяти з ним і вчитися у нього (*а не тільки у дорослого*); підтримувати діалогічне спілкування між дітьми; визнавати право дитини на ініціативні висловлювання й аргументоване відстоювання своїх пропозицій, право на помилку. Адже саме в процесі такого спілкування діти обговорюють загальну задачу, шукають способи її вирішення, розподіляють ролі, змінюють позиції (*один пише, інший читає, третій перевіряє*). У результаті кожен відчуває себе вмілим, знаючим, здатним (*разом з іншими*) справитися з будь-якою задачею. Провідним акцентом в освітньому процесі як дошкільного закладу, так і початкової школи повинна стати

діалогічна форма спілкування дорослого з дітьми, що сприяє розвитку в дитини активності, ініціативності, почуття власної гідності і самоповаги [3].

Отже, наступність дошкільної і початкової освіти – це врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла з дошкільного закладу до школи, опора на нього. Вона забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих у дошкільному віці. З закладів дошкільної освіти наступність повинна виявлятися не тільки в підготовці дитини до школи, а й у забезпеченні її загального психічного розвитку, а з боку школи – передбачати продовження загального психічного розвитку дитини на основі максимального використання того позитивного, що дитина набула в дошкільному віці. Наступність в роботі дитячого садка та початкової школи – це не тільки традиційна наступність у змісті, методах, формах і прийомах, це насамперед бачення та реалізація наступності в лініях, основних аспектах розвитку особистості дошкільника та молодшого школяра. Вона забезпечує збалансованість, гармонійність та виваженість у педагогічних підходах вихователя та вчителя. У цьому разі, створюються сприятливі умови для успішної самореалізації дитини, що передбачає не лише усвідомлення нею своїх пізнавальних, мотиваційних, діяльнісних особливостей, а й активну їх реалізацію.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
2. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (*Державного стандарту дошкільної освіти*). 2021.
3. Піроженко Т.О. Соціально значущі цінності в життєдіяльності майбутнього школяра: метод. рек. / Т.О. Піроженко, Л.І. Соловійова, О.Ю. Хартман ; за ред. Т.О. Піроженко. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 32 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ШКОЛИ ЯК ЗНАЧУЩИЙ КОМПОНЕНТ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Чекстере О. Ю.

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії психодіагностики та науково-психологічної інформації
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2435-3831>*

Період адаптації дитини до школи є дуже важливим для її розвитку як особистості. На цьому етапі від педагога вимагається максимальна увага до дитини, її внутрішнього світу, а від батьків ухвалення, підтримка і співпереживання. При цьому необхідно мати на увазі, що дитина починає стикатися з новими життєвими ситуаціями і її реакція на них є домінуючою в формуванні характеру і подальшої якості навчання. Грамотний та індивідуальний підхід до дитини в цей переломний період – запорука сприятливого завершення періоду адаптації дитини до школи, гарної поведінки та успішного навчання.

Аспекти успішної адаптації дітей за І.А. Коробейніковим, характеризуються наступними ознаками:

- задоволеність дитини процесом навчання, їй подобається в школі, вона не відчуває невпевненість і страхів;
- здатність дитини легко впоратися з програмою;
- ступінь самостійності дитини при виконанні нею навчальних завдань, готовність вдатися до допомоги дорослого лише після спроб виконати завдання самостійно;
- задоволеність міжособистісними стосунками з однокласниками і вчителем [5].

Рішення проблеми успішної адаптації дитини багато в чому визначається характером взаємодії школи та сім'ї. Прийом до школи ставить перед батьками, вихователями дитячих закладів багато проблем, серед яких однією з

найважливіших є так звана «шкільна готовність», тобто здатність дитини безболісно увійти у новий стан свого життя, пов'язаного з початком систематичного навчання у структурі загальноосвітньої школи.

Зазвичай, можливість такого безболісного входження пов'язують із досягненням дитиною певного рівня інтелектуального розвитку. Безумовно, інтелектуальна готовність дуже важлива, але вона не єдина передумова успішного навчання в школі. Підготовка дитини до школи включає формування в неї готовності до прийняття нової "соціальної позиції" – статусу школяра, що має коло важливих обов'язків і прав, що займає інше, у порівнянні з дошкільниками, особливе положення в суспільстві [3]. Ця особистісна готовність виражається у відношенні дитини до школи, до навчальної діяльності, до вчителів, до самої себе. У особистісну готовність входить визначення рівня розвитку мотиваційної сфери. Готовою до шкільного навчання є дитина, яку школа приваблює не зовнішньою стороною, а можливістю отримувати нові знання, що передбачає розвиток пізнавальних інтересів.

Наступною складовою готовності до шкільного навчання є соціально-психологічна готовність, яка включає в себе формування у дітей якостей, завдяки яким вони могли б спілкуватися з іншими дітьми, вчителями. Дитина приходить у школу, де діти зайняті спільною справою, і їй необхідно володіти досить гнучкими способами встановлення взаємовідносин з іншими людьми, необхідні вміння увійти в дитячий колектив, діяти спільно з іншими, вміння поступатися і захищатися. І якщо до школи приходить дитина з низькою самооцінкою, занадто тривожна, гіперактивна або сором'язлива, їй буде важко адаптуватися в новому колективі.

Саме з'ясування рівня соціально-психологічної готовності майбутніх першокласників стало метою нашого дослідження.

Дослідження проводились на базі закладу дошкільної освіти № 303 Дніпровського району м. Києва. В ньому були задіяні діти двох старших груп, 52 дошкільника віком від 5 до 6,5 років.

Нами була здійснена діагностика соціально-психологічної готовності дітей до школи, яка виявила підвищену тривожність, низьку самооцінку, гіперактивність, сором'язливість.

Зупинимось на кожному з цих факторів окремо.

1. Підвищена тривожність.

У психологічному словнику під редакцією Зінченко В.П і Мещерякова Б.Г. дане наступне визначення тривожності: це «індивідуальна психологічна особливість, що полягає в підвищеній схильності відчувати занепокоєння у різних життєвих ситуаціях, у тому числі й у таких, які по суті такими не є» [8]. Слід відрізнити тривогу від тривожності. Якщо тривога – це епізодичні прояви занепокоєння, хвилювання дитини, то тривожність є стійким станом. У тривожних дітей високі вимоги до себе, вони дуже самокритичні. Рівень їхньої самооцінки низький, такі діти думають, що гірші за інших у всьому, що вони некрасиві, нерозумні, незграбні. Вони шукають заохочення, схвалення дорослих у всіх своїх справах.

Для тривожних дітей характерні й соматичні проблеми: болі у животі, запаморочення, головні болі, спазми в горлі, утруднений поверхневий подих і ін. Під час прояву тривоги вони часто відчують сухість у роті, ком у горлі, слабкість у ногах, прискорене серцебиття.

Навчальна тривожність починає формуватися вже в дошкільному віці. Цьому можуть сприяти як стиль роботи вихователя, так і завищені вимоги до дитини, постійні порівняння її з іншими дітьми. У деяких родинах у присутності дитини протягом усього року, що передує надходженню в школу, ведуться розмови про вибір «гідної» школи, «перспективного» вчителя. Заклопотаність батьків передається й дітям.

Психолог О.Ю. Брель виявила таку закономірність: тривожність дітей зростає тоді, коли батьки не задоволені своєю роботою, житловими умовами, матеріальним становищем [2].

Авторитарний стиль батьківського виховання в родині теж не сприяє внутрішньому спокою дитини.

Для виявлення тривожних дітей в дослідженні були використані критерії тривожності за П. Бейкером і М. Алвордом [7] та опитувальник за Лаврентьєвою Г.П. і Титаренко Т.М [6].

Результати вираховували по сумі балів. Висока тривожність – 15-20 балів; середня – 7-14 балів; низька – 1-6 балів.

В 1 групі високу тривожність показало 5 дітей, а в 2 групі – 6 дітей, що становить відповідно 19% та 23% всіх дітей групи.

Механізм тривожності полягає в тому, що дитина постійно очікує на неприємності, проблеми та конфлікти, вона не сподівається на щось добре від оточуючих.

2. Низька самооцінка.

Активність, спритність, бадьорість, почуття гумору, товариськість, бажання йти на контакт – от ті якості, які властиві дітям з адекватною самооцінкою. Вони охоче беруть участь в іграх, не ображаються, якщо виявляється, що програли.

Пасивність, підвищена уразливість часто властива дітям із заниженою самооцінкою. Вони не хочуть брати участь в іграх, тому що бояться виявитись гіршими за інших, а якщо беруть участь у них, то часто ображаються. Іноді діти, яким дається негативна оцінка в родині, прагнуть компенсувати це в спілкуванні з однолітками. Вони хочуть завжди й скрізь бути першими й приймають близько до серця, якщо це їм не вдається.

При завищеній самооцінці діти у всьому прагнуть бути краще інших. («Я – найкращий (найсильніший, найгарніший). Ви всі повинні мене слухати»). Вона часто буває агресивною з тими дітьми, які теж хочуть бути лідерами.

Самооцінку дітей ми перевіряли за допомогою тесту «Драбинка» за Дембо Т.В. і Рубінштейн С.Я.[1].

При перевірці самооцінки ми отримали наступні результати : в 1 групі з низькою самооцінкою виявлено 4 дітей, в 2 групі – 3 дитини, що становить відповідно 15% та 12% всіх дітей групи.

Для дошкільників завищеною вважається самооцінка -10 балів за тестом, але в нашому випадку таких дітей виявлено не було.

3. *Гіперактивність.*

До зовнішніх проявів гіперактивності відносяться неуважність, імпульсивність, підвищена рухова активність. Часто поряд з гіперактивністю з'являються проблеми у взаєминах з оточуючими, труднощі в навчанні, низька самооцінка. При цьому рівень інтелектуального розвитку у дітей не залежить від ступеня гіперактивності і може перевищувати показники вікової норми. Перші прояви гіперактивності спостерігаються у віці до 7 років і частіше зустрічаються у хлопців, ніж у дівчат.

Існують різні думки про причини виникнення гіперактивності: це можуть бути генетичні чинники, особливості будови і функціонування головного мозку, родові травми, інфекційні захворювання, перенесені дитиною в перші місяці життя тощо.

Ознаки гіперактивності:

- малюк перебуває в постійній динаміці й просто не може себе контролювати, навіть якщо він втомився, він продовжує рухатися, а знесилившись остаточно, плаче;
- швидко й багато говорить, ковтає слова, перебиває, не дослухавши, ставить купу питань, але рідко вислуховує відповіді на них;
- його неможливо укласти спати, а якщо спить, то уривками, неспокійно;
- у нього часто кишкові розлади, не рідкість алергії;
- малюк – некерований, при цьому він абсолютно не реагує на заборони й обмеження; в будь-яких умовах (будинок, магазин, дитсадок, дитячий майданчик) поводитьсь однаково активно;
- часто провокує конфлікти, не контролює свою агресію – б'ється, кусається, штовхається, причому пускає в хід підручні засоби: цівка, камінці.

Якщо дитина має перераховані вище ознаки, вона вважається гіперактивною. Робота з гіперактивними дітьми вимагає поєднань зусиль психолога та лікаря.

За ознаками гіперактивності в першій групі було виявлено 2 гіперактивні дитини, в другій групі 3 дітей, що відповідно становить 10% всіх дітей 2 груп.

4. Сором'язливість.

Сором'язливі діти не помітні в групах, вони слухняні і охоче виконують прохання вихователя. Багато дорослих вважають таких дітей добре вихованими і слухняними, у той час як внутрішньо такі діти дуже скуті і відчувають дискомфорт під час спілкування з незнайомими людьми.

Дівчинки частіше більш соромливі ніж хлопчики, а первинці соромливіші за інших дітей у родині. До семи років «нормальна» сором'язливість у хлопчиків проходить, у дівчат це трапляється пізніше. Однак так відбувається, коли батьки своїми методами виховання не «змушують» дитину бути сором'язливою, нав'язуючи їй цю «роль», не закріплюють нормальну вікову сором'язливість у постійну рису характеру своїм поведінням з дитиною.

Сором'язливу дитину характеризують такі ознаки:

- складність у стосунках з іншими дітьми;
- негативні емоційні стани (тривожність, депресія, самотність тощо);
- брак наполегливості та труднощі при висловленні своєї думки;
- надмірна стриманість (що не дає можливості оцінити істинні якості та здібності сором'язливої дитини);
- невміння показати себе (що призводить до того, що інші можуть сприймати, як недобррозичливу та таку, що уникає спілкування);
- складність спілкування й міркування у присутності інших людей;
- надмірна рефлексивність та зосередженість на самій собі.

Надмірна сором'язливість у нашому дослідженні визначалась за допомогою таких методів як: спостереження за поведінкою дитини у групі, проєктивний малюнок родини за Захаровим О.І. [4], наявність у поведінці вищевказаних ознак сором'язливості.

В 1 групі високу тривожність показало 3 дітей, а в 2 групі – 4 дітей, що становить відповідно 12% та 15% всіх дітей групи.

Проведене дослідження показало, що діти з різними показниками недостатньої соціально-психологічної готовності до навчання становлять до 23% дітей старшого дошкільного віку. Такий великий відсоток свідчить, що підготовка дітей до школи вимагає проведення великої корекційної роботи, яка б забезпечила достатній рівень соціально-психологічної готовності майбутніх першокласників. Підвищення рівня соціально-психологічної готовності до шкільного навчання забезпечить дитині безболісну адаптацію до нового соціального середовища і буде сприяти створенню найкращих умов для її подальшого навчання в школі.

Література

1. Атлас для экспериментального исследования отклонений в психической деятельности человека / Под ред. И.А. Полищука. Киев : Здоров'я, 1980. С.30.
2. Брель Е.Ю. Социально-психологические факторы формирования тревожности у младших школьников и пути ее профилактики и коррекции. Томск, 1996. 120 с.
3. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Москва, 1968. 343с.
4. Захаров А.И. Происхождение детских неврозов и психотерапия. Москва :ЭКСМО-Пресс, 2000. 448 с.
5. Коробейников И.А. Нарушения развития и социальная адаптация. Москва : ПЕРСЭ, 2002.192 с.
6. Лаврентьева Г. П., Титаренко Т. М. Практическая психология для воспитателя. Вып. 2. Киев, 1992.29 с.
7. Лютова Е.К., Моница Г.Б. Шпаргалка для взрослых: Психокоррекционная работа с гиперактивными, агрессивными, тревожными и аутичными детьми. Москва : Генезис, 2000.192 с.
8. Психологический словарь/ Под ред..Зинченко В.П., Мещерякова Б.Г. Москва, 1997. С. 386.

ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ПІСОЧНОЇ ТЕРАПІЇ

Чувасова Ю. А.

*практичний психолог Житомирського дошкільного навчального закладу №73
вища категорія, педагогічне звання «старший вчитель»*

Нема на світі нічого простішого і доступнішого, зручнішого і різноманітнішого, живішого і об'ємнішого за пісок. Ідея пісочної гри чудова, оскільки пісок є тим дивовижним природним матеріалом, який здатний водночас передати багато чого: відчуття розмаїття природи, можливостей свого тіла, сутності життя з його плинністю, несподіваністю, безліччю форм.

Основна діяльність дошкільника — гра, саме в ній він пізнає себе і навколишній світ. У грі дитина ділиться своїми проблемами, розв'язує їх, здійснює відкриття, творить. І перші соціальні ігри дитини виникають саме у пісочниці. Будуючи щось із піску, дитина передає світ своєї душі, сповнений фантазій і реальності. Кожна обрана фігурка втілює якийсь образ, може взаємодіяти з іншими персонажами. Дитина сама придумує, про що вони розмовляють або що роблять, іноді вона може попросити психолога приєднатися до гри і діяти від імені якогось персонажа. В усіх цих випадках малюк відчувається господарем свого маленького світу, режисером дійства, що розігрується на пісочному полі.

Що головне у цій грі? Насамперед те, що вона дає можливість дитині або цілій групі дітей:

- реально створювати картину світу в живому тривимірному просторі;
- будувати свій особистий світ, модель свого мікрокосму, відчуваючи себе його творцем.

Гра в піску з фігурками особливо ефективна в роботі з дітьми :

- які не вміють висловити свої переживання;
- із заниженою самооцінкою, підвищеною тривожністю та сором'язливістю;

- з нестійкою увагою, дуже експресивним (гра дає їм багаті кінестетичні відчуття.);
- агресивними дітьми – легко обирають персонажів, які символізують «агресора» і його «жертву»;
- що зазнали психічної травми, така гра допомагає, знову переживши травматичну подію, звільнитися від пов'язаних з нею переживань; які переживають стрес через втрату близьких тощо.

І практика, і дослідження науковців свідчать про високий психотерапевтичний ефект «Пісочниці». Вона допомагає дитині позбутися страхів, сором'язливості, конфліктності у спілкуванні та багатьох інших проблем. Виявилось, що негативні емоції, конфлікти й страхи дістають своє символічне вираження у роботі з піском. Поступово в процесі спільного з ровесниками створення пісочних картин негативні тенденції у дітей слабшають й зникають — немовби йдуть в пісок. Взаємини малюків стають рівнішими й доброзичливішими.

Як впливає на дитину **сендплей**? Відомий американський педагог С. Куломзін відзначає: «Пісочниця не тільки розвиває творчий потенціал дитини, активізує просторову уяву, образно-логічне мислення, тренує дрібну моторику рук, але ненав'язливо, поволі налаштовує дітей на досягнення моральних істин, поняття про добро і зло, сприяє побудові гармонійного образу світу».

Під час роботи з дітьми ми помітили, що пісок часто діє на дітей, як магніт. Перш ніж малюки усвідомлять, що роблять, їхні руки самі починають просіювати пісок, будувати тунелі, гори тощо. А якщо під рукою є мініатюрні фігурки, іграшки, тоді з'являється цілий світ, розігруються вистави — дитина повністю занурюється в гру.

Таким чином, спостереження і досвід доводять: гра з піском позитивно позначається на емоційному самопочутті дітей і дорослих, що робить її прекрасним засобом для «турботи про душу».

«Пісочна терапія» — одна з тих технік, що дозволяє розкрити:

- індивідуальність кожної дитини;
- розв'язати її психологічні проблеми;
- розвинути здатність усвідомлювати свої бажання і знаходити можливості їх реалізації.

Вважаємо, що нераціонально було б використовувати такий чудовий матеріал як пісок лише в одній якості. На сьогоднішній день він стає частиною арт-терапевтичних технологій, казкотерапевтичних технологій і навіть основою театру. Модифікований варіант пісочної терапії або «**sandplay**» з маленької «s» активно використовуємо з розвивальною та корекційною метою.

Актуальність використання пісочної терапії у роботі з дошкільниками зумовлена вимогами сьогодення. Адже саме у «педагогічній» пісочниці дитина:

- усвідомлює себе активним учасником ігрової діяльності;
- домагається визнання іншими дітьми своїх успіхів;
- визнає якісне виконання ролі іншими;
- узгоджує у ході гри свої та інших дітей бажання та можливості;
- усвідомлює, що в грі є обов'язки: діяти у відповідності з правилами, справедливо розподіляти ролі та іграшки, узгоджувати особисті інтереси з груповими тощо;
- самостійно визначається із сюжетом гри, засобами виразності, змістом ігрових дій, вибором іграшок;
- відповідально ставиться до обов'язків пов'язаних з роллю;
- виявляє творчість, імпровізацію, пропонує оригінальні ідеї для покращення гри.

Під час організації роботи з пісочницею керуємось такими принципами взаємодії з дитиною:

- принцип комфортного середовища: передбачає дві основні складові: психологічний комфорт (вдалі, цікаві завдання, позитивне оцінювання з боку дорослого тощо) та — комфортне оточення (м'яке освітлення, зручна пісочниця, цікаві іграшки тощо);

- принцип безумовного прийняття (основна ідея-принцип гуманістичної педагогіки — прийняття дитини такою, якою вона є!);
- принцип доступності інформації (усі звернення, рекомендації повинні бути сформульовані у доступній для дитини формі, припустимо використання « дитячої термінології»);
- принцип орієнтації на потенціальний ресурс дитини (наприклад: використання дитячого хобі у грі);
- принцип інтегрування у соціальне середовище (орієнтування на вирішення проблем соціалізації дитини у мікросередовищі);
- принцип оживлення абстрактних символів (букв, цифр, геометричних фігур тощо, таким чином формується почуття реальності);
- принцип реального проживання (дитина переживає події разом з героєм, відбувається перехід з Уявного в Реальне та навпаки, дитина «на практиці» переконується у правильності або помилковості власних дій);
- принцип усвідомлення досвіду та ситуацій (самі ситуації розігруються у пісочниці, але дитина має можливість подивитися на неї зі сторони);
- принцип обміну (у пісочній грі дитина та дорослий легко обмінюються ідеями, думками, почуттями, будують таким чином партнерські відносини).

Завдання пісочної терапії погоджуються з внутрішнім прагненням дошкільника до самоактуалізації, в цьому пісочна терапія орієнтована на те, щоб допомогти маленькій дитині.

Дитина здатна застосовувати соціальний «пісочний досвід» у своєму реальному житті. Крім корекційно-стабілізуючої функції пісочна терапія володіє багатьма можливостями щодо використання її з дидактичною метою. Окремим блоком ігор-занять на засадах пісочної терапії є дидактичні ігри на розвиток у старших дошкільників різноманітних мовленнєвих умінь: розвиток тактильно-кінестетичної чутливості та дрібної моторики рук, розвиток фонематичного слуху, корекція звуковідтворення, розвиток зв'язного мовлення.

1. Ігри на розвиток тактильно-кінестетичної чутливості та дрібної моторики рук. Тактильна форма відчуття у людини є найдревнішою. Кінестетичні відчуття пов'язані у людини з відчуттям самого руху: як сидимо, як стоїмо, як тримаємо олівець, ручку, чи комфортно нам при таких рухах тощо. Тактильно-кінестетичні відчуття напряду пов'язані з розумовими операціями. Пальчикові ігри у піску стабілізують емоційний стан дитини. Промовляння почуттів, що виникають під час контакту з піськовою поверхнею, створює своєрідний чуттєвий досвід особистості, формує навички позитивної комунікації. Розвиток дрібної моторики руки корелює з розвитком мовленнєвої діяльності дитини. Вперше такі дослідження проводились М. Кольцовою.

Виділяють такі види ігор на розвиток тактильно-кінестетичної чутливості та дрібної моторики рук у пісочниці:

- «Відбитки наших рук», «Що заховано у піску?» тощо;
- рухові вправи у піску: «ковзання» долонями або ребрами (як змія, машина тощо);
- зигзагоподібні або кругові рухи; створення малюнків у піску: «волошка», «сонечко», «дощик», «трава» тощо;
- ходіння по поверхні піску пальчиками: по черзі, одночасно, одним тощо.

2. Ігри на розвиток фонематичного слуху та корекцію звуковідтворення.

Сутність цієї категорії ігор полягає у тому, що мовлення у поєднанні з активною дією викликає позитивну мотивацію навчання: дитина стає активним учасником навчального процесу. Завдяки іграм вирішуються навчально-корекційні (розвиток фонематичного слуху: вміння відчувати та виділяти окремі звуки та звукосполучення; формування правильного звуковідтворення) та психологічні завдання (розвиток комунікативності та відчуття задоволення собою та своєю роботою). Прикладом ігор на розвиток фонематичного слуху та корекцію звуковідтворення можуть стати ігри-казки «Подорож в країну літери А (Б, В...)».

3. Власне писання на поверхні пісочниці. Спочатку пальчиком, потім паличкою, яку тримають як ручку. Цікавим ефектом суто естетотерапевтичної дії можна вважати таку особливість писання на піску: дитина може дуже легко змінити (зруйнувати) неправильно написані символи, зробити це «безболісно»

Завдяки самостійному створенню дитиною або за допомогою дорослого піщаного світу, можна відчувати себе чарівником. Дошкільник не боїться щось змінювати, будувати нове й руйнувати старе. Пісочниця ненав'язливо налаштовує дітей на усвідомлення моральних істин добра і зла, будує гармонійний образ світу. У процесі діяльності дошкільники обмінюються враженнями та пояснюють своє розуміння тих чи інших природних явищ, об'єктів.

Отже, ігри з піском – це той вид діяльності, який забезпечує оптимальні умови для розвитку водночас творчого потенціалу дітей, розвитку образно-логічного мислення, дрібної моторики рук, мовлення тощо. До того ж під час колективних ігор з піском, як от проведення казкових вистав діти навчаються спілкуватися та домовлятися, засвоюють важливі морально-етичні норми, що є неодмінним показником готовності дитини до навчання у школі.

Варіантів використання піску в освітньому процесі дуже багато, а інтерес дітей до цього матеріалу практично не згасає. Тож головне завдання педагогів – правильно, різноманітно і творчо організовувати кожну нову гру.

Література

1. Агапова І., Давидова М. Ігри та завдання для чудо-виховання. Москва, 2007.
2. Баранова Н.П. Тренінги для вчителів із педагогічної майстерності. Харків : Основа, 2009. 159 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 23.04.2021).
4. Бібліотечка вихователя дитячого садка. № 13-14, 2001.
5. Грабенко Т.М., Зінкевич-Євстїгнеєва Т.Д. Чудеса на песке. Київ, 2004.

Наукове видання

**ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

**МАТЕРІАЛИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО
СЕМІНАРУ**

(20 ТРАВНЯ 2021 РОКУ, М. КИЇВ)

Контакти:

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Лабораторія психології дошкільника

01033, м. Київ, вул. Паньківська, 2.

<http://psychology-naes-ua.institute>

E-mail: labpsydosh@gmail.com

FB: <https://www.facebook.com/new.labpsydosh>